PETER ABRAHAMS

În calea trăsnetului

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

IN CALEA TRĂSNETULUI

In românește de *Anton Coman*
Coperta de *I. Molnar*
Vignetele de *Rusu-Ciobanu*

PETER ABRAHAMS
THE PATH OF THUNDER

PETER ABRAHAMS

În calea trăsnetului

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

CUVÂNT INAINTE

In colonii și în țările dependente, exploatarea colonială modernă îmbracă forme de o neînchipuită sălbăticie, depășind cu mult metodele celor mai inventivi și mai cruzi stăpânitori de sclavi ai antichității. Discriminarea și ura rasială, condițiile de muncă distrugătoare, batjocura și asuprirea, tratarea omului ca un obiect, ca o proprietate a stăpânului — toate aceste mijloace se îmbină și converg spre acelaș scop: întărirea exploatării colonialiștilor.

Tocmai această barbarie a „operei civilizatorii" înfăptuită de colonialiști este denunțată cu multă vigoare de tânărul scriitor progresist sud-african Peter Abrahams în romanul său „In calea trăsnetului". Scriitorul este un reprezentant al noii intelectualități indigene sud-africane, care, în ciuda piedicilor și a barierelor ridicate de imperialiști, luptă și reușește să-și însușească tot mai temeinic cuceririle culturii, croindu-și tot mai dârz drumul spre știință, artă, literatură.

Ridicat din rândurile populației indigene, împărtășind soarta tuturor celor asupriți și disprețuiți pentrucă nu sunt „albi", cunoscând îndeaproape viața lor de mizerie, Peter Abrahams a dat în romanul său un tablou veridic al condițiilor de trai din Uniunea Sud-Africană, a raporturilor instaurate de „civilizația" colonialiștilor buri și englezi.

Soarta personajelor romanului „In calea trăsnetului" este tipică pentru cele peste nouă milioane de negri și mulatri care formează populația indigenă a Uniunii Sud-Africane. In țara aceasta, membră a Organizației Națiunilor Unite, care proclamă pe hârtie drepturile și libertățile oamenilor muncii indiferent de rasă, sex, limbă, religie, peste nouă milioane de oameni sunt de fapt excluși din viața politică, socială și culturală a statului. Ura de rasă, politica de discriminare rasială, au transformat țara într'un adevărat lagăr de concentrare fascist. Omul „de culoare" nu se simte liber sau stăpân pe gândurile, sentimentele, faptele sale. Lanny Swartz nu are dreptul s'o iubească pe Sarie, pentrucă el este mulatru iar ea albă. Drepturile în Uniunea Sud-Africană aparțin numai celor de teapa Villiers-ilor, colonialiștilor englezi sau buri, care consideră pe orice negru sau mulatru drept o proprietate, un lucru de care pot dispune după cum le place. Populația băștinașă nu are niciun drept afară de acela de a trudi până la istovire pentru îmbogățirea Villiers-ilor, în schimbul unui salariu de mizerie. Africanilor le-au fost răpite teritoriile cele mai fertile, după care au fost izgoniți în regiunile sterpe. Sărăcia îi face să intre argați la fermierii europeni, care le plătesc de opt ori mai puțin decât unui alb.

Acelaș regim de sclavie pentru muncitorii indigeni dăinuie și în industrie. Salariile lor sunt mult mai scăzute decât ale albilor, ei nu pot deveni lucrători calificați. Condițiile de muncă sunt înfricoșătoare: deobicei chiar și cei mai sănătoși nu rezistă mai mult de un an.

Practicile concrete de viață amintesc cele mai mârșave măsuri de prigoană rasială din epoca hitlerismului: cartiere special „rezervate" populației băștinașe, anunțuri: „numai pentru albi", represiuni sângeroase, ucideri arbitrare, etc.

Nici nu poate fi vorba de drepturi politice pentru populația locală. E adevărat că indigenii pot alege 3 reprezentanți în Parlament, dar și aceștia trebue să fie aleși dintre coloniștii albi.

Pe bună dreptate spune unul din eroii cărții: „Mii de oameni în țara noastră n'au început încă să trăiască... Ei nu trăiesc, ci vegetează".

Orice încercare sau dorință de făurire a unei vieți omenești este pedepsită în modul cel mai sălbatic de colonialiștii „civilizați". Sentimentele cele mai firești și mai frumoase ale omului sunt terfelite, innăbușite.

Tirania banului și a forței brutale stăpânește și dictează legile. Dar dacă altădată voința arbitrară a Villiers-ilor nu întâlnea în cale-i nicio rezistență și victimele ei se stingeau — tăcute, necunoscute — acum bunul plac al moșierilor tirani, al colonialiștilor se lovește de hotărîrea de luptă, de protestul unor oameni ce nu înțeleg să accepte situația creată. Lanny și Sarie vor să fugă într'un stat învecinat pentru a scăpa de prigoana Villiers-ilor. Descoperiți înainte de a-și fi realizat planul, ei mor în luptă cu urmăritorii lor.

Lanny nu este încă un luptător conștient pentru drepturile și libertățile populației „de culoare" împotriva asupririi coloniale. Dar protestul lui este semnificativ pentru transformările importante care se petrec în ultima vreme în conștiința populației indigene din Uniunea Sud-Africană. Tot mai dese sunt cazurile de rezistență, de protest fățiș împotriva politicii de discriminare rasială, manifestațiile pentru abolirea măsurilor rasiale fasciste. Populația indigenă — negrii, mulatrii și indienii — își dă tot mai mult seama de necesitatea unirii forțelor sale pentru a putea opune colonialiștilor un front puternic.

Lupta de eliberare națională a populației băștinașe se îmbină cu mișcarea revoluționară a clasei muncitoare albe împotriva patronilor exploatatori.

Cu forțe sporite prin unire, sub conducerea comuniștilor, elementele progresiste, democrate din Uniunea Sud-Africană luptă pentru cucerirea unei vieți omenești, pentru nimicirea exploatării, pentru desființarea politicii de ură rasială. A. Lituli, membru în Congresul Național African a declarat recent: „Africa — din Uniunea Sud-Africană și Ro-

dezia, până la Kenia și Africa Centrală și mai departe până'n Egipt — a pornit lupta de cucerire a libertății. In fața Africanilor se pune problema de a alege: între a participa la această luptă sau a fi veșnic robi. O a treia cale nu există. Deaceea oricât de îndelungată ar fi lupta, oricât de crude mijloacele prin care se încearcă reprimarea ei, campania de rezistență față de legile rasiale va continua până la victorie".

Exemplul unor destine tragice ca acelea ale lui Lanny și Sarie, destinele oamenilor condamnați la nimicire, la o viață animalică numai pentrucă nu sunt „albi", mobilizează forțele tuturor celor asupriți din Africa de Sud la lupta pentru cucerirea deplină și reală a dreptului la un trai omenesc. Și nu poate încăpea nicio îndoială că și în Africa de Sud — ca peste tot în lume — ultimul cuvânt va fi de partea forțelor progresului, forțelor păcii.

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTA

Partea întâi

A C A S Ă

1

Puse recipisele în portofel şi ieşi din gară. Se hotărîse. Predase bagajele. Acum nu mai putea da înapoi. Dealtfel nici n'ar fi vrut să dea înapoi. Hotărîrea lui era luată. Definitiv. Se întorcea acasă.

Dar ce greu a fost! Celia îl rugase să rămână; ceilalţi, la fel. Dealtfel, cu Celia nici nu terminase încă de discutat. In privinţa slujbei care i se oferea la liceul de băieţi mulatri, avea dreptate. Asta e o ocazie cu care nu te întâlneşti prea des în viaţă. Numai că nu putea primi. Trebuia să se întoarcă acasă. Dar Celia nu înţelegea asta.

O luă pe strada Adderly, aşteptă la marginea trotuarului până trecu tramvaiul şi traversă.

Da. Păcat că Celia nu-l înţelegea. Şi ce n'ar fi dat să-l înţeleagă! Petrecuseră atâta vreme împreună şi îi era dragă. La şcoală fuseseră nedespărţiţi. O să-i fie dor de ea. Şi totuşi, trebuia să plece. Predase doar bagajele... Asta însemna că se hotărîse. Nu că ar mai sta la îndoială, dar oricum...

Păcat că venea banda în seara aceea pe la el. Ar fi vrut să fie singur, să se gândească, să-şi aducă aminte de viaţa de acasă. Şapte ani nu-s glumă. Şi ce puţine scrisori primise în acest timp. Doar vreo zece-cincisprezece...

I se făcuse sete. Se uită la ceas. Da. Avea timp să bea un ceai. Străbătu piaţa Parade şi intră la Fatty.

Zâmbi cu părere de rău: era ultima ceaşcă de ceai pe care o mai bea la Fatty. O să-i ducă dorul. Venea deseori aici, şi cu Celia, şi cu banda, pe la două de noapte, după cine ştie ce serată sau petrecere. Localul era renumit pentru cârnaţii lui cu piure. Venea des, uneori cu Celia, alteori singur. In ultimii şapte ani de viaţă, Fatty devenise un obicei. Ei, dar acum se termina şi cu asta.

Da, se termina şi cu oraşul Cape Town, cu vâltoarea vieţii lui agitate şi sgomotoase, cu teatrele de varietăţi ale negrilor, cu petrecerile şi dansurile, cu forfota de sâmbătă seara. Se sfârşea şi cu viaţa de universitate şi cu grupul de prieteni pe care şi-i făcuse acolo. Punea capăt tocelii şi vieţii duse într'o atmosferă de studiu şi de seriozitate. Nu va mai participa la întrunirile politice unde diferitele grupuri se combăteau cu atâta înflăcărare şi cu atâta violenţă. Nu va mai lua parte la uriaşele meetinguri în care mulatrii îşi desbăteau numeroasele lor probleme, mereu nerezolvate. Isprăvise cu toate. Dar o să le ducă dorul.

Cel mai mult o să-i lipsească Celia, de care îl leagă atâtea amintiri, atâtea bucurii şi atâtea emoţii. Celia e o fată drăguţă şi o bună prietenă, gata întotdeauna să plece la plimbare, să se caţăre pe cine ştie ce vârf de munte, sau să înnoate, bineînţeles, dacă avea şi el chef de aşa ceva. Subţirică, zâmbitoare, cu ochii surâzători, era veşnic veselă. Şi ea şi ai ei se purtaseră frumos cu el, şi fuseseră atât de îndatoritori. Da, o să le simtă lipsa.

Fatty veni la masa lui. Era un grec grăsan şi voios, care făcea creţuri în jurul ochilor oridecâteori râdea. Ii spuse:

— Eşti singur?

Lanny dădu din cap şi îşi aprinse o ţigară.

— Diseară plec.

— Pleci?

— Da, Fatty. Plec acasă, pe karroo.[1]

— Şi nu te mai întorci?

Lanny ridică din umeri.

---

[1] Cuvânt hotentot, care înseamnă „podiş fără isvoare".

— Dar fata aceea drăguţă?
— Rămâne aici.
— Cred că-i pare rău.
— Şi mie.

Fatty clătină din cap, compătimitor.

Lanny se ridică şi-şi plăti consumaţia. Când ajunse la uşă, se întoarse şi îi strânse mâna.

— Păcat! Pierd un client bun, şopti Fatty.

Lanny zâmbi:

— O să-mi pară rău după cârnaţii dumitale cu piure „serviţi la orice oră din zi şi din noapte"...

Sări în autobuzul care tocmai trecea prin faţă, şi se sui pe imperială. Autobuzul străbătu tot cartierul al şaselea şi îl lăsă sus, la capăt, în cartierul select rezervat „lumii bune" din comunitatea mulatră a Cape Townului.

Frământat de gânduri, Lanny o luă pe o stradă lăturalnică şi ajunse acasă. Până la plecarea trenului mai avea două ceasuri. Apoi Cape Townul va rămâne o simplă amintire. Il încerca un simţământ ciudat. Uitase viaţa cealaltă, viaţa pe care o trăise înainte de sosirea lui aici. Trecuse dealtfel atâta vreme! Singura imagine clară pe care o mai putea chema din negura trecutului era chipul maică-si. De sora lui, Mabel, nu-şi mai aducea prea bine aminte. Dealtfel, toate amintirile lui, înafara celor legate de casa cea mare de pe deal, care domina tot satul, pluteau în ceaţă. Cum ar fi putut-o uita? Câte poveşti auzise în copilărie, toate fuseseră legate de casa aceea şi de stăpânii ei. Când el sau ceilalţi copii din sat făceau câte o prostie, erau ameninţaţi cu groaznicele pedepse pregătite de cei ce locuiau în casa mare de pe deal. Li se spunea că boierul cu barba roşie o să-i ţină închişi, nemâncaţi, zile şi nopţi în şir. Chiar aşa. Şi le era mai frică de ameninţarea asta decât de bătaie. Dar toate acestea s'au petrecut odată, demult, demult de tot! Ce o mai fi acum pe acasă?... Răbdare! O să afle în curând. Totuşi ar fi mai bine să ştie de pe acum ce-l aşteaptă. Nu e glumă când ai lipsit şapte ani încheiaţi dintr'un loc.

Intră în casă şi urcă cele câteva trepte care duceau la odaia lui. Se aşeză pe divan şi se uită lung în jur.

Aici fusese căminul lui de patru ani de zile. Se întinse pe canapea şi închise ochii. Ultimele zile îl obosiseră din cale-afară. Le trăise într'o mare încordare, ale cărei urmări le simţea şi acum. Ar fi vrut să-şi poată aduna gândurile, să poată regăsi măcar ceva din trecut, ca să nu i se pară nimic străin când se va înapoia acolo. Ii era însă greu să desluşească altceva înafara chipului mamei sale. Dar chiar şi pe ea o vedea parcă învăluită în negură. Incercă să reconstitue atmosfera din jurul ei, dar nu izbuti.

Aţipi.

Se trezi când îl scutură Celia încetişor de umeri, rostindu-i numele mângâietor. Işi trecu mâna prin părul creţ şi aspru şi se ridică.

— M'a furat somnul...

— Erai obosit. E bine că ai dormit puţin. Hai, lasă acum mutra asta somnoroasă. Trebue să vină şi ceilalţi.

Il apucă de braţ şi îl duse până la uşă.

— Ar fi mai bine dacă n'ar veni... — spuse el.

— Ba, nu! Eu mă bucur că vin. O să-mi fie mai uşor... O să trebuiască să ţin seama că sunt şi ei de faţă. Ştii, adevărul e că n'aş vrea să pleci, Lanny.

— Şi mie îmi pare rău că plec, Celia, dar... trebue! Ei, oamenii din sat, m'au trimis aici, că biata mama n'ar fi avut cum...

— Ştiu, Lanny. Inţeleg că trebue, dar... n'aş vrea să pleci, şi îl strânse uşurel de braţ. Apoi lăsă privirile în jos.

— Şi nici măcar nu mi-ai cerut să vin cu tine...

— Dar bine, Celia...

— Nu-i nimic, Lanny. Nu, nu-i nimic! N'avea grijă, ştiu să mă stăpânesc. Nu vreau să-ţi schimbi hotărîrea. Hai, grăbeşte-te. Eu mă duc la bucătărie, să-i dau doamnei Smith o mână de ajutor. Pregăteşte câte ceva pentru oaspeţi.

Şi, după ce îi făcu vânt în baie, coborî scările câte două trepte deodată. Lanny se spăla când auzi soneria, apoi svon de glasuri. Era Larry cu Rosa, evreica lui atât de frumoasă. Dar parcă se mai desluşeau şi alte voci. Sigur, e „Ducele" şi Marie. Şi Thomas cu

Fanny, iubita lui. Cu un cuvânt „banda", prietenii... Doamne, câte năzbâtii nu făcură împreună. Erau doar oameni tineri, de viață, și nu odată fuseseră pomeniți în coloanele ziarului *Colored Standard.* Li se spunea „Cei opt"... Numai că azi era ultima lor întâlnire. De-acum încolo au să fie numai șapte... Era curios să știe ce se va întâmpla cu ei. Ei, dar ce-a fost a fost, și a fost frumos.

Ieși din baie și trecu în camera lui, unde Larry și Rosa îi ajutau Celiei să aranjeze pesmeciorii. „Ducele" se îngrijea de bere.

— Uite și fugarul! strigă Fanny când îl zări și îl luă de braț.

Se așezară apoi unul lângă altul, cât mai aproape. fiecare căutându-și un loc confortabil. Incepură să vorbească de una, de alta, golind pahar după pahar și ronțăind pesmecior după pesmecior. Se vedea însă bine că veselia lor era silită.

Deodată se lăsă o liniște apăsătoare, și Larry se uită lung, întâi la Lanny, apoi la Celia. Fata își strecurase brațul pe sub brațul lui Lanny și încerca să zâmbească.

— S'a zis cu „Cei opt", șopti Larry într'un târziu. Hai mai bine să ne gândim la clipele fericite care s'au dus și să încercăm să le regăsim vraja... Vă mai aduceți aminte, dragii mei, când am...

Și Larry evocă o întâmplare fericită din trecutul grupului lor. Povesti apoi și Rosa. Cineva își mai aduse aminte de ceva și vorbele și râsul risipiră atmosfera atât de apăsătoare până atunci, cu toate că și în glasuri și în priviri mai dăinuia încă o umbră de părere de rău...

Timpul trecu ca gândul și veni vremea ca Lanny să plece la gară. Iși vârî în servietă cele câteva lucruri lăsate până la urmă; când luă portretul Celiei, pe care îl ținuse pe măsuța de noapte, fata îi aruncă o privire ciudată...

Două taxiuri îi duseră la gară. Trenul trăsese la peron. Iși luară pe rând rămas bun dela el, fiecare în felul lui. Ultima fu Celia. Ii venea greu să se despartă de ea. Se țineau de mână și se priveau lung, în tăcere.

Locomotiva şuieră şi trenul se puse în mişcare. Până la urmă, Lanny lăsă mâna fetei. Celia o mai ţinu o clipă pe a lui. Trenul îşi mări viteza.

Lanny era în drum spre casă...

2

In zori, trenul opri într'o haltă şi Lanny coborî. Când puse piciorul pe pământ, trase cu nesaţ în piept aerul dimineţii. Incă puţin şi va fi acasă. Zâmbi. Zâmbi, pentrucă aerul era curat şi proaspăt, pentrucă zărea parcă în faţa ochilor, ca prin ceaţă, casa părintească. I se părea că e fiul risipitor, care se întoarce printre ai lui. Făcuse ceeace aşteptau dela el, ba chiar mai mult. Il trimiseseră la Cape Town să obţină certificatul de învăţător. Dar el nu se mulţumise cu atât; căpătase o bursă şi îşi luase şi licenţa în litere.

De astădată, fiul risipitor se întorcea acasă încununat de lauri.

Zâmbea, pentrucă în aer pluteau miresmele dulci ale pământului reavăn, pentrucă praful cafeniu, atât de uşor şi atât de fin, îi gâdila nările şi îl înneca puţin. Dar nu-i păsa de praf. Şi praful făcea parte din bunurile pământului lui, şi el era copilăria pe care nu şi-o mai amintea limpede. Se înapoia în veld, în stepa deluroasă, şi asta era principalul. Işi aduse aminte de poezia lui Totius şi îşi simţi sufletul vrăjit. Poezia lui era ca viaţa nesfârşitelor şi unduitelor întinderi ale ţarinei Africii de Sud, al cărui duh, Pringle[1], izbutise când şi când să-l prindă:

Prin deşert — hoinar să umblu mie-mi place mult,
S'am alături pe băiatul boşiman, tăcut;
Colo'n zare oameni, case, sunt departe-atunci,
Noi pe drum de cerbi şi zimbri batem văi şi lunci.

---

[1] Thomas Pringle (1789—1834), născut în Scoţia. Fermier şi poet. In 1819, îşi publică primul volum de versuri. Pleacă apoi în Africa de Sud, unde rămâne tot restul vieţii. A descris pe băştinaşii Africii de Sud şi viaţa lor.

Dar versurile:

Stau ascuns de cei ce pradă, prin pustiul lor
In adâncul neumblat al asprului karroo.

Da, dar mai cu seamă poeţii buri[1] izbutiseră să prindă în versurile lor duhul pământului. L-au simţit mai profund decât poeţii de limbă engleză.

Trenul şuieră ascuţit şi urnindu-se încet îşi văzu de drumul lui spre Bloemfontein, de unde, prin Johannesburg[2], va ajunge hăt-departe, în inima Nordului.

Lanny se îndreptă spre capătul peronului, unde cei dela vagonul de bagaje îi aruncaseră geamantanele. In halta aceea nu exista birou de predare a bagajelor; nu exista nici măcar un locşor unde să-şi lase geamantanele. Nu veni niciun hamal să-l ajute. Zâmbi cu amărăciune. Nu, aici nu era ca la Cape Town, unde găseşti taxiuri la fiece colţ de stradă şi unde nu apuci bine să mişti un deget, că te şi pomeneşti înconjurat de o armată de hamali. Ajunsese în veld, în stepa deluroasă, şi în curând va fi iarăşi printre ai lui. Le va auzi vorba simplă, africana[3], şi la gândul ăsta se bucură. Era sătul de câtă engleză vorbise şi auzise la Cape Town.

Cape Town? Ce departe rămăsese acum oraşul! Nici nu-ţi venea să crezi că-i doar la o noapte de mers cu trenul. Intrase parcă într'o altă lume, lume dragă însă, apropiată lui. Iată, acum a luat-o spre casă. Va trebui să se înveţe din nou cu tot ceeace înseamnă „acasă".

Işi luă geamantanele şi se îndreptă spre mica barieră unde îl aştepta, nerăbdător, controlorul de bilete. Când ajunse în faţa lui, îşi lăsă geamantanele jos şi se sco-

---

[1] Buri — urmaşii olandezilor care au cotropit în secolul al XVII-lea pământurile băştinaşilor, concentrând în mâinile lor toată puterea economică. Pământurile burilor sunt lucrate de argaţi negri. Aşa stau lucrurile şi la ferma lui Villier, despre care va fi vorba mai departe.

[2] Bloemfontein şi Johannesburg — oraşe mari din Uniunea Sudafricană.

[3] Limba olandeză, care a suferit anumite schimbări în Africa de Sud şi pe care o vorbesc populaţiile băştinaşe.

toci prin buzunare, după biletul de tren. Omul îl măsură de sus până jos, dar fără prea mult interes.

— Ce zi frumoasă ! făcu Lanny. M'am întors acasă după o lipsă de şapte ani.

Dar controlorul se mulţumi să-i arunce o privire rece, duşmănoasă, şi Lanny îşi aduse imediat aminte că nu mai era la Cape Town, ci acasă, în stepa deluroasă, unde n'ai dreptul să vorbeşti niciodată neîntrebat unui alb. Iată un lucru pe care nu trebuia să-l uite. Ce greşeală făcuse ! Trebuia să se desbare imediat de deprinderile căpătate la oraş. „Nu uita, Lanny — îşi spuse el — că aici nu trebue să ai niciun fel de legătură cu albii. Nu care cumva să uiţi asta !" Şi, zâmbind cu amărăciune, îşi întinse biletul controlorului. Acesta îl fixă mai departe, cu aceeaşi privire rece şi duşmănoasă.

„N'am să mă las intimidat", îşi zise Lanny. Işi ridică bagajele şi trecu pe lângă controlor. Dar în timp ce părăsea halta, căutătura lui duşmănoasă îl împungea ca un pumnal. Da, desigur, greşise...

La dreapta cotea un drum de căruţe. Lanny ştia că drumul, prăfuit, duce la satul de peste deal. Până acolo avea de mers vreo două mile. Spre stânga, câteva case, semn că se apropie de o aşezare omenească. Dincolo nu mai întâlneai decât ferme stinghere.

Loc, destul. Să tot respiri. Şi ce aer curat ! Până în zare, numai coline. Cerul era albastru şi soarele dimineţii strălucea ca aurul. Adia un vânt uşor care te înviora. Loc, destul. Să tot trăieşti şi să respiri după pofta inimii.

Peste drum de haltă Lanny zări o gheretă în care se servea cafea şi pe care o ţinea o fetişcană vioaie, bură, după toate probabilităţile. In faţa gheretei staţiona un camion. Doi bărbaţi voinici şi arşi de soare îşi beau tacticos cafeaua. Când îl zăriră pe Lanny se uitară lung la el.

Acesta îşi lăsase jos geamantanele şi măsura din ochi drumul nisipos. Drumul, lung şi bagajele, grele. Ar fi băut o cafea ca să-şi astâmpere foamea, dar nu mai era la Cape Town. La Cape Town ar fi trecut nu-

maidecât drumul şi ar fi cerut una, dar aici... Văzuse bine că cei trei se uită la el, dar se făcu că nu-i observă.

— Il vezi? întrebă unul dintre ei.

Celălalt îşi ţugue buzele şi-l privi cu răutate.

— Mda! Parcă ar fi o maimuţă în haine de sărbătoare. E mai bine înţolit decât mine. Numai că azi nu-i sărbătoare, aşa că nu ştiu ce să zic...

— Te pomeneşti că se îmbracă aşa în fiecare zi... Parcă n'ar fi negru, că prea e palid. O fi vreun golan de mulatru venit dela oraş.

Celălalt se frecă la ochi şi-l măsură de sus şi până jos.

Fata chicoti şi izbucni în râs.

— Crezi că e mulatru? întrebă cel de al doilea.

— Da. La oraş vorbesc englezeşte şi îşi zic eurafricani [1].

— Eurafricani? Ce-o fi şi asta?

Celălalt îl lămuri:

— Las'că-i ştiu eu. Corcituri! Sânge amestecat... Şi rosti ultimele cuvinte cu scârbă.

Al doilea dădu din cap şi arătă cu degetul spre Lanny:

— Zici că şi ăsta-i o corcitură?

— Ahâ!

— Arată frumos, nu? Şi ce dungă are la pantaloni! Pun rămăşag că nu poartă haine de gata. Şi ce pantofi! Neam de neamul tău n'ai avut pantofi ca ăştia!

Lanny se aplecă să-şi ridice bagajele. Era mai bine s'o ia din loc. Dece să caute cearta cu lumânarea? Dacă s'ar putea lua la harţă cu ei, i-ar învăţa el minte, bineînţeles, dacă ar lupta cinstit, cu fiecare în parte. Dar aşa...

— Hei, mă, ăla!

Lanny se încordă dintr'odată şi rămase locului. Ştia ce-l aşteaptă. Problema mulatrilor fusese doar atât de des discutată la Liga Eliberării Naţionale şi la Fron-

---

[1] Eurafricani, adică mulatri; îşi dau această denumire spre a se deosebi de negri.

tul Unit al Ne-Europenilor! De astădată îi venise şi lui rândul.

— Ia fă-te încoace, boierule! spuse unul dintre vlăjgani.

„Africa de Sud! Da asta-i Africa de Sud, gândi Lanny şi trecu drumul, îngust. Ei, dar nu mă sperie ei pe mine aşa, cu una — cu două. O să le arăt că există mulatri cărora nu le e frică de albi. N'au decât să mă bată, dar de speriat, n'au să mă sperie".

Se opri în faţa celui care îl strigase şi îl privi drept în ochi.

Omul îl măsură din cap până'n picioare.

— De unde vii? îl întrebă el brutal.

— Dela Cape Town.

— Ce cauţi aici?

— Sunt de aici.

— Nu te-am mai văzut.

— Am stat la Cape Town şapte ani.

— La şcoală?

— Da.

— La universitate?

— Da.

— Ce eşti?

— Nu înţeleg. Ce vrei să spui?

— Ce-am spus! Te-ai învârtit şi de-o diplomă, nu-i aşa?

— Da, am obţinut două diplome, făcu Lanny zâmbind.

Deodată, cel cu care vorbea ridică mâna şi-i plesni una peste gură. Numai cu greu îşi stăpâni Lanny pornirea de a-i răspunde cu aceeaşi monedă. Dar omul îi ghici gândul şi-l mai lovi odată. Lanny îşi trecu limba peste buze şi scuipă: îi dăduse sângele, care se prelingea acum, firicel subţire, pe bărbie în jos, picurând în nisipul dela picioare.

— Ce te hlizeşti la mine? se răsti bătăuşul.

„Asta-i Africa de Sud, gândi Lanny din nou. Africa de Sud!" Da, vlăjganului din faţa lui îi era necaz că fusese la învăţătură şi că nu voia să i se ploconească. Dacă ar fi făcut pe umilul, fireşte, omul s'ar fi purtat

mai frumos cu el, i-ar fi zâmbit şi l-ar fi lăsat în pace. Dar aşa, se manifesta din nou vechea dorinţă de „cucerire“. Şi, de fapt, asta era istoria ţării lui. Albul voia să-l domine. Pentrucă, dacă nu izbutea să-l sperie pe Lanny, i-ar fi frică. Da, asta era istoria Africii de Sud — în dura ei realitate. Şi o vedea acum din nou, în cruda ei lumină. O simţea pe pielea lui. N'o mai învăţa din cărţi şi nici din cine ştie ce plăcută prelegere rostită în faţa unor tineri studioşi care iau notiţe, unii interesaţi, alţii nepăsători. Nu aşa. Nu. Altfel învăţa lecţia acum.

Stătea acolo, în bătaia soarelui, şi înţelegea mai limpede ca oricând adevărul. Africa de Sud! Africa de Sud, în care debarcase Van Rebeck[1], căruia boşimanii[2], înarmaţi cu arcuri cu săgeţi otrăvite, nu i-au putut opune o rezistenţă serioasă. Le văzu parcă uimirea întipărită pe chipuri, în clipa în care flintele dătătoare de moarte îşi spuseseră cuvântul. Boşimanii îşi părăsiseră apoi vechiul sălaş din frumoasa, rodnica şi darnica Vale a Capului! Pe vremuri, fuseseră mânaţi acolo de hotentoţi, mai puternici decât ei; acum erau alungaţi de albi. Ce uşor le-a fost noilor veniţi! Nu le-a fost greu să coboare în văi! Aveau de a face cu o populaţie slabă şi rară, care nu avea altă armă de apărare înafara săgeţilor otrăvite. Dar ce puteau săgeţile lor în faţa flintei cu foc ucigător?

O clipă, privirea vlăjganului se opri la stiloul pe care Lanny îl ţinea în buzunarul de sus.

— Cultură, hai? mârâi el cu necaz.

Dar gândurile lui Lanny erau departe, la bătăliile

---

[1] Marinar olandez care, însoţit de negustori olandezi, a debarcat în 1652 pe malul golfului Table şi a întemeiat acolo un port.

[2] Boşimani — *busimen* (oameni din tufişuri) — cea mai veche rasă din Africa de Sud. Azi, boşimanii trăiesc în partea de est a pustiului Kalahari. Impreună cu hotentoţii, ei au fost izgoniţi întâi de kafri, iar mai apoi de albi (buri şi englezi).

trecutului... Vedea zuluşii [1] în luptă cu voortrekkeriştii [2] albi. Crâncene bătălii! Băştinaşii îşi apărau ţara de albii care se luptau pentru fiecare palmă de pământ, care se luptau pe viaţă şi pe moarte, mai ales ca să n'o piardă după ce au cucerit-o.

In câteva clipe, sbuciumata istorie a patriei sale îi năvăli în minte ca un val uriaş. Apoi, tot ca valul, se topi. Lanny se cutremură.

„Şi acum — îşi zise el — sunt şi eu un ostaş al bătăliei care continuă şi în secolul al XX-lea! Cât va mai ţine? Câte schimbări va mai aduce?" Lupta era acum atât de crâncenă încât, el, Lanny, stătea în faţa unui om pe care nu-l văzuse niciodată în viaţă, şi care-l bătuse pentrucă fusese la şcoală şi pentrucă era îmbrăcat mai ca lumea

— Ai zis ceva? îl întrebă, amenințător, vlăjganul.

Lanny ştia că cel mai nimerit lucru ar fi să-şi plece privirile sau să şi le îndrepte într'altă parte. Dacă făcea asta, dacă făcea cel mai mic gest de umilinţă, vlăjganul îl lăsa în pace.

Dar el îi înfruntă privirea. Celălalt ridică imediat pumnul.

„N'am să cedez", îşi zise Lanny şi se întoarse, cu gândul să plece.

— Corcitură! îi strigă vlăjganul.

Il străbătu un fior, dar nu se opri.

— Gata! Lasă-l în pace! strigă fata dela gheretă.

Lanny îşi ridică geamantanele şi o luă pe drumul nisipos. Drumul lui spre casă... Peste puţin, va ajunge. Va auzi din nou limba bătrânului său popor. O va vedea şi pe Mabel. Da, se ducea acasă...

Il durea capul şi îi svâcneau tâmplele. Da, era în drumul lui spre casă. Işi muşcă buzele şi îşi ridică privirile. Fruntea sus! Când auzi sgomotul camionului, se dădu în lături, pe iarbă, ca să-i lase loc să

---

[1] Trib războinic de kafri. Trăiesc în partea de sud-est a Africii. Supuşi de englezi în 1879.

[2] Emigranţi şi pionieri olandezi. In 1836 au părăsit ţara Capului în căutare de noi păşuni pentru vitele lor şi au intrat în lupte pentru pământ cu zuluşii.

treacă. Simţi ceva umed pe faţă. Işi şterse scuipatul care i se prelingea pe obraz...

Mult timp după ce camionul trecuse şi norul de praf se spulberase, Lanny rămase încă locului, încremenit, mirat că n'a intrat în pământ de ruşine. Privea în gol, fără să gândească, fără să simtă ceva. Şi totuşi, nu se întâmplase nimic : nici cerul nu se prăbuşise, nici pământul nu se cufundase. Doar soarele. Ardea acum mai tare. Şi vântul. Da, adia uşurel, înviorând parcă totul în jur. Era în stepa lui deluroasă, şi Cape Townul rămăsese undeva, departe, departe, departe...

Se înfioră. Răsufla greu. Dar după o clipă, îşi reveni. Doar obrajii îi mai dogoreau. Parcă l-ar fi ars cineva cu fierul roşu...

„Trebue să ajung acasă", gândi Lanny. Işi îndreptă umerii, ridică fruntea şi porni mai departe, pe drumul nisipos.

Mergea cu paşi mari, egali, fără să se uite la stânga sau la dreapta. Il purta parcă o voinţă străină de voinţa lui, care-l mâna înainte fără ştirea creierului, fără participarea conştiinţei.

Paşii lui stârneau mici învolburări de praf, care, prinzând razele soarelui, cerneau zeci de curcubee pitice. Apoi, lin, încet, colbul se aşternea iar pe pământ. Ca şi cum o umbră făurită din firicele de nisip şi luciri s'ar fi ţinut, încăpăţânată, după el.

Urcase prima colină. Cu toată arşiţa, îşi simţea capul limpede. Nu-i mai ardeau nici obrajii. Se bucura iar, ca un copil, de privelişte. Lăsase în urmă linia ferată care ducea spre ocean, spre Cape Town. Acum, de amândouă părţile terasamentului se întindeau până în zare, până în locul în care cerul îmbrăţişa parcă pământul, pajişti castanii-verzui întrerupte ici-colo de vreun dâmb sau de vreun povârniş.

Da, loc destul. Loc destul să te mişti cât ţi-o cere inima. Şi totuşi... Totuşi nu era aceeaşi bucurie care-l cuprinsese înainte de întâmplarea din faţa gheretei. Nu voia însă să se mai gândească la toate cele petrecute. Işi aduse aminte de o vorbă de a bătrânului Schimd : „Amărăciunea sleieşte omul de puteri."

Geamantanele erau grele şi începuseră să-l doară

brațele. Păcat că nu le putuse lăsa la gară, pe peron, așa cum lăsase cufărul. Halta era însă acum, undeva, departe, în urmă. Nu mai avea mult de mers. Și apoi, un cufăr nu poate fi șterpelit așa cu una, cu două. E greu, mare, plin cu cărți. Cu geamantanele, e altceva.

Soarele se înălțase sus pe cer. Incepea să fie din cale-afară de cald. Năduşise și i se lipise cămașa pe el. Pe spinare și la subțiori era leoarcă de sudoare. I se părea că brațele îi ies din încheieturi. Dacă ar fi mers cu camionul, era demult acasă. Incă de acum un ceas.

Se opri din drum să se odihnească, puse valizele jos și se tolăni pe iarbă. Ce bună ar fi fost o țigară ! Căută prin buzunare, găsi una și o aprinse.

Nu mai avea mult. Incă puțin și va fi acasă. Cum o fi acasă ? Nu-și mai aducea bine aminte. Firește, pe maică-sa n'o uitase, dar Mabel cum o fi arătând ? Mabel, bineînțeles, nu știe carte. Poate că s'a și măritat. Fetele sărace din Cape Town au uneori copii chiar în adolescență. Noroc că Mabel nu trăiește la Cape Town... Văzuse acolo prostituate tinere de tot, unele chiar foarte frumoase. Firește, majoritatea o făceau de nevoie, dar erau unele care nici nu încercau să facă altceva. O parte din vină o purta, de asta era sigur, și mediul în care trăiau. Lumea mulatrilor e atât de săracă...

Svârli mucul țigării, se ridică, se întinse, se aplecă, luă câte un geamantan în fiecare mână și porni din nou.

Drumul trecea acum pe lângă o fermă cu curtea împrejmuită, cotea întâi la stânga, apoi la dreapta, și urca pieptiș dealul din față.

Când ajunse în vârful dealului, pe frunte i se scurgea sudoarea, iar inima îi bătea să se spargă. Puse iar geamantanele jos și se uită în jur.

Primul lucru pe care-l văzu fu casa cea mare, din stânga, casa cea mare de pe deal. Era așa cum o ținea minte, pe creasta dealului din față. Dealtfel, ajunsese la o răspântie : drumul se despărțea, unul ducând prin vale, drept la casa aceea. Celălalt ducea acasă. Da, acolo, jos, în mijlocul vâlcelei era căminul lui. In roiul acela de case mici și înghesuite era și casa lui.

Işi luă iar geamantanele și o apucă repede la

dreapta. După şapte ani era din nou acasă! Acasă! Doamne, câte nu-i spusese cuvântul acesta! La Cape Town, oridecâteori ceilalţi aduseseră vorba de căminele lor, tăcuse. Ii venea aşa de greu să-şi amintească de casă! Plecase la vârsta de cincisprezece ani, dar acum, iată-l înapoi! In vălmăşagul acela de căsuţe care se întrezăresc în vale, este şi căminul lui. Oboseala s'a spulberat, şi pasul îi este iar mare, voinicesc. O să-şi revadă mama. Bagajele păreau acum, dintrodată, uşoare ca fulgul. Ce bucuroasă o să fie de darul pe care i-l aduce! Trecu pe lângă o casă, pe lângă o biată dughiană, dar era prea cufundat în gânduri ca să se uite mai bine la ea. Un băieţel slăbuţ, toomai ieşea de acolo, dar când dădu cu ochii de Lanny rămase cu gura căscată. Apoi, strângându-şi pacheţelul la subţioară, o luă la fugă, bombănind ceva de neînţeles în timp ce alerga spre casele din apropiere.

Lanny zâmbi şi îşi văzu de drum, iuţind pasul. „Ce vrei, copiii sunt peste tot la fel!"

In uşa prăvăliei răsărise bătrânul negustor evreu şi fiul său. Se uitară amândoi lung în urma lui.

Acum, pe măsură ce se apropia de ele, casele se vedeau mai limpede. Putea să le desluşească, să le deosebească una de alta, cu toate că nu-şi dădea bine seama care anume este a lui. Trebuia să întrebe pe cineva, dar parcă se sfia. Ce bine ar fi fost dacă s'ar fi putut duce deadreptul spre ea şi dacă i-ar fi păşit singur pragul! Ce bucurie pe ai lui! Tare voia să vadă chipul maică-si când o să dea cu ochii de el...

Dar ce e asta?... Ce se întâmplă? Iată, un grup întreg de oameni vin spre el... Femei... şi copii... Ba şi câţiva bătrâni... Dar ce slabi sunt! Şi curg sdrenţele pe ei!

Iat-o!... Mama!... Păşeşte în fruntea grupului... Ce schimbată este faţă de icoana pe care o purta în gând! A îmbătrânit...

Mama vine înspre el cu braţele deschise, dar se poticneşte. Lanny dă drumul geamantanelor şi îi aleargă în întâmpinare, şi bătrâna se prăbuşeşte în braţele lui. Se lipeşte strâns de el şi plânge:

— Băiatul mamii!... Băiatul mamii!

Şi îl ţine atât de strâns, de parcă n'ar vrea să-i mai dea drumul niciodată.

Ceilalţi rămaseră locului. Lanny se întorsese acasă. Era firesc ca maică-sa să fie prima care să-l întâmpine şi să stea cu el de vorbă. Era dreptul ei.

3

Femeile, copiii şi bătrânii care veniseră să-l vadă şi să-i ureze bun sosit plecaseră. Până spre seară, când tinerii se vor întoarce dela muncă şi se vor aduna în căsuţa lor, ca să-i ureze şi ei bun sosit, nu mai avea cine să vină. O parte din tineri munceau pe la fermele din împrejurimi, iar cine n'avea de lucru umbla pe ici-colo, după hrană. Rămăsese singur cu maică-sa în cele două odăiţe ale colibei lor.

Nu-i venea să creadă că acesta era căminul lui, că aici se născuse, că aici trăise cincisprezece ani, înainte de a pleca la Cape Town. Cum de-l putuseră trimite acolo, când erau cu toţii atât de săraci?

Bătrâna zâmbea fericită, printre lacrimi. Dar nu erau lacrimi de durere, ci de duioşie, care mângâie inima. Maică-sa puse o mână de vreascuri în vatră şi fumul, cât nu apuca să iasă afară prin încâlcitura de burlane care slujeau drept coş, se întorcea peste ei, în casă.

— Uite, acum dă şi apa în clocot, îi spuse ea întorcând capul spre el.

Lanny zâmbi. Ce trecută părea! Dar nu atâta din vina anilor...

— Am să aştept, mamă, îi zise cu blândeţe.

— Bine, Lanny, îi răspunse ea şi începu să sufle în foc.

— Lasă-mă pe mine, spuse tânărul şi îngenunchie lângă maică-sa.

— Ia seama să nu-ţi murdăreşti hainele.

Şi voi să-l împiedice să se apropie de vatra murdară.

— Nu-i nimic, mamă!

— Dar sunt așa de frumoase! Nici albii de pe aici nu poartă haine ca astea!

Zâmbind cu amărăciune, Lanny se aplecă și suflă în foc, stârnind în vatră un mănunchi de scântei. Cât ai clipi, vreascurile se aprinseră trosnind și sloboziră o horă de flăcări jucăușe.

Capul lui era lângă pieptul mamei și cât suflă în vatră, bătrâna ridicase mâna, dând să-l mângâie. I se împăienjeniseră ochii. Se ridică repede și trecu în cealaltă odăiță. Lanny o auzi oftând. Se duse după ea.

Ședea pe jos, lângă patul vechi și stricat, cu capul plecat, și plângea în tăcere, căutând să-și înnăbușe hohotul ce o gâtuia.

Lanny se apropie de ea și-i cuprinse cu brațul umerii slabi.

— Nu, nu-mi vine să cred — șoptea ea, printre lacrimi — nu, nu-mi vine să cred...

— Ce nu-ți vine să crezi, mamă? o întrebă el blând, domol.

— Nu-mi vine să cred, Lanny! Ești mare, ai ajuns un domn și nu-mi vine să cred că ești copilul meu!

— Dece, mamă?

— Uită-te și tu la sdrențele de pe mine, uită-te la mâinile mele, uită-te la casa în care stau! Nu-i decât casa unei biete mulatre și tu ești un domn mare, venit dela Cape Town!

— Sunt băiatul tău, mamă! Tu m'ai trimis doar la oraș! Sunt fiul tău, nu-i așa, mamă?

Din camera cealaltă se auzea clocotul apei.

— Nu-i așa, mamă?

— Da, Lanny.

— Atunci, dece plângi?

Maică-sa se mai liniștise. Nu mai tremura. Lanny îi dădu batista lui și bătrâna își șterse ochii.

— Proastă mai sunt!

— Nu-i adevărat, mamă. Hai, vino să-ți dau un ceai.

O conduse în încăperea cealaltă, o sili să se așeze și o întrebă unde sunt toate cele necesare pentru ceai. Ea n'ar fi vrut să-l lase pe el să le caute, dar Lanny nici n'o mai asculta. In timp ce băiatul pre-

gătea ceaiul, bătrâna se uita la el şi nu-i venea să-şi creadă ochilor.

Era într'adevăr băiatul ei ? Era oare băieţelul care se juca odinioară prin casă ? Copilul sburdalnic pe care-l lua de urechi când nu era cuminte ? Care ţipa şi care alerga prin curte cât era ziua de lungă ? Copilul acela desculţ, cu cămaşa şi pantalonii rupţi, cu picioarele şi braţele mânjite şi cu gâtul murdar ? Copilul căruia nu-i plăcea să se spele ? Dacă era aşa, ciudat preface timpul totul ! Cum schimbă oamenii ! Ii face altfel decât au fost. Aici însă, în satul ei, toate erau la fel. Copiii care crescuseră odată cu el erau ca mai înainte. Unii, încă murdari şi răi, crescuseră mari, e drept, se făcuseră voinici şi purtau pantaloni lungi. Dar fetele... Unele se măritaseră şi aveau copii, dar erau la fel ca odinioară. Crescuseră, acum erau femei în toată firea, dar nu se schimbaseră deloc. In satul lor nu se întâmplase nimic nou. Doar Lanny era altul. Mergea parcă altfel, te privea parcă altfel. Nu mai era un fiu... Nu, nu-i chiar aşa... N'are dreptate. Adineaori, când o cuprinsese pe după umeri, când o mângâiase, se purtase ca un om care înţelege, care înţelege totul, ca un om mai bătrân decât ea, care ştie mai multe. Parcă ea fusese copilul şi el omul în toată firea. Cum se putea întâmpla aşa ceva între o mamă şi copilul ei ? Câte renghiuri nu-ţi joacă timpul ? Totuşi au mai fost şi alţii la Cape Town. N'a fost şi Martin, băiatul mătuşii Elsie ? Când s'a întors arăta ca întotdeauna, numai că încerca să înşele oamenii din sat. După aceea a plecat iar la Cape Town. Până la urmă aflaseră că ajunsese la închisoare, pentrucă, într'o bătaie, omorîse un om. Numai Lanny al ei era altfel. Şi asta se vedea cât de colo, chiar dacă nu scotea nicio vorbă...

Sannie, vecina, bătu la uşă şi intră. Aducea o farfurie cu pesmeciori, şi o puse cu sfială pe masă.

— Ştiu că nu ai timp să coci nimic astăzi... Ţi-am adus nişte uscături, şi se uită la Lanny. Cred că o să-ţi placă. Numai că n'am avut destulă grăsime.. Ei, la revedere, vecină...

— Nu vrea să mă lase nici ceaiul să i-l fac, şopti mama lui Lanny.

Mătuşa Sannie râse şi ieşi.

Lanny turnă ceaiul şi se aşeză lângă maică-sa.

— Hai, mamă, bea-ţi ceaiul.

Şi începu să-i povestească despre Cape Town şi despre viaţa lui acolo. Bătrâna îi sorbea fiecare cuvânt, îl asculta cu nesaţ şi lui îi plăcea să vorbească, pentrucă îi vedea fruntea descreţindu-se. Incetul cu încetul dispăru orice urmă de stânjeneală între ei. Vorbeau liniştiţi despre Cape Town şi despre oamenii de acolo. La un timp, când Lanny îi povesti unele ciudăţenii văzute la oraş, bătrâna izbucni în râs.

Lanny umplu ceainicul din nou. Pesmeciorii se terminaseră, şi totul era ca pe vremuri.

— Dar Mabel unde e ?

— N'ai uitat-o ?

— Cum era s'o uit ? O soră am !

— Dacă am văzut că nu întrebi de ea, am crezut c'ai uitat-o...

— Nu. Dar am vrut să ştiu mai întâi ce-i cu tine. Mi-era teamă că n'o să-ţi mai placă băiatul tău. Unde e ?

— Munceşte la casa cea mare.

— La casa de pe deal ?

— E singura casă mare de pe aici.

— A crescut mult ? E înaltă ?

— Nu-i aşa de înaltă ca tine, dar a mai crescut şi ea. S'a dus un băiat să-i dea de veste că ai sosit. Trebue să pice dintr'o clipă într'alta.

— Cum o duce acolo ?

— Albii din casă se poartă bine cu ea.

— Spune-mi, mamă, mai stărue obiceiul să sperii copiii cu casa cea mare ? Să le spui când nu sunt cuminţi că vor fi închişi acolo şi că n'o să capete nimic de mâncare ?

Bătrâna începu să râdă şi îi jucară luminiţe în ochi :

— Da, aşa e şi acum !

— Tot se mai tem de „stăpânul“ cel roşcat ?

— A murit, Lanny. N'aveai de unde şti. A murit

acum patru ani. Era un om tare bun. Nu sunt mulţi ca el.

— Eu ştiam că oamenilor le era frică de el.

— Numai dacă îi greşeau cu ceva. Era aspru, dar drept. Ar trebui să-i fii recunoscător şi să-i binecuvântezi amintirea, dragul meu.

— Dece ?

— Doamne, dumnezeule ! Nu ştii nimic ?

— Ce să ştiu ?

— Cu banii lui ai plecat tu la Cape Town.

— Cu banii lui ?

— Sigur că da. Sau crezi cumva că te-am fi putut trimite noi la învăţătură ? „Bass [1]" Gert ne-a dat banii şi a ţinut să fii trimis la Cape Town.

— Dece ?

Mama privi în gol, dar se vedea bine că o munceşte un gând.

— Dece ? o mai întrebă Lanny odată.

Bătrâna îşi reveni şi începu să zâmbească. Un zâmbet uşor, duios, plin de dor...

— A fost un om bun, Lanny. Cel mai bun din câţi am cunoscut. Bun şi blând, cu toate că părea aspru şi neiertător.

Deodată se ridică :

— Stau şi trăncănesc, şi treaba mă aşteaptă ! Hai, Lanny, du-te şi te odihneşte. Intinde-te pe pat, n'o să-ţi strice. Au să vină diseară fetele să te vadă şi băieţii or să te ţină de vorbă. De-ai şti cât sunt de dornici să afle cât mai multe ! Odihneşte-te şi eu am să pregătesc masa. Ascultă-mă, du-te şi te culcă...

Şi îl împinse uşurel spre odăiţa cealaltă. Lanny îşi scoase haina şi se trânti pe pat.

Acasă ! In sfârşit, era acasă. Ce bine e ! Poate că se născuse chiar în patul pe care era culcat acum. Acasă ! Incerca un simţământ care-i cuprinse întreaga fiinţă. Ceva adânc şi covârşitor, care-l mişca până în străfundul inimii. Acasă. Asta e temelia vieţii. Locul unde ai trăit primele emoţii, unde ai început să guşti bucu-

---

[1] *„Bass"* (ca şi americanul, *Boss)* — patronul, şeful, stăpânul, boierul, denumiri întrebuinţate de subalterni sau de supuşi.

ria de a trăi, unde ai învăţat să desluşeşti lucrurile. Acasă !

Inchise ochii...

Bătrâna trase uşa dintre cele două încăperi şi se apucă de gătit. Oare ce i-ar plăcea să mănânce ? Trebue să-i facă ceva bun. Da, desigur, e copilul ei, şi ştie că s'ar mulţumi cu orice, dar acum e om în toată firea. E băiatul ei, dar este şi un străin în acelaş timp. N'ar strica o bucată de carne. Chiar dacă nu-i duminică, tot ar trebui să-i gătească o bucată de carne. E doar prima lui cină acasă ! Da, ar fi bine să se repeadă până la prăvălioara evreului acela bătrân să cumpere nişte carne. Mai are şase penny colo pe poliţă, în încăperea de alături.

Intră în vârful picioarelor, ca nu cumva să-l trezească. Trebue să fie tare trudit, după atâta amar de drum. Se uită pe poliţă, dar nu văzu banul. Să ştii că i-l luase Mabel ! Urîte obiceiuri mai avea şi fata asta ! Cum găsea un ban în casă, i-l şi lua. Se înşela dacă îşi închipuia că acum, de vreme ce se făcuse mare, n'o să mai capete bătaie ! Frumos ! Frate-său a venit tocmai dela Cape Town şi niciun pic de carne în casă !

— Cauţi ceva, mamă ?

— Credeam că dormi.

— Nu. Mă gândeam ce bine e acasă.

— Aveam şase penny aici, pe poliţă, şi nu mai sunt. I-o fi luat Mabel.

— Nu-i nimic. Mai am eu nişte bani.

Se ridică, îşi scoase portofelul din buzunarul dinăuntru al hainei, îl deschise şi trase afară câteva hârtii.

— De unde ai atâţia bani, Lanny ?

El zâmbi gândindu-se : „Aici, dacă ai bani, dai de bănuit !“

— I-am câştigat, mamă.

— Bine, dar... ai fost la şcoală...

— Am găsit eu timp să mai câştig câte ceva. Am meditat nişte studenţi mai bogaţi, am dat lecţii unor indiene... Părinţii lor erau oameni de modă veche şi nu voiau să le trimită la şcoală. Invăţau în casă. Ia banii ăştia, mamă.

Şi îi întinse două hârtii de câte o liră.

— E prea mult! Îmi trebue doar şase penny.

— Ia-i, mamă!

Bătrâna luă banii şi ieşi. Afară, se uită din nou la cele două hârtii: erau noi şi foşneau. Ii bătea inima nebuneşte. Ce mândră se simţea! Ii venise acasă nu numai un fiu, ci şi un om bun. Ii dădea şi bani... Două hârtii de câte o liră! Mai mult decât câştiga oricare dintre oamenii din sat într'o lună! Şi ce uşor le dăduse! Din ceeace vorbise celorlalţi, aflase să Lanny refuzase o slujbă bună, de profesor, la cea mai bună şcoală pentru copiii mulatri din Cape Town. Şi asta numai ca să se întoarcă acasă, la ai lui. Dacă au vrut să-i dea o slujbă ca asta, sigur că Lanny e un băiat bun şi deştept. Ştiau ei ce fac! Cine ştie câţi nu alergaseră după ea şi ce bine îi părea că Lanny al ei se întorsese acasă. Frumos băiat! Au să se dea în vânt fetele după el!

Plecă în grabă şi o luă pe cărarea care ducea spre prăvălie. Câţiva vecini, cu care se întâlnise în drum, o opriră şi o întrebară cum se simte noul venit şi ce are Lanny de gând să facă. Unii se mulţumiră să-i spună că e o femeie norocoasă, alţii, mai în glumă, mai în serios, îi aduseră aminte că au fete de măritat.

Dar ea nu avea vreme să le răspundă. Era prea mândră şi prea fericită. Se zăpăcise de tot. Ţinea în văzul tuturor cele două hârtii de câte o liră — nou-nouţe — şi şoptea încet, ca să n'o audă ceilalţi:

— El mi le-a dat!...

Unele femei îi spuneau lucruri plăcute, altele o invidiau în tăcere. Iar bătrânii îşi aminteau că până nu demult Lanny fusese un plod murdar, ca şi ceilalţi.

Bătrâna dădu buzna în prăvălioara în care se vindea, înafară de carne, şi articole de băcănie. Când o văzu intrând, negustorul, bătrân, cu ochii ageri şi trişti, o salută. Fiu-său, care citea într'un colţ, îşi ridică privirea de pe o carte. Avea vederea slabă şi purta ochelari cu rame de os. Bătrânul negustor îi spuse:

— A fost o zi bună pentru dumneata, doamnă Swartz.

— Da. Mi s'a întors băiatul dela Cape Town...

— Aha!... Era băiatul dumitale... Chipeş, flăcăul!

— Da, e un copil bun.

— Mă bucur pentru dumneata, doamnă Swartz. A venit să te vadă?

— Nu, rămâne aici. S'a înapoiat dela învăţătură. Ştii, nu dela o şcoală ca toate celelalte, ci dela o şcoală mai mare. Nu-i ştiu numele, că-i lung.

— Dela universitate, spuse tânărul.

— Da, ăsta-i numele şcolii.

— Şi ce-a învăţat? întrebă tânărul.

— Multe, multe de tot, spuse ea cu mândrie. A căpătat o dip... dip... aşa ceva, care se dă ca să poţi învăţa pe alţii... Stai, cum îi zice... Diplomă... Da, aşa-i zice... Da mai are... ca şi dumneata... cum îi zice... ştiţi, ca să poţi vinde băuturi spirtoase... da, licenţă, în litere. Ştii, litere... cu care scrii... Are două...

— Diplomă de profesor şi licenţă în litere, o ajută tânărul.

— Aşa-i!

— Băiat deştept! făcu bătrânul. Trebue să fii mândră de el.

— A stat departe de mine atâta amar de vreme, domnule Finkelberg! Sigur că-s mândră, dar mă simt cam străină de el.

Zâmbind blând, bătrânul dădu din cap.

— Te'nţeleg. La fel a fost şi cu Isaac al meu. Uite!. Când s'a întors acasă, m'a uimit. Ştia atât de multe! In cărţile lui scrie „fă aşa, şi aşa“, mă rog, o seamă de lucruri pe care noi ştim din viaţă că nu trebue să le facem. Şi el vorbeşte ca un înţelept! Dar acum nu mă mai miră deloc. Şi cu dumneata o să se întâmple la fel. Noi doi suntem oameni bătrâni, şi ştim că înţelepciunea vieţii e mai mare decât cea din cărţi... Vrei o bucată de carne bună pentru băiat, nu?

Se duse la tejghea şi alese o felie de muşchi, groasă şi proaspătă.

— Ia asta! Cred că-i cea mai bună pe care o am. Mama îşi întâmpină cu bucurie fiul risipitor, nu-i

așa ? Stai să ți-o învelesc. E mai bine așa. Dacă n'ai bani azi, nu-i nimic. O să-mi plătești data viitoare. Ești doar clienta mea ! E bine așa ?

Dar bătrâna îi arătă cele două hârtii de o liră :

— Am bani ! Uite, el mi i-a dat !

Negustorul pocni din degete și se uită la fiul lui, clipind din ochi.

— Cum se face că a venit cu bani ? întrebă el. Când s'a întors Isaac dela studii, n'avea nicio lețcaie ! Ba i-am mai trimis și bani de tren ! Dar băiatul dumitale s'a întors cu bani, și ți i-a dat dumitale ! Al meu scrie o carte, dar nici din asta n'o să câștige niciun gologan.

Și râzând, bătrânul îi împachetă carnea. Isaac surâse stânjenit. Surâse și ea.

— Stai, doamnă Swartz ! Uite cum facem. Dumneata plătește numai jumătate, cealaltă jumătate, ia-o în dar dela familia Finkelberg, în cinstea întoarcerii fiului risipitor. Ce zici ?

Bătrâna îi mulțumi frumos și mai cumpără câte ceva, adică orez, fasole și zahăr. Ce bine e să poți cumpăra lucrurile de care ai nevoie ! Și untul e bun și era sigură că-i place. Apoi, nici nu e prea scump ! Cumpără un funt. In prima seară pe care o petrecea băiatul acasă, nu trebuia să-i lipsească nimic. Așa trebue întâmpinat fiul care se întoarce la ai săi.

Domnul Finkelberg împachetă totul laolaltă și îi numără restul. Nu cheltuise prea mult. Mai puțin de cinci șilingi. Când ai bani, poți face multe. Un funt de unt poate ține și o săptămână dacă îl păstrezi în apă rece. Și dacă nu dă Mabel peste el ! Greu mai e și cu fata asta ! Mănâncă de nu se mai satură. Incolo, e fată bună. Aduce toți banii acasă. Din cei cincisprezece șilingi pe care-i câștigă pe lună, își păstrează doar cinci pentru ea. Da, bună fată !

Mulțumi domnului Finkelberg, le spuse, lui și fiului său, bună ziua, și plecă iute. Detreabă om, domnul Finkelberg ! Frumos din partea lui că i-a dăruit jumătate de mușchi în cinstea venirii lui Lanny. O să-i spună și lui Lanny, să știe și el. Și Isaac e băiat detreabă. Cam visător și mereu cu nasul în cărți, dar tare de-

treabă. Dacă ar fi fost şi el mulatru, s'ar fi putut împrieteni cu Lanny. Şi el a fost la şcoală. Numai că, fireşte, nu-i atât de deştept ca băiatul ei.

Stilleveld — „câmpia liniştită" — este unul din sutele de sătuleţe presărate dealungul şi dealatul Uniunii Sudafricane; petece de pământ pe care negrii sau mulatrii trăiesc, îşi fac case, îşi cresc copiii, îmbătrânesc şi mor, pe pământul moşierului alb, stăpân al ogoarelor. Uneori, îi plătesc o arendă mică; alteori, în schimbul dreptului de a locui pe pământul său, îi prestează diferite munci. Printre cei mai bătrâni, puţini, foarte puţini îşi mai aminteau de vremea când fuseseră sclavi. Unii mai spuneau poveşti minunate despre bunătatea oamenilor albi; dar alţii povesteau lucruri îngrozitoare despre răutatea lor.

Şi Stilleveld, asemenea atâtor alte aşezări, fusese locul de naştere al unui popor nou. Un popor care nu era nici alb, nici negru, nici european, nici african, ci un amestec din amândouă, deosebit şi de albi şi de negri, care nu trăia nici în lumea unora, nici în a celorlalţi, ci ducea o viaţă grea între unii şi alţii.

Până foarte de curând, fermierul care trăia singur în ferma lui se simţea atras uneori de frumuseţea fiicei sau chiar a nevestei vreunui băştinaş. Alteori se întâmpla s'o placă un prieten de-al fermierului, vreunul venit tocmai dela Cape Town. Sau, pur şi simplu, vreun drumeţ alb, în trecere pe acolo în căutarea norocului şi a unui cămin...

Şi aşa a crescut şi s'a înmulţit un popor nou. Oamenii se căsătoreau între ei şi trăiau între cele două lumi.

Şi-au spus singuri „mulatrii". Unii erau însă mai bucuroşi să li se zică eurafricani. Alţii susţineau, sus şi tare, că sunt o naţiune nouă...

Strămoşii micii comunităţi mulatre din Stilleveld au fost albii din casa cea mare şi din fermele vecine, şi bătrânii ştiau asta. Işi aminteau cu mândrie că erau rude depărtate cu cutare sau cutare fermier alb. Tinerii nu ştiau însă decât un lucru; că erau mulatri şi că fuseseră întodeauna mulatri. Se simţeau inferiori oa-

menilor albi. Nu prea mult însă, pentrucă aveau în vinele lor şi sânge alb. In schimb, se simţeau superiori negrilor.

Dar nimeni nu le spusese şi nimănui nu-i trecuse prin gând că ceilalţi strămoşi ai lor trăiau în satul de negri de peste deal, colo, chiar în spatele Stilleveldului.

Lanny deschise ochii şi se uită la fata care se aplecase, zâmbind, asupra lui. „Trebue să fie Mabel", îşi spuse el. Dar n'o recunoscu. Nu semăna cu el. Dacă ar fi întâlnit-o la Cape Town, i-ar fi aruncat o privire şi şi-ar fi văzut de drum, fără să-şi dea seama că e sora lui. Se ridică.

— Tu eşti Mabel, nu?

Fata îl cercetă cu atenţie, apoi dădu din cap.

— Şi tu eşti Lanny. Da ea, cine-i?

Şi-i arată fotografia Celiei.

Lanny zâmbi şi i-o luă din mână.

— Celia!

— Nu te superi că ţi-am cotrobăit prin lucruri?

„Ce întrebare ciudată!" gândi Lanny, privind-o mai atent. Nu se putea spune că nu era frumoasă. Braţe puternice, umeri largi, o culoare şi o ţinută care arătau sănătate. Nu era prea înaltă, avea picioare şi şolduri de ţărancă, însă mijlocul îi era surprinzător de subţire. Zâmbea întruna, dar ochii ei negri, strălucitori, erau trişti.

— Ei, ia spune, cum sunt? Frumoasă? îl întrebă ea nerăbdătoare.

— Dece mă întrebi asta?

— Pentrucă te-ai uitat la mine!

— Te credeam mai mică...

Mabel îi luă fotografia din mână şi o privi lung.

— Celia! şopti ea. Ce nume frumos! Şi ea-i frumoasă. E iubita ta? Tare mi-ar plăcea să am şi eu o rochie ca a ei. Parcă ar fi albă! şi se încruntă. E albă?

Lanny zâmbi şi clătină din cap.

Mabel se întoarse cu spatele şi-i şopti:

— Dacă-mi făgădueşti că nu mă spui mamei, am să-ţi povestesc şi eu ceva. Imi făgădueşti?

— Bine, îţi făgăduesc.
— Fă-ţi cruce şi jură !
Se întoarse spre el, să-l vadă dacă jură. Apoi, se uită din nou spre uşă.
— Jur.
— Am un iubit alb ! îi mărturisi ea.
— Ce ?
— Ai jurat !
— Tu cu un alb? Aici? Ai să dai de dracu, Mabel! Cine-i ?
— Nu-ţi spun !
— Ascultă, Mabel. Dacă nu-ţi bagi minţile în cap, ai să te pomeneşti într'o zi cu un copil din flori. Dacă-ţi spune că se însoară cu tine, să nu-l crezi. E un mincinos. Cine-i, Mabel ? Hai, spune-mi ! Mama n'o să ştie nimic !
—Nu pot să-ţi spun. Sst ! Vine mama !
Când intră bătrâna, se uită la Mabel şi dădu din cap cu tristeţe. Fata se întoarse îngrijorată spre Lanny.
— Te-a trezit ca să-ţi spună cine ştie ce prostie, nu-i aşa ? îl întrebă maică-sa.
Lanny aprinse o ţigară şi râse :
— Nu, mamă, a fost cuminte. Am început să facem cunoştinţă.
Ochii fetei licăreau de mulţumire. Bătrâna zâmbi :
— Bine că aud şi eu ceva bun despre ea ! Nu mi s'a întâmplat de nu mai ţin minte, zise bătrâna, răspicat.
— E o fată bună, o apără Lanny.
Pe Mabel, ajutorul acesta neaşteptat o uimi. Bărbia îi tremură şi ochii i se umplură de lacrimi.
— Totdeauna mă cerţi în faţa altora, mamă, făcu Mabel plângând, şi lacrimile i se prelingeau pe faţă. Mă ţii de rău în faţa străinilor. Lanny mi-e frate, dar abia a venit. Mereu îmi faci observaţii. Toţi se leagă de mine, toţi mă înţeapă !
— Ssst ! Lasă asta, fetiţo, spuse bătrâna, că nimeni nu se leagă de tine pe degeaba ! Până nu-i foc, nu iese fum !
— Vă e necaz pe mine ! se văită Mabel. Parcă şi

dumneata eşti contra mea! Ii crezi pe ceilalţi, dar pe mine, nu! Tocmai acum, când s'a întors Lanny!

— Potoleşte-te, fetiţo!...

Lanny o cuprinse pe după umeri şi o bătu uşurel pe spinare:

— Hai, nu mai plânge! Nu mai eşti un copil! Te apăr eu, n'avea grijă!

Mabel îşi plecă capul la pieptul lui.

— Ce bine-i să ai un frate!

— Aşa e. O să ne înţelegem noi doi. Acum du-te şi spală-te!

Mabel se uită la el şi-i zâmbi printre lacrimi. Lanny îi dădu o batistă şi ea îşi şterse ochii, apoi îi înapoie batista şi ieşi.

— Nu ştiu ce să-ţi spun, Lanny, dar mă uimeşte felul cum te porţi cu oamenii. Dacă mi-ar fi spus cineva că fata asta poate fi atât de uşor îmblânzită, nu l-aş fi crezut! Ei, băiete, dacă o să te porţi mereu aşa, toate fetele din Stilleveld au să-ţi plângă la piept, crede-mă.

— Dar ce-i cu ea, mamă?

Bătrâna îl privi îngrijorată şi dădu din cap.

— Ştii, aşa se întâmplă uneori, dragul meu. Are obiceiul să se certe cu toată lumea. N'o vorbeşte nimeni de bine, afară de Sam, dar Sam e nebun şi bătrân. Uneori, face câte una de-ţi stă mintea în loc şi oamenii se supără pe bună dreptate. Şi toarnă la minciuni! Minte de îngheaţă apele! Ba despre unul, ba despre altul. Nu o văd bine... Ei, eu stau de vorbă şi, uite, ne apucă noaptea. N'am făcut nimic. De când ai venit, m'am zăpăcit ca o fată de nouăsprezece ani! Cât a fost ziua de lungă n'am făcut decât să visez şi să trăncănesc. Şi m'am învârtit de colo până colo fără niciun rost...

Se îndreptă grăbită spre uşă, dar se opri la mijlocul drumului:

— Cât pe ce să uit!... Ca să vezi!... Venisem să-ţi spun ceva. A trimis vorbă preotul că vine pe aici. Vrea să stea de vorbă cu tine.

— Bine, mamă.

Bătrâna porni iar spre uşă, dar se opri din nou:

— O să vină diseară o grămadă de lume să te vadă. Fetele s'au întors mai devreme dela lucru. Vestea sosirii tale s'a răspândit ca fulgerul şi acum se spală şi se fac frumoase...

Tăcu şi-l privi cu duioşie. Apoi adăugă cu acelaş glas blând:

— Vezi, tu, fiule, eşti primul băiat care a plecat din Stilleveld şi a ajuns om învăţat, cu titluri. Un om care a fost respectat la Cape Town. Preotul zice că ne aduci înţelepciune şi o viaţă nouă Aşa că, vezi şi tu dece se pregăteşte lumea. E o zi mare pentru noi. Suntem mândri de tine. Şi când mă gândesc că eşti fiul meu!

Şi ieşi; îşi băgă imediat capul pe uşă, zâmbind, dar cu ochii în lacrimi:

— Mă bucur că te-ai întors acasă, Lanny. Nu pentrucă eşti învăţat, ci pentrucă eşti copilul meu. O mamă e fericită când îi vine înapoi băiatul. Mai ales când băiatul a dat cu piciorul la o slujbă bună ca să se întoarcă la mama lui!

Lanny rămase cu privirile pironite în uşă multă vreme după ce bătrâna o închisese. Da, a făcut bine că s'a întors acasă. Aici va fi mai greu, îi vor lipsi multe şi mulţi, îi va lipsi şi Celia, dar aici sunt atâtea de făcut, atâtea! Îşi spuse că trebue să fie cu mintea limpede, să nu se zăpăcească, să fie prudent...

Şi mama, draga de ea! Ce emotivă e! O impresionează orice, dar mai presus de toate a bucurat-o întoarcerea lui. Ce mândră e de fiul ei! Şi el e mulţumit că s'a întors acasă.

Lanny îşi puse haina, aprinse o ţigară şi ieşi. Maică-sa îi zâmbi, îi aruncă o privire şi îşi văzu de treabă. Afară, Lanny îşi înălţă fruntea, răsuflă adânc şi privi în jur.

Umbrele înserării coborau în vale. Stilleveld — căminul lui — o aşezare de colibe de lut, lemn şi tablă ondulată, nu mai părea nici atât de urît, nici atât de sărac. In asfinţit, satul părea blând şi prietenos; colibe gălbui, strânse parcă laolaltă ca să se simtă mai bine. Era împărţit în două de o uliţă îngustă, plină de noroaie şi băltoace în zilele ploioase, acoperită, pe

secetă, de un strat de praf care se ridica, la orice adiere, în nori groşi. In tinereţea lui — era mult de atunci, înainte de a fi fost poreclit Nebunul — Sam dăduse uliţei numele de Strada Mare şi de atunci, Strada Mare rămăsese.

Lanny încercă s'o întrevadă prin întunericul tot mai adânc. Urmărind-o cu privirea, se simţi acasă, la el. Incerca un simţământ ciudat, pentrucă, de fapt, aşezarea aceasta murdară şi vădit nesănătoasă nu-i plăcea. Apa unicei fântâni din capătul Străzii Mari era turbure. Băuse odată din ea şi îl scârbise gustul ei.

Două fetişcane trecură pe lângă el şi îi zâmbiră. Lanny se întristă. Deşi nu le văzuse ochii, era sigur că erau împânziţi de vinişoare sângerii. La fel erau şi ochii maică-si şi ai lui Mabel. Toţi oamenii din sat aveau ochii injectaţi şi pielea aspră şi uscată! Toţi, nu numai maică-sa. Şi slabi, de li se vedeau coastele!

Şi la Cape Town era sărăcie mare printre mulatri, dar oricum, mai găseai şi contraste. Unii erau foarte săraci, alţii mai puţin, iar alţii o duceau bine. Aici însă, păreau cu toţii născuţi pentru a fi săraci lipiţi pământului, păreau cu toţii sortiţi să trăiască şi să moară în mizerie. Şi săracii din Cape Town erau săraci, dar parcă altfel. Nu le vedeai mizeria întipărită pe faţă. Dar aici... Le citeai sărăcia până şi in ochi, în felul în care se mişcau, în tot ce făceau; le-o ghiceai în glas, îi pătrunsese până la oase, le-o simţeai adânc cuibărită în toată fiinţa. Şi sărăcia aceasta lăuntrică era mai îngrozitoare decât aceea în care trăiau şi se sbăteau.

Lanny închise ochii şi căuta să se gândească la Celia. Se concentră cât putu. Incercă să-i cheme din trecut imaginea — dar nu izbuti. Ce uşor îi venea altădată în minte chipul ei! Acum o chema zadarnic. Ce se întâmplase oare? Lanny ştia ce se întâmplase. Il pătrunsese un gând până în adâncul fiintei lui, dar refuza să şi-l tălmăcească în cuvinte. Il alungă şi se uită la ceas.

— Şase şi douăzeci... Ia să văd... Ce-o fi făcând Celia acum?... Şase şi douăzeci... Cape Town... Ce-o

fi făcând acum ?... Ştiu că la şapte e acasă. Işi bea ceaiul... Asta numai când nu iese apoi la masă, în oraş... Ce-o fi făcând acum ?

— Bună seara ! Ştii, şi eu am obiceiul să vorbesc câteodată de unul singur. Asta, când îmi vine greu să-mi aduc aminte de ceva...

Lanny îşi veni în fire şi se uită la bătrânul care îi surâdea. Cufundat cum era în gânduri, nu-l auzise venind.

Era înalt, slab şi gârbov. Părul, ca un caier de câlţi, îi albise de tot. Lanny nu putea să-i desluşească prea bine chipul. I se părea că-i slab şi topit, ca şi celelalte chipuri pe care le văzuse. Era sigur că şi el avea ochii injectaţi. Zâmbetul bătrânului părea luminos, dar poate că era numai o iluzie creată de noaptea care se lăsa.

— Sper că nu te stânjenesc, zise bătrânul cu un glas adânc şi puternic.

— Câtuşi de puţin.

— Eu sunt preotul satului. Dumneata erai prea tânăr când ai plecat ca să-ţi mai aminteşti de mine, dar eu nu te-am uitat.

— Atunci trebue să ţii minte şi cum mă chiamă, spuse Lanny.

Preotul tăcu. Lanny îşi dădu seama că e un om nervos, care încearcă totuşi să se stăpânească.

— Ce bine e să fii acasă, părinte, îi spuse Lanny, apucându-i mâna.

— Domnul fie binecuvântat ! răspunse preotul cu un tremur în glas. Iartă-mă, Lanny, fiule, dar noi n'am avut niciodată un om învăţat printre noi. Şi e greu să vorbeşti cu un om învăţat. Am văzut cândva o poză în ziarele mulatrilor din Cape Town. Era a ta, şi dedesubt scria ceva. Cred că erau titlurile ce le-ai obţinut ; n'a putut nimeni să citească ce era scris acolo, dar mi-am dat seama că trebue să fii tare învăţat, de vreme ce ţi-au dat fotografia în ziare. Şi acum, îmi vine greu să-ţi vorbesc, fiule.

— Dar eu am rămas acelaş ! Sunt tot Lanny, părinte. M'am născut aici, aici mi-e casa şi dumneata eşti preotul nostru.

— Bine, dar tu eşti un om învăţat şi ştii mai multe decât oricare dintre noi. Aproape cât albii din casa cea mare şi cât toţi ceilalţi albi! Se cuvine să te respectăm ca şi pe ei şi să fim mândri că eşti totuşi mulatru, ca şi noi. Eşti un om de seamă, fiule, şi poţi să ne fii de mare ajutor.

— Nu sunt un om de seamă, părinte.

— Ba da, fiule. Ştii aproape tot atâtea cât şi albii din casa cea mare.

Lanny zâmbi. „...aproape tot atâta cât şi albii din casa cea mare!“ Era sigur că ştia tot atâta, dacă nu mai mult, dar fiindcă cei din casa cea mare erau albi, mulatrilor nu le venea să creadă că vreunul de-al lor ar putea şti mai multe decât ei.

Inţelegându-se fără să-şi spună gândul, Lanny şi preotul începură să se plimbe dealungul Străzii Mari, şi paşii lor lăsau în praf dâre uşoare. Femeile şi fetele, copiii şi bărbaţii, scoteau capetele pe la uşi şi ferestre — acolo unde existau ferestre — şi îi urmăreau cu privirea. Treceau doar preotul şi tânărul învăţat, fiul bătrânei Swartz! Aruncându-i priviri galeşe, fetele îşi ziceau că Lanny e tare drăguţ şi glumeau, fiecare lăudându-se că ea o să-l cucerească. In ochii femeilor mai bătrâne sclipea un licăr de mândrie şi de simpatie pentru mătuşa Swartz. Era ceva destul de neobişnuit ca un băiat să renunţe la o slujbă bună şi să se întoarcă acasă, la ai lui. Povestea cu fata aceea frumoasă se şi răspândise, pentrucă Mabel luase fotografia pe furiş şi o arătase prietenelor ei, care o priviseră şi cu pizmă şi cu admiraţie. Cum! Dar era aproape albă! Şi ce frumos îşi pieptăna părul! Chiar din fotografie se putea vedea ce obraz neted şi trandafiriu avea! Şi cât era de frumoasă!

— De multă vreme nutresc în fundul inimii un vis, grăi preotul voind să-l încerce, şi când rosti aceste cuvinte, îşi aţinti privirele departe, în zare.

— Da?

— Il port în mine de ani de zile, fiule.

— Ce fel de vis?

— M'am rugat lui dumnezeu să nu mor până nu l-oi vedea împlinit, fiule.

Lanny tăcu.

— Sunt bătrân. Credeam că nu voi mai avea parte să-mi văd visul cu ochii. In fiecare seară cădeam în genunchi şi mă rugam: „Doamne, să ştii că nu ai în faţa ta un încăpăţânat care se teme de moarte. Nu, Doamne. Dar lasă-mă, rogu-te, în viaţă să-mi văd împlinită singura dorinţă a inimii mele. Când s'o împlini, facă-se voia ta. Amin". Asta mi-era rugăciunea şi acum cred că dumnezeu mi-a împlinit dorinţa. Dumnezeu e tare bun, fiule. N'a spus el: „Cere şi ţi se va da?" L-am rugat şi mi-a dat.

— Despre ce-i vorba, părinte?

— Ce ai tu de gând să faci aici, fiule?

Lanny zâmbi şi îşi vârî mâinile în buzunare:

— In primul rând, să înfiinţez o şcoală. Mai am şi alte gânduri, dar şcoala în primul rând. Dece mă întrebi?

— Vezi, asta mi-a fost dorinţa. Pentru asta m'am rugat eu, fiule. Aş vrea să mai apuc să mai văd o şcoală în care copiii din Stilleveld să înveţe ceva din înţelepciunea lumii. Să înveţe să-şi scrie numele, nu să facă o cruce în loc de semnătură, aşa cum fac acum. Să poată deschide cartea sfântă şi s'o citească singuri... Ştii, fiule, eu din cartea sfântă n'am citit niciun rând. Nu ştiu carte. Dar copiii şi copiii copiilor noştri trebue să înveţe. Când vor şti să citească, li se vor deschide porţile lumii. Pentru asta m'am rugat eu atâta amar de vreme, fiule! Pentru începutul marilor înfăptuiri! Când copiii noştri vor şti să scrie şi să citească, nu vor mai trăi în case sărăcăcioase şi lumea nu se va mai purta cu ei aşa cum se poartă azi. Vor avea şi de lucru, şi mâncare bună, şi îmbrăcăminte... Asta mi-a fost dorinţa, Lanny.

Căldura cu care îi vorbise bătrânul şi visul lui îl mişcau adânc pe Lanny. Dar bătrânul greşea când spunea că în clipa în care oamenii lor vor şti să scrie şi să citească, bariera de culoare[1] va dispare şi va

[1] *Bariera de culoare* are aici un sens concret. Colonizatorii

începe să pice mană din cer, că fiecare va putea munci şi va avea bani, mâncare, vestminte şi o locuinţă mai bună. Nu văzuse el la Cape Town sute de mulatri cu carte, care nu găseau totuşi de lucru? Majoritatea cu bacalaureatul, unii chiar cu titluri academice.

Şi se întoarse spre preot cu gândul să-i spună toate astea...

— Da, a sosit vremea marilor înfăptuiri, începu el, dar după o clipă de gândire, îşi muşcă buza de jos şi renunţă să-i mai explice că ştiinţa de carte nu rezolvă toate problemele.

Porniră mai departe în tăcere. Lăsaseră în urmă îngrămădirea de colibe care alcătuiau Stillevelldul şi urcau acum la deal. Noaptea se aşternuse, întunecată. Era răcoare şi domnea o linişte neobişnuită pentru Lanny.

Iată, soarele apusese, se înserase, şi el era acasă. Se opri şi-şi întoarse privirea spre sat. Da, acolo era casa lui. Câteva colibe dărăpănate, de lut, umbre întunecate în noapte. Acolo era căminul lui, şi aici, lângă el, păşea un bătrân neştiutor de carte, părintele spiritual al micii comunităţi, al căminului său.

Preotul se opri şi el, şi se uită împrejur. Văzură în vale un foc care se aprindea şi nişte pălălăi care se ridicau spre cer, galbene şi din ce în ce mai puternice. Incercau să împrăştie întunericul, dar era prea adâncă bezna şi prea mic focul, şi bietele flăcărui păreau doar un punct luminos pierdut pe un ocean întunecat.

— Oamenii pregătesc o serbare în cinstea ta, îi spuse preotul. Vor să-ţi ureze bun sosit...

— Focul se pierde în întuneric, şopti Lanny.

— E minunat şi strălucitor, fu însă părerea bătrânului.

Porniră iar, tot mai sus, spre culmea dealului. Călcau pe o iarbă moale şi jilavă. Deasupra lor stelele

---

europeni ai Africii de Sud au oprit cu armele migraţia spre vest a negrilor bantu şi au format aşa zisa graniţă rasială, dincolo de care negrii nu aveau voie să se aşeze. Bariera de culoare o formează şi legile care interzic neeuropenilor dreptul de a face munci calificate, de a urma studii superioare şi de a face parte din aceleaşi sindicate cu albii.

sclipeau pe cerul senin. Când ajunseră sus, se opriră. Şi în valea aceasta licăreau focuri, dar mai mici. Erau vreo zece, aproape stinse faţă de cel din Stilleveld. Se întoarse spre valea cealaltă. Da, din locul acela se vedea şi Stilleveldul şi celălalt sat. Dar focul din Stilleveld era mult mai puternic decât toate cele aprinse dincolo, probabil mai puternic decât toate celelalte laolaltă. Totuşi, sclipirile lor sfioase, risipite pe o întindere mare, păreau că destramă bezna mai bine decât izbutea s'o destrame focul cel mare din Stilleveld.

— Ce sat e ăsta?

— Kraalul [1] lui Mako. Au şcoală. Tânărul Mako e învăţător. M'a durut totdeauna faptul că aceşti cafri [2] au şcoala lor şi noi nu. Dar acum se va termina şi cu povestea asta.

De undeva, din umbră, se ridică un bărbat şi se întinse. Nici Lanny şi nici preotul nu-l văzuseră.

— Ţi-am spus să trimiţi copiii la noi, să-i învăţ carte, spuse necunoscutul, dar n'ai vrut.

Vorbea englezeşte cu glas blând şi răguşit, plin de caldă omenie.

Lanny se întoarse brusc şi întrebă:

— Cine-i?

— E tânărul Mako, îi răspunse preotul şi îi dădu bună seara.

Mako scăpără un chibrit şi îşi aprinse pipa, apropiindu-se încetişor de ei. Lui Lanny i se păru că omul îi domina, ca un turn înalt. De fapt, avea doar câţiva centimetri mai mult decât el.

— Bună seara, le spuse Mako. Dumneata eşti profesorul dela Cape Town? Se vorbeşte mult despre dumneata. Oamenii din Stilleveld sunt mişcaţi că nu i-ai uitat. Vestea sosirii dumitale s'a răspândit în amândouă văile şi cred că a ajuns până şi în casele

---

[1] Sat sau cătun sudafrican, împrejmuit cu un gard de lemn.

[2] Trib negru care vorbeşte una din limbile bantu. *Kafir* înseamnă în limba arabă „necredincios" sau „păgân". Această denumire le-a rămas din timpul cuceririlor arabe din veacul al XII-lea.

albilor. Eu sunt Mako, aşa cum ţi-a spus şi preotul. Dar nu are dreptate când se plânge. M'am oferit să-i învăţ copiii în şcoala noastră, dar n'a vrut.

— Sigur! Cum era să primesc propunerea dumitale! exclamă bătrânul.

Lanny se miră. Preotul vorbea în africană, iar Mako în englezeşte, şi totuşi se înţelegeau.

— Dece nu? se miră Mako.

— Ţi-am mai spus-o!

— Da, mi-ai îndrugat ceva despre dumnezeu, care nu ne-ar fi făcut la fel. Ia spune-mi, crezi să dumnezeul dumitale s'ar supăra dacă un copil mulatru ar învăţa la o şcoală de negri?

Preotul tuşi, scuipă şi îşi aprinse pipa:

— Mako! Dumnezeu a făcut oameni albi, a făcut mulatri şi a făcut negri. Asta fiindcă aşa a vrut el şi voia lui este ca mulatrii să trăiască, să muncească şi să înveţe tot printre mulatri. Dacă n'ar fi fost aşa, ne-ar fi făcut pe toţi la fel!

— Şi, mă rog, părinte dragă, spune-mi acum: tot voinţa lui dumnezeu este ca albii să aibă parte de toate bunurile lumii în timp ce noi, bieţii negri, trudim din greu pentru ei? Asta, tot voinţa dumnezeului tău este?

— Mako, nu lua numele domnului în deşert! rosti tăios bătrânul.

— Răspunde-mi, părinte! zise Mako cu blândeţe. Eu nu iau nimic în deşert.

— Voia domnului este ca noi să fim deosebiţi!

— Şi ca albii să fie bogaţi? întrebă Mako.

Bătrânul tăcu.

— Şi ca mulatrii şi băştinaşii să fie săraci?

Bătrânul continua să tacă.

— Şi ca albii să ne trateze ca pe nişte sclavi?

Bătrânul clătină din cap, dar nu răspunse.

— Dumnezeul dumitale trebue să fie alb, continuă Mako. Da, alb trebue să fie. El îţi spune: tu eşti mulatru, deaceea, să nu te amesteci cu negri. Aşa spune şi guvernul, care crede în barierele de culoare. Deci putem spune şi noi că dumnezeul dumitale crede şi el în barierele de culoare.

— Astea-s prostii, Mako. Noi suferim cu toții pentru păcatele lumii.

— Dar dece suferă numai cei care nu sunt albi?

— Prostii, Mako, prostii!

Mako chicoti:

— Trebue să plec părinte...

Apoi se întoarse către Lanny:

— Sper să ne mai vedem. Poate că atunci vom putea sta de vorbă mai pe îndelete. S'ar putea să-ți fiu de folos. La revedere... La revedere, părinte. Vezi, ai grijă și spune-i dumnezeului dumitale să se poarte cu negrii ca și cum i-ar iubi și pe ei.

O luă la stânga și coborî jos, în vale, înspre luminile din satul lui.

— Mako e un cafru cumsecade, șopti preotul, dar lui Lanny nu-i scăpă emfaza cu care vorbea.

Mako era om cu știință de carte, dar era cafru. Așadar, preotul, deși analfabet, se socotea superior lui pentru simplul motiv că el era mulatru și nu negru. Dar superior lui Mako se credea nu numai preotul, ci oricare mulatru din Stilleveld.

Convingerea preotului nu se sprijinea pe niciun raționament. Pur și simplu, i se părea că așa este firesc și nu gândea mai adânc. Cu ceilalți se întâmpla la fel: niciunul n'ar fi cutezat să pună în discuție „superioritatea“ albilor din casa cea mare și din fermele vecine. Părea deci firesc ca el, Lanny, să nu poată ști mai mult decât știu albii. Singurul lucru la care putea râvni era să ajungă „aproape tot atât de învățat“ ca ei. Așa-i spusese preotul.

Lanny își aminti de clipa în care încercase să evoce imaginea Celiei, de gândul care-i trecuse prin minte când se întâlnise cu preotul. In clipa aceea avusese și el această prejudecată. Incercase s'o alunge, dar știa bine că stăruia undeva, în fundul sufletului lui. Se socotea deosebit de ceilalți oameni din Stilleveld, se simțea mai presus de ei. Iși dăduse seama de asta mai ales atunci când îl provocaseră din priviri cele două fete care trecuseră pe lângă el. Totuși și fetele erau mulatre, ca și el. Avusese acelaș sentiment în

repetate rânduri şi faţă de maică-sa. Dar în ce consta, în fond, această superioritate?

Şi Mako era un om cu carte, dar nu semănau unul cu altul. Ştia bine că există o deosebire între ei. N'avea niciun rost să se mintă. Mako era negru, iar el, mulatru. Totuşi, nu credea în superioritatea sângelui alb din vinele lui. Văzuse chiar din gară cât preţueşte această superioritate. Când se aflase însă faţă în faţă cu Mako, nu avusese ce spune. Ii fusese parcă ruşine să stea de vorbă cu negrul acesta. De fapt, nu avea dece să-i fie ruşine, pentrucă nu-i văzuse nimeni împreună. Totuşi, aşa era: îi fusese ruşine şi frică. Deodată, îşi dădu seama ce ruşine i-ar fi fost dacă Celia ar fi văzut-o pe maică-sa, dacă ea ar fi cunoscut locul unde se născuse sau oamenii printre care trăise.

— Dar nu-i drept! spuse el cu glas tare.

— Ce nu-i drept? întrebă preotul.

— Nimic. Vorbeam singur...

Bătrânul aprinse un chibrit şi pâcâi din lulea.

— Petrecerea trebue să înceapă, zise el. Eu am să rostesc cuvântul de bun sosit. Mă duc să mă pregătesc. Nu vii cu mine?

— Nu. Mai rămân puţin pe aici.

— Vezi, nu întârzia.

— Nu, părinte.

Şi preotul o luă înainte, topindu-se în curând în noapte. Acolo, jos, focul cel singuratic arunca doar o licărire în marea de întuneric din jur. In partea cealaltă, deşi se stinseseră multe lumini, cele rămase erau mai puternice decât bezna, dar acolo unde stătea Lanny, totul era cufundat în întuneric.

Se aşeză pe iarbă şi îşi aprinse o ţigară. „Trebue să fiu prudent, îşi zise el. Trebue să fiu foarte prudent, pentrucă, aci, lucrurile n'au să meargă aşa de uşor. Şi trebue să mă desbăr de simţământul ăsta că sunt deosebit de ei. Altfel, vor observa, şi nu e bine."

— Mă întreb ce-o fi făcând acum Celia — gândi el cu glas tare şi se uită în sus, spre cer.

Celia îi lipsea. Ştia bine că o să-i ducă dorul. Ceeace-l mira era că lipsa ei nu-l durea prea rău. Crezuse că va suferi, dar nu suferea. Se simţea doar stingher...

Făcuse bine că se întorsese. Oamenii aveau nevoie de el. Şi el putea face multe pentru ei. Multe lucruri, care să-i ajute.

— In ţara ta, Swartz, există peste tot oameni care n'au început încă să trăiască. Aceştia sunt oamenii dumitale. Ei există, dar nu trăiesc. Tinerii ca dumneata trebue să se ducă în mijlocul lor şi să-i ajute, învăţându-i să trăiască, să crească şi să se desvolte ca fiinţe umane. Când vor ajunge la acest punct, se va deslănţui într'înşii o putere nouă şi uriaşă, care va sgudui nu numai ţara dumitale, dar întreaga lume. Dacă învăţăturile mele ţi-au fost de vreun folos, te vei duce la oamenii dumitale şi îi vei ajuta să înveţe să trăiască.

Aşa-i spusese bătrânul Schimd când s'a dus să-şi ia rămas bun. Era un bătrân evreu austriac, un om ciudat, dar înţelept, izgonit din ţara lui. Lanny surâse şi trase din ţigară: se stinsese.

— Aşa voi face, domnule profesor, rosti el cu glas tare, căutând un chibrit în buzunar.

— Cine-i acolo? strigă deodată o voce de femeie. Desluşi în glasul ei un amestec de frică şi de aroganţă.

Lanny sări în picioare şi se întoarse. Fusese sigur că nu era nimeni prin locurile acestea.

— Cine-i acolo? întrebă din nou glasul din umbră, de astădată însă mai mult cu aroganţă decât cu frică. Un câine mârâi pe aproape. Lanny căută să vadă prin întuneric, dar nu zări nimic.

— Dar dumneata cine eşti? întrebă el.

Urmă o linişte îndelungată, întreruptă doar de câine, care se sbătea, căutând să scape din cureaua cu care era ţinut doar la câţiva paşi de Lanny.

— Dacă nu-mi spui cine eşti, asmut câinele asupra dumitale! zise femeia, din vocea căreia răzbătea acum o urmă de nesiguranţă.

Lui Lanny îi plăcu glasul ei şi zâmbi.

— Dacă-i vorba de câine, atunci sunt la voia dumitale!

— Ei bine, dar cine eşti?

— Nu văd la ce ţi-aş spune!

— Atunci, asmut câinele asupra dumitale!

— Ştiu că n'ai s'o faci.

— Dece nu?

Intrebarea pornise înainte de a o fi putut opri.

— Pentrucă nu te temi şi nici crudă nu eşti. Mi-o spune vocea dumitale.

— Inteligent răspuns!

— Ei, da, văd că eşti ceva mai prietenoasă acum.

Urmă o clipă de tăcere. Apoi, se auzi un foşnet.

— Pleci? întrebă Lanny.

— Da.

— Spune-mi, te rog, cine eşti.

Urmă o nouă tăcere, mai lungă de astădată şi tocmai când Lanny nu mai nădăjduia niciun răspuns, femeia spuse:

— Sunt Sarie Villier.

Vorbise pe un ton prietenesc.

— Villier?

— Da. Locuesc pe aici, prin apropiere. Casa noastră se numește „Casa de pe deal".

— O! făcu Lanny.

— Dar dumneata?

— Eu sunt Lanny Swartz. Sora mea lucrează la dumneata.

Lanny o auzi gâfâind:

— Dumneata... eşti... eşti Lanny Swartz?... Şi aşa vorbeşti cu mine?

— Cum adică?

— Mi-ai vorbit ca un egal... ca un european...

— Trebue numaidecât să-ţi fiu inferior? Şi, mă rog, mulatrii vorbesc altfel decât europenii?

— Tare aş avea poftă să asmut câinele asupra dumitale!

Lanny se înfurie deodată. Valuri de mânie îl răscoleau.

— Nu. N'ai s'o faci! Nu s'ar potrivi cu firea dumitale, care nu s'a sălbătăcit încă cu totul! Apucăturile

dumitale sunt tot atât de fireşti ca şi bunătatea dumitale instinctivă.

Glasul i se înăsprise.

— Eşti o... dar cuvintele i se opriră în gât. Eşti o...

— Hai, dă-i drumul! Spune-ţi gândul. „Corcitură“! Asta voiai să-mi spui? Astea-s cuvintele pe care le cauţi, nu-i aşa?

— Minţi! Bestie!

Urmă o pauză îndelungată. Lanny îşi aprinse ţigara; îi tremura mâna.

— Ei bine, când o să începi să strigi? Acum sau când o să fii mai aproape de casă, ca să le dai de ştire că o corcitură de negru a încercat să te siluiască?

Din locul în care se afla femeia, se auzi un şuierat scurt şi ceva îl lovi pe Lanny în piept. Izbuti însă să prindă băţul gros cu care femeia asvârlise în el.

Cu ciomagul în mână, îi asculta sgomotul paşilor care se pierdea în beznă. Un tremur îi străbătu tot corpul. Era răcoare, dar el îşi şterse broboanele de sudoare de pe frunte. Stinse mucul de ţigară, se întoarse şi îşi văzu încet de drum, spre focul singuratic din Stilleveld.

4

— Iată-l şi pe tânărul nostru, zise preotul, luându-l de braţ. Tocmai mă gândeam să trimit pe cineva sus, pe deal, după dumneata!

Mama îşi luă fiul de mână şi-l conduse, ocolind focul, până la o masă plină cu de-ale mâncării, în jurul căreia o seamă de oameni vorbeau şi râdeau. Cum îl văzură, îi întinseră mâna şi-l bătură prieteneşte pe umăr. Erau bărbaţi şi femei, fete, flăcăi şi copii mici, aproape goi, cu burta cât pepenele.

Vorbeau şi râdeau cât îi ţinea gura, dar Lanny îşi dădea seama că veselia lor este prefăcută, nefirească, şi asta îl amărî.

In foc, lemnele uscate trosneau, flăcările se svârcoleau ca şerpii şi mănunchiuri de scântei se pierdeau în întuneric. Peste toate acestea — peste larmă, peste

trosnetul focului, peste veselia mincinoasă şi silită şi peste chiote — domnea liniştea înfiorătoare a nopţii, pe care nimeni şi nimic n'o putea spulbera şi pe care sgomotul nu făcea decât s'o adâncească.

— Locul tău e acolo, Lanny, îi spuse maică-sa, ducându-l spre unul din capetele mesei, lungi.

Preotul şedea la celălalt capăt. De o parte şi de alta a mesei se înghesuiau o mulţime de oaspeţi. Lanny zâmbi maică-si, care se aşezase în faţa lui, alături de preot şi în lucirile focului ochii femeii licăreau de mândrie, de mândrie caldă şi umilă totodată.

Preotul se ridică şi îşi înălţă braţele spre cer, şi mica adunare a mulatrilor din Stilleveld se linişti ca prin farmec. Era o linişte care se potrivea cu tăcerea nopţii. Ochii tuturor rămaseră aţintiţi asupra bătrânului.

Sfios, preotul le vorbi cu glas adânc, recules, despre ruga lui, la care dumnezeu îi răspunsese. Le spuse că mulatrii erau aşa cum erau, pentrucă nu ştiau nici să citească şi nici să scrie. Şi cât de bine le va fi când vor învăţa carte! Lanny îşi va da toată silinţa, ajutat de ştiinţa şi înţelepciunea lui, îi va învăţa şi toate vor merge mai bine. Le mai spuse că el, preotul lor, va fi primul care se va înscrie la şcoală, pentrucă nu numai tinerii, dar şi bătrânii trebue să ştie carte. Să mulţumească deci smeriţi domnului dumnezeului lor pentru lumina cea nouă ce pogora asupră-le, pentrucă lumina aceasta va schimba soarta oamenilor din Stilleveld.

Până atunci îi pizmuise pe cafri din kraalul lui Mako, fiindcă aveau şi şcoală şi învăţător. Acum însă, lucrurile se schimbaseră. Vor avea şi cafrii dece să-i invidieze!

Şi acum, toată lumea ar face bine să mănânce, să bea şi să se veselească în cinstea zorilor care se ridică...

Femeile mai bătrâne aduseră bucatele şi le aşezară pe masă, preotul binecuvântă cina şi toată lumea începu să mănânce.

Lanny se simţi cuprins de un simţământ ciudat. Oamenii aceştia credeau că învăţând să citească şi să

scrie își vor croi o altă soartă. Numai că, el unul nu era sigur de asta. Se punea însă întrebarea ce anume le-ar putea ajuta să-și schimbe viața? Pentrucă, aici, la Stilleveld, nu vor putea porni niciun fel de mișcare: erau numai o mână de oameni. Și atunci, cum altfel i-ar putea ajuta decât învățându-i carte?

Iși alungă gândul și se uită la cei din preajma sa. Incepea să-i cunoască. Femeia aceea poznașă și veselă, cu pomeții ieșiți și șolduri late se numea Fieta. Ii ghiceai cu greu vârsta. Din toți cei de față părea cea mai puțin înrobită, cea mai liberă, cea mai mândră. O zărise mai devreme în casa de peste drum. Se vede că locuia acolo.

Femeia dădu capul pe spate și se porni pe râs, sfidătoare parcă. Doi tineri se învârteau pe lângă ea. Se vede că-i ducea de nas și asta o încânta. Văzu și câteva femei mai bătrâne, care o priveau cu ochi răi. Lanny zâmbi.

Mabel își lăsă mâna pe brațul lui și-i zise:

— Asta-i Fieta. A fost și ea la Cape Town. Drăguță, nu?

— Pare a fi grozav de mulțumită!

— Fieta e totdeauna mulțumită.

— Totdeauna?

— Da, totdeauna. Râde mereu. Oamenii de aici nu o iubesc, dar ea nici nu se sinchisește.

— Dece?

— Pentrucă nu-i pasă de ei!

— Nu, prostuțo! Te-am întrebat dece n'o iubesc?

Mabel chicoti și se uită în jur, să vadă dacă n'o aude cineva; apoi îi spuse în șoaptă:

— De câte ori se întoarce dela Cape Town, Fieta vine cu câte un copil. Are patru până acum!

Lanny își ascunse un zâmbet.

— Și ce-i rău în toată povestea asta?

— Ce e rău? făcu Mabel voioasă. Nimic! Numai că nu știe niciodată cu cine-i face! Așa i-a spus mătușa Annie mamei. Bătrâna Annie zice că fiecare copil are alt tată și că Fieta habar n'are al cui este copilul. Păcat că n'ai auzit-o când îi spune mamei: „Vecină dragă, nu știu zău cu ce am păcătuit să fiu pedepsită

așa de rău de dumnezeu!" Dar îi sunt atât de dragi copiii! Dacă ai ști cât îi iubește! Și cred că, în fundul sufletului ei, de câte ori se întoarce Fieta acasă cu câte un plod, e fericită!

— Fieta ce zice? întrebă Lanny.

Mabel își duse mâinile în șolduri și izbucni în râs:

— Fieta? Fieta e cam ciudată. Să nu-i spui mamei, dar noi, fetele, ne întâlnim cu ea în spatele prăvăliei evreului și ea ne povestește tot felul de istorii.

Mabel se opri și își șterse ochii. Râsese până la lacrimi.

— Fieta spune că dacă un bărbat e drăguț și dacă nu-i scrântit la cap, dacă știe să-i vorbească și dacă nu-i e rușine cu el, nu mai vede nicio piedică... Zice că...

— Bine, Mabel. Ajunge!

Lanny se uită din nou la Fieta. Femeia își întoarse privirile dela cei doi tineri de lângă ea și și le ațintí asupra lui. Zâmbea și își arăta dinții strălucitori. Surâdea cu atâta căldură și cu atâta prietenie, încât Lanny nu se putu opri să nu-i zâmbească și el.

Se auziră sunetele unei ghitare și ale unui acordeon. Oamenii începură să danseze, vorbind și râzând mai departe.

— Hai să dansăm! îi spuse Mabel și-l trase de mână.

— Lasă. Mai târziu.

— Ba nu! Hai acum...

— Lasă-mă. Vreau să mai privesc puțin.

— Ai privit toată seara... îl certă Mabel, strângându-i brațul.

— Ei și?

— Uite-o! Vine încoace, Lanny! Oh!

Lanny întoarse capul și o văzu pe Fieta apropiindu-se. O văzură și ceilalți. Mama lui Lanny încercă să se ridice dela locul ei, dar preotul îi făcu un semn și bătrâna se așeză la loc. Câteva din perechile mai vârstnice care dansau se opriră locului. Mabel încercă să-l ia de-acolo, cu toate că murea de dorința să vadă ce-o să se întâmple.

Câțiva începură să șușotească. Fieta era doar o femeie stricată! O prostituată! Cum de îndrăznea

să-i vorbească lui Lanny ? Nu mai avea niciun pic de ruşine ? Alţii, însă, erau doar curioşi : voiau să vadă ce se va întâmpla. Se va duce cu ea ? O va refuza ? Ce face oare un om învăţat într'o împrejurare ca asta ?

Provocatoare, cu ochi zâmbitori, legănându-şi şoldurile fără nicio sfială, Fieta îşi făcu drum printre oameni şi ajunse în faţa lui Lanny.

— Bună seara ! spuse ea.

— Bună seara, Fieta ! îi răspunse Lanny.

Ridicând o sprânceană, femeia zâmbi din nou :

— Mabel ţi-a vorbit de mine ?

Se întoarse spre Mabel şi o mângâie pe braţ :

— Pleacă de aici, Mabel ! Vreau să vorbesc ceva cu fratele tău. Şi cred că maică-ta ar fi de părere că e mai bine să nu rămâi aici.

Mabel şovăia.

— Hai, Mabel, du-te, şopti Lanny.

Şi fata se duse, dar după doi paşi un tânăr o apucă de mână şi începu să danseze cu ea.

In ochii Fietei stăruia, parcă fără voia ei, o privire ademenitoare. Ca şi cum singura ei grijă era să arate bărbaţilor ce femeie grozavă este. Ca şi cum nu le-ar fi cerut decât o vorbă bună ca să li se supună.

— Dece te-ai întors aici ? îl întrebă ea încetişor. Vorbea răguşit.

— Stai jos, îi spuse Lanny.

Se aşeză. Lanny îşi aprinse o ţigară.

— Dece mă întrebi ?

— Aşa, ca să ştiu. Ce vrei să faci aici ? Ce gânduri ai cu oamenii ăştia ?

— Vreau să-i ajut.

— Dece ?

— Pentrucă sunt fraţii mei !

— Cu ce-o să te alegi din asta ?... Am fost şi eu la Cape Town şi nu sunt prea proastă. Ce aştepţi dela ei ?

— Nu aştept nimic, Fieta. Vreau să-i ajut, vreau să-i învăţ carte. E singura mea dorinţă. Nimic altceva.

— Sunt săraci, Lanny Swartz !

— Ştiu.

— Nu-ţi pot da nimic, Lanny Swartz!
— Ţi-am mai spus că nu le cer nimic!
— Am mai văzut eu învăţaţi ca tine, Lanny Swartz...
— Ţi-am spus adevărul. De ce nu înţelegi că vreau să le fiu de folos numai şi numai pentrucă sunt fraţii mei, pentrucă sunt unul de-ai lor?
— Cu câtă carte ştii dumneata, ai putea câştiga bani, nu glumă, la Cape Town.
— Aici m'am născut.
Fieta se uită lung în ochii lui, dar de astădată fără brumă de cochetărie. Nu-l mai chema, ca înainte. După un timp dădu încet din cap, în semn că înţelesese.
— Te cred! rosti ea apăsat. Poate că mă înşel, dar te cred. Cred că ai intenţii bune, Lanny Swartz, şi mă bucur. Inseamnă că am întâlnit, în sfârşit, un om învăţat care nu este în acelaş timp şi un escroc.
— Mai sunt atâţia ca mine...
— Nu-i cunosc, dar pe tine te cunosc... Ascultă-mă. Ştii ce cred oamenii ăştia despre mine. Că sunt o căţea, o stricată... Nu-i vina lor. Ei nu înţeleg şi asta-i tot. Nu pricep nimic din ce se petrece în inima omului. Mă arată cu degetul, dar nu cunosc tot răul de pe lume, pe câtă vreme eu... Uite, din cauza asta aş fi în stare să mă lupt şi să omor pe oricine ar vrea să aducă răul aici... Pleacă, Lanny Swartz. Du-te la fata aia frumoasă de care mi-a vorbit Mabel. La fata din fotografie. Ştiinţa de carte nu le va fi de niciun folos oamenilor noştri. Acum au puţin şi se mulţumesc cu puţin. Nu mănâncă niciodată pe săturate, dar, în felul lor, sunt fericiţi. Işi au micul lor dumnezeu, mica lor biserică, micul lor preot şi sunt mulţumiţi. Când or să ştie carte, au să-şi piardă însă şi această brumă de mulţumire. Vor începe să dorească lucruri de care n'au avut habar până atunci: mai multă hrană şi câte şi mai câte altele. Vor vedea că albii nu sunt mai buni decât ei, şi asta le va căşuna multe necazuri. Aşa s'a întâmplat într'un loc unde am fost, Lanny Swartz. Şi nu vreau să se întâmple şi aici la fel. Sunt ai mei şi mi-s dragi. Te rog, Lanny Swartz, pleacă de aici!

Lanny rămase uimit. Multe mai ştia Fieta! Şi tâlmăcise în câteva cuvinte tot ceeace simţise şi el, dar nedesluşit. Fieta vedea lucrurile foarte limpede, cu toate că nu avea dreptate. Fuga nu rezolvă nimic. Preotul credea că ştiinţa de carte face, dela sine, viaţa mai uşoară, pe câtă vreme Fieta era convinsă că ea provoacă numai necazuri. Care din ei avea dreptate? Ce trebuia să facă el?

— Gândeşte-te bine, Lanny Swartz!

— Cred că n'ai dreptate, Fieta. Nu numai din pricina învăţăturii doresc oamenii altceva...

— Dar învăţătura îi ajută să dorească şi îi face nefericiţi. Degeaba mai discuţi. Sunt sigură că nu-i spre binele lor. Venirea dumitale aici le va pricinui doar necazuri. Pleacă! Te rog!

Bătrânul Schimd îi spusese că oamenii de pe meleagurile astea nu trăiesc, ci există numai. Fieta îi cerea să-i lase să existe mai departe şi el nu era de acord cu asta. Se uită la ea şi dădu din cap.

— Nu plec, Fieta. Rămân aici. Voi face aşa cum cred eu că-i mai bine... Dar mă bucur că mi-ai vorbit. Voi căuta să-i conving că eşti o fiinţă bună...

— Dac'aş putea, te-aş omorî, rosti Fieta pe un ton foarte firesc.

Apoi se ridică şi plecă.

O urmări cum păşea, mândră, legănându-se, până ce se topi în umbră, de cealaltă parte a focului. Ce femeie ciudată! Ce amestec curios! N'o înţelegea. Nu-i păsa ce cred oamenii despre ea, îi iubea cu patimă şi căuta să-i apere din toate puterile.

— Ciudată femeie! gândi Lanny cu glas tare.

— O păcătoasă, îi răspunse preotul, care se nimerise în spatele lui.

Lanny întoarse capul şi voi să-i spună ceva, dar până la urmă dădu din umeri şi tăcu. Mabel se apropie, îl trase de braţ şi îi ceru să danseze.

— Ce ţi-a spus, Lanny? întrebă ea în timpul dansului.

— Nimic.

— Hai, spune-mi şi mie!

— Nimic interesant, Mabel!

— Dar ați stat atât de mult de vorbă!
— Lasă asta, vrei?
Mabel îl privi drept în față:
— Te-a turburat, nu-i așa?
— Nu-mi purta tu de grijă, Mabel!
Dansară tăcuți. In jurul lor, ceilalți dansatori râdeau și vorbeau. Cineva puse lemne pe foc și flăcările se înălțară iar în întuneric. Muzica răsuna puternic și îmbietor. Intr'un colț mai întunecat, câțiva bărbați beau bere pe furiș. De peste tot se auzeau râsetele femeilor mai tinere.
Preotul și mama lui Lanny ședeau unul lângă altul, mândri și mulțumiți. Se uitau la Mabel și la Lanny.
O fată îl despărți de Mabel și dansă cu el. Preotul râse, se aplecă spre bătrână și-i spuse:
— Fetele îți sorb din ochi flăcăul, soră dragă!
— E băiat chipeș, n'am ce spune, îi răspunse ea.
— Da. Noroc de fata care l-o lua... Am auzit c'a adus cu el fotografia unei domnișoare din Cape Town...
— Mabel, hoțomana, a dat peste ea! recunoscu bătrâna.
— Se spune că-i foarte frumoasă.
— Da, foarte frumoasă, întări bătrâna.
— Nu crezi c'o să se întoarcă la ea?
— Nu cred...
— Unui băiat cu carte n'are ce să-i placă aici...
— Nu cred să mai plece dela noi...
— Tare mi-ar părea bine, soră dragă!
Deodată bătrâna își lăsă mâna pe brațul preotului și privindu-l drept în ochi, îl întrebă șoptit:
— Spune-mi, te rog, nu crezi c'ar trebui să-i povestesc de taică-său?... Să-i spun cine a fost?
Se lăsă tăcerea. Preotul își vârî bărbia în piept și închise ochii. Bătrâna îl pândea, cu teamă.
Când se uită din nou la ea, ochii săi aveau privirile limpezi, blânde:
— Ce ființă curată ești dumneata, soră Swartz! Nu, nu cred că-i nevoie să-i spui. Ai suferit îndeajuns. Puținii care îți știu taina au murit sau au uitat-o. Dece să n'o uităm și noi?

— Mulţumesc lui dumnezeu, spuse bătrâna şi oftă uşurată.

— Da, mulţumeşte-i. Din suferinţa dumitale a ieşit lumina care va face să strălucească valea asta. Nu ai suferit în zadar...

— Seamănă cu... cu... eu pot să-i spun „taică-său“, părinte, nu-i aşa ?

— Poţi, soră dragă...

— Când se uită Lanny la mine şi când vorbeşte... Seamănă şi în felul de a se purta cu el ! Parcă ar şti ! Nu-i ca noi ! Lucrurile astea grăiesc parcă dela sine, părinte.

In vocea ei răzbătea parcă o rugă dureroasă.

Preotul îi mângâie uşurel mâna :

— Nu-mi mai vorbi de asta... Nu te mai turbura zadarnic. La ce bun ?

— Ce suflet ai, părinte !

Dar preotul se ridică brusc în picioare :

— Hai, soră dragă, hai să jucăm şi noi. Să n'o lăsăm pe mătuşa Annie să ne-o ia înainte. Uită-te la ea ! Sare ca o căpriţă !

Mama Fietei, o femeie bătrână cu părul cărunt şi faţa numai sbârcituri, dansa veselă, fără să-i pese de nimic. Dansa cu un bărbat la fel de cărunt, care, în cinstea petrecerii din seara aceea, îşi svârlise cât colo şi bastonul şi povara anilor. Ceva mai departe, Fieta şi odrasla ei cea mai mare, o fetiţă de vreo paisprezece ani, râdeau şi-i îndemnau la dans, prin strigături.

Luându-se de mână, preotul şi mama lui Lanny intrară şi ei în vâltoarea jocului.

Bâjbâind prin bezna de pe Strada Mare, Sam Nebunul se îndrepta şchiopătând spre locul de petrecere din jurul focului. La drept vorbind, nu umbla, pentrucă mersul lui era un fel de salt cu piciorul stâng înainte, urmat de târîrea piciorului drept.

Corpul lui, strâmb şi schilod, nu fusese aşa totdeauna. Pe vremuri, fusese drept ca bradul şi se mişcase cu uşurinţă şi îndemânare. Ba avusese chiar un fel de mândrie tinerească în mers. Dar de atunci trecuse mult. Foarte mult. Aproape treizeci de ani...

Nenorocirea lui se lega de o poveste de dragoste. Iubise o femeie tânără şi femeia îl iubise pe el... Toate acestea se petrecuseră cu mulţi ani înainte. Femeia era o albă.

Intr'o dimineaţă, pe când se duceau la câmp, ţăranii din Stilleveld au dat peste un trup făcut terci. Zăcea sub cerul liber. Numai cu greu şi-au dat seama că e vorba de Sam. L-au adus în sat, socotindu-l mort. Jumătatea dreaptă a capului părea strivită de o cizmă, coastele din dreapta îi erau rupte şi braţul drept fracturat în mai multe locuri. In dreapta, la şold, purta semnele unei tăieturi adânci, care sângera încă. Aşa l-au găsit şi aşa l-au dus până acasă într'o zi, disdedimineaţa, cu vreo treizeci de ani în urmă. Il crezuseră mort, dar se înşelaseră. Erau siguri că va muri, dar şi de astădată s'au înşelat. Mai bine de o săptămână a zăcut în nesimţire, dar de murit, n'a murit.

De atunci Sam se târa, sărind cu piciorul stâng înainte şi trăgându-şi dreptul după el. De atunci îi rămăsese gâlma aceea uriaşă de pe tâmpla dreaptă. De atunci nu mai era om. Imbătrânise, de nu mai ştiai ce vârstă să-i dai.

Nu s'a aflat cine-l nenorocise. Sam începu să se ferească de oameni şi până la urmă a rămas stingher. Noaptea rătăcea prin văile din împrejurimi. Cu timpul, s'a oploşit, nimeni nu ştie cum, pe lângă casa cea mare de pe deal, unde muncea când poftea, unde i se dădea de mâncare în fiecare zi şi, când şi când, câte o sdreanţă...

Venea acum spre foc, pe jumătate sărind, pe jumătate târîndu-se şi mesenii îl primiră cum se cuvine: cineva îi aduse o bucată de friptură, altul o farfurie de mâncare, un al treilea îi dădu de băut. Se purtau cu el cu bunăvoinţa caracteristică oamenilor normali faţă de anormali. O licărire ciudată i se ivi în ochi. Primi tot ce i se dădea, fără să scoată un cuvânt. Oamenii îi spuneau câte o vorbă, două, îl întrebau cine ştie ce, dar plecau fără să aştepte vreun răspuns şi Sam se mişca printre ei, mut. Asta, până o zări pe Fieta. Şi ea îl văzuse. Veni lângă el şi îi puse mâna pe braţ.

— Ce mai faci, Sam?

— Bine, îi răspunse încet Sam, cu un glas uimitor de adânc şi de limpede. Ii pierise din ochi licărirea aceea ciudată. Dar tu?

— Bine şi eu.

— E'n cinstea lui Lanny Swartz? o întrebă el, uitându-se împrejur.

Fieta dădu din cap.

— E chemat chiar acum la casa cea mare.

— Uite-l colo, zise Fieta arătând cu mâna. Am stat cu el de vorbă. E un om cumsecade. L-am sfătuit să plece din sat, dar nu vrea.

— Dece să plece?

— Ştiinţa de carte va aduce numai nenorociri pe capul oamenilor noştri, Sam.

Din privirea pe care o aţintise asupra Fietei, s'ar fi părut că omul ăsta sfârşit era plin de înţelepciune şi de înţelegere.

— Cred că-i mai bine să rămână aici, Fieta.

In ochii femeii se citi uimirea. Sam încercă să zâmbească, dar obrazul stâng i se schimonosi şi Fieta fu cât p'aci să se pornească pe plâns. Işi lăsă din nou mâna pe braţul lui:

— Te mai doare capul, Sam?

— Nu, acum mi-l simt limpede, îi răspunse el şi o porni săltând spre Lanny.

Când ajunse lângă el, întinse mâna şi-l apucă de braţ. Preotul şi mama lui Lanny se opriră din dans şi se apropiară. Lanny se întoarse spre Sam. „Asta trebue să fie Sam Nebunul", îşi zise el.

— Mi se spune Sam Nebunul. Tu eşti Lanny Swartz, nu? Te chiamă Gert Villier la casa cea mare. Chiar acum. Vrea să vorbească cu tine.

— Gert Villier? întrebă domol Lanny, gândindu-se la Sarie Villier, pe care o întâlnise în seara aceea, în noapte. Se întreba dacă nu cumva îl aştepta un nou bucluc. Era aproape sigur că nu putea fi vorba de ceva bun. Il apăsa privirea fixă şi foarte lucidă a lui Sam. „Dece i-o fi zicând Nebunul? Nu pare nebun deloc!"

— Bine, dar e târziu, spuse Lanny uitându-se la ceas. E trecut de zece. Şi apoi, petrecerea...

— E mai bine să te duci, fiule, îi zise preotul
— Da, întări şi bătrâna. Nu chiamă ei în fiecare zi pe cineva acolo, aşa că ar fi mai bine să te duci.

Lanny se uită la Sam. Apoi, şopti :

— Bine! Să mergem!

Ocoliră focul şi îşi făcură drum printre oameni. Privirile Fietei îi urmăriră până ce se cufundară în beznă. Luna nu răsărise încă şi nimic nu risipea întunericul nopţii.

Lanny mergea tăcut alături de schilodul care sălta mereu. Era îngândurat. Se vede că femeia aceea, Sarie Villier, povestise întâlnirea. Se întreba ce va urma acum. Cum o fi arătând Gert Villier? Răbdare! Va vedea el îndată cum stau lucrurile.

La un moment dat, Lanny se împiedică, dar o mână puternică îl apucă şi-l opri să cadă. Puterea cu care fusese ajutat îl uimi : omul îl ridicase aproape de jos!

— Eşti tare voinic, zise Lanny.

Sam însă nu răspunse.

Şi Lanny se gândi la el. Deşi nu-l văzuse decât în treacăt, îşi dădea seama că omul nu era nebun. Desluşise în ochii lui aceeaşi licărire pe care o observase şi în ochii bătrânului său dascăl, profesorul Schimd. Vru să afle dece i se zicea „Nebunul". Ce-ar fi dacă l-ar întreba? Nu. S'ar putea să-l jignească. Mai bine să se lase păgubaş... Dar dece nu? Dece să nu-l întrebe? Dacă ştie cum să-l ia...

— Sam!

— Ce e?

Lanny se minună din nou de calmul şi de tăria glasului lui. Cu toate că omul părea că merge greu, îşi dădu seama că Sam era iute de picior şi că păşea cu siguranţă.

— Aş vrea să te întreb ceva!

— Spune!

— Dar mai întâi vreau să ne dăm mâna şi să-ţi mărturisesc că doresc să fim prieteni.

Lanny simţi mâna stângă a ologului lângă braţul său. Mâna lui alunecă apoi în jos şi-i apucă dreapta.

— Cealaltă mi-e beteagă, rosti Sam. Da, acum suntem prieteni. Intreabă-mă ce vrei.

— N'aş vrea să fiu necuviincios, Sam. Dar aş dori să ştiu...

— Hai, spune, Lanny Swartz, nu-ţi fie teamă!

Lanny tăcu o clipă, apoi îl întrebă :

— Dece ţi se zice Sam Nebunul ?

Urcaseră dealul şi acum mergeau pe drum drept.

— Mă apucă uneori durerile de cap, spuse el, dar parcă nu mai era glasul lui, ci o voce venită din depărtări. Apoi durerile se înteţesc din ce în ce, până nu le mai pot îndura. Atunci nu-mi mai dau seama ce fac şi înnebunesc.

— Inţeleg, şopti Lanny.

Ar fi vrut să-l mai întrebe ceva, dar se răzgândi. Sam îi ghici însă gândul şi adăugă :

— Vezi ? Au dreptate oamenii când spun că-s nebun. E adevărat.

— Dar cum s'a întâmplat, Sam ?

Ologul îşi continuă drumul în tăcere. Treceau acum pe lângă dependinţele conacului, pe o alee cu pietriş. Lanny aştepta, dar Sam nu mai spuse nimic. Ocoliră casa şi ajunseră la intrarea de serviciu.

— Aici este, zise Sam pe un ton firesc şi deschise uşa bucătăriei în care roboteau două negrese. Ridicară capul, dar îşi văzură repede iar de treaba lor. Sam îi arătă drumul printr'un coridor îngust, cu tavanul şi pereţii îmbrăcaţi în lemn şi în care dădeau cinci uşi, una drept în faţa bucătăriei, celelalte patru, câte două faţă'n faţă înşirate de o parte şi de alta a coridorului. Pe când treceau prin coridor, una din uşi se deschise şi în prag apăru o femeie tânără.

— Bună seara, Sam, rosti ea.

— Bună seara, Sarie, răspunse Sam.

Lanny se miră că Sam îi zicea pe nume, aşa, simplu, ca dela egal la egal. Intr'adevăr, şi 'nainte Sam spusese „Gert Villier", nu „baas Gert", şi asta nu era un lucru obişnuit, dar atunci crezuse că omul vorbeşte aşa fiindcă nu era niciun alb de faţă. Il mai mira faptul că femeia cea tânără rămăsese în prag şi că se uita la el. La drept vorbind, nu prea avea dece se mira, dar îl uimea totuşi faptul că-i auzea glasul şi că putea s'o vadă.

Era tânără şi atrăgătoare. Avea umerii obrajilor puţin ieşiţi înafară şi părul bogat, ca spicul de grâu pieptănat strâns la ceafă.

— Cu cine eşti, Sam? îl întrebă ea.

— L-am adus pe Lanny Swartz.

— Eram sigură! zise femeia, măsurându-l pe Lanny de sus până jos.

Se vede că desluşi ceva neobişnuit în glasul ei, pentrucă Sam se uită întâi la ea, apoi la Lanny.

— Da, ne cunoaştem, îl lămuri Lanny cu răceală.

— Hai, făcu Sam şi-i deschise uşa din faţa bucătăriei. Din prag, rosti, nepăsător:

— A venit Lanny Swartz...

— Intră, Swartz, strigă un glas aspru.

Şi Lanny trecu înaintea lui Sam. La biroul din colţul opus al încăperii stătea un bărbat. Barba şi părul îi erau de culoarea morcovului, iar mâinile lui mari şi pistruiate apăsau cu putere masa cu degetele. Fără să-şi ridice privirea, spuse:

— Poţi pleca, Sam.

Lanny rămase în picioare, lângă uşă. Omul dela masă nu se clinti şi nici măcar nu-şi ridică ochii. Fiecare clipă ce trecea i se părea lui Lanny o veşnicie. Albul stătea nemişcat, ca o stană. Neclintit, lipsit de viaţă. Nu vibra într'însul niciun fel de forţă, nici bună, nici rea. Parcă era mort. In cameră domnea o linişte apăsătoare. Lui Lanny i se părea că îşi aude bătăile inimii, pe care închipuirea le făcea şi mai tari. Incepu să tremure. Chinuitoare încordare!

„Asta urmăreşte“, îşi zise Lanny şi se desbără de apăsătoarea senzaţie. Se uită atunci la omul dela masă. „Nu-i nimic, n'am să-l las să mă domine! N'am să vorbesc eu primul. El m'a chemat, el să-mi spună ce vrea!“

I se părea că trecuseră ore de când stătea acolo, când, în sfârşit, Gert Villier îşi ridică ochii şi se uită la el. Ochi reci, albaştri, care îl cercetau nepăsători. Il măsură de trei-patru ori de sus până jos, să nu-i scape nimic, apoi ochii i se opriră pe chipul lui.

— Vasăzică, dumneata eşti Lanny Swartz! Hm! mârâi Gert Villier, până la urmă.

Lanny tăcu.

— N'ai limbă, omule? strigă deodată Villier.

— Ce să vă spun? întrebă domol Lanny.

— Da, poate-i mai bine aşa, recunoscu Villier, dar ochii i se înăspriră.

— In ce chestiune doriţi să-mi vorbiţi? îl întrebă Lanny.

Mâinile cele mari şi butucănoase şedeau acum nespus de liniştite pe masă.

— După câte am aflat, vrei să faci o şcoală aici.

— Da, în Stilleveld.

— Şi cum o să fie cu banii?

— Am vorbit cu autorităţile respective din Cape Town.

— Aha! Vasăzică totul e aranjat...

— Da.

— Şi pe proprietatea cui va fi şcoala asta?

— Stilleveldul este proprietatea statului!

— Vasăzică, o ştii şi pe asta!

— Da.

— Văd că ştii foarte multe lucruri...

Villier se ridică dela birou, se duse spre fereastră. O deschise şi scoase o clipă capul afară. Apoi, deodată, se întoarse şi se apropie de Lanny.

— Cine crezi că eşti să faci planuri fără să mă consulţi pe mine şi pe ceilalţi europeni de pe aici?

— Nu suntem sclavi.

— Aha! exclamă Villier şi se duse iar spre fereastră. După câte văd, eşti o fire independentă. Aveau dreptate prietenii mei, cu care te-ai întâlnit azi dimineaţă — ţi-i mai aminteşti, nu? Eşti mândru. Te simţi egal cu ceilalţi...... Nu mai ştii de lungul nasului! Numai că *nouă* nu ne place felul ăsta de a fi, *domnule* Swartz. Voia *noastră* este ca lucrurile să rămână aşa cum au fost. Mulatrii sunt mulţumiţi. Sunt fericiţi aşa cum sunt. Ne înţeleg şi îi înţelegem. Nu uita ce-ţi spun. Nu ne place ce se petrece la Cape Town. Nu vreau să se schimbe nimic aici, mă înţelegi? Te previn de pe acum. Şi eu nu previn decât o singură dată. Poate să te susţină toate forurile de învăţământ din lume, că mie puţin îmi pasă. Dacă faci vreun pas

greşit, să ştii că vei avea neplăceri mai mari poate, decât este în stare să îndure un om. Nouă nu ne plac corciturile care nu-şi văd lungul nasului, *domnule* Swartz.

Villier se întoarse la birou şi se aşeză la locul lui.

— Poţi pleca, îi spuse apoi fără să se mai uite la el.

Lanny ieşi. Coridorul era pustiu. Bucătăria la fel. Se opri în pragul uşii dela intrare până se învăţă cu întunericul, apoi ocoli casa cea mare şi o luă la vale, spre Stilleveld. Era mort de oboseală. Se cam aşteptase el la tot ce-i spusese Villier, dar nu voia să se gândească la asta acum. Era prea trudit. Tot ce avea mai bun de făcut era să se ducă acasă şi să se culce.

Trecuse de dependinţe. Tocmai răsărea luna. Dar parcă nu era o lună ca toate celelalte. Părea mai mică, mai puţin luminoasă. In dreapta, Stilleveldul abia se desluşea în beznă. Deodată îi ieşiră în faţă două umbre. Simţi o lovitură în stomac şi i se tăie răsuflarea; începură să-i tremure genunchii. Instinctiv, dădu o lovitură puternică omului din faţă. Auzi un mârâit şi o înjurătură. Apoi un pumn îl plezni în nas. Se clătină ameţit. Din nou îl lovi ceva cu putere în stomac. Căzu grămadă. Sângele îi curgea şiroaie pe nas.

Unul dintre cei doi bărbaţi se îndreptă spre el, ridică piciorul, dar se răzgândi: auzise lătratul unui câine care se apropia şi sgomotul unor paşi grăbiţi.

— Să ne cărăm, că vine cineva...

Şi pieriră.

Câinele dădu de Lanny şi mârâi. Sarie Villier se apropie repede.

Lumină trupul lui Lanny cu lanterna pe care o ţinea în mână, apoi se aplecă şi îi ridică încet capul. Lanny deschise ochii.

— Fii liniştit, au plecat.

Lanny se ridică cu greu, ţinându-se cu mâinile de burtă.

— Bagă de seamă, îţi curge sânge din nas.

Işi plecă capul înainte, să nu-i păteze sângele hainele.

— Ce s'a întâmplat?

— Nu ştiu. M'am pomenit deodată cu doi indivizi care au tăbârît pe mine.

— Nu ştii cine au fost?

— Nu.

— Te-ai certat cumva cu Gert?

— Nu, el s'a certat cu mine.

Tăcură un răstimp. Apoi Sarie îl întrebă:

— Te doare rău?

— Nu, acum mi-e mai bine. Noroc că ai venit dumneata... Abia începuseră... Acum pot merge. Iţi mulţumesc foarte mult.

Se gândea la maică-sa. O să se sperie când l-o vedea în halul ăsta.

— Ce bine ar fi dacă m'aş putea spăla undeva înainte de a ajunge acasă, că dacă mă vede mama aşa, plin de sânge... Totuşi... Noapte bună.

— Te poţi spăla la noi în bucătărie, îi spuse Sarie.

— Nu ştiu dacă e bine.

— Toată lumea s'a culcat şi Gert nu intră niciodată acolo. Haide! E mai bine aşa! Mama dumitale n'o să ştie nimic.

— Bine. Iţi mulţumesc foarte mult.

Se întoarse în casa cea mare. Sarie îi aduse un lighian cu apă şi se uită la el cum îşi spăla sângele de pe faţă. Ar fi vrut să-l ajute să-şi cureţe praful de pe haine, care se murdăriseră când căzuse jos, în nisip, dar o împiedica ceva. Era albă, şi el mulatru. Ii venea totuşi greu să ţină mereu minte asta, pentrucă Lanny nu se purta ca un mulatru. Trebuia să facă sforţări ca să nu uite cu cine are de a face.

Era bine oare să-i dea un prosop ca să-şi şteargă faţa? Instinctiv îi întinse prosopul cu care se ştergea ea pe mâini.

Il urmări cum îşi şterge obrazul, apoi când îl primi înapoi se uită curioasă la prosop. Totul i se părea atât de ciudat! Lanny îi mulţumi, dar cu indiferenţă, ca şi cum ar fi fost obişnuit să primească prosoape dela fete albe. Chiar aşa să fie?

— Uite, ţi-e haina plină de praf la spate, şopti ea.

El încercă să se scuture, dar nu izbuti. Fără să vrea, ea se apropie şi începu să-l perie.

— Mulţumesc, zise Lanny. Ai fost într'adevăr foarte drăguţă cu mine. Asta mă face să mă ruşinez dece ţi-am spus mai devreme, în seara asta.

— Chiar că ar trebui să-ţi fie ruşine!!

Şi îşi zâmbiră.

Pe Sarie o mira faptul că acceptase egalitatea pe care Lanny o stabilise între ei. Era ceva nemaipomenit, dar tot atât de nemaipomenit era ca un mulatru să fie aşa cum era el.

— Oare învăţătura te-a făcut să te porţi aşa cum te porţi? îl întrebă Sarie.

Lanny pricepu ce voia să-i spună. Zâmbi.

— Da, în parte şi învăţătura.

— Sunt mulţi ca dumneata?

— Da. Ştii, la Cape Town bariera de culoare nu este atât de puternică.

— Acolo mulatrii sunt trataţi la fel ca albii?

— Unii dintre ei, da.

Voia să-l întrebe dacă a avut prieteni albi la oraş, dar nu-şi găsi cuvintele. In orice caz, ar fi fost o greşeală să-l întrebe.

— Iţi mulţumesc foarte mult, spuse Lanny. Noapte bună.

— Noapte bună.

Mult timp după plecarea lui, gândurile Sariei se învârtiră în jurul mulatrului care nu se purta ca un mulatru şi care nu era nici smintit, ca Sam Nebunul.

Lanny ieşi din casa cea mare şi porni la drum preocupat. Gândurile îl asaltau cu furie chinuitoare.

Peste el, peste casa cea mare, peste cele două văi, plutea noaptea. O noapte nesfârşită, întunecoasă, dureros de aspră, fără nimic omenesc în ea. Şi atât de liniştită! Mai liniştită de cât liniştea însăşi. Şi liniştea aceasta părea mai adâncă din cauza sgomotelor surde şi desnădăjduite ale măruntelor vieţuitoare din veld...

Se poticni. „Potoleşte-te, îşi zise el. Potoleşte-te şi alungă-ţi de pe suflet norul întunecat. Norul ăsta înseamnă amărăciune şi amărăciunea nu-i bună.“ Işi plimbă limba pe buze, dădu de rană şi simţi gustul dulceag al sângelui.

Nu izbutea să-şi potolească bătăile inimii şi svâcnetul din creier.

Grăbind paşii, o luă pe cărarea ce duce dealungul firului văii spre Stilleveld. Tot timpul avea în faţă chipul lui Gert Villier, mâinile lui butucănoase care apăsau tăblia biroulul, trupul lui mătăhălos, lăbărţat şi neclintit.

„Linişteşte-te", îşi zise el din nou, cu toată hotărîrea, şi se opri din mers.

Incetul cu încetul, focul aprig ce-i chinuise trupul se potoli şi îi luă locul, pe furiş, o tristeţe covârşitoare. Vedea iar limpede totul, dar era o limpezime nespus de dureroasă. Se simţea totuşi mai bine.

Coti pe Strada Mare a lui Sam Nebunul şi merse o bucată bună.

Nu era sigur dacă pe întuneric va fi în stare să-şi găsească locuinţa. Ştia că este undeva, pe o ulicioară dela capătul străzii.

Dar nu fu nevoit să caute casa, deoarece uşa era larg deschisă şi în pragul încăperii viu luminate desluşi umbra bătrânului preot.

— Lanny, tu eşti? îl întrebă acesta.

— Da.

— Eram îngrijoraţi, glăsui mamă-sa, care se afla în preajma bătrânului.

Trecu pe lângă preot şi închise uşa. Se uită la maică-sa şi încercă să zâmbească.

— Dece nu te-ai culcat? o întrebă el pe jumătate sever, pe jumătate glumeţ.

Fruntea preotului se descreţi şi bătrânul surâse. Apoi se îndreptă spre uşă.

— Totul e în regulă, fiule?

— Da, părinte.

— Bine! Atunci noapte bună. Trebue să vă odihniţi. Mai vorbim noi mâine. Noapte bună, cumătră dragă!

Ieşi şi trase uşa după el.

— Pari tare obosit, băiete, şopti maică-sa.

— Dece nu te-ai culcat, mamă?

— Trebuia să te aştept, Lanny.

Lanny o cuprinse în braţe şi o strânse la piept.

— A mers bine? întrebă ea.

— Da. Villier a vrut să afle ce gânduri am.

— Şi i-ai spus?

— Da.

— Şi e'n regulă?

— Da, mamă... Acum, du-te de te culcă. Pari obosită.

Bătrâna îi arătă că îşi aşezase aşternutul pe jos, într'un colţ al încăperii.

— Mabel şi cu mine o să dormim aici. Tu, culcă-te dincolo, în pat.

— Nici prin gând nu-mi trece! rosti Lanny cu hotărîre. Voi o să vă culcaţi dincolo şi eu aici. Dar unde-i Mabel?

— Era aşa de obosită, că s'a întins pe pat şi a adormit. O scol îndată...

— Du-te dincolo şi culcă-te, mamă. Eu mă culc aici.

Şovăind, bătrâna intră în încăperea alăturată. Nu părea împăcată cu gândul că el o să doarmă pe jos. Un om învăţat, un „gentleman" dela Cape Town să doarmă pe jos! Ei, cu ea sau cu Mabel era altă poveste. Ele puteau dormi oriunde. Ar mai fi stăruit ea, dar din felul în care strânsese Lanny din buze şi din privirea lui hotărîtă, înţelesese că ar fi zadarnic. Băiatul veni după ea în cameră şi îşi luă valiza.

— Noapte bună, mamă, spuse Lanny şi închise uşa dintre cele două încăperi.

Bătrâna se culcă şi se acoperi bine cu pătura. Ii era cald, nefiresc de cald. Ii venise băiatul acasă. Era alături, în camera vecină. Acum, avea iar un bărbat în casă. Familia avea din nou un bărbat care s'o conducă. Atâta vreme îi duseseră lipsa... Dela moartea bărbatului ei, adică de opt-nouă ani. Acum aveau iar un om care să le îndrumeze. Şi ce om! Toată lumea îl respectă. Albii dela casa cea mare trimiseseră după el. Rar se întâmpla aşa ceva. Şi ei trebuiau să-l respecte. E un om învăţat. Şi ce om!

Două lacrimi i se furişară printre pleoape şi se prelinseră pe pernă. Un zâmbet cald îi descreţi fruntea. Adormi cu zâmbetul pe buze.

In cealaltă încăpere, Lanny se întinse în culcuş şi fumă până la ziuă.

Partea a doua

DRAGOSTEA

I

Isaac Finkelberg se întoarse către tatăl lui şi-i spuse:

— Mako şi Lanny Swartz vin diseară pe la noi.

Bătrânul îşi întoarse privirile dela uşa deschisă a prăvăliei şi se uită la fiul său.

— O să avem neplăceri, şopti el.

— Iar începi? zise Isaac.

— Degeaba ai învăţat atât, că tot prost ai rămas! adăugă posomorît bătrânul. Gândeşte-te ce faci, gândeşte-te bine, băiete, continuă el, întinzând mâinile într'un gest de implorare. Olandezii au şi început să se uite chiorîş la noi pentrucă suntem evrei. Aşa era şi în fosta noastră ţară. Dece nu vrei să înţelegi, Isaac?

— N'avea grijă, te înţeleg, şi încă mai bine decât îţi închipui dumneata

— Ba nu înţelegi nimic! Crezi că încep şi eu să mă port ca olandezii şi să mă socotesc superior negrilor, dar n'ai dreptate. Am fost lovit şi nu doresc să fie loviţi şi alţii. Nu mă gândesc decât la tine, la prăvălia asta şi la mine. Trebue să trăim undeva, în pace şi în libertate. Aici e bine. Dacă ne vedem de treabă şi-i lăsăm în plata domnului pe ceilalţi, poate că ne vor lăsa şi ei pe noi.

Ochii lui trişti şi înţelepţi se îndreptară rugători spre fiul lui. Il implora să înţeleagă că veacurile de persecuţii îl sileau să vadă lucrurile aşa cum le vedea.

Isaac ridică din umeri.

Apoi îşi scoase ochelarii şi şi-i şterse îndelung.

— In ţara de unde ai plecat ţi-ai văzut de treaba dumitale, tată. Nu te-ai amestecat în treburile celorlalţi, nu-i aşa?

— Da, oftă bătrânul.

— Şi totuşi, n'ai fost lăsat să trăieşti în linişte Ţi-au omorît soţia şi doi copii. Pe mama, pe fratele şi pe sora mea.

— Erai mic pe atunci. Ştii asta numai din ce ţi-am povestit eu.

— Şi totuşi, i-au omorît, nu-i aşa?

— Da, da, recunoscu cu amărăciune bătrânul.

— Şi acum vrei să-ţi vezi iar numai de treburile dumitale, aşa cum ai făcut şi acolo.

— Poate că oamenii de aici or să se poarte altfel.

— Aşa nădăjdueşti dumneata...

— Ce ne-a mai rămas înafară de nădejde?

Isaac se uită la tatăl său şi rămase pe gânduri. Era trist şi el.

Un zâmbet sfios, compătimitor, lumină deodată chipul bătrânului. Parcă citea gândurile fiului său. Dădu din cap cu înţelegere.

— Da, îţi cunosc eu gândurile. Mă priveşti cu asprime şi dispreţ. Iţi spui că ai un tată slab şi laş. Poate că mergi până acolo încât îţi zici că şi poporul nostru este slab şi laş. Poate că în sinea ta, îi biciueşti pe ai tăi cu vorbele usturătoare ale profeţilor. Aşa a fost totdeauna, băiete. Aşa va fi şi de aici înainte. Aşa m'am purtat eu cu taică-meu şi aşa s'a purtat el cu părintele lui. Acum, mi-a venit şi mie rândul. Dar n'avea grijă. Şi fiu-tău se va purta cu tine cum te porţi tu cu mine. E uşor să lupţi în gând. Eşti numai dispreţ şi ochii tăi te dau de gol. Dar e mult mai greu să duci lupta în realitate.

— Dumneata nu mai lupţi nici măcar în gând! şopti Isaac cu blândeţe.

— E un păcat, oare, să doreşti pacea, să doreşti ca ceilalţi să te lase în pace? şi bătrânul nu-şi mai stăpâni mânia. Mă rog, acum, legea vieţii este să lupţi, să lupţi până nu mai poţi.

Dar furia i se potolise. Inţelegea simţămintele fiului său. Acesta zâmbi cu amărăciune.

— Dumneata eşti împăcat cu cele ce se petrec, nu-i aşa, tată?

Bătrânul clătină încet din cap şi privi în altă parte.

— Da. sufletul mi-e liniştit, răspunse el cu o ciudată tristeţe în glas.

Isaac se duse până la el, lângă uşă, şi rămase, posomorît, locului.

— Ştiu că te simţi singur, grăi bătrânul fără să se întoarcă însă spre el. Cei doi tineri sunt oameni învăţaţi, ca şi tine. Ţi-ar face plăcere să stai de vorbă cu ei şi nici ei nu se dau în lături să stea de vorbă cu tine. Dar, ia seama! Te rog! Nouă nu ne trebue necazuri cu olandezii de aici!

— Fireşte, o să iau seama, îi şopti Isaac, bătându-l cu stângăcie pe braţ.

— Eşti un copil bun, făcu bătrânul, cu ochii la soarele care apunea după dealurile din zare.

Ce mult i-ar fi plăcut bătrânei să fie aici, lângă el, în ţara asta caldă şi frumoasă. Totdeauna îşi dorise să trăiască la căldură. Acum e în pământ, în fosta lor ţară. Ce frumoasă era! Şi ce mamă bună! Adevărată soţie şi mamă. Cât de goală e viaţa fără ea... Nu-i mai aude glasul, nu-i mai simte paşii... Şi nici mângâierea mâinilor... Ce-a mai rămas din el? Doar o pâlpâire. Restul e dincolo, cu ea, în pământ...

Isaac se uită un timp la taică-său, apoi se întoarse brusc şi străbătând prăvălia cu paşi mari intră în odăiţa lui. Se aşeză la masă, cu faţa spre fereastră. Privea pământul acoperit cu un covor verde, unduios, şi nu vedea nimic. Nu vedea colinele care se ridicau şi coborau, pierzându-se în zare.

— Nu ştiu, zău, cum sunt bătrânii ăştia! şopti el cu glas obosit şi întrebător. Ei, cel puţin, şi-au găsit liniştea. Liniştea lăuntrică...

O muscă sbura prin odaie, de colo până colo. Alte câteva dormeau sus, pe tavan. Numai ea mai avea tăria şi voinţa să se mişte, bâzâind uşor.

Afară, amurgul se aşternea repede, dela răsărit la apus, gonind parcă spre razele soarelui din depărtări. Peste tot plutea liniştea pământului şi a cerului tropical.

— Da, ei cel puţin şi-au găsit linişte, şopti iar Isaac şi îşi deschise carnetul cafeniu de pe masă.

Il auzi pe tatăl său închizând prăvălia şi trăgând zăvoarele. Ascultă cu atenţie sgomotul înfundat al paşilor lui: bătrânul se ducea în odaia sa.

— Şi-au găsit liniştea! repetă Isaac domol, dar de data aceasta cu o urmă de îndoială în glas.

Carnetul de însemnări se afla în faţa lui, dar nu se uită la el, deoarece gândurile îi erau încă, toate, la bătrân. Incercă să mai prindă un sgomot cât de mic în odaia tatălui său, dar peste tot domnea liniştea, adâncă, apăsătoare.

Se mişcă încet, ca şi cum ar fi vrut să scape de încordarea ce pusese stăpânire pe el, şi întoarse foile carnetului cu însemnări. Erau pline de un scris mărunt, ordonat, scris de om sgârcit, parcă. In carnetul acesta îşi făcea el, de când venise în Stilleveld, însemnările zilnice. Mai scurta în felul acesta nopţile care treceau anevoie, după ce obosea citind sau scriind la cartea de care râdea adesea tatăl lui. Intoarse încet paginile, oprindu-se ici-colo, la câte un pasaj. Apoi se întrerupse deodată şi ascultă. Se ridică uşurel dela masă şi se îndreptă în vârful picioarelor spre camera bătrânului.

Prin uşa întredeschisă răzbeau până la el şoapte înnăbuşite. Bătrânul cânta. Cântecul lui era ciudat, ca din altă lume, străin de gama europeană obişnuită. Cuvintele erau în limba ţării celei vechi. Isaac desluşea când şi când câte o vorbă, dar înţelese toată pustiitoarea tristeţe a unui om stingher, desnădăjduit şi resemnat.

„Ei şi-au găsit liniştea...“ îşi zise cu amărăciune Isaac.

Se duse până la uşa bătrânului şi o deschise larg. Taică-său şedea pe pat şi cânta, legănându-se. Când îl zări în prag, se opri. O bucată de vreme tatăl şi fiul rămaseră tăcuţi. Apoi, Isaac spuse:

— Te apasă liniştea, nu-i aşa, tată?

Bătrânul desluşi bunătatea din privirile fiului său, pricepu cât de puternic îi simte emoţiile cele mai ascunse şi îi păru rău. Nu era bine ca fiul lui să

ştie atâtea. Şi, mai ales, nu era bine ca el, tatăl său, să se teamă de privirile lui. Asta îl supăra pentrucă atingea chiar rădăcinile vieţii sale, ale felului său de trai. Privirile din ochii fiului îi ameninţau liniştea dobândită abia acum, la bătrâneţe. Il răscoleau simţăminte pe care nici nu le bănuise, care zăceau poate, îngropate acolo, în adâncul fiinţei lui, încă din tinereţe. Fiul său nu era credincios, dar el crezuse totdeauna. Nu semănau şi fiul său n'avea dreptate.

Isaac părea că-i ghiceşte gândurile.

— Ieşi afară! îi strigă deodată bătrânul, sărind în sus. Ieşi afară!

Şi începu să care la pumni în pieptul lui Isaac, care îi prinse însă mâinile şi i le ţinu strâns.

— Dă-mi drumul!

Bătrânul spumega de mânie.

— N'am avut niciodată necredincioşi în neam! E marea ruşine a bătrâneţilor mele că fiul meu îmi batjocoreşte religia! Dă-mi drumul, păcătosule! Dă-mi drumul!

Şi smucindu-şi mâna îl lovi peste gură.

O clipă, Isaac se crispă, dar îşi reveni repede în fire. Dădu drumul bătrânului şi ieşi. Taică-său trânti uşa după el.

Tânărul se înapoie în odăiţa lui şi, cu privirile pierdute, cătă spre fereastră. Inserarea învinsese razele soarelui şi întunericul se adâncea.

Bătrâna mulatră care îi slujea aduse o lampă cu gaz şi o atârnă în mijlocul camerii.

— Tatii nu-i duce încă lampa, doamnă Snyder, zise Isaac.

— Bine, domnule Isaac. Masa e aproape gata.

Isaac se întoarse spre ea şi-i zâmbi:

— Am să-l chem la masă peste câteva minute. Să-mi spui dumneata când. Te-aş mai ruga ceva, doamnă Snyder: pregăteşte şi cafeaua şi las'o pe plită. Ştii, avem oaspeţi diseară. Vine domnul Swartz.

— Lanny Swartz?

— Da, doamnă Snyder.

Isaac surâse, în timp ce doamnei Snyder i se umplu

inima de mândrie. „N'ar fi atât de mândră dacă ar şti că vine şi Mako“, îşi zise Isaac.

— Bine, domnule Isaac. Vă las în cuptor şi câteva plăcinte, ştiţi, din cele pe care le-am făcu ieri. Dacă le serviţi calde sunt tare bune.

— Incălzeşte-le, doamnă Snyder. Când o fi gata masa, spune-mi, să-l chem pe tata.

Femeia plecă. Isaac răsfoi carneţelul cu însemnări până la ultima filă scrisă. Se uită la ele, apoi îşi luă stiloul şi începuse să însemne, hotărît, chiar sub ultimele rânduri :

„Bătrâna doamnă Snyder este foarte emoţionată: Swartz vine la noi astăseară. Bănuesc că, pentru ea, e o mare cinste. Din prudenţă, nu i-am spus că vine şi tânărul Mako“.

„Acum câteva minute tata m'a lovit. Probabil că l-am supărat prea tare.“

„Un lucru foarte interesant s'a petrecut astăzi după masă. Domnişoara „aristocraţilor“, a stăpânilor africanders *de pe aici, a intrat în prăvălia noastră. Era însoţită de Sam Nebunul, omul acela ciudat cu ochi de înţelept. Sunt sigur că şi el este tot opera „superiorităţii albe“. Tocmai când îşi făcea domnişoara Villier cumpărăturile, a intrat în prăvălie şi Swartz. Cum l-a văzut, ea s'a schimbat la faţă. Ceva ciudat îi licărea în ochi. In ce-l priveşte pe Swartz, e greu să-i ghiceşti gândurile. Ştie să se stăpânească. Pentru prima dată, însă, pe cât îmi pot da eu seama, l-am văzut pierzându-şi cumpătul. Nu ştiu exact ce emoţii îl încercau. Simt totuşi că este ceva între ei. Şi Sam Nebunul a observat asta. Privirile lui înţelepte treceau dela unul la altul. Dealtfel cred că nu-i scapă nimic. Am tot vrut să vorbesc cu el, dar are ceva în priviri care mă opreşte. Am să-i vorbesc totuşi.“*

„Lanny Swartz şi Sarie Villier! Sunt foarte curios să ştiu ce se va întâmpla.“

„Ce ciudat mai e şi colţul ăsta de lume! Mă întreb câte asemenea locuri or fi existând pe imensul nostru continent. E un biet locşor, un sat oarecare din Africa.

Şi totuşi, există aici oameni ca Lanny Swartz şi Saric Villier, ca Sam Nebunul şi ca Mako, la care ţin. Despre Swartz nu ştiu mare lucru. E foarte rezervat. Mult mai reţinut decât Mako. Mă întreb cum se vor înţelege. Am să văd în curând.“

„Se va întâmpla ceva aici, repede, foarte repede. Mă întreb : ce? Un sat din Africa. Nimic neobişnuit, nu? Pare un lucru foarte omenesc, un gest de prietenie. Un evreu, un mulatru şi un negru se întâlnesc în seara asta într'un sat din Africa...“

Doamna Snyder bătu la uşă şi îşi vârî capul înăuntru.

— Masa-i gata, domnule Isaac.

— Mulţumesc, doamnă Snyder.

— Am pregătit şi cafeaua şi plăcintele...

— Mulţumesc.

— Pot pleca, domnule Isaac? Vedeţi, trebue să...

— In regulă, doamnă Snyder. Bună seara.

— Bună seara, domnule Isaac.

Isaac auzi sgomotul uşii din dos care se trântea. Apoi se ridică şi se îndreptă spre camera tatălui. Bătu uşor la uşă.

— Cine e?

— Eu sunt, Isaac.

— Ce vrei?

— Mâncarea e gata. Vino la masă.

— Nu mănânc. Mănâncă singur!

Isaac tăcu o clipă. Apoi bătu din nou.

— Ce mai vrei?

— Aş vrea să-ţi spun ceva, tată.

— Spune.

— Iartă-mă.

— Ce?

— Iartă-mă.

Urmă o pauză. Uşa se deschise, şi din întuneric, tatăl îşi privi fiul. Când Isaac încercă să mai spună ceva, tatăl său îl opri :

— Se răceşte mâncarea, făcu el ursuz. Haidem la masă!

In timp ce-şi urma tatăl, pe buzele lui Isaac se ivi un zâmbet duios.

2

Isaac se uita iar la fereastră. Nu mai era atât de emoţionat.

In spatele său, Lanny îngenunchiase în faţa dulăpiorului cu cărţi şi citea titlurile volumelor din raftul de jos. Mako nu venise încă. Isaac asculta cu atenţie şi căuta să pătrundă întunericul. Dinspre Strada Mare, se auzea lătratul jalnic al unui câine.

— Ia, un biet câine amărît, şopti Isaac, fără să-şi întoarcă privirile.

— Ce bine de dumneata că-l auzi numai de departe, spuse Lanny.

Isaac zâmbi din nou. Era uimit că se înţelegea atât de bine cu Lanny. Cu el se simţea mai puţin timid ca deobicei şi nu trebuia să-i dea explicaţii la tot pasul. Făcea observaţii pe care Lanny le înţelegea fără să aibă nevoie de lămuriri. Şi Lanny se simţea în largul său. Chipul lui mai avea ceva înlemnit, ca de mască, dar era totuşi mai puţin rigid. In ultimul sfert de ceas ajunseseră să se înţeleagă în fraze scurte, cu cuvinte puţine.

— Uneori o ţine aşa toată noaptea, adăuga Lanny.

— Trebue să fie îngrozitor! şopti Isaac.

— Ca'n iad.

Isaac asculta cu atenţie, pândind paşii lui Mako.

— Ce întuneric!

— Duc dorul luminii! zise Lanny.

— Nu te simţi singur, uneori? întrebă Isaac gândindu-se la fotografia fetei aceleia frumoase pe care, nu demult, Mabel o arătase, mândră, mai tuturor în sat.

Lanny răsfoia o carte:

— De când am şcoală, nu mai e atât de rău. Inainte era îngrozitor.

— Prima lună e mai grea...

— Atunci, mai am o săptămână de răbdat!

— Da, încă o săptămână şi treci hopul... Fiindcă

vorbeam despre singurătate — spuse Isaac, întorcându-se spre Lanny şi cercetându-l cu toată atenţia — trebue să-ţi spun că la început, când a venit aici domnişoara Villier...

Se opri înadins şi făcu o pauză. Lanny îşi ridică ochii de pe carte.

— Da ?

„Chipul lui nu exprimă nimic, îşi zise Isaac, dar şi-a ridicat privirile... şi... cam repede."

— Da... Era aproape înnebunită din cauza singurătăţii.

— E demult aici ?

— De câteva luni.

— Ce ştii despre ea ?

— Nimic decât că-i o nepoată mai de departe a lui Villier cel de aici. O rudă săracă, probabil. Se spune că au fost o „dinastie" întreagă. Gert a rămas ultimul, înafară de Sarie. Probabil că ştii toate astea. Eşti doar de aici !

Lanny încuviinţă din cap.

Isaac îl cercetă cu toată atenţia. Il iscodea, dorind să-i ghicească gândurile. Işi alegea cuvintele înainte de a le rosti :

— Se spune totuşi că dinastia lor nu-i chiar pe sfârşite.

— Da ?

Isaac se uită lung la chipul lui Lanny şi-l compară, în gând, cu cel al lui Gert Villier. Apoi zise :

— Da. Se spune că dinastia Villierilor are urmaşi în Stilleveld.

Lanny îşi pironi privirile asupra lui Isaac. Atmosfera, atât de plăcută până atunci, se răcise. Era uşor încordat şi ştia că încordarea lui este vizibilă.

— Ştii, nu toţi mulatrii sunt copii din flori, rosti el domol.

— Nu vreau să mă înţelegi greşit, Swartz, spuse Isaac.

— Nu, dar am crezut necesar să punem chestiunea la punct, şi îşi duse mâna la bărbie. Şi unde zici că s'ar continua „dinastia" Villierilor, cum o numeşti dumneata ?

— In Stilleveld.

— Nu te face că nu înţelegi ! zise Lanny nerăbdător.

— O ! zâmbi misterios Isaac. Zâmbetul lui avea ceva ştrengăresc. Parcă ar fi spus o glumă. Nu ştiu. Nu mi s'a dat niciun nume.

— Aşa ! ?...

Isaac se întoarse şi se aplecă peste prichiciul ferestrei. Lanny îşi luă iar cartea. O musculiţă sbură prin odaie şi jucă o horă tâmpă în jurul lămpii, repede, din ce în ce mai repede, în cercuri tot mai mici, până când îşi pierdu orice urmă de prudenţă şi sbură chiar deasupra sticlei. Se auzi un trosnet uşor, aripile-i se scorojiră şi musculiţa căzu jos, ţeapănă. Moartea pusese capăt dansului ei în faţa luminii.

— Intârzie... zise Lanny.

— Cum, ştiai că l-am poftit şi pe Mako ?

— Nu era greu de ghicit...

— Ai dreptate. Dar stai ! Parcă-l aud venind.

Isaac se aplecă şi mai adânc pe fereastră, şi ciuli urechile, ca să audă mai bine. Intr'adevăr, desluşi hârşâitul uşor al unor paşi pe pământul nisipos şi bătătorit.

— Il cunoşti pe Mako ? întrebă Isaac.

Lanny dădu din cap, fără să-şi ridice privirea de pe carte :

— Da, din prima zi a sosirii mele.

Sgomotul paşilor se apropia. Isaac ieşi repede afară, în întâmpinarea noului sosit. Lanny căută prin buzunare până găsi o ţigară. Din nou se auzi din sat schelălăitul jalnic al câinelui.

Când cei doi intrară în casă, Lanny se ridică şi Mako îi întinse mâna surâzând. Lanny i-o strânse şi se uită lung la el. Era pentru prima dată că-l vedea mai de aproape.

In faţa lui se afla un tânăr svelt, cu pielea bătând în cafeniu-închis. Pe buze îi flutura un zâmbet, iar ochii negri scânteiau, inteligenţi. Pielea îi era catifelată şi netedă, doar o cută adâncă îi brăzda fruntea înaltă.

Lanny şi-l închipuise cu totul altfel. Trupul lui, înal-

tuț și slăbuț, nu se potrivea cu glasul acela batjocoritor pe care-l auzise cu trei săptămâni înainte. Glasul părea să fie al unui om voinic, al unui om mai înalt decât Mako.

— Știi, te-am așteptat pe la noi... rosti Mako.

Da, e glasul lui. Glasul pe care îl auzise în noaptea aceea.

— Am avut mult de lucru cu școala. Mii și mii de treburi...

„Parcă ar sta și unul și altul la pândă", își zise Isaac.

— Ce mai face bătrânul preot? întrebă Mako. Se mai roagă dumnezeului alb pentru sufletul meu negru?

Isaac își scoase ochelarii și le șterse stăruitor lentilele, legănându-se când pe vârful picioarelor, când pe călcâie.

— Cred că dumnezeul preotului nu poate fi alb, nu-i așa? șopti el abia auzit.

Lanny se uită repede la ei: „Ce-or fi urmărind?"

Isaac își puse ochelarii și spuse repede:

— Este firesc ca oamenii să-și reprezinte dumnezeul după chipul și asemănarea celor din jurul lor, după chipul și asemănarea celor cu care sunt mai obișnuiți... Sunt curios să știu ce culoare îi atribue lui dumnezeu ne-europenii, când și-l închipue în carne și oase!

Mako râse și se aplecă pe spate. Vorbi încet, cu surâsul pe buze, încercând să evoce o imagine de demult:

— „Dumnezeu ne este străin". Așa ziceau ai mei. Oamenii din satul meu au omorît o fată pentrucă trecuse la creștinism. Dumnezeul albilor ne părea într'adevăr înfricoșător. Era îmbrăcat într'o hlamidă lungă... Și pe mine, și pe ceilalți băieți din sat, frica ne-a apropiat de el. Mi-era frică de el și știam pe de altă parte că mă pândește o mare pedeapsă dacă îl urmez. Și am fost nevoit, vedeți voi, să-l caut, ca să aflu cât mai mult despre el. Preoții, oameni albi în rase până la pământ, povesteau atâtea lucruri minunate despre el, că n'am mai avut răgazul să aflu ce culoare are pielea lui. Dintre toate parabolele, cel mai mult îmi plăcea aceea cu prefacerea apei în vin și cealaltă în care se arată cum învie morții. Sau aceea cu peștii și cu pâinile. Fapte bune. Și atunci l-am urmat. L-am urmat

pentrucă a fost un om bun şi pentrucă l-au omorît aproape în bătăi. Dar l-am urmat şi pentrucă mi-au arătat misionarii bunătate. Intr'o noapte însă, m'am întrebat ce culoare o fi având! chicoti Mako. Cineva îmi spusese „cafru spurcat" şi mă scuipase. M'am dus la capelă şi am îngenunchiat în faţa statuii negre a sfântului Petru. M'am rugat îndelung, dar nici dumnezeu şi nici sfântul Petru nu mi-au spus dacă sunt albi sau negri, sau dacă iubesc mai mult pe albi decât pe negri. Vă daţi seama? Un biet băieţaş negru rugându-se în capela pustie şi întunecoasă. Niciun răspuns. Eram tare nenorocit. Groaznic de nenorocit!

Şi Mako chicoti din nou.

— La picioarele sfântului Petru se afla un vas cu apă. M'am uitat la apă şi m'am rugat... „Doamne, prefă apa în vin, să aflu că mă iubeşti şi pe mine, deşi sunt negru." Am aşteptat, dar apa a rămas tot apă. Mi-am repetat ruga, adăugând „rogu-te, doamne", dar nu s'a întâmplat nimic. Atunci mi-am zis că dumnezeu o fi crezând că vreau să beau vinul, şi i-am spus: „Iţi jur pe cinstea mea că n'am să-l beau." Dar nici de astădată nu s'a întâmplat nimic. Asta-i tot. Dar de atunci nu l-am mai văzut cu aceiaşi ochi...

— Şi acum? întrebă Isaac.

— Să nu vorbim de prezent...

— Dar dumneata, Swartz, ce zici?

Lanny se uită la Isaac şi dădu evaziv din cap:

— Problema asta nu m'a interesat niciodată prea mult.

— Nici problema culorii?

— Nu în mod special. Ştii, eu am plecat de tânăr la Cape Town.

— Sunt sigur că există un naţionalism şi printre mulatri.

— Cu siguranţă că da, spuse Mako.

— Nu ştiu, răspunse Lanny. Mulatrii nu vorbesc nici despre naţionalitate, nici despre rasă, nici despre culoare.

— Mă întreb din ce cauză, zise Isaac.

Lanny desluşi în ochii lui Isaac un fel de provocare şi simţi — nici el nu ştia dece — că trebue să se apere.

— Poate pentrucă nu sunt nici albi, nici negri, răspunse el cu o prefăcută nepăsare.

— Vrei să spui că le e teamă să se gândească la asta?

— Nu e nimic de gândit în această privință, zise Mako uitându-se la Lanny. Swartz spunea că ei nu sunt nici albi, nici negri, și asta este concludent. Nu au spiritul de trib și nici trecutul istoric al poporului meu sau al albilor. Ei nu au trecut, ci numai viitor.

— Nu poți nega spiritul de grup social al mulatrilor, spuse Isaac.

Lanny se simți ușurat. N'avea nimic împotrivă să discute despre mulatri.

— Spiritul de grup există, rosti el.

— Dar nu ca ceva real, replică Mako.

— Mulatrii se căsătoresc numai între ei, observă Isaac.

— Fata cu pielea mai neagră caută un bărbat mai albicios, bărbatul mai negricios caută o fată mai albă.

— Da, dar și unii și alții sunt mulatri, fac parte din acelaș grup social, spuse Lanny.

— Exact. Dar fiecare vrea să fie mai alb. Dece?

Mako se uită întâi la Isaac, apoi la Lanny, dar și unul și celălalt tăceau. Așteptă câteva clipe, apoi își răspunse singur la întrebare:

— Dece? Pentrucă ei nu au nici trecutul și nici tradiția albilor sau a negrilor. Deaceea, caută să se ridice tot mai sus. Albii au puterea și dispun de toate. Mulatrilor nu le-ar fi deci de niciun folos să ajungă africani. Așa că tind să devină albi. Un scriitor mulatru spune despre mulatri că ar fi „oameni între două lumi", și are dreptate. Iar un poet englez scrie: „Numai strigoii pot trăi între două focuri." Are dreptate și el. Mulatrii trăiesc între două focuri, de care caută să scape. Asta este, după mine, problema lor...

Tăcu, și nimeni nu întrerupse tăcerea.

Lanny, cu capul plecat, se gândea la cele spuse de Mako și se mira de înțelepciunea și de cunoștințele lui.

Isaac rămăsese cu gura întredeschisă. Se vedea că îl frământă un gând. Apoi se scutură repede și sări ca ars dela locul lui:

— Am să mă mai gândesc la lucrurile astea, spuse el îndreptându-se spre uşă. Să bem o cafea. O să ne mai limpezească gândurile. Mă duc s'o aduc.

Lanny îi oferi lui Mako o ţigară şi se aşeză comod pe scaun. Ar fi vrut să-i spună cât de mult îl impresionaseră cuvintele lui, dar nu izbuti : era intimidat.

In bucătărie, Isaac turna cafeaua bolborosind ceva. Apoi uşa dela camera bătrânului se deschise şi acesta apăru în faţa lor.

— Ei, băieţi, despre ce mai discutaţi ? Il aud pe Isaac trebăluind prin bucătărie, şi am venit să iau şi eu o cafea cu voi. Pe urmă mă duc. Vă las să discutaţi în linişte...

Mako surâse şi îi întinse o ţigară.

— Dece să plecaţi ?

— E mai bine aşa, zise bătrânul. Vorba aceea : tinerii cu tinerii, bătrânii cu bătrânii. Nu ştiu de unde vine vorba asta, dar e plină de adevăr. Dacă aveţi chef să discutaţi despre fete, nu vă simţiţi la largul vostru când e şi un bătrân de faţă.

— Numai că noi nu vorbeam de fete, şopti Lanny.

Bătrânul Finkelberg surâse. Ochii lui erau plini de înţelepciune. Inţelepciunea celui care n'a uitat cum a fost şi el, cândva...

— Tinerii încep să vorbească despre stele sau despre însămânţări, dar pe neştiute, ajung la femei. Aşa se întâmplă totdeauna.

Inainte ca vreunul din ei să-i poată răspunde, Isaac intră cu cafeaua. Când îl văzu pe tatăl său acolo se lumină la faţă. Privirile bătrânului evreu se încrucişară cu ale fiului său. Rămaseră astfel câteva clipe, apoi înţeleşi parcă, se uitară fiecare în altă parte ; armonia şi vecha lor prietenie se restabilise.

— Vasăzică aşa ! spuse Isaac, oferind fiecăruia câte o cafea şi o farfurioară cu plăcinte.

— Cum te simţi aici ? îl întrebă bătrânul pe Lanny.

Acesta zâmbi, dar cam mânzeşte.

— Nu-i nevoie să-mi răspunzi. Te-am înţeles.

— Uneori, îmi place.

— Când eşti la şcoală, în faţa elevilor, zise Isaac.

— Da, când îmi țin lecțiile.

Băură cafeaua în tăcere. Deodată, Lanny simți cât de adâncă e liniștea aceasta. O clipă, i se păru că până și măruntele vietăți din veld încremeniseră locului pentru a o adânci. Nu se auzea nici cel mai mic sgomot, nici cel mai mic sunet. In aer plutea parcă veșnica tăcere a morții, în care lumea pare un glob încremenit. Iți venea să crezi că totul murise, și liniștea asta te înfricoșa, cum te înfricoșează și spațiul, bezna de nepătruns, adâncul oceanului, pustiul în care a rămas un singur om. Ascultă cu încordare. Liniștea se adâncea. Parcă și inima încetase să-i mai bată.

Deodată, brusc, tăcerea se sparse, odată cu hârșiitul aspru și neplăcut al unui chibrit. Tresări: Mako își aprindea pipa. Apoi simți pe obrazul lui privirea lui Isaac, care îl cerceta stăruitor. Ochii acestuia căutau parcă să-i pătrundă prin piele, ca să vadă ce se petrece înăuntrul lui. Ce băiat ciudat!

Mako pufăia din lulea și se uita afară pe fereastra deschisă. Liniștea se risipise. Dinspre Strada Mare se auzea în noapte urletul jalnic al câinelui. Ce vedea Mako de se uita așa de încordat afară? Era doar o beznă de nepătruns...

— Mă simt obosit, se văită bătrânul. Vă las pe voi, tinerii, să vorbiți mai departe. Trebue să mă odihnesc. Noapte bună.

Se sculă anevoie, ieși și închise ușa după el.

Isaac surâse și dădu încetișor din cap. Mako se uită la el și zâmbiră amândoi cu înțeles. Apoi Lanny rămase cu privirile pironite asupra lui Mako. Iși căuta cuvintele:

— Ai spus adineaori că mulatrii trăiesc între două focuri de care caută să scape, cățărându-se mai sus.

— Da.

— Se pare că nu ești de acord cu asta, nu? Dece?

— Da — interveni Isaac — se pare că ești împotriva căsătoriilor mixte.

Mako trase din pipă și spuse:

— N'am nimic împotrivă ca mulatrii să se ridice sau cel puțin să caute să se ridice. Și nu sunt contra ca ei să dorească să fie albi. Aleg însă o cale care nu

le asigură libertatea. Uite ce vreau să spun: dacă albii şi negrii ar fi egali, dacă n'ar exista bariere de culoare, dacă un negru ar putea fi ales în Parlament şi ar avea aceleaşi drepturi cu albii, totul ar fi în regulă, şi mulatrilor le-ar fi îngăduit să se ridice, tinzând să devină albi. N'aş avea nimic de obiectat în cazul ăsta. Dar aşa cum stau lucrurile, ei caută să se ridice şi să se apropie de albi pentrucă albii deţin puterea. Mulatrii acceptă o stare de inferioritate, de care caută totuşi să scape, încercând să devină ei înşişi albi. Vedeţi, este vorba de o sclavie a minţii, care-i mai rea decât sclavia trupului. Ca şi cum noi, negrii, am încerca să ne facem părul drept numai pentrucă aşa îl au albii. Eu sunt împotriva acestei sclavii lăuntrice, sunt împotriva acceptării condiţiei de sclavi, împotriva încercării de a te furişa pe căi lăturalnice din ea. Aşa văd eu lucrurile. La fel şi cu căsătoriile mixte. Dacă ele înseamnă o compensaţie a faptului că nu eşti alb, atunci sunt împotriva lor. Dacă, însă, este doar o chestiune personală între un bărbat şi o femeie care se iubesc şi s'au ridicat peste bariera de culoare, atunci treaba lor. Dar m'aţi făcut să vorbesc cam mult. E târziu. Trebue să plec...

Se uită la Isaac şi-i văzu pe buze un surâs ironic.

— Am ajuns departe cu discuţiile noastre, spuse Isaac. Ce zici de toate astea, Swartz?

Lanny zâmbi şi dădu din cap.

— Trebue să mă mai gândesc. Problemele astea sunt oarecum noi pentru mine şi deaceea nu mă pot pronunţa atât de uşor. Unele mi-au amintit de ideile bătrânului meu profesor, altele le-am auzit acum pentru prima oară. Tot ce vă pot spune este că pentru mine cunoştinţele lui Mako sunt preţioase.

Isaac sări deodată în sus, emoţionat, şi începu să se plimbe cu paşi mari prin odaie, dând din cap. „Potoleşte-te", îşi zise în sinea lui şi închizând ochii se rezemă de uşor, cu degetele bătând darabana în tăblia uşii. Apoi deschise ochii şi râse încet. Se desluşea în râsul lui simţământul unui triumf.

— E bine, zise Mako.

— E bine! făcu şi Isaac.

Inaintă încet şi se opri în fața lui Lanny care îi privea cu mirare.

— Şi acum ?

— Eu cred — spuse domol Isaac — că dacă laşi pe cineva să-ți vorbească mai îndelung, omul îşi deschide inima. E o metodă care nu dă niciodată greş. Uite, n'a dat nici acum !

O licărire ironică apăru în ochii lui Mako.

— Aşa, vasăzică ? întrebă Mako, cu aceeaşi ironie pe care Lanny i-o simțise în glas în seara în care negrul vorbise cu preotul.

— Da, rosti Isaac, dar cam şovăelnic. Intâi ne-ai vorbit despre obiceiuri, despre tradiție şi despre naționalism şi ți-am acceptat părerile. Apoi ai lăsat la o parte naționalismul şi ai susținut căsătoriile mixte. Asta nu mi se pare just pentru un om care vede lucrurile atât de limpede. Nu-i aşa ?

Mako râse.

— Naționalismul este o realitate, fie că o acceptăm sau nu. Sunt unii care spun că lumea nu va fi liberă şi fericită — şi eu sunt de acord cu ei — decât atunci când națiunile vor înceta să mai lupte între ele şi nu se vor mai asupri unele pe altele. Căsătoriile mixte între diferite naționalități, fie între albi şi negri, sau între oameni cu fețe trandafirii şi roşii, oglindesc vremea când omul va fi cu adevărat liber.Ințelegeți ? Atunci nu văd unde mai e contradicția mea !

Lanny se aplecă pe fereastră şi privi în depărtare. Il cuprinse o puternică emoție. Cu glasul său liniştit, grav, nuanțat, Mako îi desvăluise ceva, o imagine bogată şi reală. Schimd încercase şi el să-i spună cam aceleaşi lucruri, dar pe atunci nu le înțelesese atât de clar.

Dece îi erau toate atât de limpezi deodată ?

Pe neaşteptate îi veniră în minte nişte versuri. Nu mai ştia cine le scrisese, dar şi le amintea bine, se închegau în ceața ce-i învăluise gândurile. Un poet englez spusese tocmai ceeace formulase adineaori acest tânăr negru din Africa. Nu mai ştia care poet anume. Nu reținea decât versurile. Versurile şi glasul

muzical al lui Mako, care îi stărui în suflet multă vreme după ce acesta tăcuse. Auzea parcă :

Fără de sceptru și ne'ngrădit, liber, dar om ;
Toți ca și unul, fără de clasă, trib sau națiune,
Instrăinat de spaime și idoli și ranguri,
Fiindu-ți stăpânul ; drept, înțelept și bun, dar om[1].

— Ce frumos ! exclamă Isaac, uitându-se la Lanny. Cine a scris asta ?

Lanny dădu din cap. Declamase cu glas tare, așa, fără să-și dea seama. Surâse aproape involuntar.

— Cine a scris asta ? repetă Isaac.

— Nu-mi mai aduc aminte. Nici nu mi-am dat seama că le-am rostit cu glas tare !

— Se potrivesc cu cele spuse de Mako. Când ți-oi aduce aminte cine le-a scris, să-mi spui și mie. M'ar bucura să pot citi și restul. Nu știam că o poezie poate cuprinde și idei politice. Mie nu prea îmi place poezia.

Mako se ridică, se întinse, se duse la fereastră și privi afară. Luna răsărise pe neașteptate, mare, și risipise întunericul, scăldând satul în lumina ei albăstruie.

— A scris-o un englez, Shelley, zise Mako. Ii era dragă libertatea și a luptat pentru ea. Dacă ar trăi astăzi, cu siguranță că ar lupta pentru libertatea poporului african.

Vorbise cu un glas liniștit, depărtat, ca și cum gândurile i-ar fi plutit cine știe pe unde.

Voind să spună ceva, Isaac deschise gura, se întoarse spre Lanny, dar se răzgândi și se mulțumi să-l scruteze cu privirea.

Din spate, Lanny se uită la Mako. O clipă, masca îi alunecă de pe față și de pe ochi. Pielea neagră i se înroși și ochii îi jucară de emoție și curiozitate. Pe buze, întrebările îi veneau una după alta.

— Ești turburat, prietene, îi zise Isaac.

Apoi zâmbi și dădu din cap.

— Dar și eu sunt turburat, murmură Lanny.

---

[1] Versuri din *Prometeu* de P. B. Shelley (finalul actului III), scrise în 1819.

Ceilalţi nu-l auziră.
— Minunat! spuse Mako.
Isaac îl privi din spate.
— Minunat?
— Da.
— Vorbeşti de privelişte?
— Da, de privelişte şi de multe altele.
Isaac râse.
— Era cât pe-aci să spun că eşti un raţionalist, Mako, că găseşti raţiunea fiecărui lucru, că gândeşti mereu şi dai explicaţii la toate. Acum însă n'aş mai putea spune asta...
Mako se întoarse şi se uită lung la Isaac. Apoi îşi îndreptă privirile spre Lanny, care şedea liniştit şi fuma.
— La ce bun să punem etichete lucrurilor?... In ce mă priveşte, tare aş fi mulţumit, Finkelberg, dacă nu s'ar mai eticheta nimic! Mi-s dragi lucrurile frumoase şi neîncătuşate. Imi plac popoarele libere. Caut să văd dincolo de etichete, pentru a găsi binele şi frumosul. Poate că, într'o bună zi, toată lumea va căuta numai binele şi numai frumosul. Şi acum le căutăm, dar nu ştim — poate — cum să procedăm. Mi-e drag poporul meu, dar nu-l socotesc mai bun decât celelalte popoare. Aş vrea să le iubesc şi pe ele, dar cum aş putea iubi pe cei care îmi asupresc poporul? Trebue să lupt împotriva lor. Când vom fi liberi şi noi, îi voi iubi... Dar acum trebue să plec.
Isaac se întreba dacă or fi existând oameni ca Mako şi în celelalte sate din Africa. Să fie Mako doar unul din cei mulţi care nutresc astfel de simţăminte? Unul din cei mulţi care încep să dea glas simţămintelor? Unul din cei mulţi care vorbesc cu tristeţe, dar şi cu hotărîre, de necesitatea luptei? Cât de reprezentativ este el pentru întreaga Africă?
— Merg şi eu cu dumneata, spuse Lanny.
— Imi pare bine că aţi venit, zise Isaac. Sper să ne vedem cât de curând.
Ieşiră în noaptea caldă, scăldată de lună şi coborîră încet spre Stilleveld. Isaac îi urmări cu privirea până se pierdură în noapte.
„Ştiu şi eu!“ şopti el domol. Apoi închise uşa şi intră

în odăiţă, ca să-şi însemne în jurnal cele petrecute în seara aceea.

— Cum ţi se pare aici? întrebă Mako.

— Oamenii sunt foarte săraci, răspunse Lanny.

— Toţi sunt foarte săraci pe aici, chiar şi unii albi.

— Dar nu-i numai asta! spuse Lanny.

— Te gândeşti la felul lor de a gândi?

— Poate... Şi în afară de asta, arată atât de rău!...

— La noi e ceva mai bine, zise Mako. Pământu-i al nostru. Şi avem pământ mai mult decât voi. Avem şi apă. Nu depindem într'atâta de fermierii albi. Dar şi noi suntem săraci.

— Ai văzut ce piele au?

Mako dădu din cap.

— Da, am văzut. Ce vrei! Apă nesănătoasă, hrană proastă, bani puţini...

— Dacă le-aş putea fi de folos!

Străbătură Strada Mare, urcară dealul şi se opriră. In spatele lor se cuibărea Stilleveldul, iar în faţă, într'o vâlcea mai largă şi mai rodnică, se întindea kraalul lui Mako.

Lanny se uită la tânărul învăţător şi îi întinse mâna.

— Noapte bună. Imi pare bine că ne-am reîntâlnit.

— Sper să ne mai vedem, spuse Mako. Dacă ai cândva o clipă de răgaz, vino pe la noi. Vino în orice seară. Vrei? Am câteva cărţi care te-ar putea interesa. Noapte bună.

Lanny rămase pe loc mult timp după plecarea lui, privind în vale. Se simţea obosit şi oarecum neliniştit. Făcu câţiva paşi, până la o piatră mare şi netedă, şi se aşeză. Era linişte. Avea nevoie de linişte. Dar totodată simţea în fiinţa lui ceva nelămurit, care îl apăsa tot mai greu. Dorul era o povară în singurătatea asta. Parcă îi lovea inima un ciocan. Căuta să-şi stăpânească tristeţea, dar tristeţea deveni şi mai apăsătoare. Avea nevoie de cineva cu care să vorbească şi să râdă.

Se gândi la Celia. Ce bine s'ar simţi acum alături de ea! Să fie amândoi împreună, să-i audă râsul şi glumele... I-ar face bine, dacă i-ar scrie. Farmecul serii petrecute la tânărul evreu îi amintea de serile din Cape Town, de banda lor.

Celia... Celia... Ce bine ar fi s'o aibă lângă el. Închise ochii şi încercă să şi-o înfăţişeze aşa cum era obişnuit să o vadă. Celia... Celia... Celia îl iubea. Ce fată bună! Şi ce frumoasă! Un prieten adevărat. Făcuseră atâtea nebunii împreună. Celia...

Se auzi un foşnet, undeva, aproape. Lanny plecă capul şi ascultă cu atenţie. Să fie Sarie Villier? Ascultă cu încordare, dar nu mai auzi nimic.

„Nebun ce sunt!" îşi spuse el cu amărăciune.

Şi după ce-şi aprinse o ţigară, asvârli cu furie chibritul. Il năpădiră valuri de mânie zadarnică. Cu ce drept o aştepta el pe Sarie Villier? Se sculă şi grăbi paşii spre Stilleveld...

3

Soarele dimineţii pătrundea în încăperea mică şi lumina chipul lui Mabel, care dormea. In somn, părea foarte tânără, aproape un copil. Nu mai avea expresia aceea bătăioasă şi provocătoare. Dormea pe o parte, cu mâna sub cap — o mână moale şi mângâietoare. Buzele cărnoase îi erau întredeschise. Adormită, Mabel părea copila care fusese odinioară.

Bătrâna se aplecă peste pat şi o privi, cu mâna întinsă, gata s'o trezească, dar nevinovăţia de pe chipul fetei o opri. Ochii i se îmbunară şi cute blânde i se iviră în colţurile gurii.

— Fetiţa mamei! murmură ea, mângâindu-şi fiica din priviri.

Mabel bolborosi ceva şi se întoarse pe spate. Ochii bătrânei se înăspriră. Era din nou severă şi hotărîtă Se aplecă şi o sgâlţâi sdravăn:

— Mabel! Mabel! Hai, scoală-te. Intârzii dela lucru! Scoală-te odată!

Mabel mârâi supărată şi se băgă mai adânc în aşternut, încercând să-şi ascundă capul în perne.

Maică-sa o scutură iar straşnic.

— Hai, trezeşte-te!

Fata îi răspunse cu un val de proteste şi scâncete.

Bătrâna se îndreptă atunci spre piciorul patului şi

începu să tragă păturile. Drăcuia, aruncând pătură după pătură, până nu mai rămase niciuna în pat. Doar cămăşuţa subţire şi uzată îi mai acoperea fetei trupul cafeniu, pielea catifelată.

Protestând cu amărăciune şi căutând să mai câştige o clipă de somn, Mabel se întoarse pe o parte şi se ghemui, cu genunchii la gură.

— Vasăzică aşa ! Nu vrei să te scoli ? zise bătrâna cu severitate, trăgându-i o palmă răsunătoare pe spate.

Mabel ţipă şi se trezi. Nu mai avea nimic copilăresc.

— Trebue să fii la lucru într'un sfert de ceas ! îi spuse bătrâna şi ieşi afară.

Fata se văicărea întruna, dar se îmbrăcă. Toată ziua muncă, muncă şi iar muncă ! In schimb, cu ce te alegi ? Cu nimic ! Nici măcar cu o haină mai ca lumea ! Mai bine ar pleca la Cape Town, unde fetele au rochii frumoase, pantofi cu tocuri înalte şi unde nu trebue să muncească. Dece să muncească aşa, până la moarte ?

— Grăbeşte-te, că-i târziu, strigă maică-sa.

— Nu-mi dai răgaz nici să mă îmbrac ! îi răspunse fata, necăjită.

— E aproape şase ! adăugă maică-sa, de data asta însă ceva mai blând.

— Nu sunt sclavă ! răspunse fata cu lacrimile în ochi.

Bătrâna, auzind-o văitându-se, ieşi din bucătărie şi oprindu-se în prag, se uită lung la ea. Se întâmplase ceva rău. Da, simţea că se întâmplase ceva rău, dar nu ştia ce. Ceva cu adevărat rău. Era obişnuită ca Mabel să-i răspundă obraznic şi să se certe cu ea, dar acum se petrecea altceva. Mabel nu mai era aceeaşi. Se întâmplase ceva rău, dar nu ştia ce...

— Ce-i cu tine, fata mea ?

— Nu mai vreau să fiu sclavă ! strigă Mabel, înfruntându-şi mama.

Bătrâna o cercetă în tăcere, apoi o întrebă iar :

— Ce-i cu tine, fata mea ?

Sfidarea dispăru din ochii fetei, umerii i se lăsară, lacrimile îi brăzdară faţa. Buzele îi tremurau. Se simţea încolţită şi căuta un mijloc de scăpare.

— Sunt mama ta, fetițo. Spune-mi ce se întâmplă cu tine. Sunt bătrână și știu mai multe decât tine. Ce ai?

— Ce știi tu! strigă Mabel, plângând desnădăjduită. Ce știi tu? Ești bătrână. Eu sunt tânără. Vreau rochii frumoase și pantofi. Vreau să văd și eu lumea, să întâlnesc oameni... oameni tineri și drăguți! Tu nu știi nimic, dar eu știu! Sunt tânără!

Și lacrimile îi curgeau șiroaie.

Bătrânei i se crispă fața de durere. Se duse la Mabel, o apucă de umeri și o trase la pieptul ei. Mabel se lipi de ea; plângea cu sughițuri. Bătrâna își strângea copila la piept și aștepta să treacă furtuna.

— Știu ce simți, fata mea, spuse ea cu un glas care venea parcă de departe. Și eu am suferit, când eram mai tânără. Știu ce simți, Mabel. Sunt mama ta. Știu, copilul meu. E ceva care îți răscolește ființa și care parcă te înnăbușă, nu-i așa?

Mabel dădu din cap, dar nu se deslipi de bătrână.

— Știu eu ce ai. Suferința asta o cunosc nu numai tinerii, ci și bătrânii. O cunosc și eu. Dar trebue să trăim, copila mea. Viața e grea. Bunurile vieții nu-s pentru noi, ci pentru albi. Noi ca să trăim trebue să muncim din greu. Cu puținul pe care îl câștig cu spălatul rufelor, cu bănișorii tăi și cu ajutorul lui Lanny poate că o să te duci cândva la Cape Town. Să vezi și tu orașul câteva zile. Ei, ce zici?

— Mi-ai mai făgăduit-o, mamă, și altădată!

— Atunci Lanny nu era aici, draga mea. Dar acum hai, grăbește-te, dacă nu vrei să întârzii dela lucru. Uite, ți-am pus pe masă o bucată de pâine și cafeaua.

— Nu mi-e foame, mamă, zise Mabel și plecă, dar când ajunse în ușă, se întoarse și o întrebă:

— Unde-i Lanny?

— S'a dus la plimbare, îi răspunse bătrâna.

Când o văzu trecând, Fieta îi făcu semn cu mâna. Ceva mai departe, o altă fată, care lucra la vecinii familiei Villier, o ajunse din urmă.

Urcară împreună dealul și cotiră la stânga. Indărătul lor soarele dimineții se ridica tot mai sus pe cer. Incepea o nouă zi de muncă. Bărbații — cei mai mulți lucrau la ferme — porniseră mai demult.

La amiază, soarele — cruce pe cer — își resfrângea razele pe iarba verde și pe pământul cafeniu. O adiere caldă bătea peste karroo.

Gert Villier plecase călare spre colțul cel mai depărtat al moșiei, să vadă dacă negrii muncesc cum trebue. Cei doi vechili albi, care erau și arendași pe pământul său, o luaseră peste dealuri, după niște oi rătăcite.

Indărătul casei, două negrese spălau rufele pe care Mabel le limpezea și le întindea la uscat.

Sarie Villier ieși pe ușa din dos, se uită la ele, apoi își îndreptă privirile spre Mabel.

Fata își ridică spre ea ochii întrebători, dar cum Sarie nu-i spunea nimic, își văzu mai departe de treabă. Sarie o cercetă cu atenție. Era sora lui Lanny Swartz, dar nu semăna deloc cu el. Parcă nu erau din acelaș neam. Nimic, niciuna din mișcările ei nu-i aminteau de Lanny.

Era o mulatră oarecare și se purta ca o mulatră, ca toți mulatrii pe care îi cunoscuse în viață. O fată liniștită și cu o umilință plină de respect.

Cele două negrese se uitau cu coada ochiului la Sarie. Dece rămăsese cu privirile pironite pe fată? Era oare supărată pe ea?

Sub privirile stăruitoare ale fetei albe, Mabel nu se simțea în largul ei. O bucată de pânză îi alunecă din mâinile tremurătoare și căzu jos. Iși ceru iertare, sâcâită, o ridică și o dădu negresei de lângă ea.

Sarie zâmbi. O mulatră. Ca toate celelalte: nervoasă și respectuoasă. Fratele ei însă era altfel. Nu se purta ca un mulatru. Gert fusese nebun de furie după plecarea lui Lanny. „Corcitura asta domesticită!“ Așa îi zicea Gert. Dar nu numai educația îl deosebea pe Lanny de ceilalți. Nu, Lanny nu avea atitudini de mulatru. Nu era umil și te privea drept în ochi...

— Mabel!

Fata îi răspunse imediat, prevenitoare:

— Da, domnișoară Sarie!

— Vino să mă ajuți să fac paturile!

— Dar le-am făcut, domnișoară Sarie...

— Ştiu, dar n'ai întors saltelele. Baas Gert mi s'a plâns azi dimineaţă...

Mabel o privi necăjită. Sarie se întoarse şi intră în casă. Mabel aruncă cu necaz înapoi în apă cămaşa pe care o ţinea în mână şi o urmă. Cele două negrese schimbară o ochiadă şi-şi văzură mai departe de lucru.

Sarie şi Mabel intrară în dormitorul lui Gert, scoaseră în tăcere aşternutul, întoarseră salteaua, o netezire bătând-o cu palmele şi făcură patul la loc.

— Aşa ! Acum e mai bine ! spuse Sarie şi intrară în camera ei.

Sarie se mişca acum mai încet. După ce ridicară perinele, plapuma şi cearşaful, se aşeză pe pat şi surâse prieteneşte fetei. Fără să vrea, Mabel zâmbi şi ea.

— Cum merge cu şcoala ? o întrebă Sarie.

— Lanny zice că merge bine.

— Am auzit că a făcut şi un curs seral pentru adulţi. E adevărat ?

— Da.

Mabel se simţi din ce în ce mai puţin stingherită.

— Te duci şi tu la cursul seral ?

Mabel dădu din cap. Apoi, izbucni deodată în râs.

Sarie zâmbi :

— Dece râzi ?

— O ştiţi pe mătuşa Annie, domnişoară Sarie ?

Sarie se gândi o clipă, apoi clătină din cap în semn că nu.

— Dar pe Fieta o cunoaşteţi ?

— Da. O ştiu.

— Ei, mătuşa Annie e mama ei !

— Da ?

— Mătuşa Annie e tare bătrână. Nu mai are dinţi în gură şi e pe jumătate oarbă, dar merge şi ea la cursul seral ! Iţi vine să mori de râs când o vezi cum se căzneşte să desluşească literele de pe tablă !

Mabel râse şi mai tare. Sarie zâmbi din nou.

— Şi cum e... hm... profesorul vostru ? întrebă Sarie.

— Cine ? Lanny ?

— Da, sigur, Lanny ! E mulţumit ?

Şi se uită atentă la ea. Mabel stătu o clipă la îndoială, şi Sarie fu cât pe ce să-i ghicească gândurile.

— Nu ştiu, spuse fata încet. Vedeţi, cu Lanny nu-i aşa de simplu. Nu ştii niciodată ce gândeşte sau ce simte. Nu e ca ceilalţi. Când alţii sunt nemulţumiţi, se vede. Cu el nu-i aşa. Cred că e din cauza învăţăturii...

„E un om deosebit, îşi zise Sarie. Dacă şi Mabel a observat asta!"

— Ce face când nu e la şcoală?

— Citeşte şi se plimbă. Şi citeşte la cărţi, domnişoară Sarie!... Ştiţi, uneori cred că îi este dor de Celia.

— Celia? întrebă încet Sarie.

— Da. Celia e iubita lui. E foarte frumoasă, domnişoară Sarie. I-am văzut fotografia. A adus-o cu el. Şi ce bine e îmbrăcată. Ar trebui s'o vedeţi!

— Mi-ar face plăcere...

— V'o aduc mâine.

— Dar Lanny n'o să se supere?

— Parcă o să ştie!

— Aha!...

— Trebue neapărat s'o vedeţi, domnişoară Sarie. E aproape...

Dar Mabel tăcu şi se întoarse într'altă parte.

O clipă Sarie o privi lung; apoi se ridică de pe pat.

— Hai să facem aşternutul...

Terminară treaba în tăcere. Sarie îşi ridică ochii şi prinse privirea fetei aţintită asupra ei.

— Aproape... ce?

Mabel şovăi şi întoarse capul în altă parte:

— E aproape albă, domnişoară Sarie!

— Şi e frumoasă?

— Da, domnişoară Sarie!

Sarie se duse la oglinjoara din perete şi se privi.

— Gata, Mabel! Mulţumesc că mi-ai ajutat...

Mabel se îndreptă spre uşă, dar ajunsă în prag, se opri:

— Domnişoară Sarie...

— Da?

— Pot pleca puţin? Nu întârzii mult.

— De o săptămână pleci în fiecare zi la ora asta, Mabel! Unde te duci?

— Vă rog, daţi-mi voie, domnişoară Sarie, spuse Mabel cu înfrigurare.

Sarie continua să se uite în oglindă.

— Bine, dar e ultima dată.

— Vă mulţumesc, domnişoară Sarie! exclamă veselă Mabel şi o sbughi afară.

„Nu, nu seamănă deloc cu Lanny", gândea Sarie în timp ce se privea în oglindă.

Se întrebă dacă Celia era într'adevăr frumoasă. Apoi, deodată, îşi scutură capul supărată şi ieşi din cameră. Va da ordin să se pună şeaua pe cal şi va ieşi în întâmpinarea lui Gert. Era sigură că Gert s'a supărat. Negrii lucrează fără nicio tragere de inimă. Iar ea nu-şi mai putea domoli sfâşietoarea nelinişte ce o frământa.

Era linişte şi cald. Nu se mişca niciun firicel de iarbă, nu foşnea nicio frunză. Soarele fierbinte, dogorind nemilos, sleind puterile oamenilor şi ale dobitoacelor, prefăcea în bronz auriu tot ce atingea.

In toată acea amorţire, numai chipul tânărului englez părea însufleţit. Işi dusese mâna streaşină la ochi şi privea în lungul drumului îngust. Era cald în maşina aceea mică, dar cel puţin stătea la umbră.

„Trebuia să fie demult aici", îşi zise el pentru a zecea oară, şi cercetă din nou drumul. Ea venea întotdeauna pe acolo. De o săptămână venea mereu pe acolo.

Işi şterse sudoarea de pe frunte. Deodată, i se păru că se apropie cineva. Privi dealungul drumului, dar nu văzu pe nimeni. Intoarse încet capul spre dreapta.

Da! Iat'o! Era la vreo sută de metri de maşină! Se furişa, ca să n'o vadă.

— Mabel! o strigă el.

— Ei, drăcie! făcu Mabel şi se opri, căutând să se ascundă după maşină.

Tânărul sări afară şi o întâmpină.

— Credeam că nu mai vii.

— Ştiai bine că venit, spuse Mabel, lăsând ochii în jos. Un zâmbet îi miji în colţurile gurii.

— Eşti o fată dulce, o să-mi lipseşti.

— Coniţa mea... Coniţa mea...

— Ei, ce-i cu coniţa ta?

— Coniţa mea... nu lăsat... dibuia ea cuvintele în englezeşte, rostindu-le cu greu şi stâlcindu-le... Coniţa mea... nu lăsat... nu vrut lăsat să vin...

Vorbea repede, fără nicio intonaţie.

Englezul începu să râdă. Se urcară în maşină. Mabel se uită la manetele de nichel cu o plăcere copilărească şi se rezemă de perinele moi. Pentru ea, acesta era luxul. Nu cunoscuse niciodată ceva atât de măreţ.

— Vorbeşte-mi despre coniţa ta. Vorbeşte pe limba ta, pe africană.

— Cum ?

— Cucoana ta nu te-a lăsat să vii... Spune asta în „africană".

Mabel râse şi întoarse capul.

— Hai, spune !

Privind într'o parte, fata rosti în africană tot ce spusese înainte. Când termină, se întoarse şi îl privi ruşinată.

— Acum înţeleg ce vrei să spui ! zise tânărul, râzând.

— Baţi joc la mine, şopti Mabel.

— Pe viaţa mea că nu-mi bat joc, fetiţo !

Atinse curioasă volanul şi îl privi cu atenţie.

— Iţi place ? o întrebă el.

Dădu din cap în semn că-i place. Fetei i se părea că trăieşte într'o altă lume. Uitase că e o mulatră săracă, uitase că e Mabel, uitase că era nevoită să muncească din greu. Se credea o doamnă albă. Maşina asta era a ei şi tânărul de lângă ea era bărbatul ei. Avea o rochie elegantă şi lumea pe care o vedea din automobilul acela mic era o lume măreaţă, o lume de basm. In visul ei, lucrurile arătau aşa cum şi le dorise dintotdeauna. Ii pierise din ochi căutătura rea şi faţa i se îmblânzise. Iubea.

Tânărul băgă de seamă că privirile ei căutau în depărtări, o înţelese şi se uită la ea cu duioşie. Fata visa, dar n'ar fi fost în stare să-i spună ce anume. Ciudată ţară ! Ii părea bine că pleacă de acolo. Nu admitea şi nu înţelegea îngrozitoarea purtare a albilor faţă de mulatri. Din acest punct de vedere, albii i se păreau anormali.

Incercase odată să discute problema cu un tânăr medic olandez, un om destul de înaintat, şi olandezul îl întrebase dacă ar admite ca sora lui să se mărite cu un

cafru. Pe urmă, mai voise să știe ce ar face dacă un negru i-ar silui sora. Atunci și el l-a întrebat pe olandez ce ar face dacă un alb ar viola o fată neagră. Și cu aceasta, prietenia lor luase sfârșit.

Și acum, iată, fetița asta visa cine știe ce! Ce părere o fi având ea despre cele ce li se întâmplă mulatrilor? Și ce atitudine or fi având în fața acestei probleme negrii din țara asta?

Ii luă mâna și i-o mângâie. Ea îi strânse degetele cu putere, apoi îi duse mâna la buze și i-o sărută cu patimă.

— Mabel! șopti el.

Ea îl privi cu ochi drăgăstoși.

— Mabel, noi doi suntem prieteni, nu-i așa?

Ea dădu din cap, dar tânărul știa că fata nu este prea atentă la vorbele lui.

— Ascultă, Mabel! Mi-ai povestit despre fratele tău, despre Lanny, profesorul acela atât de inteligent. E fratele tău, nu-i așa? Și eu sunt fratele tău! Ințelegi?

Mabel își căuta cuvintele în limba aceea străină. Nu o cunoștea destul de bine ca să-i spună că el era altceva decât Lanny. El era un alb venit de peste mări și țări. Nu învățase destulă carte ca să-i poată vorbi cum trebue și i se citea pe față cazna oridecâteori încerca să găsească cuvinte potrivite.

— Eu iubesc la tine, spunea ea. Eu iubesc la tine, și lacrimile îi curgeau șiroaie.

Tânărul dădu din cap:

— Nu, Mabel.

— Da! striga ea cu tărie.

— Ți se pare. Și apoi, eu trebue să plec. Mă întorc acasă! Acasă! Departe, peste mări.

Ii părea rău că nu știe „africana", ca să-i vorbească mai limpede.

Mabel îl privi speriată:

— Pleci?

Ii făcu semn din cap că da. „Greu lucru să te exprimi când nu cunoști limba!"

— Pleci și eu?

— Nu, Mabel!

Fata începu să vorbească repede-repede, și cuvintele

se revărsau, şuvoi. Ii strângea mâinile cu putere. Avea ceva rugător în glasul ei, în cuvintele pe care el nu le pricepea. Fără să vrea, se gândi cât de expresiv răsuna limbajul fetei.

— Nu, Mabel!

Mabel îl privea ca şi cum nu-i venea să creadă.

— Nu, Mabel! spuse el încă odată.

Mabel înţelese atunci că el vorbeşte serios. Işi muşcă buza de jos şi se lăsă pe spate. Lacrimile o podidiră din nou şi din nou începură să-i şiroiască pe obraji. Nu scoase însă niciun suspin. Doar trupul îi tremura tot. Plângea înfundat.

Numai când o strânse la pieptul lui îşi dădu Mabel drumul. Plângea cu hohote, ca un copil. Şi cum şedeau ei aşa, fata cu pielea bronzată şi tânărul alb, nu auziră că dinspre cea mai apropiată colibă, aflată la vreo sută de metri depărtare, se apropia cineva cu paşi repezi.

Era Fieta. Auzise fata plângând şi alerga acum spre ei. Alerga gâfâind şi înjurând şi-i scăpărau ochii de mânie. Ce voia cu Mabel albul ăla? Probabil că voia s'o siluiască. Noroc că o urmărise în după amiaza aceea! Noroc că venise la timp! O să vadă ea despre ce e vorba!

Ajunsese în faţa automobilului, dar ei tot n'o văzuseră. Liniştea nu era turburată decât de hohotele de plâns ale fetei. Albul îi şoptea cuvinte de mângâiere.

— Ce se întâmplă aici? Ce i-ai făcut?

Şi în glasul Fietei răsună o mânie abia stăpânită.

Albul îşi ridică lin ochii spre ea şi privirile lui o descumpăniră. Se simţeau stânjeniţi şi unul şi celălalt.

— Ştii englezeşte? o întrebă el liniştit.

Ridicase şi Mabel capul, dar îşi ferea ochii de Fieta.

— Ce ţi-a făcut, Mabel?

— Nimic!

— Atunci, dece plângi?

— Nu-i nimic, spuse Mabel tristă.

— Ai nevoie de ajutor, Mabel, da?

— Nu.

— Atunci, dece plângi?

— Lasă-mă în pace!

— Te rog, ştii englezeşte?

Fieta dădu din cap şi se uită la tânăr.

— Atunci, ascultă-mă! Nu i-am făcut niciun rău!

— Toţi spuneţi la fel, zise Fieta cu amărăciune.

— Spun adevărul!

— Credeţi că aveţi dreptul să faceţi tot ce poftiţi cu noi şi apoi s'o ştergeţi p'aici, încolo. Pentrucă suntem mulatri. Grozavi mai sunteţi voi, albii! Nu vreţi să aveţi nimic comun cu noi, dar cum daţi peste o fată de-a noastră, vă bateţi joc de ea şi o ştergeţi. Voi, albii! şi Fieta tremura de furie. Hai, Mabel, vino! încheie ea în africană.

— Te rog, ascultă-mă! îi spuse tânărul încruntat. Apoi se întoarse spre Mabel: Te rog, spune-i să asculte!

— Hai, Mabel, porunci Fieta.

Mabel îşi muta privirea dela Fieta la tânăr.

— Vrea să-mi spună ceva, zise ea domol. Tu îi înţelegi limba. Ascultă-l şi spune-mi şi mie. Nu mi-a făcut niciun rău, Fieta.

— Mai bine vino, insistă cu severitate Fieta.

— Te rog!

Fieta se uită la englez. Nu se purta ca un om care ar fi făcut ceva rău.

— Spui că nu ţi-a făcut nimic?

— Crede-mă că nu! Jur!

— Bine! şopti ea atunci şi dădu din cap. Apoi, uitându-se la tânăr: Poftim, vorbeşte!

— Intră înăuntru şi aşează-te în fund. Arde soarele!

Fieta şovăi, apoi făcu aşa cum i se cerea.

— Dă-mi voie întâi să-ţi explic, începu tânărul uitându-se la Fieta.

— Bine.

— Uite, eu sunt antropolog...

— Ce-i aia?

Tânărul zâmbi.

— Invăţ cum e cu oamenii.

— Inveţi cum e cu oamenii? se miră Fieta.

— Da. Cutreier lumea, ca să cunosc oamenii. Mi-i fac prieteni şi caut să-i înţeleg.

Fieta dădu din cap, în semn că pricepea, dar îndoiala nu-i se irosise din ochi.

— Am venit din Anglia ca să încerc să-i înţeleg pe mulatri. Vreau să scriu o carte despre ei.

Fieta se uită bănuitoare la el, să vadă dacă nu cumva îşi bate joc de ea. Albii nu scriu cărţi despre mulatri...

— Dece? îl întrebă ea mirată.

— Pentrucă-i bine să ştii cât mai multe despre fiecare popor şi pentrucă doresc ca şi alţii să ştie că mulatrii sunt la fel de buni ca şi albii...

Fietei nu-i venea să-şi creadă urechilor.

— La fel de buni ca şi albii?

— Da.

— Aşa crezi dumneata? îl întrebă ea, interesată.

— Aşa este, o ştiu foarte bine... Vezi acum dece m'am împrietenit cu Mabel? Am să scriu multe despre ea în carte. Aş dori să arăt lumii cum este Mabel. Aş vrea să spun ce simte ea, ce gândeşte ea, pentru ca mulatrii să fie trataţi la fel ca albii. Spune-i toate astea.

Fieta îi explică fetei despre ce este vorba şi Mabel îi şopti ceva.

— Intreabă dacă o iubeşti, îl lămuri Fieta.

— Ascultă-mă cu atenţie, Fieta! Spune-i că o iubesc aşa cum îmi iubesc sora pe care am lăsat-o acasă. Spune-i că-i o dragoste mare şi frumoasă, care îşi are preţul ei. Şi mai spune-i că deşi plec astăzi, n'am s'o uit niciodată.

— Pleci? întrebă Fieta şi îi zâmbi arătându-şi dinţii albi şi gropiţele din obraji.

— Da. Mâine mă îmbarc. Lămureşte-i că mi-e dragă şi spune-i că plec.

Fieta îi explică asta cu toată grija. Mabel se nelinişti. Ochii începură să-i înnoate iarăşi în lacrimi. Işi ţinea mâinile strâns la piept. Când Fieta isprăvi de vorbit, o apucă de braţ cu înfrigurare.

— Te rog, Fieta, spune-i că vreau să mă ia cu el. Spune-i că am să muncesc mult şi că am să fiu cuminte. Că ştiu să gătesc. Tu ştii că-i adevărat. Am să-i

spăl rufele, lui şi sorei lui... Ştii că spăl bine. Te rog! Spune-i să mă ia cu el! Te rog, Fieta, te rog!...

In ochii Fietei, se citea numai duioşie şi milă.

— Mabel, fetiţa mea, zise ea cu blândeţea unei mame, văd că-l iubeşti tare mult, nu?

— Da, îl iubesc. Mult de tot. Spune-i că am să învăţ carte repede, repede. Că am să învăţ, ca să ştiu cât ştie Lanny, şi am să-i vorbesc în limba lui. Am să vorbesc englezeşte ca şi el. Roagă-l să mă ia şi pe mine! Te rog, Fieta, roagă-l!

— Nu se poate, Mabel. E însurat. Are nevastă şi doi copii. Nu te poate lua, dar te iubeşte ca pe o soră mai mică. E o dragoste curată. Nu-l face să sufere că se desparte de tine! E un om bun.

Mabel îşi stăpâni cu greu plânsul. I se frângea inima. Durerea devenise atât de copleşitoare, încât nici nu mai putu plânge.

— I-am spus că ai nevastă şi doi copii, îi explică Fieta, şi că nu poate merge cu dumneata. Ai fost bun cu ea şi de asta te iubeşte atât de mult. Te roagă s'o iei cu dumneata pentrucă eşti un om bun. Zice că-i gata să muncească pentru dumneata. De asta am fost nevoită să-i spun cele ce i-am spus.

Tânărul strânse din pumni şi privi în altă parte.

— Bunătate? şopti el cu toată amărăciunea.

Fieta zâmbi. Il înţelegea.

— Bărbaţii noştri nu sunt atât de buni! zise ea.

— Ba nu, răspunse el cu asprime. Sunt buni. Numai că nu au prilejul să-şi arate bunătatea. Viata le este atât de grea, condiţiile de trai atât de cumplite, încât abia au timp să lupte pentru a supravieţui. Sunt atât de umiliţi, atât de loviţi, că-şi răscumpără suferinţele făcând la rândul lor pe ceilalţi să sufere.

— Vorbeşte mai rar, ca să te pot înţelege.

— N'are nicio importanţă, Fieta... Spune-i că acum trebue să plec.

Fieta i-o spuse. Mabel se uită la ei.

— Cum te numeşti?

— Tony... Rămâi cu bine, Mabel.

Fata şopti repede ceva la urechea Fietei, dar cu ochii în altă parte.

— Te întreabă dacă nu vrei s'o săruţi... Eşti un om bun şi eşti alb. S'ar bucura dacă ai săruta-o...

Tony se aplecă şi o sărută pe gură. Mabel ieşi repede din maşină şi se îndepărtă, cu obrazul scăldat în lacrimi. La despărţire Fieta strânse mâna lui Tony.

— Rămâi cu bine, Fieta.

— Cu bine, Tony... Să ştii că Mabel îi iubeşte pe albi... Eu nu. Ii cunosc. De-aia îi şi urăsc... Drum bun...

Şi se duse după fată.

Maşina porni, lăsând dâre în praf în urmă.

Arşiţa zilei se înteţea. Ca deobicei.

Pretutindeni, oamenii îşi vedeau de treburi.

La Cape Town, la Johannesburg, la Pretoria, în Africa de Sud, pe continentul african şi pe celelalte continente.

Pretutindeni era la fel. In toate părţile lumii oameni îşi vedeau de treburile lor. Numai că nu în acelaş timp peste tot. Şi nici nu era aceeaşi zi. Şi apoi, oamenii nu erau de aceeaşi culoare în toată lumea. Şi nu peste tot era zăduf, ca la ei. Dar fiecare îşi vedea de treburile lui. La fel şi cu locuitorii de pe cele două văi, din Stilleveld şi din kraalul lui Mako.

Numai pentru Mabel totul se isprăvise odată cu plecarea albului.

Fieta se aşezase lângă ea, pe creasta de unde se vedea Stilleveldul. Se uita la ea, dar n'avea cum s'o ajute. Ce ar fi putut face ea ca să o linişească, să-i mângâie faţa crispată de suferinţă?

— Hai, Mabel, plângi! Plânsul uşurează inima.

Jos, în vale, câteva bătrâne trudeau pe un petec de pământ nisipos, în nădejdea că-l vor face să rodească cele trebuitoare pentru hrana de toate zilele. Trudeau. Trudeau şi nădăjduiau. Iar copiii, cu burţile lor rotunde ca pepenele verde, se luptau cu foamea şi cu oboseala, în timp ce Lanny se căznea să-i înveţe alfabetul.

— Nu-i bine să ţii durerea în tine, Mabel, îi spuse cu blândeţe Fieta. Nu-i bine. Crede-mă. Ştiu şi eu cum e. Şi eu am suferit, Mabel. Câteodată, lui Sam îi vine să-şi ia câmpii. Ştii dece? Pentrucă ţine prea multă durere în el, pentrucă nu ştie să-i dea drumul.

Nu face ca el, Mabel. Il iubesc mult pe Sam. De-asta sunt şi eu atât de nefericită.

Dar Mabel nici nu o auzea...

Jos, în vale, în prăvălioara lui, bătrânul negustor cântărea făină de un penny pentru Susan. Bărbatu-său o pricopsise cu cinci copii şi plecase de trei ani la Cape Town. Biata femeie se stingea încetul cu încetul de oftică. Ochii ei aveau sclipiri nefireşti şi faţa îi era scofâlcită. Bătrânul evreu mai adăugă dela el o scafă de făină peste cea cântărită. Cinci copii şi mai nimic de mâncare! Bătrânul era nefericit. Ii era scârbă că trebue să fie negustor.

Isaac se uita la tatăl său şi la femeia muribundă, ai cărei ochi păreau, însă, că trăiesc de când lumea.

In nisipul de pe Strada Mare, atât de murdară, doi copii goi şi mânjiţi de colb se jucau cu câinele acela răpănos, care urla noaptea.

Fieta era nenorocită. Mabel părea dintr'odată atât de îmbătrânită şi de istovită! Ca un om obosit de viaţă.

O luă de umeri şi o scutură:

— Trebue să mergem acasă. Hai, merg şi eu cu tine. O s'o minţim pe maică-ta că nu ţi-e bine. După aia o să mă reped la casa cea mare să le spun că eşti bolnavă.

Dar Mabel tăcea. Fieta se ridică şi făcu câţiva paşi, apoi se uită îndărăt. Mabel rămăsese pe loc, nemişcată.

Se frământa, neştiind ce să facă.

Se întoarse repede lângă fată, se aplecă, o luă de rochie şi o trase cu putere în sus, până ce se ridică. Mabel se clătina. Fieta îi trase o palmă şi fata fu cât p'aci să cadă din nou. O lovi încă odată, cu putere. Mabel nu se mai ţinea pe picioare. Căzu moale la loc. Fieta o trase iar în sus şi, ţinând-o de rochie cu mâna stângă, o lovi peste faţă cu dreapta.

Mabel nu mai privea fix acum; în ochii ei se citea jalea, adâncă.

Fieta o lovi din nou, cu putere. Un fir de sânge i se prelinse fetei din colţul gurii. Apoi, deodată, Mabel izbucni în plâns. Fieta îi dădu un brânci şi Mabel căzu.

Plângea cu hohote. Nu se mai stăpânea. Plângea

cu sughiţuri. Râcâia pământul cu degetele şi smulgea firele, rare, de iarbă.

— Dă-i drumul! Plângi, fir'ai a naibii! îi strigă Fieta izbucnind şi ea în plâns.

Mabel se potoli însă deodată şi începu să blesteme, răcnind ca o fiară. Apoi încetul cu încetul, se potoli. Ofta, istovită, cu faţa îngropată în pământul încins. Fieta se întinse lângă ea, cu ochii în gol.

„Aşa se întâmplă totdeauna când fetiţele devin deodată femei", gândi Fieta cu tristeţe.

— Pe vremea mea, era mai simplu, spuse ea cu glas domol. Te violau şi gata...

Razele soarelui care apunea cădeau acum pieziş şi învestmântau în văluri aurii dealurile depărtate. Se mai răcorise. Oamenii, înviorați, nu mai asudau.

— Ţi-e mai bine, Mabel?

Fata ridică capul şi se uită la ea.

— Sufăr atât de mult, Fieta!

Fieta se uită în depărtare şi şopti:

— Ştiu... Demult — tu nu te născuseşi încă — am cunoscut un bărbat şi l-am iubit din prima zi. Era frumos, tânăr, voinic, ştia carte... Pe atunci carte nu ştiau mulţi mulatri... Numai că el nu mă iubea. Era mulatru, ca şi mine, dar nu mă iubea, pentrucă iubea o fată albă. N'o cunoşti, a murit înainte să te fi născut tu. Maică-ta însă a cunoscut-o. Locuia în casa cea mare...

— Aici?

— Da, aici... O iubea şi îl iubea şi ea pe el... Numai că nu l-au omorît albii în bătăi... Acum nu mai e ca înainte, dar eu tot îl iubesc. Şi mă doare, cum mă durea şi înainte, pentrucă mi-e drag. De-asta plec la Cape Town şi mă culc cu alţii. Il iubesc şi acum...

— Sam?

— Da, răspunse Fieta cu durere.

Şi rămase multă vreme cu ochii în gol. Retrăia trecutul. Retrăia tragedia lui Sam, care se numea Samuel Du Plessis. Tragedia se încheiase cu moartea fetei albe care îl iubise. Trupul lui, schilodit, fusese găsit pe câmp, în zori de zi... De atunci, trecuseră mulţi, mulţi ani.

Se scutură, alungă amintirile şi se ridică.

— Acum, hai să plecăm...

Ii ajută să se ridice şi coborîră amândouă spre Stilleveld.

4

Lanny scăpără un chibrit în noapte, şi după ce îşi aprinse ţigara, stinse chibritul, iar întunericul cuprinse din nou deluşorul ce stătea de strajă între cele două văi.

Se aşeză cât mai bine, cu spatele rezemat de un bolovan, dădu drumul în beznă unui nor de fum şi se gândi la Mabel. Ce schimbată era! Dintrodată! Când se întorsese dela şcoală, o găsise în pat. Era şi Fieta acolo, lângă ea. Mai erau şi alţii... Ciudată fiinţă şi Fieta asta! Ce curios amestec de asprime şi de blândeţe! Mabel era a doua fiinţă cu care o văzuse purtându-se atât de blând, ocrotitor parcă. Mai trase un fum. O clipă, capătul ţigării licări mai viu. Apoi păli. Licuricii îşi aprindeau şi îşi stingeau luminiţele în tihna întunericului.

Da, se întâmplase ceva cu Mabel. Nu suferise prea mult trupeşte, dar părea schimbată. Era parcă alta. Căută să-şi dea seama de unde-i vine impresia asta şi încercă să pună în cuvinte tot ce observase. In cuvinte pe înţelesul lui. Care era deosebirea dintre Mabel, cea de ieri, şi Mabel de azi? Cum era ieri? Ieri era încă pusă pe ceartă, ca deobicei... Un copil! Dar azi? Azi era resemnată, abătută... Ca o femeie! Aşa e. Mabel nu mai era un copil. Cum s'a întâmplat? Aşa cum se întâmplă deobicei. Intr'o zi, fata e încă copil, iar a doua zi, femeie. Care să fie pricina?

Şi-o aminti pe Mabel aşa cum o văzuse în ziua sosirii lui. Pe atunci era o fetiţă... Ce schimbată e acum...

Bine, dar totul se schimbă pe lumea asta. Şi la şcoală. Oamenii vârstnici, şi mai cu seamă fetele, nu mai socoteau cursul seral ca pe o aventură neobişnuită. Ştia că multe din fete veniseră cu nădejdea că o să le facă ochi dulci. Totuşi...

Trase adânc fumul de ţigară în piept şi gândurile îl purtară spre Cape Town. Ce zarvă trebue să fie acum

acolo, noaptea. Sgomotul circulației, babilonia glasurilor... La câte cinematografe, concerte, petreceri, serate dansante nu te puteai duce? Dacă aveai chef, te puteai întâlni cu prietenii la cafenea și vorbeai până îți se ura. Ce deosebire față de noaptea liniștită de aici! Dar acum nu mai dorea parcă nimic din toate acele lucruri ale trecutului. Aparțineau unei alte etape din viața sa.

Auzi, undeva, departe, svon de pași care se apropie. Știa că vine Sarie Villier. Nu putea fi altcineva. Dar nu întoarse capul. Asculta, liniștit.

Sgomotul pașilor ei răsuna într'un ritm ciudat. Se auzeau la intervale regulate, dar fata părea că șovăe înainte de-a atinge pământul.

Pașii se apropiară și se opriră, chiar lângă el. Lanny tot nu întoarse capul. Trase din nou din țigară și dădu drumul unui nor de fum.

— Bună seara, spuse el apoi, nepăsător.

— Bună seara, îi răspunse fata cu aceeași nepăsare în glas.

Lanny stinse țigara în pământul moale și aruncă mucul.

— Am auzit că Mabel e bolnavă, zise Sarie cu aceeași indiferență. Cum se mai simte?

Lanny întoarse capul și căută să-i vadă fața. Sarie găsise o piatră netedă și se așezase.

— Nu știu, răspunse Lanny. Astăseară, când am văzut-o, părea foarte nefericită. Fieta ți-ar putea spune mai multe. Ea o îngrijește.

— Dumitale nu ți-a spus nimic?

— Fietei nu-i prea plac...

— Da?

Atinsese o tufă de iarbă, smuci mâna și o smulse.

— Trebue să-ți fie dor de Cape Town, spuse Sarie, pe un ton mai puțin nepăsător de astădată.

— Uneori, da, rosti Lanny cu răceală.

„Greu să ghicești ceva din felul în care vorbește", își zise Sarie.

— Mi-a plăcut și mie, când am fost pe acolo.

— Da, e multă viață.

— Câteodată trebue să te simţi foarte stingher aici, spuse ea, încercând să-l facă să vorbească.

„Ce n'aş da să-i pot vedea chipul", gândea el.

— Şi dumneata trebue să te simţi singură aici.

— Uneori. Dar eu n'am locuit niciodată multă vreme într'un oraş mare. Inainte de a veni încoace, am trăit într'un orăşel din Transvaal [1], aşa că nu-i mare deosebire.

Glasul ei avea ceva prietenos, omenesc.

— Iţi place aici? o întrebă Lanny.

— Cred că da... Totuşi, uneori aş vrea ca viaţa să fie mai interesantă. Ţi se urăşte să tot ai de a face cu aceiaşi oameni. Cel puţin în ce mă priveşte...

Rămaseră tăcuţi câteva clipe. Lanny se căută prin buzunare:

— Vrei o ţigară?

— Nu fumez deobicei, dar hai să încerc!

„Ii e teamă să mă refuze", gândi Lanny şi zâmbi. Aprinse un chibrit şi la lumina lui, se uită lung la ea. Apoi se aplecă şi îi întinse ţigara şi chibritul. Degetele fetei tremurau. In lumina aceea pâlpâindă, chipul ei părea mai blând. Işi aprinse şi Lanny ţigara şi, după ce stinse chibritul, se aşeză la locul lui.

— Spune-mi ceva, îi zise el.

— Ce anume? îl întrebă ea, zorită parcă.

— Dece m'ai ajutat atunci, în noaptea aceea?

— Nu ştiu...

— Vreau să spun, dece-ai făcut-o dacă nu te interesează mulatrii?

Sarie tăcea.

— Sau poate că te interesează? insistă Lanny.

— Nu ştiu, răspunse ea enervată.

— Iartă-mă!

— Nu-i nimic.

— Ştii, o să ai neplăceri dacă te vede cineva cu mine pe aici.

— Mai curând dumneata o să ai neplăceri. Gert nu te simpatizează. Spune multe despre dumneata.

---

[1] Una din cele patru provincii ale Uniunii Sudafricane, cea mai bogată colonie engleză din Africa.

Lanny chicoti:
— Ce anume?
— Lucruri urîte.
— Ce fel de lucruri urîte?
— Nu pot să-ţi spun, răspunse ea categoric.
— Ce ciudată eşti! şopti Lanny.
— Dece?
— Eşti cu totul altfel decât ceilalţi albi de pe aici. Niciunei albe nu i-ar trece prin minte să stea singură noaptea în veld cu un mulatru. Dece o faci?
— Dar multe mai vrei să ştii! făcu ea, tăioasă.
— Am vrut să ştiu şi eu, aşa...
Fata tăcu un timp. Apoi spuse:
— Iţi aduci aminte ce urît te-ai purtat prima oară când ne-am întâlnit aici? Ce ciudat! Şi atunci era întuneric ca şi acum. Oricum, nu te-ai purtat frumos. Voiam să văd dacă ştii să te porţi şi altfel...
— Şi ce părere ai acum?
Sarie începu să râdă:
— Acum, faci ce poţi ca să fii mai politicos, şi glasul ei deveni iar serios. Ce deosebit eşti de ceilalţi! Cu totul altfel decât ceilalţi mulatrii pe care i-am întâlnit. Nu te temi de nimic şi priveşti omul drept în faţă. Nu ştiam că un mulatru poate fi aşa. Adică, să nu se teamă de nimic. Nu te porţi ca ceilalţi.
— Nu sunt deosebit de ceilalţi, murmură Lanny. M'am născut aici, sunt ca şi ei, unul din cei mulţi. Singura deosebire este că eu am avut în viaţă unele împrejurări favorabile, pe care ceilalţi nu le-au avut. Am putut vedea lumea, am putut face şi învăţa o seamă de lucruri care lor le sunt străine. Am putut descoperi de ce unii sunt albi şi alţii negri, dece unii au părul lânos şi alţii nu. Când ştii lucrurile astea, nu te mai temi de oameni pentrucă au pielea de altă culoare decât a ta sau mai ştiu eu ce...
— Să fie mulţi oameni ca dumneata? Mulţi mulatri cărora nu le e frică de nimic?
— Da, destui! Pe zi ce trece tot mai mulţi...
— Eu n'am mai văzut. Eşti primul şi nu semeni cu alţii. Eşti cu adevărat o personalitate. Or fi şi ceilalţi tot aşa?

— Mulatrii se poartă deobicei aşa cum ştii, pentrucă îi silesc albii. Dacă ar fi lăsaţi în pace şi dacă n'ar fi dominaţi, dacă li s'ar da şi lor prilejul să trăiască omeneşte şi să se desvolte ca nişte fiinţe omeneşti, nu mi-ai mai spune că mă deosebesc de ei. Nici dumneata nu te-ai simţi atunci deosebită de ei. Dacă li s'ar da putinţa să fie într'adevăr oameni...

— Uneori trebue să ne urăşti, spuse Sarie încet, ca şi cum ar fi făcut o mare descoperire.

Lanny rămase tăcut, pironindu-şi privirea în beznă. Se simţea bine. Era liniştit şi cu cugetul împăcat. Il cuprindea o linişte care se potrivea cu liniştea veldului. Işi dădea seama, destul de vag, că prezenţa Sariei contribuise, că făcuse posibilă această linişte sufletească.

Sarie simţea şi mai bine vraja acestei linişti. Se afunda în ea asemeni bătrânelor zuluse care în dimineţile răcoroase îşi trag păturile peste cap ca să simtă dulceaţa căldurii.

Jos, la dreapta, licăreau luminiţele colibelor din Stilleveld, în care locuiau mulatrii, iar la stânga, cele ale negrilor.

Dinspre Strada Mare ajungea până la ei lătratul jalnic al câinelui singuratic. Sarie se trezi parcă dintr'un vis.

— Ce linişte e aici ! spuse ea, dar se ruşină de banalitatea vorbelor ei.

— Da, aşa e, zise Lanny, gândindu-se ce anume să-i mai spună.

Sarie întinse braţele şi sări în sus. Lanny se pregătea să-i vorbească. Ii venea greu.

— Hai să ne mişcăm puţin, propuse ea.

Sări şi el în picioare. O simţea aproape şi ar fi vrut s'o vadă. Se întreba cum era îmbrăcată.

— Bine. Incotro ?

— Hai s'o luăm în jos, spre vale...

Şi o apucă la stânga.

— Mergem în satul lui Mako ?

— Nu chiar până acolo.

Lanny o urmă. Mergeau alături, pe o potecă îngustă şi, în noapte, silueta Sariei abia se desluşea. Era o

siluetă graţioasă şi dreaptă, care se mişca cu uşurinţă printre pietre şi moviliţe, de parcă le-ar cunoaşte de când lumea. La un moment dat, Lanny se poticni şi fu gata să cadă, dar fata îl prinse şi el îşi recăpătă echilibrul. Altădată se lovi de ea şi fu cât pe ce s'o răstoarne.

„Ar trebui să mă ia de braţ — gândi ea — pentrucă eu cunosc mai bine locurile astea." Voi să i-o spună, dar nu ştiu cum.

Ajunseră apoi pe drum drept şi fata încetini pasul.

— E o cărare netedă pe aici, spuse ea.

Departe, spre răsărit, luna se ridica repede pe cer. Lună de vară, târzie...

— In curând o să fie mai multă lumină, zise Sarie.

— Da.

„Ce întuneric! gândea fata. Şii tare aş mai vrea să-i văd faţa!"

Lanny murmură:

Fluierând prin văi, hai-hui,
Fluierând voios, aşa...

Ea prinse câteva cuvinte.

— Ce-i asta?

— Frânturi dintr'o poezie engleză, răspunse Lanny râzând.

„E tare timid", gândi ea şi-i zise:

— Spune-o mai tare, s'o aud şi eu.

— E o poezie foarte simplă. A scris-o un poet pe care-l chema Blake.

Se apropie de el şi ca din întâmplare îşi furişă braţul sub braţul lui.

— Dăm iar de pietre şi de muşuroaie, şopti ea, îndrumându-l spre stânga. Acum se depărtau de kraal, de satul lui Mako.

— Hai, spune-mi poezia, îl îndemnă ea.

— Habar n'aveam că ştii englezeşte!

— Suntem o ţară cu două limbi oficiale. Nu ştiai?

Lanny îi bănui ironia din glas şi se ruşină.

— Iartă-mă, dar oamenii de pe aici vorbesc africana, aşa că...

— Mai bine spune-mi poezia!
— Fie!
Fata râse şi lui Lanny îi plăcu râsul ei.
— Nu-mi mai vorbi de poezie, spune-mi-o!
O simţea aproape de el. Işi sprijinea mâna de braţul lui, umărul ei îi atingea umărul şi orice urmă de stinghereală dispăruse. Ar fi vrut să-i fie prietenă bună. Rosti versurile încet, aproape şoptit:

Fluierând prin văi, hai-hui,
Fluierând voios, aşa,
Un copil pe-un nor văzui
Ce râdea şi-mi tot spunea:
— Zi-mi un cântec despre miel!
Eu voios i-am fluierat.
— Să-mi mai fluieri, spuse el,
Şi din gene stropi i-au dat.

Sarie începu şi ea să declame:

— Scrie, mi-a strigat de sus,
Scrie-o carte cu-al tău cânt!
Mi-a vorbit şi-apoi s'a dus.
Eu o trestie am frânt,
Peană am făcut să'nsemne
Peste ape — albastre spume —
Bucurie să aducă
Oricărui copil din lume.

— Şi asta-i scrisă, zise ea veselă, tot de un poet cu numele de Blake. Ai auzit vreodată de el?
Lanny se simţi jignit. Ii era necaz. Fata îşi dădu seama de asta şi râse încetişor:
— Eşti vanitos, Lanny Swartz! şopti ea.
Lanny încercă să-şi retragă braţul, dar ea îl ţinea strâns. Era încântată. De data asta, izbutise să-l necăjească. Lanny încercă din nou să-şi tragă braţul, dar ea nu-l lăsă. N'ar fi putut să se desprindă din strânsoarea mâinii ei decât dacă ar fi lovit-o, şi ea ştia bine că nu va face una ca asta.
— Dece nu mă laşi în pace? o întrebă el amărît.

Işi dădea seama că se poartă ca un copil şi asta îl necăjea şi mai rău.

— Te rog! spuse ea.

Lanny renunţă să se mai descătuşeze. Inţelese din felul în care îi vorbise că greşea. Sarie nu era o albă care căuta să-şi bată joc de un mulatru.

— Iartă-mă, zise Lanny.

— Nu vreau să te necăjesc, spuse ea într'o doară şi-şi retrase braţul.

Acum erau din nou doi străini. Tot ceeace fusese blândeţe şi prietenie între ei se spulberase. Acum erau distanţi, ca doi oameni care nu se cunosc bine. „Cu o clipă în urmă era cu totul altfel", gândi Lanny amărît.

— Imi pare rău, spuse el cu toată sinceritatea.

O cotiră spre stânga. Kraalul lui Mako se afla acum în spatele lor. Se întorceau la locul de unde plecaseră. Un timp păşiră în tăcere. Luna se ridica, risipind din ce în ce mai mult întunericul. Acum se puteau vedea mai bine.

— Dece te-ai supărat? îl întrebă Sarie. Nu mi-am dat seama că fac o glumă proastă decât în clipa în care am observat că te-ai supărat. Ştii, îmi cam place să glumesc... Pentrucă... se opri şi numai după câtva timp continuă să vorbească, cu glas tărăgănat de astădată: Voiam să te necăjesc puţin, dar nu voiam să te superi pe mine. Inţelegi? Pentrucă...

Glasul ei şovăi din nou.

— Nu te mai necăji. Totul e'n regulă, şopti Lanny.

— Am să-ţi explic eu odată şi odată, zise ea.

Lanny era amărît. Se întâmplase ceva fără însemnătate, un fleac, dar stricase totul. Sarie Villier îi părea acum departe, străină. Se închisese în ea, nu-i mai putea pătrunde în suflet.

— Te grăbeşti sau vrei să mai stăm aici? Aş vrea totuşi să-ţi spun ceva. Dacă pot...

Aşteptă, dar răspunsul părea că nu mai vine. Sarie se căznea să-i întrezărească chipul, ca şi cum întunericul s'ar fi putut risipi deodată în faţa stăruinţei ei, îngăduindu-i să-l privească pe Lanny în ochi. Apoi, cu totul pe neaşteptate, se lăsă păgubaşă şi îngenunche.

Rămase aşa câteva clipe, apăsându-şi palmele în iarba moale. După aceea se aşeză.

Lanny îşi aprinse o ţigară şi veni lângă ea.

— Când m'am supărat, nu m'am supărat numai pentru mine, începu el. M'am supărat în numele celorlalţi mulatri, semenii mei, oameni care vor să fie liberi şi care nu se simt întru nimic inferiori celorlalţi pentrucă au pielea de altă culoare. Inţelegi ? Noi ştim că albii caută să ne înjosească şi încercăm să prevenim asta. Căutăm să prindem orice jignire, orice aluzie, ca să ştim cum să răspundem. Câteodată o facem fără să vrem, aşa, pe negândite, fără un motiv real. Oamenii fiind atât de simţitori în faţa jignirilor şi insultelor, văd jigniri şi insulte şi acolo unde nu sunt. N'am dece să fiu supărat pe dumneata. Inţelegi ?

Sarie Villier se străduia să-l înţeleagă, dar îi venea greu. Nu numai mulatrii se supărau, nu numai ei erau susceptibili. Incercă să se pună în situaţia lor. Cum s'ar fi simţit dacă ea ar fi fost mulatră şi Lanny, alb ? Se vedea cu pielea cafenie. Se vedea până şi cu părul creţ, ca Mabel, dar nu putea simţi ca o mulatră. O putea înţelege pe Mabel, şi când se gândea la Mabel, se gândea ca la o mulatră. Dar cu Lanny era altfel. El nu era decât un om. El era un bărbat şi ea o femeie. Şi tocmai pentru asta se afla acum cu el. Da, avea piele de mulatru, dar pentru ea Lanny nu era decât un om.

Cu cât se gândea mai mult, cu atât lucrurile îi păreau mai încâlcite, mai greu de înţeles. Cum să-l înţeleagă ca pe un mulatru, când pentru ea, Lanny nu era decât un om ?

— Mă înţelegi ? repetă Lanny.

— Da, răspunse ea. Dar altădată să nu mai faci !

Se ridicară şi îşi continuară drumul până la locul acela din care se vedeau amândouă văile. In cele mai multe dintre colibe, luminile se stinseseră şi oamenii se culcaseră.

— Cred că e timpul să mă duc acasă, zise ea.

El îşi înfrână dorinţa de a o întovărăşi :

— Imi pare bine că ne-am văzut.

— Adevărat ? îl întrebă ea.

— Da.
— Am să viu şi mâine seară, spuse fata veselă, dar numai dacă îmi făgădueşti că n'ai să te simţi iar mulatru, când am să glumesc cu dumneata. Mie îmi placi aşa, ca om, în general. Ne-am înţeles ?
— Inţeles.
Sarie îi întinse mâna. Lanny i-o strânse. Avea o mână mică, moale, caldă.
— Noapte bună, Lanny Swartz, murmură ea.
O urmări cu privirea până n'o mai zări şi nu-i mai auzi paşii. Apoi se întoarse şi se îndreptă spre Stilleveld. Deodată îşi dădu seama că se afla acasă, în stepa deluroasă, că Sarie Villier este o fată albă, că se plimbase cu ea şi că se simţise la largul lui. Aşa cum nu se mai simţise de multă vreme. Gândurile acestea îl urmăriră şi după ce se culcă. Nu-i dădură pace nici în somn şi chemară tot felul de vise de groază.

Când Sarie Villier se apropie de casa cea mare, Sam Nebunul se ridică din colţul întunecat în care stătuse până atunci, se rezemă de zid şi gemu. Ii svâcnea durerea în creier. Ştia ce înseamnă durerea asta : aşa începea starea de inconştienţă care-l apuca din când în când. Aşa începea întotdeauna, de când îşi aducea aminte. Tot ce simţise şi ştiuse înainte de a-l apuca durerile se spulbera ca un vis din ce în ce mai nebulos după fiecare criză. Dorea să ajungă cât mai repede la starea aceea de inconştienţă, pentrucă nu putea îndura durerile tot mai îngrozitoare. Ii apăsau creierul, care svâcnea şi se lovea de pereţii craniului, voind parcă să-l spargă. Deveneau din ce în ce mai îngrozitoare. Simţea că-i crapă capul şi, nemaiputându-le îndura, îi venea să şi-l crape singur, lovindu-l de vreo piatră ascuţită, ca să scape odată de strânsoare... Acum gemea, proptindu-se de zid. Svâcnirile din cap îi răsunau în întreg trupul, până la mâini şi picioare. Ochii i se umplură de lacrimi. Işi pierdea încetul cu încetul cunoştinţa. Dar mult prea încet faţă de ascuţimea durerilor.
Cu o sforţare nemaipomenită, se sili să gândească, să înfrunte chinul, să se folosească de creier. O clipă, raţiunea îi reveni.

„Trebue să ajung la Fieta“, își spuse Sam.

Se lega cu încăpățânare de gândul acesta și îl repeta, întruna, întruna. Era singura licărire în bezna care-i cuprindea mintea.

„Trebue să ajung până la Fieta...“

Un timp, se ținu de zid.

„Trebue să ajung până la Fieta...“

Apoi se urni, poticnindu-se dar căzu în genunchi. Se ridică anevoie și încearcă să meargă mai departe, clătinându-se, ca un om beat. Işi ținea capul în jos, ca și cum i-ar fi fost o povară. Gemea.

„Trebue să ajung la Fieta...“

Dar licărirea se pierdea. Durerea, de neîndurat, era acum și mai puternică. Suferința era prea mare. Mai făcu o sforțare disperată ca să nu uite de Fieta, dar nu izbuti...

Işi pierdu conștiința. La jumătatea drumului dintre casa cea mare de pe deal, unde locuiau albii, și Strada Mare a Stilleveldului, se prăbuși și încremeni colo, pe pământ ca un mort.

Luna își vedea de calea ei spre apus în noaptea liniștită și răspândea o lumină ștearsă, albăstrie, încercând să risipească bezna. Minutele se adunară, făcând o oră sau mai mult. Apoi, din locul în care mai înainte se prăbușise un om chinuit de dureri, se ridică un nebun. Luă o mână de nisip, se frecă cu el pe față, râzând în hohote și începu să alerge dealungul veldului...

5

In casa mamei lui Lanny începea o zi mohorîtă. Dar nu din cauza vremii, ci din cauza celor doi copii ai ei. Mabel devenise dintrodată o femeie fără vlagă, care nu mai știa ce-i voioșia și râsul. Și Lanny era posomorît, frământat, departe parcă de maică-sa. Bătrâna nu știa ce să mai facă. Simțea nevoia să se sfătuiască cu preotul. Numai el va ști s'o povățuiască. Işi luă ochii dela vatră și se uită pe furiș la Lanny : mânca fără poftă, dus pe gânduri. Se uită apoi la Mabel. Fata nici nu se atinsese de mâncare. Incercase să-și bea cafeaua, dar

se lăsase păgubașă. Nu se mai pomenise nicicând — nici în zilele în care Mabel făcea pe nefericita — ca ea să lase mâncarea în farfurie. Nu, asta nu se mai întâmplase niciodată.

— Mănâncă mai repede, Mabel, îi spuse maică-sa.

— Nu mi-e foame, mamă, răspunse fata. Apoi se ridică și se duse alături. Maică-sa rămase o clipă locului, dar până la urmă se duse după ea.

Mabel privea în gol, cu ochii ațintiți la ferestruică. Era abătută, pătrunsă de-o tristețe fără de margini. Bătrâna se apropie de ea și îi puse mâna pe umăr. Cu o mișcare neașteptată, Mabel se întoarse și își lipi capul de pieptul mamei. Ii tremura tot trupul. Bătrâna o îmbrățișă strâns.

— Ce e, fetița mea?

— Nimic!

— Spune-i mamei ce ai, fetiță dragă!

— N'am nimic!

— Ai avut vreun necaz la casa cea mare?

— Nu.

„Atunci ce o turbură așa de tare?" se întrebă bătrâna.

— E vorba de vreun bărbat? Ai necazuri cu el?...

— Nu, mamă.

Cum poți mângâia un copil dacă nu știi ce are? Inima bătrânei se întristă. Numai Fieta știa ce se întâmplase cu fata ei.

— Nu uita, că eu sunt mama ta și că am mai mult decât Fieta dreptul să știu ce-i cu tine. Trebue să ai încredere în mine. Sunt mama ta. Te-am purtat în pântecul meu...

Ii jucau lacrimile în ochi. Mabel se uită la ea cu milă și înțelegere, și bătrâna îi înțelese privirea. Era privirea cu care bătrânii și înțelepții se uită la oamenii mai puțin înțelepți decât ei. Nu mai era o privire de copil...

— Mamă dragă — șopti Mabel sărutând-o — nu mi s'a întâmplat nimic rău, și nici tu nici Fieta nu-mi puteți ajuta cu nimic. Nu i-am spus Fietei nimic. Nu-ți face griji degeaba. Nu-s nici însărcinată și nici n'o să ai vreo supărare din pricina mea.

O sărută din nou şi ieşi. In cealaltă încăpere, Lanny, îşi bea cafeaua dus pe gânduri. Mabel şovăi, apoi îi puse mâna pe umăr.

— Te rog, Lanny, vino puţin cu mine.

Lanny se uită la ea. Işi dădu seama cât era de nefericită. Se scutură de gândurile lui şi se ridică.

Bătrâna îi urmări prin ferestruică. O apucaseră în jos, pe Strada Mare. Ii era frică, dar nu ştia dece, şi stăpânindu-şi plânsul se apucă să facă patul.

— Suferi, nu-i aşa Mabel? zise Lanny privind-o cu coada ochiului.

— Da, îi răspunse scurt Mabel.

— Nu-mi spui despre ce e vorba?

— Nu.

— E vorba de băiatul acela alb?

— Ţi-am vorbit eu de el?

— Da. Unde locueşte?

— Nu e de pe aici. E din Anglia şi a plecat acasă. N'am trăit cu el. N'o să am niciun copil, Lanny.

— Da, suferi mult, Mabel!

— Nu mai sunt copil, Lanny. Fieta are dreptate.

Apoi şopti:

— Era mai bine dacă mă viola...

Lanny întoarse repede capul şi o privi îndelung.

— Nu. E mai bine aşa.

— Tu nu înţelegi...

— Ba da. Ţi-a arătat o lume nouă. O lume în care oamenii nu dau în brânci de muncă, în care oamenii au răgaz să râdă şi să danseze, să mănânce bine şi pe săturate, o lume în care există atâtea lucruri minunate. Am văzut şi eu o parte din lumea aceea, zise Lanny. Sigur, acolo e mai bine ca aici. Dar pot să-ţi arăt şi celălalt aspect...

— Nu. Tu nu înţelegi, Lanny. La început a fost aşa cum spui tu, dar pe urmă a fost altfel. Nici eu n'am înţeles până acum deosebirea. E greu de spus. Şi tu şi preotul explicaţi lucrurile atât de limpede, încât le vezi în faţă. Eu nu mă pricep; ţi le spun aşa cum mă taie capul, dar cred c'o să mă înţelegi. Albul acela mi-a arătat că sunt la fel cu ceilalţi, că nu sunt mai prejos decât Sarie Villier, Lanny. N'a încercat să-mi explice

nimic, dar am înțeles asta din felul în care s'a purtat cu mine, din felul cum mă privea. Chiar și din aceea că nu puteam vorbi unul cu celălalt fiindcă nu ne înțelegeam limba. Vezi, așa-i. Dacă i-aș spune mamei sau altcuiva lucrurile astea ar crede că am înnebunit. Eu știu care-i adevărul, dar nu pot face nimic, pe când tu poți. Tu îi înveți carte pe cei de aici, eu nu pot s'o fac. Acum, am să plec. Intr'altă parte o să trăiesc mai ușor.

— Te înțeleg, rosti Lanny șovăitor.

— Mă înțelegi? întrebă ea.

— Inteleg ce vrei să spui, dar nu știu dacă-i bine să pleci, Mabel. Unde să te duci? Din ce să trăiești?

Mabel se opri. Se gândea la tot felul de lucruri. Știa ce ar fi vrut să-i spună, dar îi era greu să găsească cuvintele nimerite.

— Uite ce e, Lanny. Pe dinăuntru, în suflet și în minte, sunt o femeie liberă. In viață însă sunt o sclavă. Sunt și una și alta. Trebue să le împac pe amândouă. Dacă m'ar fi luat cu el, mi-aș fi găsit liniștea, pentrucă îl iubeam. Acum, trebue să mi-o caut singură, trebue să plec de aici ca să mi-o găsesc. Intelege, te rog.

— Unde vrei să pleci? o întrebă încet Lanny.

— La Cape Town.

— Ai atâta încredere în tine?

— Da.

Merseră în tăcere până la locul de unde se vedea casa cea mare.

— Bine, spuse Lanny. Pot să-ți fiu de vreun folos?

— Da. Să-mi plătești biletul de tren.

— Dar ce-o să zică mama?

— N'am tăria să i-o spun, Lanny. Să-i spui tu, după ce voi pleca. Ai grijă de ea. E bătrână.

— Când vrei să pleci?

— Cu trenul de seară, când o fi mama la biserică. Să-mi pot lua și câteva lucruri...

— Am să-ți dau adresa cuiva care o să te ajute la Cape Town.

— Fata din fotografie?

— Da.

— Nu, îți mulțumesc, Lanny.

— Dece nu?

— Mai bine, nu. Dar îţi mulţumesc că te-ai gândit. Eşti un frate bun.

— Cât îţi trebue ?

— O liră sterlină.

— Bine. Iţi dau două. Ministerul Invăţământului mi-a trimis ceva bani. Sunt plătit cu şase lire pe lună. Am să te aştept şi am să te conduc la gară.

— Nu. Aş vrea să plec singură. Ar fi mai bine să nu fii nici tu acasă când am să plec.

— Dece ?

— O să-mi fie mai uşor. Şi încearcă s'o faci pe mama să mă înţeleagă... Rămâi cu bine, Lanny.

Ii strânse o clipă mâinile, apoi o luă la fugă.

Lanny o urmări cu privirea, se întoarse încet şi porni înapoi. Se gândea la Mabel. Cât era de nefericită ! Dar se gândea la Mabel numai cu o parte a minţii : cu cealaltă se gândea la Sarie Villier, fata albă. Toată noaptea visase că îl strigă şi că-l chiamă. Ii vorbea. Râdea. Pe urmă rămânea tăcută şi gravă. Avea ceva din răutatea copiilor. I se părea că o cunoaşte de când lumea. Parcă se jucase de mic alături de ea şi crescuseră împreună. I se părea că se înţeleg cum puţini oameni se pot înţelege.

Dar nu era aşa. Ea era albă şi el, mulatru. Era ceva care nu se putea schimba. Nu, nimic nu putea schimba asta. Şi era o prostie din partea lui că se gândea la ea. O să-i creeze neplăceri. Ce-i spusese Mako în seara aceea ? Ceva despre rase, despre rasismul care reflectă cele mai josnice prejudecăţi omeneşti. Poate. Dar prejudecăţile acestea existau şi nu puteai face abstracţie de ele. Trebue să trăieşti printre oameni şi oamenii sunt aşa cum sunt ! E uşor să spui — cum face Mako — că trebue să lupţi până se va recunoaşte egalitatea dintre rase. Dar cu totul altceva este să treci la fapte. Şi în afară de asta, el voia să trăiască, să râdă, să fie fericit... Voia să-i ajute pe ai săi, e drept, dar totodată voia să fie şi el fericit. Şi pe urmă, nu poţi lupta bine dacă nu urăşti şi el nu ura pe nimeni. El nu-i ura pe albi. Numai când îi făceau vreun rău se înverşuna împotriva lor. Dar după ce îi trecea, nu mai avea chef să se lupte cu nimeni. Poate fiindcă era mulatru. Ce

spusese Mako? Cum îi caracterizase el pe mulatri? A, da! Oameni care trăiesc între două lumi. Dar noaptea trecută, Sarie Villier fusese lângă el şi el nu se simţise prost, nu se simţise un om care trăieşte între două lumi. Alături de ea se simţea întotdeauna bine.

„Dar să lăsăm la o parte simţămintele; n'o să iasă nimic din toate astea. Mai bine să n'o mai văd. Mai bine să uit totul. Să muncesc din răsputeri şi să uit de fata care se numeşte Sarie Villier. Să-mi amintesc numai că a fost odată o fată albă, pe care o chema Sarie Villier şi un băiat, Lanny Swartz, care era însă mulatru. Nu trebue să uit asta niciodată. Cele două lumi nu se pot amesteca una cu alta. Aşa e, nu se pot amesteca".

Bătrânul Schimd îi spusese că ştiinţa de carte va deslănţui o putere imensă în sânul poporului său şi că el, Lanny, trebue să aibă şi el un rol în această prefacere. De asta se întorsese acasă. Nu ca s'o vadă pe Sarie Villier. Ministerul Invăţământului aprobase subvenţionarea şcolii şi şcoala era lucrul de căpetenie. Albii îl lăsau în pace. Nu l-ar mai lăsa însă dacă l-ar vedea cu Sarie. Şi s'ar isprăvi atunci şi cu şcoala! Nu! N'o s'o mai vadă. O să se plimbe prin alte locuri, o să citească şi o să se gândească la altceva. O să găsească el destule mulatre, chiar dacă n'ar fi decât pentru a mai schimba puţin felul de viaţă...

După ce se hotărî să n'o mai vadă pe Sarie, Lanny se simţi parcă mai uşurat. E drept, i se strângea inima, dar se făcea că nu bagă de seamă. Işi alunga din minte orice gând în legătură cu Sarie.

Acum se gândea la Mabel, dar parcă Mabel era o străină şi nu sora lui. Ii veni în minte maică-sa. Ce lovitură o să fie pentru bătrână plecarea Mabelei! O să facă tot ce i-o sta în puteri ca s'o lămurească. O să stea cu ea diseară, după plecarea fetei...

Se sprijini de zidul scund care împrejmuia fântâna comunală, dela capătul Străzii Mari, lăsându-şi gândurile să hoinărească în voie.

„...Mabel pleacă diseară. Sper că n'o va duce prea greu. Să nu uit să-i las două lire...

...In vremea din urmă, n'am mai văzut-o pe Fieta. Sunt curios să ştiu când o să i se urască din nou aici şi când o să plece la Cape Town, ca să se întoarcă de acolo cu alt copil. Ciudată femeie! Ce-o fi între ea şi Sam Nebunul ?...

...Trebue să mă întâlnesc cât mai repede cu Mako şi cu Isaac. Numai cu ei mai pot schimba o vorbă Ce-ar fi să mă duc până la Mako mâine seara ? Aş vrea să văd cum o duc în satul lor...

...Ce-or fi făcând acuma cei dela Cape Town? Celia! Parcă n'aş fi trăit niciodată alături de ei !..."

Şi aşa îşi depănă el firul amintirilor, dar gândul îi era la Sarie Villier şi-l pândea necontenit, din umbră parcă, încercând să iasă la iveală.

O bătrână veni să ia apă dela fântână şi-l salută cu respectul cuvenit unuia care ştie multe, aproape la fel de multe ca şi albii. Lanny îi ajută să-şi scoată găleata şi femeia plecă emoţionată, grăbită să povestească vecinilor cum o ajutase un om atât de învăţat ! Să mai adauge o poveste la legenda ţesută cu dragoste în jurul lui Lanny Swartz, băiatul care plecase la Cape Town ca oricare dintre copiii desculţi din sat şi se întorsese om învăţat, cu titluri înalte şi cu poza în ziarele din Cape Town !

Se uită la ceas. Venea vremea să se ducă la şcoală. Işi aprinse o ţigară şi urcă agale strada. Oamenii îl priveau şi îl salutau dela ferestre sau din prag. Făceau legătura între această plimbare şi cele spuse de Lanny la biserică, anume că oamenii au nevoie de aer curat. Lui dumnezeu, spusese el, îi plac ferestrele larg deschise şi oamenii care se spală pe tot corpul, şi pe unde se vede, şi pe unde nu. Când îl zăriră trecând, unele mame — mai coapte la minte — se grăbiră să deschidă geamurile...

Deodată, Lanny auzi un râs ascuţit şi strident, urmat de nişte urlete prelungi care se prefăceau până la urmă într'un fel de hămăit. Urletele şi gemetele se auzeau din ce în ce mai tare. Veneau parcă dindărătul prăvăliei bătrânului evreu. Oamenii se uitau unii la alţii, şi când îşi dădeau seama despre ce e vorba, spuneau copiilor să intre în casă şi să stea cuminţi, dar

copiii se încăpăţânau să rămână pe stradă, ca să vadă tot.

Preotul ieşi din bisericuţa lui dărăpănată şi se îndreptă spre Lanny: urletele nebunului se auzeau tot mai aproape.

— Sam urlă, îi spuse el cu amărăciune. Iar au intrat dracii în el!

Copiii care sburdaseră prin faţa bisericii — sfântul lăcaş era în acelaş timp şi şcoală — se opriră din joacă şi dădură buzna, ca să vadă spectacolul. Ochii le licăreau de curiozitate.

La vederea lui Sam Nebunul satul amuţi. Mergea pe două cărări, cu un ciolan prins de cingătoare şi cu hainele sfâşiate. Avea sgârieturi şi tăieturi adânci peste tot şi sângele, amestecat cu noroi, i se uscase pe obraz şi pe cap. Părul —aspru — şi-l tăvălise parcă prin nămol.

Sam Nebunul făcu un salt şi trase un chiot puternic. Apoi se întinse pe jos, se târî pe burtă şi începu să mănânce ţărână, râzând sălbatic.

— Trebue să-l potolim, spuse Lanny şi făcu un pas înainte.

Preotul îl apucă de braţ.

— Ia seama, e primejdios dacă nu-l laşi în pace, fiule!

— Trebue să-l potolim, spuse Lanny din nou, trăgându-şi braţul şi continuând să înainteze.

Sam Nebunul îşi ridică privirile în sus şi-l văzu venind. In ochi i se ivi o căutătură vicleană. Cercetă pământul din preajmă până dădu de un băţ gros şi rămase cu ochii ţintă la el. Apoi se uită iar la Lanny. Scoţând un fel de guiţat puternic şi piţigăiat, se repezi, apucă băţul cu forţa sporită a nebuniei şi se apropie de Lanny, bolborosind ceva.

— Vino îndărăt, fiule! strigă preotul.

— Dacă fug, mă omoară, îi răspunse Lanny.

— Şi dacă stai pe loc te omoară. Vino îndărăt!

— Sam, sunt prietenul tău, îi spuse Lanny — nu-i plăcea privirea smintită şi vicleană din ochii lui Sam. Nu-i plăcea veselia batjocoritoare şi setea de sânge ce-i licăreau în ochi.

— Sunt prietenul tău, repetă el.

Sam se apropia mereu. Erau acum la numai câţiva metri unul de altul. Lanny îl văzu că se pregăteşte să-l lovească şi, cuprins de spaimă, se pregăti s'o ia la fugă.

— Nu fugi, Lanny Swartz ! îi porunci Fieta, din spatele lui.

Şi femeia, repezindu-se între Lanny şi Sam, întinse mâna :

— Dă-mi bâţul, îi spuse ea cu blândeţe lui Sam.

Nebunul se opri atunci, şovăi parcă.

— Dă-mi-l mie, repetă ea cu acelaş glas blând.

Sam îşi roti privirile în jur, ca şi cum ar fi căutat o scăpare. Apoi, înciudat, aruncă bâţul. Un timp îndelungat Fieta îşi concentră privirea în ochii smintitului. Nebunia părea că se risipeşte, făcând loc unei cumplite suferinţe. Sam începu să tremure şi să geamă.

Era din nou conştient şi din nou simţea acea apăsare a creierului. Se împletici şi căzu în braţele Fietei. Atunci apăsarea din creier cedă.

Curând îşi va reveni din leşin, se va simţi mai bine şi îşi va putea vedea iar de treburile lui.

Lanny încercă să-i ajute Fietei, dar ea îl îndepărtă, repezită :

— Lasă-mă'n pace !

Preotul îl apucă de braţ şi-l trase la o parte.

— Las'o, fiule !

Fieta ţinea în braţele ei puternice trupul schilod al lui Sam Nebunul. Il făcu să se ţină drept şi îl târî spre casa mamei sale.

Un răstimp, domni o linişte adâncă peste tot. Nicio mişcare. Parcă te-ai fi aflat într'un sat împietrit, cu oameni împietriţi. Nemişcarea ţinu câteva clipe, apoi totul reveni la normal. Ochii oamenilor îşi pierdură fixitatea. Cu toţii începură să răsufle din nou. Sângele porni mai departe prin vine. Viaţa era viaţă, ca peste tot în Africa de Sud şi în întreaga lume.

Lanny se întoarse şi o apucă spre şcoală, spre copiii pe care trebuia să-i înveţe carte. Gospodarii porniră să-şi îngrijească de case, să-şi sape petecele de pământ, să le are, şi să le muncească aşa cum se cuvine, pentru a goni solii morţii dela uşă.

Numai în casa mătuşei Annie era linişte. Fieta veghia trupul schilod al lui Sam Nebunul. In sufletul ei se amestecau o dragoste neţărmurită şi o ură aprigă, ce i se oglindeau în priviri...

In cele din urmă, Sam deschise ochii. Erau calmi şi paşnici. Licărea în ei o privire înţelegătoare şi înţeleaptă.

— Te-a durut rău de tot, nu-i aşa ? întrebă Fieta.

El încercă să zâmbească. O parte a feţii i se strâmbă.

Fieta dădu din cap cu amărăciune.

Sam o privi întrebător.

— Nu, de data asta nu te-ai lovit prea tare, dar erai cât pe-aci să-l omori pe Lanny Swartz !...

O umbră de suferinţă îi trecu prin ochi. Se simţea încă prea slăbit ca să vorbească, dar o mai întrebă ceva din priviri. Ca prin minune, ea îi înţelese şi această întrebare şi-i răspunse.

— Nu. Nici nu l-ai atins. Te-am oprit înainte de a-i face vreun rău.

Ea îi citi recunoştinţa din ochi. In faţa acestei mărturii, o părăsiră puterile. Işi lăsă capul în jos, până ce bărbia i se propti în piept. Lacrimile îi curgeau şiroaie, prelingându-i-se pe rochie. Sam întinse mâna cea sănătoasă şi îi atinse degetele. Peste câtva timp, spuse :

— Trebue să mă duc la Lanny să-i cer iertare.

— Mai întâi să te odihneşti.

Il făcu să şadă mai bine pe patul ei cel vechi.

— Să-ţi fac o cafea. Pe urmă, dormi puţin...

Se duse în cealaltă cameră, aprinse primusul şi încălzi cafeaua rămasă de dimineaţă. O turnă în ceaşcă şi i-o aduse. Sam, atent la fiecare mişcare, se gândea mereu la ea. Când intră cu cafeaua, se uită la ea : era iarăşi plină de vlagă. Trecuse ceasul lacrimilor şi al slăbiciunilor.

— Bea, îi zise Fieta.

Sam se ridică în capul oaselor, luă ceaşca din mâna ei şi sorbi îngândurat.

In toţi anii aceştia, ea îl iubise mereu, cu o dragoste nedesminţită, neschimbătoare. Dece ? Ce o făcea să se poarte aşa ? Dece e dragostea aşa ?

O privi în ochi.

— Ce e ? întrebă femeia.

Rămase o clipă pe gânduri, apoi spuse :

— Dece nu-şi poate nimeni stăpâni dragostea ?

Fieta zâmbi. Pe buze îi venise un răspuns banal, dar îl privi în ochi şi nu mai spuse nimic. Se întoarse şi se duse să privească afară, pe ferestruică.

— Ce bună-i cafeaua ! spuse Sam.

— Mai am, dacă vrei, îi şopti ea fără să se întoarcă.

Soarele asfinţise. Lanny puse note copiilor şi le dădu drumul acasă. Orele de şcoală îi înghiţiseră încă o zi din viaţă, o zi care nu avea să se mai întoarcă, o zi care se pierduse pentru totdeauna în secundele şi minutele ce alcătuiau trecutul din viaţa fiecărui om. Se făcuse iarăşi seară.

Bisericuţa era liniştită. Atât de liniştită, încât Lanny desluşi limpede tic-tacul ceasornicului lui de mână. Peste tot, numai umbre. Şi gândurile lui erau la fel de întunecate ca umbrele din preajmă.

...In seara aceea, bătrânele se întâlneau într'o casă dela capătul Străzii Mari. Şi maică-sa se ducea acolo. Diseară, maică-sa va fi acolo, iar Mabel în drum spre Cape Town. Poate că şi plecase.

Se simţea vinovat faţă de Mabel. Ar fi trebuit să se gândească mai mult la frământările ei. Ar fi trebuit s'o ajute mai mult. Dar el era preocupat numai de propriile lui frământări, numai de propriile lui probleme sentimentale. Nici măcar nu încercase s'o ajute. Cine ştie dacă Mabel nu va ajunge şi ea ca femeile acelea din Cape Town care aşteaptă pe sub felinare şi care chiamă bărbaţii prin gesturi şi ochiade ! Parcă o şi vedea la un colţ de stradă, legănând din şolduri şi îmbiind bărbaţii din ochi...

Lanny ieşi grăbit din bisericuţa întunecată şi merse repede până-şi zări casa. Atunci paşii lui deveniră nesiguri. Ferestrele nu erau luminate. Poate că nu plecase încă, sau poate că venise şi plecase. Il muncea îngrijorarea. O nouă şi ciudată nemulţumire îi apăsa inima. Grăbi iar paşii.

Deschise uşa bucătăriei şi aprinse un chibrit. In lumina lui pâlpâindă o zări pe maică-sa. Chibritul se stinse. Il cuprinse din nou teama. Ceeace văzuse i se întipărise în minte ca un tablou: bătrâna şedea cu coatele pe masă şi îşi ţinea capul în mâini, aproape nemişcată. Gândul morţii îl străfulgeră o clipă, şi Lanny se înfioră.

Cu degete nesigure aprinse un alt chibrit şi apoi lampa cu gaz. Flacăra îşi împrăştie razele şi în curând lumină întreaga odaie. Lanny atinse uşurel umărul maică-si; bătrâna făcu o mişcare şi îşi înălţă capul.

— Bună seara, dragul meu!

Lanny se apropie de masă şi oftă. O clipă, inima îi svâcni fără nicio noimă, apoi reveni la normal. Zâmbi obosit.

— Vai, ce maldăr de rufe am avut de spălat, Lanny! Mă dor toate oasele! Mă mai odihneam, înainte de întrunirea religioasă, la care o să ne rugăm cu toţii. Era aşa de bine pe întuneric! Stai jos, băiete. Vrei un ceai? Să-ţi fac, înainte să plec, şi bătrâna zâmbi. Vezi. n'am uitat că-ţi place să bei ceai seara, ca la Cape Town. Imbătrânesc, dragul meu. Maldărul ăla de rufe m'a dat gata. De Beer, olandezii, au nişte rufe murdare! Şi sunt atât de cârpănoşi! Trei şilingi ca să le spăl pe toate. Muncă de o zi... Dar ce tot îndrug eu? Mă duc să-ţi fac ceaiul.

— Lasă, mamă, nu te mai obosi.

— Nu vrei ceai?

— Nu. Unde-i Mabel?

— Cum? Nu ţi-a dat de mâncare?

— Am mâncat. I-am spus să nu aibă grijă de mine. Unde-i?

— Nu ştiu. Poate că nu s'a întors încă dela lucru.

Lanny se uită întrebător spre uşa camerii de alături.

— Ai mâncat? o întrebă el, dar fără prea mare interes.

— Da. De Beer ăia or fi ei sgârciţi la parale, dar te hrănesc bine. O bucată de carne, o plăcintă, o cană mare cu cafea şi brânză.

Lanny se duse alături, aprinse lampa şi se uită sub pat. Cufărul de paie al soră-si nu mai era acolo,

Căută din ochi rochiile atârnate de perete. Cele trei rochii ale fetei dispăruseră. Se duse la geamantanul lui, îl deschise şi scoase portofelul. Nu mai erau decât trei din cele cinci lire sterline, câte avusese acolo. Cu un simţământ de vinovăţie cercetă mai departe, ridică hârtia de pe fundul geamantanului şi îşi numără banii: nu lipsea nimic. Se simţea acum şi mai vinovat. O bănuise degeaba...

Din cealaltă odaie auzea glasul maică-sii, care-i povestea mai departe ce mult se mănâncă în casa olandezilor De Beer, ce bucate avuseseră la prânz şi cât de slabi erau totuşi, deşi mâncau atât.

Se întoarse lângă ea. Avea de gând să-i spună că Mabel a plecat. Când o privi însă în faţă, amuţi.

Bătrâna tăcuse. Se uită la el, cu un amestec de nelinişte şi teamă, cu un fel de rugăminte lipsită de vlagă şi de limpezime în ochi. Nu-i scăpa sforţarea pe care o făcea el ca să-i spună ce avea pe suflet. In clipa aceea el se hotărî să n'o mai vadă pe Sarie Villier...

— Ce e, Lanny?

Căuta să-şi stăpânească tremurul din glas.

Lanny îi ocoli privirea şi tăcu. Ce greu îi vine omului să dea cuiva o veste rea! Ii era necaz pe soră-sa că-l pusese în situaţia asta.

— E vorba de Mabel, nu-i aşa?

Cum Lanny nu îndrăznea să-i vorbească, bătrâna se ridică, veni lângă el şi-i atinse braţul:

— E mai rău dacă-mi ascunzi ceva decât dacă-mi spui adevărul. Hai, spune-mi! Ce e? Te rog!

— A plecat de-acasă, zise Lanny, nepăsător parcă.

Bătrâna se depărtă şi se lăsă greoaie pe scaun:

— Aşa a fost să fie! Şi unde s'a dus?

— La Cape Town, îi răspunse Lanny, dar nu avu curajul să se uite în ochii ei.

— A plecat cu cineva?

— Nu. Singură.

— Şi ce o să facă acolo? Din ce o să trăiască?

Lanny se duse la uşă şi privi afară.

— Are bani?

— I-am dat două lire...

— Cât o să-i ajungă banii ăştia?

— Ştiu şi eu?

— Bine, dar tu ai fost la Cape Town, şi ştii.

— Nu ştiu, mamă!

Bătrâna îşi roti privirea prin odaie, se duse până în pragul celeilalte încăperi, privi înăuntru şi se întoarse la locul ei. Clătină din cap odată, de două, de trei ori...

— Drăguţa de ea! şopti ea într'un târziu. Cine o să mai aibă grijă de ea, cine o să-i mai coasă, cine o să-i mai spele rochiile?

Se uita la Lanny, aşteptând un răspuns. Dar Lanny îşi aprinsese o ţigară şi fuma, neliniştit. I-ar fi fost mai uşor dacă maică-sa ar fi început să plângă. Aşa...

— Cine-o s'o mai trezească dimineaţa?

— Of, doamne, doamne! făcu Lanny cu năduf.

— Cine-o s'o mai certe?

Glasul îi tremura. Adăugă:

— Asta o să-i lipsească, Lanny. O să-i lipsească cineva care s'o dojenească. Cine o s'o mai ţină de rău acolo?

Lanny îşi svârli ţigara fumată pe jumătate:

— Mă reped până la gară, poate c'o mai prind.

— Şi ce-o să faci? îl întrebă cu blândeţe bătrâna.

— Am s'o aduc îndărăt.

Bătrâna ridică capul. Nu mai avea privirea aceea pierdută.

— Nu, Lanny. Las'o să plece. Aşa vrea ea, şi o podidiră lacrimile. Dacă a vrut să plece aşa cum a plecat, las'o să se întoarcă tot aşa, nesilită de nimeni.

Lacrimile îi curgeau şiroaie. Se ridică şi începu să deretice prin casă. Mută un scaun din loc, şterse o închipuită urmă de praf, puse o ceaşcă mai spre mijlocul mesei şi potrivi lampa. Plângea întruna.

— Trebue să mă duc. Altfel, întârzii, spuse ea şi intră repede în camera de alături. Apoi se înapoie şi se îndreptă spre uşă. Lanny o opri, apucând-o de mână. Maică-sa însă se smuci şi Lanny îşi aduse aminte că şi Fieta făcuse la fel, când îl ţinea pe Sam Nebunul. Dar acum era vorba de altceva. Era vorba de mama lui. Şi pricina era Mabel.

— Nu-mi purta de grijă, îi spuse bătrâna. Vino când vrei; poţi pleca, dacă vrei, şi acum. Dacă nu sunt acasă când te întorci, nu mă aştepta, culcă-te. Mâine o să fie bine.

Ieşi repede. Ca şi cum ar fi fugit de el.

„Trebue să mă feresc de Sarie Villier", gândi Lanny.

Chinuit de dor şi întristat, stinse lampa şi se luă după maică-sa prin beznă.

6

Zilele se prefăcură în nopţi şi nopţile în zile; patru zile şi patru nopţi. Soarele răsărea şi apunea, întunericul se lăsa şi se împrăştia, uneori era mai cald, alteori mai răcoare şi în anumite ceasuri oamenii erau mai sgomotoşi ca în altele.

Nimic nu se schimbase; nici mulatrii, nici casele. Se întâmplau doar lucruri mărunte, fără nicio însemnătate. Intr'o zi s'a prăbuşit, de pildă, fără nicio pricină, o parte dintr'un acoperiş. Altădată, o femeie bătrână a căzut la fântâna din Strada Mare, şi-a rupt piciorul şi au adus doctorul tocmai dela o depărtare de douăzeci de mile, ca să i-l pună în ghips.

E adevărat că Mabel plecase din sat şi două zile numai despre asta s'a vorbit la Stilleveld. Pe urmă oamenii au uitat-o. Tinerii cam aveau obiceiul să fugă la oraş, dar asta nu însemna nimic. Viaţa îşi vedea de mersul ei, ca şi mai înainte. Numai cine era foarte atent băga de seamă că mama lui Lanny se schimbase mult de tot. Părea mai bătrână şi se făcuse parcă mai mică. Când n'o vedea nimeni, avea în ochi o privire sfâşietoare.

Tăcerea lui Lanny, lumea o punea tot pe seama plecării soră-si.

Şcoala mergea tot mai bine. O seamă de copii începuseră să citească destul de uşor. Unul sau doi învăţau chiar foarte bine. Lanny le spuse că dacă o vor ţine tot aşa, le va face rost de burse, să plece la Cape Town, şi părinţii acestor elevi silitori îşi luau dela gură ca

să-i hrănească mai bine. Munceau din răsputeri şi se lipseau de multe, socotind că fiul sau fiica lor este o personalitate însemnată. „Auzi, ştie să citească şi să scrie... Aproape tot atât de bine ca şi albii..."

Fieta mergea legănându-se, ca deobicei, cu aceleaşi priviri ispititoare. Când se plimba, seara, bărbaţii îi urmăreau mişcările lascive ale trupului ademenitor şi în priviri le scânteia o dorinţă făţişă. Femeile se mirau văzând că Fieta nu mai pleacă din sat. Nu mai stătuse niciodată atât de mult locului. Unii lăsau să se înţeleagă că pusese ochii pe profesor şi mulţumeau cerului că el nu-i dădea nicio atenţie.

Dela ultima lui criză, Sam Nebunul nu se mai arăta decât foarte rar. Fieta rătăcea nopţile, căutându-l, dar cu toate că nu-l găsea, nu se ducea niciodată la casa cea mare.

In tot acest timp, Lanny se feri să mai sue culmea dealului care domina cele două văi. Se plimba în fiecare seară, dar departe de locul acela, de creasta aceea, făcând multe mile pe jos, până cădea istovit. Pe urmă se întorcea acasă, dar rămânea treaz ceasuri la rând; apoi îl cuprindea un somn neliniştit şi nesănătos.

Era într'o după amiază, către asfinţit. Soarele cobora spre apus. Lanny îşi stinse ţigara şi închise cartea. Maică-sa îl privea cu îngrijorare. Işi dădea seama că se întâmplă ceva rău. Işi dădea seama că în ultimele zile se petrecea ceva rău în sufletul băiatului ei. Ar fi vrut să-l întrebe, dar nu îndrăznea. Lanny se sculă de pe scaun şi se duse în camera cealaltă.

„Doamne, îndură-te şi ajută-i, se rugă bătrâna. Nu ştiu ce are, dar fă să-i meargă bine! E un fiu bun şi ne ajută pe toţi!"

Lanny ieşi din odaie şi se îndreptă spre uşă:

— Iţi trebue ceva dela prăvălie, mamă?

— Nu, dragul meu.

Urcă agale Strada Mare. Se simţea sleit, uscat şi gol ca un fruct găunos. Nu mai avea chef de nimic. Nu se mai gândea la nimic. Se mişca doar şi trăia, dar numai din instinct. Işi dădea seama, cu nepăsare,

că în fond, era nefericit. Nu mai simţea nici loviturile şi nici durerile. Loviturile şi durerile sunt totuşi lovituri şi dureri, pe câtă vreme, nefericirea e altceva. Cei loviţi de soartă nu sunt neapărat nefericiţi. Nefericirea înseamnă altceva. O moarte înceată, purtând în ea o umbră de dor. Da, asta e nefericirea. Să nu fii în stare nici măcar să plângi sau să râzi; să nu-ţi pese de nimic şi totuşi, să-ţi pese grozav de mult. Nefericirea! Un cuvânt folosit în vorbirea oamenilor şi tradus acum în realitate.

Instinctiv, îşi dădea seama că dacă va reuşi să îndure şi chinul zilei aceleia, dacă se va stăpâni până ce va trece şi ziua aceea, dacă va izbuti să stea departe de vârful dealului şi de ea, toate vor merge mai uşor. Va fi salvat. Salvat, dar nefericit.

Urcă treapta dela intrarea prăvăliei bătrânului evreu, şi, când ridică ochii, o văzu pe Sarie Villier. Intorsese capul spre el. Se priviră.

Bătrânul evreu, care stătea la tejghea, dispăru. Dispăru şi Isaac, care-şi freca ochelarii cu lentile groase şi se uita cu ochii lui neastâmpăraţi când la unul, când la celălalt. Dispăru şi Sam Nebunul, care aştepta lângă Sarie şi care vedea şi înţelegea totul. Rămaseră singuri.

Un bărbat şi o femeie. Singuri, faţă în faţă. Privindu-se unul pe altul, peste toţi şi peste toate. Făcând să piară totul din jurul lor, nemaiştiind decât de ei înşişi. Uitând de lumea din jur, uitând de tot. Uitând prăvălia în care roiau muştele, uitând privirile cercetătoare ale oamenilor care îi pândeau să vadă ce vor face. Nimic nu-i mai interesa înafara fiinţei lor. Vorbea acum bărbatul cu femeia. Vorbeau acelaş grai în care se vorbea cu veacuri înainte ca oamenii să-şi stăpânească temeinic sunetul glasului şi să facă din el un mijloc precis de înţelegere între ei: graiul ochilor.

Ochii ei îi spuneau cu o umbră de mustrare: „Te-am aşteptat în fiecare noapte!"

Ochii lui erau muţi, ca ai unui vinovat.

Ochii ei spuneau: „Da dece n'ai venit? Mi-ai făgăduit..."

Acestea se petrecură într'o frântură de secundă, apoi totul reveni la normal. Tânărul Isaac era iar în colţul

lui, îşi freca ochelarii şi-i privea. Bătrânul evreu nu-şi terminase fraza. Ochii înţelepţi ai lui Sam măsurau încă totul...

Sarie întoarse capul şi zâmbi negustorului, Sam luă un pachet de pe tejghea şi îl băgă în coş, Isaac se ridică şi făcu o mişcare spre Lanny, rămânând însă tot de partea cealaltă a tejghelii, cu un surâs prietenos pe buze.

— Ţi-a venit o scrisoare dela Cape Town ! îi spuse el.

Lanny aşteptă să i se dea scrisoarea.

Isaac se duse până la masa din colţişorul care servea drept oficiu poştal şi i-o aduse.

Lanny se uită la scrisul de pe plic şi-l recunoscu. Era al Celiei. Şi iarăşi se simţi în stepa lui deluroasă. Un mulatru, un om intre două lumi, cum zicea Mako. Fata din faţa lui, care se afla la câţiva paşi de dânsul, era o albă. Se afla într'o ţară, ale cărei legi scrise şi nescrise spuneau în fond : „Nu trebue să existe egalitate între negri şi albi, nici în biserică şi nici în stat."

„Ţine minte, Lanny Swartz, ţine minte asta !" îşi zise Lanny în sinea lui, dar ochii lui priveau pe furiş spre Sarie şi inima îi svâcni de bucurie când văzu că şi ea se uită la el. Işi înnăbuşi bucuria şi se uită la scrisoare.

„Mai bine gândeşte-te la Celia, îşi spuse el. Gândeşte-te la ea. E mult mai frumoasă decât fata albă din faţa ta. Şi e dintre ai tăi. Cu ea n'o să ai nicio supărare. Mulatrii trebue să rămână între ei. Mulatrii cu mulatrii, albii cu albii şi negrii cu negrii. Nu trebue să se amestece unii cu alţii. Gândeşte-te la Celia, Lanny Swartz, gândeşte-te la ea..." Dar Sarie era aproape de el şi deşi nu era aşa de frumoasă şi de vioaie ca Celia, era aici, întipărită în mintea lui, strecurându-i-se în toată fiinţa, turburându-i sufletul. Deschise scrisoarea, apoi o vârî în buzunar fără s'o citească.

„E ceva la mijloc — gândea Isaac, — dar mă întreb ce ! E ceva între ei. Imi dau seama, o simt ! Ceva puternic şi de neînlăturat. Dar ce anume ? Doamne, dumnezeule ! dece este aşa de greu să-i înţelegi pe ceilalţi, să afli ce se petrece în sufletele lor, să le

pătrunzi tainele? Nu numai să simţi că se petrece ceva în ei, dar să ştii şi ce anume!"

— Aş dori nişte ţigări şi tutun, spuse Lanny.

— Aceleaşi ca deobicei?

— Da.

Isaac aduse ţigările şi tutunul.

— Ah! Era să uit! Să ne trimiteţi şi un săculeţ cu făină, spuse Sarie bătrânului.

— Am înţeles, domnişoară Villier.

Şi bătrânul făcu un bon.

— Mi-au venit o seamă de cărţi noi dela Cape Town, zise Isaac. Treci pe la mine să le vezi, când ai timp.

Lanny dădu din cap.

— Făina ne-ar trebui chiar azi, spuse Sarie.

— O veţi avea, îi răspunse bătrânul frecându-şi mâinile. O veţi avea cât de curând!

Sarie se îndreptă spre uşă. Sam luă coşul şi porni şchiopătând în urma ei. In prag, fata se opri şi se întoarse. Ochii i se opriră asupra lui Lanny. Pe obraz îi mijise un surâs.

— Cum mai merge cu şcoala, domnule Swartz?

Lanny se întoarse repede şi o privi.

— Foarte bine.

— Mă bucur. Cum îţi place liniştita noastră vale? Trebue să te simţi foarte singur aici, după agitaţia dela Cape Town! Ii duci dorul, nu-i aşa?

— Ştiu şi eu? şopti Lanny cu o umbră de amărăciune în glas.

Bătrânul râse. „Ce fată bună! Nu-i pasă că vorbeşte cu un mulatru! Vorbeşte cu profesorul cu respectul cuvenit oricărui profesor, fie că e alb, albastru sau verde". Şi, deodată, fata îi plăcu.

— Eu sunt bătrân — rosti el — şi nu am ştiinţa cărţilor pe care le citesc aceşti doi tineri, şi poate şi dumneata, domnişoară, dar ştiu ceva ce nu se găseşte prin cărţi. L-ai întrebat dacă nu se simte singur aici, in valea asta liniştită, cum îi spui dumneata. Şi el ţi-a răspuns că nu ştie. Dece a răspuns aşa? Pentrucă în cărţi, nu întâlneşte lucruri de-astea!

Isaac zâmbi şi începu iar să-şi frece de zor ochelarii. Lanny îşi aprinse o ţigară şi se sprijini de tejghea.

Bătrânul evreu dădu din cap cu înțelegere.

— N'ai decât să râzi, fiule! N'ai decât să-ți zici în gând, „bătrânul ăsta iar vorbește în somn"! Dar când spun eu un adevăr, să știi că-i rupt din viață! Da, valea noastră e pustie. Aici nu vezi altceva decât șirul zilelor care trec ușor, aici e întotdeauna liniște și nu auzi decât bătaia vântului. Sunt multe văi ca asta în țară. Văi cu câteva case și o mână de oameni, văi pustii, văi în care oamenii se luptă pentru o pâine și un adăpost pentru copiii lor. Și în toată lumea sunt mai multe văi dintr'astea decât orașe. Și cele mai multe sunt pustii ca și a noastră... Dar mai există o vale. Valea inimii. Și ea e pustie. Pentrucă lucrurile merg rău și răul o face să fie pustie și tristă. Chiar dacă trăiești într'un oraș mare, inima poate să-ți fie la fel de pustie ca și valea noastră. Valea inimii scapă de tristețe numai când găsește dragoste, bunătate, înțelegere, când nu mai există ură și amărăciune; când pruncii râd... Pentru mine, văile sunt liniștite și aici, ca și la Cape Town și peste tot. Iată, domnișoară Villier, cum vede lucrurile un evreu bătrân care nu mai are nici țară, nici cămin.

Zâmbi stingherit și se apucă să-și frece tejgheaua. Isaac se uită uimit la tatăl său.

Lanny se simțea prost. Ar fi vrut să plece, dar Sarie stătea între el și ușă.

Ochii lui Sam nu mai aveau astâmpăr. Bătrânul se uită la el și dădu din cap. Se înțelegeau din priviri.

Sarie îl privi pe Lanny.

— Atunci, aștept... La revedere!

— O s'o primiți chiar azi, spuse bătrânul, cu gândul la făină.

Aruncându-i lui Lanny o ultimă privire cercetătoare, Sam porni după Sarie.

Isaac își reveni și se scutură de toate gândurile lui în legătură cu valea inimii. Ii zâmbi lui Lanny:

— Nu te-am mai văzut demult...

— Am fost ocupat, îi răspunse Lanny.

— Imi pare rău de Mabel!

Lanny ridică din umeri.

— Se vede că așa a fost să fie. Tare aș vrea să știu unde e! Ar fi trebuit să-i dau o scrisoare către un prieten de-al meu...

„Nu-ți pasă decât de tine“, se gândi Isaac. Apoi spuse cu glas tare:

— Mako a fost chiar ieri pe la mine. M'a întrebat de dumneata.

Lanny se ridică brusc.

— Trebue să mă duc. Știi, cursul seral... Ne mai vedem noi...

— Bine!

Lanny se duse până la ușă, apoi se opri.

— Nu vrei să faci câțiva pași cu mine? îl întrebă pe Isaac deodată, dar nu se încumetă să se uite la el.

Isaac se întoarse spre taică-său, dar până la urmă, întrebă:

— Dece nu?

— Numai dacă nu ai treabă... șopti zorit Lanny.

— Merg cu plăcere!

Isaac își scoase șorțul și ieși de după tejghea. Citi în ochii tatălui său o mustrare și strânse pumnii.

— Mă întorc îndată, tată!

Dar bătrânul clătină din cap, posomorît.

O luară prin spatele prăvăliei și se depărtară de Stilleveld. Merseră un timp în tăcere, Lanny își vârîse mâinile în fundul buzunarelor și mergea cu capul plecat. Isaac, puțin adus de spate, ținea totuși fruntea sus și privea cu nepăsare prin lentilele groase ale ochelarilor.

Soarele asfințea. Doar o urmă portocalie mai licărea pe cer, spre soare apune. Se răcorea. In depărtare, munții, albăstrui, erau învăluiți în neguri.

Din când în când, Isaac întorcea capul și se uita la Lanny dar nu scotea niciun cuvânt.

Valea și casele din sat rămăseseră hăt departe. În urma lor, și acum, pe întinderea pustie, cei doi tineri păreau ca două mogâldețe. Niciun semn de viață în preajma lor. Tăcerea învăluia și câmpia, și dealurile, și pământul și cerul.

„De fapt, n'avea de gând să-mi vorbească, își spuse Isaac. Avea numai nevoie de cineva care să-l înțeleagă.“ Își scoase ochelarii și se uită drept înainte.

— Când a spus că aşteaptă, nu-i aşa că ţi-a spus-o dumitale ?

Mai făcură câţiva metri în tăcere.

— Da.

Trecură iarăşi câteva minute, în care nu percepură nimic înafara liniştii înconjurătoare. Deodată, Isaac îşi puse braţul pe umărul lui Lanny :

— N'ai chef să mi te destănueşti, nu-i aşa, Lanny ? Ai nevoie doar de cineva care să te înţeleagă. Bine. Să ştii că te înţeleg.

Şi fără să-şi spună nimic, în acelaş gând parcă, se întoarseră şi reveniră la locul de unde plecaseră.

Când ajunseră iar în spatele prăvăliei şi se despărţiră, Lanny era mai liniştit. Ii venea mai uşor acum de când ştia că există cineva care îl înţelege. Dar nu numai asta îl liniştea ; mai era ceva, ceva de care nu-şi dădea prea bine seama. Ceva vag, pe care nici nu se căznea să-l desluşească. In fond, n'avea importanţă. Nimic nu mai avea importanţă !

In timp ce se îndrepta spre grămada de case dărăpănate ce alcătuiau Stilleveldul, lumea începu să i se pară mai frumoasă. Gusta măreţia amurgului, urmărea jocul umbrelor pe drumeagul ce urca şi cobora şi simţea cu degetele închipuirii moliciunea firelor de iarbă. Peste tot domnea o linişte deplină. Ridică ochii spre cer şi căută luceafărul. Era acolo, la locul lui şi îşi simţi inima uşoară. Işi vârî mâinile în buzunare, fluieră o melodie veselă şi coborî, legănându-se, pe Strada Mare.

Lumea i se părea acum mai veselă, mai voioasă. Cineva îl salută. Răspunse prietenos şi se opri să asculte gluma deochiată a unui bătrân. Râseră împreună şi, la rândul lui, povesti şi Lanny o istorioară cu haz. Se mai adunaseră vreo doi oameni în jurul lor, şi râseră cu poftă de snoava lui. Vestea că profesorul era în toane mai bune se răspândi ca fulgerul.

Atunci, jumătate din locuitorii străzii ieşiră degrabă în drum şi se închegă o petrecere neaşteptată.

Bătrânul preot ieşi repede din bisericuţă, unde stătuse de vorbă cu dumnezeul său în aşteptarea cursului seral şi încunună poveştile celorlalţi cu una foarte ca-

raghioasă. Apoi aminti tuturor că se apropie ora cursului.

„Mulţumescu-ţi ţie, doamne — şoptea mama lui Lanny, cu însufleţire — fie-ţi numele lăudat!“ Ieşise în stradă cu ceilalţi, îşi văzuse băiatul râzând şi acum nu mai putea de bucurie. Se simţi cu inima uşoară. Aşa fusese Lanny şi când se înapoiase acasă dela Cape Town: numai că acum părea mai mulţumit decât păruse atunci. Nu mai era cel care plecase de acasă cu o oră înainte, când pornise spre prăvălie. Atunci suferise pentrucă băiatul ei era nefericit. Acum bucuria lui o turbura şi ochii i se umplură de lacrimi. Lanny era fericit! Se simţea atât de uşurată, încât picioarele i se înmuiară şi trebui să se sprijine de zid ca să nu cadă. Pe urmă însă îşi reveni.

Preotul îşi lăsă mâna pe umărul ei, şi bătrâna îl privi drept în ochi. Işi dădu cu mirare seama că şi el înţelese schimbarea. Ochii i se umplură de lacrimi, care începură să-i curgă şiroaie pe obraji.

— Am încercat aceeaşi amărăciune ca şi dumneata, soră, spuse bătrânul, dar acum a trecut. Nu trebue să te vadă plângând. E timpul să mergem la şcoală.

Şi grăbi pasul spre bisericuţă.

— Hai, dragul meu, zise mama apucându-l pe Lanny de braţ. Ţi-am pregătit ceaiul. Pe urmă, mergem la şcoală...

Lanny îi mângâie mâna, îi zâmbi, şi luând-o la braţ, intrară amândoi în căsuţa lor.

— Mare-i dumnezeu! şopti bătrâna, dintr'un imbold de recunoştinţă.

7

Sarie Villier se înfundă în fotoliul moale şi închise ochii. Gert se ridică şi plecă fără să scoată un cuvânt. Dealtfel Gert şi Sarie vorbeau rar unul cu altul.

Ea avea grija casei. Ruda săracă... Iar Gert era ultimul dintre adevăraţii Villier. Dela moartea celeilalte Sarie, se schimbase mult. Pe vremuri, fusese un om plin de viaţă, vesel şi pus pe glume. Când era copil, Sariei i se povestise despre nebuniile şi farsele unchiului Gert, despre năzbâtiile şi snoavele lui pline de haz.

Acum era un alt om, tăcut și posac, liniștit și aspru. Ultimul dintre adevărații Villier.

Ea nu era o Villier adevărată. Știa toată povestea. Tatăl ei fusese înfiat de mic copil de bătrânul Gert, tatăl lui Gert, și crescut ca un fiu.

Incercă să-și amintească de tatăl ei... Nu semăna cu ceilalți Villier Toți bărbații din familia Villier fuseseră înalți, voinici, cu părul roșcat. Toți se mândreau cu părul și bărbile lor roșcate. Tatăl ei însă era scund, slăbuț și oacheș. Dar ce povești minunate știa să spună! Și Sarie, zâmbi, visătoare. Da, știa să istorisească. Până și maică-sa nu mai putea sta supărată când începea el vreo poveste cu haz. Maică-sa era totdeauna supărată pe bărbatul ei. Pentrucă era leneș. Villierii cei adevărați spuneau acelaș lucru despre el. Dispretuiau lenea. Numai mătușa bătrână îl iubea pe tatăl ei. Ii era mai drag chiar decât copiii ei. Biata mătușă!

Ce fericiți fuseseră, ea și tatăl ei! Foarte fericiți. In schimb, maică-sa îl certa mereu, se văicărea și plângea. Dar asta nu-i împiedica să fie fericiți.

Avea în față imaginea trecutului și morții ieșeau parcă din morminte. Se vedea iarăși fetiță, în mica fermă din Transvaal. Se vedea în căsuța albă pe care taică-său o construise pe pământul dăruit de bătrânul Gert.

Mai jos de casă curgea un râu și sălciile plângătoare își muiau ramurile în apele lui repezi. Acolo era cuibul fericirii lor. Acolo vorbea el cu sălciile, și îi spunea și ei ce-i răspundeau. Ii făgăduise s'o învețe graiul sălciilor. Inainte o învățase graiul apei, și ea înțelegea acum șopotul râului care cutreiera pământul, îndreptându-se spre marea depărtată.

Marea! O dusese odată la mare, atunci când fusese bolnavă și amândoi ascultaseră glasul aspru al valurilor, mugind, blestemând și amenințând. O vrăjitoare cu gura plină de blesteme, asta era marea! Tatăl ei îi explicase că marinarii, dela mare învățau să înjure: marea este cea mai pricepută meșteră în blesteme și ocăruri!

Dar nu era bucurie mai mare ca în serile în care taică-său deschidea o carte, o lua pe genunchi și-i citea.

Maică-sa nu-i putea suferi cu cartea în față, și nici Villierii. Acum înțelegea dece, dar pe atunci, nu. Villierii fuseseră prin școli, dar numai taică-său își păstrase cărțile și mai strânsese și altele, citindu-le și iubindu-le. Adevărații Villieri se sbăteau din răsputeri, își măreau fermele și zideau case mari. Vindeau grânele și cumpărau porci și vite. Pe câtă vreme tatăl ei muncea atât cât să le ajungă peste iarnă, și se întorcea iar la micuța Sarie, la cărțile și la plimbările lui.

O singură dată îl văzuse supărat. Mama îl certase, zicea că din cauza lui erau săraci, și atunci el se ridicase de pe scaun, își luase pipa și pornise la plimbare. In lipsa lui, mama înhățase câteva cărți de pe masă, le aruncase în flăcări și ințețise focul până se făcuseră scrum. Când s'a întors tata și a aflat ce se întâmplase, s'a înfuriat, i-a tras mamei o palmă și și-a acoperit fața cu mâinile...

Sarie deschise ochii și oftă. Muriseră amândoi. Se ridică brusc și se îndreptă spre camera lui Gert. Bătu în ușă, o deschise și Gert își ridică ochii de pe vechea biblie olandeză pe care o citea.

— Gert, pot să mă duc s'o văd pe mătușa cea mare?

— Nu.

— Te rog!

— Dece vrei să te duci?

— Să văd cum îi mai merge cu sănătatea. E bătrână rău...

— Ii merge bine. Cafra care o îngrijește mi-ar fi spus dacă i s'ar fi întâmplat ceva.

— Aș vrea totuși s'o văd, Gert.

Gert închise cu sgomot biblia.

— Când ai venit aici ți-am spus că ești liberă să te duci unde vrei, numai la ea nu. Ți-am spus să nici nu-mi pomenești de dânsa. Dacă aș fi vrut să fie aici sau să o vezi tu, n'aș fi trimis-o tocmai la capătul celălalt al fermei!

— Dar trebue să se simtă tare singură!

— Ajunge!

Sarie închise uşa şi se duse încet în camera ei. Se uită pe fereastră dar nu văzu nimic în blânda noapte africană. Nu era amărîtă şi nici întristată. Fusese curioasă s'o vadă pe mătuşa cea bătrână. Dece trebuia să locuiască tocmai la celălalt capăt al fermei ? Dece nu stătea aici cu ei ? Iată o întrebare care o urmărea de când venise în casa cea mare, de când aflase că bătrâna era silită să trăiască departe de ei. Dece hotărîse aşa Gert ? Mătuşa cea mare era doar bunica lui ! Dece-o fi Gert aşa cum este ?

Ceeace o mira mai mult era curajul ei când se dusese la Gert să-i vorbească, aşa, deodată, de bătrână.

Clătina din cap căutând să-şi alunge din minte toate gândurile şi îşi aminti de Lanny. In realitate se gândise la el tot timpul, Lanny fusese în adâncul tuturor gândurilor ce-o frământaseră în ultima vreme.

Va fi acolo diseară. Ştia că Lanny va fi acolo. In sinea ei, în fundul inimii ei, ştia. Va veni. Il rugase să vină şi va veni. Inţelesese că el nu mai venise pentrucă nu voia, ci pentrucă se temea. Ii înţelegea şi teama. Dar nu voia ca lui să-i fie frică. Nu avea dece să-i fie frică.

Lanny era mulatru şi ea albă, dar nu vedea niciu deosebire între ei doi. De ceilalţi era deosebită, de el nu. El era un bărbat şi ea o femeie. Un băiat şi o fată.

Deodată îi veni un gând înfiorător : ce-ar face Gert dacă ar afla ? Dar îşi alungă repede gândul. Nu va afla nimeni !

Işi aminti de noaptea în care îl găsise trântit la pământ şi-l adusese în casă, ca să se spele de sânge. Ochii lui avuseseră atunci aceleaşi priviri pe care le avusese şi tatăl ei când se întorsese acasă şi văzuse cărţile arzând.

„Dece-oi fi căutând să-l văd ?“ se întreba ea.

Nu găsi niciun răspuns. I se părea o necesitate. Nu era câtuşi de puţin agitată. Se simţea ca deobicei, ca şi în celelalte seri, când se dusese acolo fără să-l găsească. Nu fusese prea desamăgită nici atunci. Ii păruse rău, desigur, dar atâta tot. Se linişti la gândul că de astădată va veni. Sufletul îi era năpădit de o căldură

și o înțelegere care o covârșeau. Simțea căldura și înțelegerea pogorînd în sufletul ei.

Plecă dela fereastră. Ișì aducea aminte crâmpeie din poeziile pe care tatăl ei i le citise cu atâta dragoste.

Intră în bucătărie fredonând. Cele două negrese spălau vasele. Incepu să facă orânduială, adună și puse lucrurile la locul lor, înlesnind astfel munca fetelor, care o priveau, recunoscătoare: vor putea pleca mai repede acasă.

— Sarie! răsună deodată glasul lui Gert.

Intră grăbită în camera lui.

— Da!

Gert era gata de plecare. „Se duce la Smit", gândi Sarie.

Ferma familiei Smit, aflată de cealaltă parte a liniei ferate, era singurul loc unde se ducea Gert, înafara relațiilor lui de afaceri. De câte ori se ducea la Smit, rămânea acolo și peste noapte și se întorcea acasă bolnav și cu ochii injectați de băutură. In clipele acelea, negrii se fereau din calea lui. Singurul om pe care-l mai trata atunci cu oarecare omenie era Sam Nebunul.

Gert o privi și fata îi citi în ochi un fel de stânjeneală. Ii vorbi pe un ton neobișnuit de blând.

— Mă duc la Smit, și privi într'altă parte. I-am spus lui Sam să nu plece. In drum o să-i spun și lui Viljoen să aibă grijă de casă. N'ai vrea să doarmă cu nevastă-sa aici, cu tine, noaptea asta?

Viljoen era și arendașul, și mâna lui dreaptă și vechilul lui. Dar lui Sarie nu-i plăcea nici el, nici nevastă-sa.

— Sam e deajuns. Pe Viljoeni lasă-i în pace.

Un zâmbet trist se furișă pe chipul lui Gert, făcându-l să pară mai omenesc, mai apropiat.

— Nici mie nu mi-e simpatic, spuse el apăsat, dar e un om muncitor și e singurul care îmi înghite toanele. Pentrucă, nu-i așa, și tu ești dintre aceia care înghit multe, nu?

— Nu face nimic!

— Atunci e bine...

Sarie se întoarse, gata să iasă.

— Sarie...

Fata se uită la el peste umăr.

— Trebue să mă duc la Smit. Aş vrea să mă înţelegi, Sarie...

„Bietul Gert, gândi ea. Numai în clipe de astea îmi spune pe nume!“

— Inţeleg, şopti ea.

— Nu înţelegi! Nu poţi să înţelegi, zise el furios parcă, dar se linişti şi dădu din cap. Nu-i nimic. Dă ordin să-ţi pună şaua şi du-te la mătuşa cea bătrână, dacă vrei. Dar te rog să nu-mi spui nimic despre ea. Ne-am înţeles?

— Da, Gert.

Fără să se mai uite la ea, trecu prin faţa ei şi ieşi. Sarie rămase în prag, aşteptând şi ascultând cu atenţie. I se păru că a trecut o veşnicie până când auzi, în sfârşit, galopul care se pierdea în tăcerea câmpului. Inchise atunci uşa şi intră în odaia ei.

Bietul Gert! Inţelegea că *trebuia* să se ducă să bea, după cum Sam Nebunul *trebuia* să aibă crize de nebunie. Numai că Sam era nebun, pe câtă vreme Gert părea teafăr. Sau poate tocmai aceste perioade de beţie erau nebunia lui? Dar dacă beţia asta avea vreo legătură oarecare cu cealaltă Sarie, cu cealaltă Sarie care murise de atâta amar de vreme?

Se plimbă prin cameră îngândurată. Apuca câte un obiect în mână, dar îl lăsa imediat jos. Incercă să-l înţeleagă pe Gert şi crizele lui de omenie, care-l apucau întotdeauna puţin înainte de a se duce să bea, şi din nou îşi surprinse în adâncul conştiinţei un gând pentru Lanny. Işi dădu seama că întârzia înadins dela întâlnire, lăsându-se furată de gândurile care îi treceau prin minte.

...Cum o fi fost cealaltă Sarie? Frumoasă? Bună? Drăgălaşă? Oare moartea ei îl schimbase într'atât pe Gert? Dece nu auzise vorbindu-se niciodată, nici chiar în copilărie, de cealaltă Sarie? Şi dece mătuşa cea bătrână era silită să trăiască singură la marginea moşiei?

Dintr'un colţ tainic al minţii veni vestea că Lanny o aşteaptă, dar n'o luă în seamă.

...Dece s'o fi răzgândit Gert dintrodată şi-i dăduse voie să se ducă la mătuşa cea bătrână? In seara aceea nu se putea duce Era prea târziu. Sau, poate, dacă l-ar lua cu ea şi pe Lanny, dar asta era cu neputinţă. Totuşi, dece nu? Nu! Nu trebuia să facă una ca asta. Nu în seara aceea. Poate altădată. Ea o să se ducă, asta e sigur, dar n'o să-i spună nimic lui Gert. O să se ducă fără ştirea lui. Gert i-a spus că se poate duce, dar nu i-a precizat să se ducă numai odată şi atâta tot. Ii spusese: „Du-te, dar să nu-mi spui nimic despre ea." Bine! O să se ducă fără să-i spună, dar nu în seara aceea. In seara aceea trebuia să-l vadă pe Lanny.

Işi aruncă papucii din picioare, îşi puse pantofii şi se duse în bucătărie. Negresele tocmai plecau. Le urmări cu privirea cum mergeau, grăbite, spre kraalul lui Mako. Apoi se întoarse, stinse lămpile în toată casa şi lăsă lumină numai în bucătărie.

Repede şi cu îndemânare, aşeză, cântând, pe colţul mesei din bucătărie două ceşti de cafea, două farfurioare, nişte friptură rece, pâine şi câteva plăcinte. Umplu apoi soba veche cu cărbuni, scoase cenuşa, puse apă în ceainic, îl aşeză pe plită, scoase ibricul şi pregăti cafeaua.

Visătoare, se ridică în vârful picioarelor, cu gândul să stingă lampa ce atârna în mijlocul tavanului. Pe faţă i se putea citi o umbră de îndoială. Se lăsă iar pe călcâie.

„Dar nu poate fi ceva rău! îşi zise ea. Nu poate fi rău să-ţi placă cineva!"

El însă o ocolise. Dece? Credea oare că face ceva rău? Se gândi la tatăl ei şi îşi dădu limpede seama că nu l-ar crede, chiar dacă el i-ar spune că face un lucru rău. Lanny nu-i ca ceilalţi. Nu, nu-i ca ceilalţi.

Se ridică din nou în vârful picioarelor şi suflă în lampă.

Afară, atingerea catifelată a nopţii îndulcea toate contururile, netezea totul, înfrumuseţa până şi urîtul şi sporea frumuseţea frumosului. Stelele, nenumărate, licăreau intens pe cerul limpede şi depărtat.

Sarie îşi ridică privirea spre stele şi le rugă să-i

spună dacă săvârșea o greșală. Stelele, privind-o cu înțelegătoare blândețe, îi răspunseră că nu. Apoi se adresă pământului și răspunsul fu acelaș. In nemărginita lor înțelepciune, și pământul și cerul îi spuneau că nu face niciun păcat.

Stelele, pământul, firele de iarbă, copacii, vântul, norii, petecele de umbră și de lumină, ca și pământul, înțeleptul, îi spuneau că nu greșea. Și ea credea, deoarece o știuse și înainte de a le auzi răspunsul.

Gudurându-i-se la picioare, în întuneric, câinele se ruga să-l ia cu ea.

— Hai, îi spuse Sarie și se îndreptă spre delușorul care domina Stilleveldul și kraalul lui Mako.

Văzu de departe o licărire. Știa însă că nu este un licurici. Era Lanny, care o aștepta. Iși continuă drumul liniștită, fără grabă, senină.

— Bună seara, spuse ea și se așeză pe o piatră netedă lângă el. Aștepți demult ?

El își lumină cu țigara cadranul ceasului dela mână.

— De aproape o oră, îi răspunse el nepăsător.

— Eu te-am așteptat multe seri, șopti ea, calmă. Dece n'ai venit ?

— N'am vrut !

— Dece ?

Lanny trase adânc din țigară și tăcu. Dece-l întreba asta ?

— Ți-e teamă ? vru ea să știe.

— Nu. Dar nu-i bine ce facem noi.

— Atunci, dece-ai venit ? murmură Sarie.

Lanny își înnăbuși răspunsul supărător. Dece era așa de susceptibil când erau împreună ?

— M'ai chemat... răspunse el în șoaptă.

Sarie surâse, dar își păstră calmul.

„N'am venit pentrucă e frumoasă, își zise Lanny. Celia e mult mai frumoasă, dar asta nu schimbă nimic." Se simțea bine aici, cu fata asta. Era fericit acolo, pe piatră, în noapte. Sarie îl învăluia cu o liniște care îi ușura sufletul și i-l odihnea. O liniște care îi îndemna să-și lase capul în poala ei și să doarmă. O liniște care îl făcea să uite că ea era albă și el mulatru. O liniște care îl făcea să se simtă bărbat, un bărbat

calm şi mulţumit. Il uimea faptul că până şi supărarea pe care i-o pricinuia Sarie avea darul să-i uşureze sufletul. Totuşi nu, nu era frumoasă.

— Ce minunat e aici! şopti Sarie.

— Da.

— Simţi liniştea?

Ascultă cu atenţie şi simţi într'adevăr liniştea care se întindea peste tot. Se răspândea ca valul, din pământ, din văzduh, din cer...

— Tata m'a învăţat s'o ascult... şopti Sarie, sigură că el o va înţelege.

— Ce linişte şi pace! rosti Lanny.

— Ii plăceau cărţile şi pacea, copacii şi râurile...

— Unde-i acum?

— A murit.

— Imi pare rău.

— A murit demult... Acum ai aflat de unde ştiam: „Fluierând prin văi hai-hui"?

— Da, înţeleg, zise el, făcând o mişcare.

— E o piatră mai bună aici, spuse Sarie.

Veni mai aproape de ea şi se aşeză. Era mult mai bine aşa.

— Dar tot pe iarbă e mai bine. E mai plăcut. Nu cred să fie înrourată..., spuse ea atingând iarba. Culcă-te pe spate. E mai odihnitor.

El se tolăni şi ajunse cu capul foarte aproape de ea.

— Când eram mică, tata se întindea pe iarbă şi-mi spunea toate gândurile care-i treceau prin minte. Erau lucruri cu adevărat interesante. Spune-mi şi dumneata la ce te gândeşti.

— Eu n'am prea multe lucruri interesante de spus, zise el încetişor. Doresc să meargă bine şcoala, şi copiii să înveţe cum trebue. Oamenii noştri au nevoie de învăţătură.

— Asta-i tot?

— Nu. Mai vreau ca ei să trăiască omeneşte, ca oameni adevăraţi. Să aibă parte de hrană şi îmbrăcăminte bună, să aibă tot ceeace face bucuria vieţii. Ii vreau liberi şi fericiţi...

— Dece?

— Nu ştiu. Doresc pur şi simplu să aibă toate astea.

— Şi cum ai să le dobândeşti ?

Intorsese capul şi căuta să-i vadă chipul, să vadă dacă este tot atât de liniştit ca înainte. Liniştea ei îl domolise.

— Nu ştiu, îi răspunse el.

Un greier începu să ţârâie prin apropiere. Ţâr-ţâr. Pauză. Ţâr-ţâr. Pauză. Ţâr-ţâr. Pauză. Ţârâia neobosit. Necontenit. Şi peste tot plutea liniştea aceea odihnitoare.

— Nu-mi spui la ce te gândeşti cu adevărat, observă Sarie.

— Ţi-am spus.

— Nu, Lanny, mi-ai spus ce doreşti, dar nu ce gândeşti !

El încercă să vadă într'adevăr limpede ce-l frământă, la ce se gândeşte. Ii pieriră din suflet stavilele ce-i opreau mărturisirile. Totuşi, rosti :

— Greu de spus !...

— Incearcă. Vreau să ştiu şi eu la ce te gândeşti !

— E greu, Sarie. E greu să înţelegi, dacă nu eşti negru. Nu-i vorba numai de ce doresc eu sau de ce doreşte oricare mulatru. E ceva mai mult. Ceva mult mai adânc.

— Ce anume ?

El gândea cu glas tare şi ea asculta.

— In adâncul fiinţei mele simt că mă înnăbuş, că mă usuc ca o plantă care duce lipsă de aer şi de apă. Uite, asta simt în adâncul inimii mele. Trebue să mă opresc şi să cuget. Trebue să mă gândesc la orice pas, să mă întreb dacă nu voi fi jignit sau dacă nu voi da de bucluc, dacă fac cutare sau cutare lucru. Trebue să ştiu totdeauna dacă e bine să fac un lucru sau altul. La Cape Town, oridecâteori mergeam pe o stradă din centru mă temeam să nu dea dinadins vreun alb peste mine, ca să pornească cearta. Nu mi-era frică de ceva precis, de ceartă sau de bătaie, de pildă, mi-era frică, aşa, în general, şi asta îmi înnăbuşea inima şi mi-o ofilea. Vezi, asta e !

Sarie tăcu, privind în gol. După un timp, Lanny continuă :

— In ziua sosirii mele aici, i-am spus şefului staţiei câteva cuvinte. Când mi-a luat biletul. Nimic important. Ceva despre vreme. Dar el s'a uitat urît la mine şi nu mi-a răspuns. Eu vreau libertate, mai mult decât libertate. Vreau să ştiu că nimeni n'o să se mai uite la mine, niciodată, aşa cum s'a uitat omul acela. Nu poţi fi liber câtă vreme cineva se uită strâmb la tine... Apoi am dat peste o gheretă unde se servea cafea. Erau doi bărbaţi şi o fată. Unul dintre ei m'a lovit pentrucă a văzut că nu mi-e frică de el şi pentrucă nu mă port cu umilinţă. Dacă i-aş fi răspuns cu aceeaşi monedă, m'ar fi omorît. Pe urmă, m'au scuipat în obraz... Vezi? Nu mi-e frică de oameni. Poate ar fi fost mai bine dacă eram fricos. E ceva în mine de care mă tem. Ceva care va izbucni într'o zi. Şi când va izbucni, voi fi pierdut. Asta mă doare şi mă înnăbuşe!

— Trebue să ne urăşti, Lanny, spuse fata cu tristeţe, pe un ton blând.

— Nu ştiu dece nu vă urăsc, îi răspunse el, indiferent.

— Pentrucă eşti un om bun, zise ea.

Işi apăsă uşurel degetele pe fruntea lui. Lanny închise ochii şi oftă. Ce bună şi liniştită era acum lumea! Parcă nu mai dorea nimic altceva...

— N'am spus nimănui, niciodată, ce-ai auzit acum, îi şopti el.

— Imi pare bine.

— Mulatrii nu vorbesc între ei despre astfel de lucruri, iar unui alb nu i le-aş fi putut spune. Nici chiar prietenilor mei. Nici acelora care luptă pentru noi.

— Imi pare bine că mi le-ai spus, repetă ea, mângâindu-i fruntea cu vârful degetelor. El ridică mâna şi îi atinse degetele.

— Lanny!

— Da.

— Există într'adevăr vreo deosebire între albi şi mulatri?

Lanny încercă să-şi aducă aminte de argumentele lui Mako cu privire la naţionalităţi, dar nu izbuti. Mângâierea degetelor ei nu-i îngăduia să gândească.

— Da, mulatrii sunt oameni de culoare, iar albii sunt albi. Asta e deosebirea. Dar mai este una : mulatrii sunt pe jumătate albi !

— Altceva nimic ?

— Nu. Când au apărut primii oameni, pielea celor care trăiau în ţările calde a avut mai mulţi pigmenţi, pentru a-i apăra de soare. Natura le-a venit în ajutor. Şi pentrucă soarele era atât de puternic, părul le-a devenit lânos. Cei din ţările reci au părul neted şi mai puţini pigmenţi. Aşa au apărut negrii şi albii. Dar dece mă întrebi ?

— Aşa, am vrut să ştiu. Dacă mi-ai fi înfăţişat lucrurile altfel, ţi-aş fi spus că greşeşti, pentrucă noi doi putem să vorbim unul cu altul şi să ne înţelegem.

— Aş vrea să fie cât mai mulţi oameni care să vadă lucrurile la fel !

— Nu te mai necăji. Inchide ochii şi stai liniştit. Mai stăm puţin aici. Apoi, să ne plimbăm... Dar acum, stai cuminte. Câinele s'a culcat la picioarele mele. Nu-l auzi cum mârâie în somn ?

— Da.

— Ei bine, culcă-te. Inchide ochii. Arătai obosit azi după amiază. Eu am să veghez. Hai, închide ochii !

Degetele ei răcoroase i se opriră pe pleoape şi i le ţinură închise. Lanny se întinse şi îşi făcu un culcuş în pământul care parcă devenea mai moale, mai primitor.

— Caută să adormi, îi şopti Sarie, cum şopteşte o mamă copilului ei sau ca o fetiţă, păpuşii.

Şi pe Lanny îl fură somnul.

Sarie se simţea ca odinioară : era fetiţa tatii, mulţumită şi fericită. Era a cuiva. Fetiţa, femeia şi mama se contopiră într'însa, dar ochii cu care îl privea pe Lanny erau de femeie. Licărea într'însii o dragoste caldă şi înţelegătoare.

O să-l ajute să-şi alunge durerea din inimă. Şi asta, printre altele multe, le va aduce amândorura fericirea. O va face şi pentru asta, dar în primul rând pentrucă nu avea încotro. Pentrucă el era bărbat şi ea femeie. Nu era vina lui că el se născuse mulatru şi ea albă.

In această privință, nu e nimic de ales. Așa se născuseră. Nimeni nu-i întrebase. La rândul lor vor trăi și se vor iubi fără să întrebe pe nimeni. Nu era treaba nimănui. Nu ei au vrut să se iubească. Se iubeau, și gata. Așa s'a întâmplat. Nu și-au spus nimic. Nici nu era nevoie. Nimeni n'o să-i facă niciun rău lui Lanny.

— Dormi, dragul meu, îi șopti ea, privind departe, spre cele două văi.

Isaac pufăi din lulea și se uită la Mako prin lentilele lui groase.

— Acum sunt împreună, spuse Isaac.

Mako puse ceașca goală pe masă și își mușcă buzele.

— Mă așteptam la asta, continuă Isaac. Fata e singură, Swartz, în felul lui, e destul de frumos. Am crezut c'o să se folosească de el ca să-și omoare plictiseala, dar ea îl iubește, Mako! Crede-mă! Crede-mă și gândește-te! O fată albă, din buna societate, îndrăgostită lulea de un mulatru! Aș fi jurat că așa ceva nu se poate întâmpla. Să se distreze împreună, hai, mai înțeleg. Aș fi înțeles dacă ea i-ar fi făcut ochi dulci, așa, ca să se amuze. Dar în după amiaza asta mi-am putut da seama că e ceva serios la mijloc. L-a așteptat seară de seară! Așa i-a spus.

— Dar cu Swartz ce-i, întrebă Mako.

— Și el e îndrăgostit. Nu poate ocoli dragostea care îl cheamă. Nu-și mai pot stăpâni sentimentele. Cel puțin așa se pare.

— Poate că nu sunt în stare nici să și le ascundă?

— Nici să și le ascundă, Mako!

— Dar fac o prostie! O mare prostie! E primejdios. Dacă are chef să iubească o albă, dece s'o facă tocmai aici?

Isaac dădu din cap.

— Dumneata nu înțelegi, Mako. Sunt două feluri de iubiri.

— Cum asta?

— Dumneata și cu mine cunoaștem un fel de dragoste. Ne uităm la o femeie, dacă are fața, corpul și

picioarele frumoase, dacă îţi place cum îşi ţine capul, cum te priveşte, cum vorbeşte — atunci te îndrăgosteşti. Dacă după asta descoperi că aveţi aceleaşi gusturi, că vă bucură aceleaşi lucruri, că le daţi amândoi aceeaşi importanţă, atunci dragostea se desvoltă şi devine puternică. Uite, asta e dragostea, aşa cum o înţelegem noi. Dar mai există şi un alt fel de dragoste. Cea care te atrage orbeşte, în care nu-ţi pasă cum arată celălalt, în care nu vrei să ştii de nimic, nici chiar că te afli aici, în stepa noastră deluroasă...

— Nu cred, Finkelberg.

— Ieri poate că n'aş fi crezut nici eu, Mako.

— Swartz e un nebun. Dece nu pleacă de aici?

— Ca şi cum ai întreba un om care se sbate în valuri dece se luptă să trăiască!

— Dragostea asta fatală, inevitabilă, e o prostie!

— Pentru dumneata, Mako, da. Dar nu pentru Swartz. Eu nu ştiu cum e el. Ştiu însă că eşti mai liber în sufletul dumitale decât Lanny. Dumneata eşti totdeodată şi mai liber, şi mai cumpătat pentrucă ai un trecut, ai o tradiţie, pe când el nu are niciuna, nici alta. Ţi-ai dat singur seama de asta în seara aceea.

— Te referi la tendinţa de ridicare a oamenilor dintre două lumi?

— Nu. Nu în cazul ăsta. Pentru Swartz, Sarie Villier e doar o fată. Nu-l interesează culoarea pielii ei. Multe zile s'a străduit să ţină minte că este albă. Astăzi, chiar în faţa mea, ea i-a alungat acest gând, dovedindu-i că nu ţine seamă de deosebirea de culoare. Da, chiar în faţa mea, Sarie Villier s'a scuturat de prejudecăţile de rasă, culoare şi naţionalitate. Ca şi cum ar fi măturat o pânză de păianjen prăfuită. Nu mai erau decât bărbat şi femeie.

Un surâs — şi Mako zâmbea rar, foarte rar — îi lumină chipul şi îi îmblânzi liniile aspre ale gurii, ce trădau stăpânirea de sine. Colţurile buzelor i se arcuiră, sfătoase parcă, şi în ochi îi licări o uşoară ironie.

— Eşti romanţios, amice! Ca un poet!

— In ultima săptămână l-am văzut aproape zi de zi pe Swartz, spuse însă serios Isaac. Părea îmbă-

trânit, obosit, nervos... La Cape Town este o fată foarte frumoasă care-l iubeşte... La ce bun! Adevărul este că aici se întâmplă ceva foarte serios.

Mako se uită lung la tânărul evreu şi deveni deodată grav.

— N'ai vorbit cu el când v'aţi plimbat?

Isaac clătină din cap.

— Nu i-ar fi folosit la nimic.

— Cine era de faţă când a venit Sarie?

— Numai eu şi cu tata. Pe ea o însoţea Sam Nebunul.

— Sam ăsta prea le vede pe toate, mormăi Mako.

— Crezi că n'o să-şi ţină gura?

Mako dădu din umeri.

— Nu-i nimic de făcut! oftă Isaac.

— Trebue să-l facem să înţeleagă, spuse Mako.

— Cum?

— Nu ştiu. Nu ne-am putea vedea mâine?

Isaac se gândi la tatăl său şi dădu din cap, amărît.

— Spune-i lui Swartz să vină pe aici... Acum trebue să plec. Noapte bună.

Mako plecă şi Isaac rămase acasă. Amândoi erau frământaţi de acelaş gând.

Fieta îşi sprijinea bărbia în mână şi se uita ţintă într'un colţ al bucătăriei. O încerca iar dorinţa de a pleca şi lupta împotriva dorinţei ei. Mereu i se întâmpla aşa; asta era crucea pe care trebuia s'o poarte în viaţă. Lupta împotriva dorinţei până începea s'o doară capul; apoi se ridica, se îmbrăca, pornea spre gară, îşi cumpăra un bilet pentru Cape Town şi acolo se dădea altor bărbaţi, ca să uite chipul chinuit şi trupul schilod al omului pe care îl iubea, pe care-l iubise toată viaţa şi pe care-l va iubi până la moarte.

Dece era dumnezeu atât de rău cu ea? Dece mai trăia Sam? Mai bine l-ar fi strâns dumnezeu de pe lume decât să trăiască aşa, ca un mort printre vii. Doamne, doamne! Cât îl ura uneori pe dumnezeu! Cât de adânc ura uneori tot şi toate! Cât ura amintirea albei, care, până şi moartă, era stăpâna dragostei lui Sam! Şi cât îl iubea ea pe Sam...

Cape Town! Acolo îi era scăparea. Cape Town! Acolo găsea uitarea. Cape Town! Acolo erau zeci de bărbaţi care o făceau să uite, într'o oarecare măsură.

Se ducea la Cape Town ca să-şi alunge din minte chipul fetei albe, ca să uite de Sam şi de chinurile lui. Cape Town, salvarea ei!

„Trebue să rabd", îşi zise Fieta şi gândul ei semăna cu o rugăciune. Ştia însă că ruga ei este fără de nădejde. Totdeauna fusese desnădăjduită, copiii ei erau mărturia acestei desnădejdi. Dece ar fi acum altfel? Strânse din pumni până ce-i intrară unghiile în carne şi îi dădu sângele. Lacrimile, grele, i se prelingeau încet pe faţă. La ce bun toată lupta asta? Până la urmă, tot o să plece, pentrucă era făcută din carne şi din sânge, nu din piatră. Nu mai putea îndura...

Se sculă de pe scaun şi porni spre uşă, dar înainte de a ajunge acolo, se ivi Sam Nebunul în prag. Ii sticleau ochii. O parte a feţii îi era dureros crispată.

Fieta îl luă de braţ, îl trase înăuntru şi închise uşa.

— Ce e, Sam?

— Mă doare capul!

— Dar abia acum câteva zile ţi-a fost rău!

Il sili să se aşeze pe un scaun şi rămase lângă el.

— Acum e altceva, spuse el anevoie.

Fieta închise ochii şi se rugă cerului să-i dea puteri noi. Sam îşi lăsă capul în piept.

— Mă căznesc să-mi amintesc! zise el.

— Te doare rău, Sam?

— Trebue să-mi amintesc!

Da, trebuia să-şi aducă aminte. I se mai întâmplase aşa de două ori. Ceva îi sgândărise gândul, făcându-l să-şi amintească de alba care murise şi acum venise la Fieta, să-l ajute ea să şi-o reamintească mai bine.

Fieta credea că nu mai poate îndura, că-i este peste puterile ei să mai îndure. Dar ştia că va birui. Pentru el, ar fi fost în stare să îndure orice, să sufere orice chin, să şi moară, dacă moartea ei iar fi folosit lui. Dragostea ei pentru Sam era în sângele ei, şi în sânge îi va rămâne până la ultima suflare.

Işi pregăti în minte ce să-i spună. Intâi, că fata fusese tare frumoasă. Dacă îi spunea asta, celelalte

veneau dela sine. Se apucă de speteaza scaunului şi o strânse până ce-i amorţiră mâinile.

— Era tare frumoasă, Sam.

Glasul Fietei suna limpede şi luminos, dar ochii ei chinuiţi lăcrimau.

— Da... făcu Sam ascultând-o cu lăcomie parcă.

Ea închise ochii :

— Nu ţi-o mai aminteşti Sam ? Faţa îi e frumoasă şi prelungă... Se piaptănă cu cărare la mijloc... Are părul negru, lung... E mică... Mică, bine făcută şi subţire. Când râde, face o gropiţă în bărbie... Şi ce mult îţi plac dinţii ei, Sam! Spuneai că-s făcuţi din cel mai frumos fildeş din lume...

Fieta se ţinea de speteaza scaunului şi gâfâia. Un firişor de sânge i se prelingea din locul unde îşi muşcase buza.

Sam se sculă de pe scaun şi se îndreptă. Ţinea fruntea sus. Acum era mândru şi liniştit. In faţa ochilor i se desfăşura şirul neîntrerupt al amintirilor. Trăia din nou în trecut. Nu mai era schilod. O vedea pe Sarie, pe Sarie a lui, mişcându-se aevea.

Ştia că îl iubeşte...

— Când umblă, umărul drept i se ridică puţin. O vezi, Sam ?

Dar în timp ce Fieta îi vorbea, şirul amintirilor se frânse şi deodată ochii lui deveniră calmi, pătrunzători, plini de înţelegere, cu toate că dăinuia încă în ei durerea, durerea fără de hotare...

— Gata, Fieta! spuse el cu o urmă de suferinţă în glas. S'a isprăvit !

Se întoarse încetişor şi o privi. Femeia încercă să-i zâmbească, dar o podidiră lacrimile şi faţa i se înăspri. Se prăbuşi, căzu într'un genunchi, dar încercă să se ridice. Sam îi întinse mâna teafără şi o trase spre el. O clipă, ea parcă se împotrivi, dar până la urmă îşi apăsă capul de coapsele lui şi astupându-şi gura cu pumnul, încercă să-şi înnăbuşe hohotele de plâns.

Sam o apucă de păr şi îi trase capul spre spate până ce-i întâlni privirea. Se uită drept în ochii ei.

Femeia se potoli treptat. Nu mai tremura.

— Fieta! Draga mea, îi spuse Sam, şi Fieta desco-

peri în ochii lui îndureraţi şi altceva înafară de durere. Mult rău ţi-am făcut în viaţă, Fieta!

— Nu-i nimic, zise ea morocănoasă, ştergându-şi lacrimile.

După ce o privi îndelung, Sam întoarse capul.

— Mai mult rău decât ţi-am pricinuit eu, nu se poate. Cred că nimic nu te-ar putea îndurera mai mult. Incercă să zâmbească şi iar i se schimonosi jumătatea obrazului. Dacă aş fi om întreg şi bărbat adevărat, ţi-aş spune că te iubesc, Fieta, dar nu sunt decât un hârb smintit. Vezi, Fieta, ce mi-au făcut? M'au legat de ea cu ceva mai puternic decât dragostea. Pe tine te iubesc, dar ea va fi mereu aici, în mine. Nu sunt în stare să-mi aduc aminte ce-a fost înainte. Nu-mi pot aminti decât de ea. Şi nu-mi pot aminti de ea ca de o fiinţă pe care o vezi, ci ca de ceva pe care-l simţi în tine. Dincolo de simţământul ăsta nu mai e nimic. Oridecâteori mă apucă nebunia, o simt în mine. Şi am s'o simt mereu, mereu...

— Ştiu, Sam. Am ştiut-o dintotdeauna. De vreme ce mă iubeşti, restul...

— Nu-i adevărat, Fieta!

— Ba da, Sam. Tocmai voiam să plec la Cape Town, dar acum, gata! Rămân aici! Am scăpat de ispită. N'am să mai plec niciodată. Am să muncesc aici.

— Ţi-am citit durerea pe faţă, Fieta...

— Nu ştiam, Sam, nu ştiam! Imi dădeam seama că-ţi sunt fiinţa cea mai apropiată, dar asta nu era o taină pentru nimeni şi nu însemna dragoste. Am aşteptat atâta amar de vreme, Sam!...

Sam încercă din nou să zâmbească:

— Şi tu eşti în stare să iubeşti un om ca mine?

In ochii Fietei se citea bunătatea, căldura şi înţelegerea:

— Te iubesc, Sam. Te-am iubit dintotdeauna.

Şi Fieta, în sinea ei, îşi întregi gândul: „Nimic altceva nu are însemnătate, acum!“ Apoi se ridică şi puse ibricul cu cafea pe vatră, la încălzit. Deodată, lumea îi părea mai frumoasă.

— Sam?

— Da, Fieta!

Era sfioasă ca o fată la prima întâlnire.

— Aş vrea să te întreb ceva.

— Spune!

— Mi-e ruşine...

— Lasă ruşinea la o parte. Hai, spune!

Aşa era Sam. Inţelept şi înţelegător. Şi inima i se umplu de bucurie.

— De când mă iubeşti? îl întrebă ea cu o voce înnecată, ciudată.

Şi când Sam îi răspunse, în glasul lui se ghici urma unui surâs:

— Demult, Fieta, demult!

— Cât de demult, Sam?

— De vreo cinci-zece ani!

— Şi dece nu mi-ai spus?

— N'am vrut să te jignesc...

Fieta râse. Vasăzică, se gândise la ea, la simţămintele ei...

— Ai fost un prost, Sam! spuse ea veselă şi-i turnă cafeaua.

Ii părea bine că maică-sa luase şi copiii la biserică. Putea fi singură cu Sam o bucată de vreme şi asta o bucura. Ea şi cu Sam al ei! Cât îl aşteptase!

Ii dădu cafeaua şi se duse cu cana în mână la fereastră. Se înserase. Stelele sclipeau pe cer. Ce seară liniştită! Dar acum liniştea era alta, nu-i mai sgândărea nervii. Nu mai dorea sgomot şi mişcare, nu mai dorea Cape Townul. Acum îi era dragă valea asta liniştită, chezăşia unei vieţi tihnite.

A doua zi, dimineaţa, se va duce la casa cea mare, va vorbi cu Sarie Villier şi se va angaja în locul Mabelei. O să muncească şi o să câştige bani. Biata Mabel! Ce-o fi făcând acum? O fi având unde să-şi pună capul? Unde o fi? In ce parte a oraşului? Cu cine? Va trebui să-şi croiască singură drumul în viaţă, să-şi găsească singură alinarea. Nimeni n'o s'o poată ajuta. Aşa!... Se va duce la casa cea mare şi o va ruga pe Sarie Villier s'o angajeze.

— In seara asta Gert Villier a plecat de acasă. S'a dus să bea, îi spuse Sam.

Fieta îi asculta glasul; şi nu înţelese decât pe jumătate sensul cuvintelor rostite de el.

— A plecat şi Sarie. S'a dus să se întâlnească cu Lanny Swartz. Il iubeşte. Uite, de asta mă durea capul adineauri.

In sfârşit, Fieta prinse tâlcul cuvintelor lui. Se întoarse repede şi făcu ochii mari:

— Ce-ai spus?

— Adevărul!

„Iar! gândi Fieta. Incepe iar vechea poveste. Pe vremuri, Sam; acum Lanny Swartz. Dece oare? Dece? Dece?"

— Nu se poate, Sam!

— Ba da. Sunt sigur. I-am văzut cu ochii mei!

Cândva şi Sam fusese ca Lanny Swartz. Voinic, tânăr, sănătos. Şi deştept. Şi iată ce făcuseră din el. Acum, se întâmplă acelaş lucru. Care va fi sfârşitul?

— Ce-i cu Lanny Swartz? întrebă ea.

— Nu înţeleg.

— O iubeşte?

— Da.

— E nebun! spuse ea cu amărăciune. Iar vechea poveste! Dece nu s'a mulţumit cu fata aceea drăguţă?

— E oare un păcat să iubeşti? o întrebă Sam domol.

— Ai noştri ţin la Lanny ca la ochii din cap. Se aşteaptă la lucruri mari dela el.

— Ei şi? E oare un păcat să iubeşti?

— Nu-i bine, Sam! O să aibă multe de pătimit de pe urma dragostei lui!

Sam îşi mângâie obrazul cu mâna teafără. Partea stângă a feţii i se schimonosi din nou. Era atâta înţelepciune în privirile lui, încât Fieta îşi întorsese ochii dela el: nu le putea înfrunta. Ca şi cum te-ai fi uitat la dumnezeu, dacă dumnezeu ar fi existat...

— Nu, Fieta! O dragoste ca asta nu cunoaşte stavili, şopti el într'un târziu. Vezi, dragostea e puternică. Mai puternică chiar decât ura. Numai ea poate ucide ura. Ea şi nimic altceva. Ura este o patimă care nimiceşte şi deaceea este dragostea mai puter-

nică decât ea. Dragostea clădeşte. Câtă vreme fie şi o singură albă iubeşte un mulatru, mai există o speranţă pentru toţi mulatrii din ţara asta. Dragostea te ţine în viaţă. Te face să înţelegi şi să lupţi. Gândeşte-te la mine, Fieta, şi dă-ţi seama că Lanny Swartz şi Sarie Villier nu au încotro.

— Dar cum se va sfârşi toată povestea asta?

— Cine ştie?...

„Trebue să-i oprim, îşi zise Fieta. Trebue să-i oprim". Şi deodată o apucă o aprigă mânie împotriva lui Lanny Swartz.

Sarie îşi apăsă uşurel degetele pe obrazul lui Lanny.

— Hai, Lanny, scoală-te!

Apoi îi mângâie părul şi Lanny deschise ochii.

— Hai, sus!

Luna se înălţase şi în lumina ei se vedeau acum destul de bine. Lanny căscă şi se aşeză în capul oaselor.

— Ai dormit...

— A fost aşa de bine!

— Sus!

Fata trezi câinele care dormea.

— Hai şi tu, King! Scoală!

Apoi se ridică şi întinse mâinile spre Lanny. El i le apucă şi se sculă în picioare. Rămăseseră alături şi se priveau. King se întinse şi se scutură. Lanny veni mai aproape şi o trase pe Sarie la pieptul lui. Se strânseră în braţe.

Nu mai era nevoie de cuvinte. Niciunul nu avea nevoie să spună: „te iubesc". O ştiau amândoi, îşi dădeau seama amândoi că acesta este adevărul, ciudat, simplu, firesc...

După un timp, Lanny o depărtă de el şi-i cuprinse faţa în palme. O privi. Sarie plângea.

— Ce este?

— Nimic. Sunt fericită şi mi-e dor de tata.

O sărută cu duioşie şi îi şterse lacrimile. Se îmbrăţişară tot mai cu foc până când din inima lui se irosi amărăciunea şi ea uită de singurătate.

Când fata ridică fruntea şi se uită la el, îi luceau ochii ca două steluţe.

— Ţii minte ce a spus bătrânul Finkelstein despre valea inimii, Lanny?

— Da, ţin minte.

King le dădea târcoale, nerăbdător, dar ei nu-l luară în seamă. Li se părea că lumea toată e a lor. Pământul, cu minunăţiile lui. Tot ce era viu şi frumos. Restul, îl uitaseră. Cele urîte şi meschine fuseseră uitate. Şi primejdiile, odată cu ele.

Uitaseră şi de păcatul de moarte din ţara lor, de păcatul hulit de toţi, începând cu biserica şi terminând cu partidul laburist: amestecul liber, pe baza egalităţii de drepturi, între oameni de culori diferite. Uitaseră de îngrozitorul cuvânt „corcire" cu care ar fi fost etichetată dragostea lor. Dăduseră uitării temerile stupide şi prejudecăţile care strângeau ca într'o menghine, înlănţuindu-le, minţile oamenilor.

Erau singuri, liberi şi fericiţi. Se iubeau. Un băiat şi o fată care se iubeau.

Sarie se desprinse uşor din îmbrăţişarea lui, îl apucă de braţ şi îl conduse spre kraalul lui Mako. King le dădea târcoale; alerga înainte o bucată de drum, se oprea, apoi se întorcea spre ei. Se plimbară vreo jumătate de ceas în liniştea care învăluia totul. Mergeau sprijinindu-se unul de altul. O cotiră spre stânga, ocoliră satul lui Mako şi ieşiră de partea cealaltă a văii. Erau într'o lume de vrajă.

...Cântaţi dragostea, voi, copii! Cântaţi dragostea, voi, bătrâni şi bătrâne! Cântaţi dragostea, voi, tineri şi tinere! Cântaţi despre inimile înflăcărate de dragoste, despre gândurile pline de dragoste! Cântaţi bucuria şi râsul plin de voioşie, bucuria adâncă şi liniştită, tăcută şi desăvârşită, ce se revarsă peste hotarele urii şi stăvileşte valurile prostiei, descătuşând, eliberând, unind. Intonaţi un imn al vremurilor noastre, copii! Nu un cântec de ură şi nici de război, ci un imn de dragoste. Cereţi pământului să-şi alunge chinurile, să-şi sfarme lanţurile şi să cânte. Cereţi dimineţii şi amiezii, asfinţitului şi nopţii să-şi înalţe

glasurile şi să cânte un imn vremurilor noastre. Să cânte nu ura, ci dragostea...

Sarie se uită la Lanny şi desluşi pe chipul lui numai linişte. Inima i se umplu de bucurie.

— Hai să ne întoarcem! şopti ea. Gert nu-i acasă. S'a dus să bea. Hai să luăm o cafea, acasă... Nu vine în noaptea asta...

— Dar ceilalţi?

— Nu mai e nimeni...

— Bine.

Mergeau, şi vraja liniştei care se resfira peste vale şi peste pământul pe care călcau îi învăluia în calda ei hlamidă.

Sarie deschise uşa bucătăriei şi intră. Lanny o urmă.

— Aprinde, te rog, un chibrit.

Dibui după cutie.

— Lampa e la mijloc.

Ridică chibritul aprins, flacăra lămpii pâlpâi şi lumina ei se răspândi în toată încăperea. Se uitară unul la altul. Acum, la lumină, Sarie se simţi deodată intimidată şi lăsă ochii în jos. Zâmbea. Când îşi ridică iar privirea, sfiiciunea îi dispăruse. Il cercetă îndelung. Da, era acum mai încordat; nu se mai simţea la largul lui. Era oarecum neliniştit. Deodată îşi dădu seama că poate urmări orice reacţie, orice schimbare a stării lui sufleteşti şi o cuprinse duioşia. Il apucă de gât cu amândouă mâinile şi îşi lăsă capul pe pieptul său. Inchise ochii. Lanny o cuprinse cu braţele. Il simţi că se destinde şi se minună, o clipă, că nu-i mai este ruşine de nimic. I se părea firesc să fie în braţele lui! Ca şi cum ar fi fost în braţele tatălui ei. Cu singura deosebire că acum trăia simţăminte mai adânci.

Se depărtă de el.

— Stai jos până pregătesc cafeaua.

El o urmări cu privirea în timp ce ea trebăluia. Ce bine se simţea! Se simţea cu sufletul plin, aevea, întreg în toată omenia lui. După ce îi aduse cafeaua, Sarie se aşeză în faţa lui.

— Sarie... spuse el cu blândeţe.

— Ce e?

— Nimic. Am vrut doar să-ţi aud numele.
— Ce copil eşti! făcu ea veselă. Hai, acum mănâncă.

Mâncară în linişte. Sarie se gândea la Celia, la fotografia Celiei. Oare îl iubea pe Lanny? Dar el? Nu. Nu, el n'o iubea. Era sigură că Lanny nu o iubea pe Celia.

— Lanny?
— Da.
— Ce-i cu fata aceea dela Cape Town?
— De unde ştii?
— Mi-a arătat Mabel fotografia...

„Afurisită fată, Mabel!“ îşi zise Lanny.

— O iubeşti? şi Sarie se uită ţintă la el.

El se gândi o clipă, apoi dădu din cap:

— Nu.
— Ai iubit-o?

Lanny se încruntă. Totul îi părea atât de ciudat. Se gândea la Celia, la relaţiile dintre ei...

— Pe vremea aceea credeam că o iubesc. Da, credeam... Dar acum îmi dau seama că n'a fost adevărat. Cu tine e cu totul altceva...
— Dar ea?
— Nu ştiu, Sarie! Celia spunea că mă iubeşte. Ştii, eram mereu împreună, la ceaiuri, la petreceri... Câte năzbâtii n'am făcut împreună! Era tare drăguţă...
— Pare foarte frumoasă.
— Aşa şi este.
— Poate că m'ai uita dacă ai vedea-o iarăşi.
— Nu, n'aş putea să te uit. Cu tine e altceva.
— Eşti sigur?
— Sigur. Mi-ai intrat în suflet.

Sarie întoarse capul. Se întreba cum îi intrase în suflet. Apoi, după un timp, spuse:

— Şi tu mi-ai intrat în suflet, Lanny.

Ea se sculă dela masă şi-i mai turnă o cafea.

— I-ai spus vreodată că o iubeşti?
— Da, răspunse el stingherit.

Ochii Sariei sclipiră de necaz.

— De multe ori?

— Da.
— Ai sărutat-o ?
— Da.
— De multe ori ?
— Te rog, Sarie...
— De multe ori ?
— Da, recunoscu el, amărît.

Ea se gândi la altceva şi necazul îi pieri din ochi. Se îmbujoră la faţă. Lăsă capul în jos şi îşi muşcă buzele. Ii era ruşine de gândul care o frământa, era neliniştită şi curioasă. Trebuia să afle.

Lanny îi privi chipul aplecat şi îl cuprinse îngrijorarea.

Voi... începu Sarie cu o voce chinuită — voi... — şi tărăgăna vocea, atât era de frământată.

Dar erau amândoi neliniştiţi. Se simţeau prost. Nu mai erau în largul lor. Lanny dădu să-şi bea cafeaua, se înnecă şi începu să tuşească. Sarie îşi frământă mâinile. Ii bătea inima ca nebună.

— Trebue să-mi spui, Lanny... Te rog ! şopti ea.

Lanny se ridică dela masă şi scaunul se răsturnă cu sgomot. Sarie se uită la el necăjită. Se întoarse cu spatele la ea.

— Era înainte de a te cunoaşte, Sarie. De unde să ştiu că ne vom întâlni, cândva ? De unde să ştiu ?

Era un strigăt de durere şi vinovăţie. Sarie îşi plecă iar capul.

— De multe ori ?

Vocea ei era acum răguşită.

— Nu. De două sau de trei ori... Te rog, Sarie, te rog !

Din nou se lăsă tăcerea. O tăcere lungă, apăsătoare. Glasul lui chinuit răsună în creierul Sariei până în clipa în care femeia, geloasă şi dornică să stăpânească bărbatul, făcu loc unei femei înţelegătoare. Nu avea nicio importanţă. Asta se întâmplase altădată. Nu avea niciun drept să se supere şi cu atât mai puţin să-l supere pe Lanny.

— Nu-i nimic, spuse ea. Bărbaţii trebue să-şi trăiască viaţa.

— Îmi pare rău, rosti el. Mă urăşti ?

Ea îşi ridică privirea şi zâmbi printre lacrimi.

— N'aş putea să te urăsc niciodată, Lanny!

— Numai pe tine te iubesc.

— Ştiu, şopti ea. Am fost o proastă, am fost o nebună când te-am întrebat tot ce te-am întrebat. Am început însă, aşa, în glumă, dar pe urmă mi-a venit deodată în minte gândul ăsta şi nu m'am putut stăpâni.

— Nu-i nimic, spuse Lanny.

— Am fost o proastă.

— N'ai avut niciun iubit, Sarie ? o întrebă el într'o doară.

— Nu. Niciunul.

— Nu era nimic chiar dacă ai fi avut...

Sarie se uită la el şi îşi dădu seama că minte. Un surâs înţelegător îi flutură pe faţă.

— Stai jos. Am uitat de mâncare...

Lanny ridică scaunul şi se aşeză, dar nu se atinseră nici unul nici altul de mâncare. Stăteau şi se uitau unul la altul, ca vrăjiţi.

„Curios, cât de neaşteptat vine fericirea!" gândi Sarie.

„O să câştig bani şi o să plecăm amândoi, gândea Lanny. In Mozambic. Da, o să plecăm acolo şi o să ne căsătorim. Noi doi. Singuri. Mereu împreună şi fericiţi..."

„Avea dreptate bătrânul Finkelstein, gândea Sarie. Când doi oameni se iubesc, nu mai este pustie valea..."

„O să ne ducem unde om vedea cu ochii, — gândea Lanny — şi nimeni n'o să se amestece în treburile noastre."

„Acum, nu mai vreau nimic, îşi zicea ea. Am tot ce-mi trebue, am tot ce mi-am dorit. Până acum aş fi vrut să am atâtea, dar nu ştiam ce anume. Acum am totul."

Zâmbi şi se trezi din visare. Incepu să strângă masa, ajutată de Lanny. Spălară ceştile şi farfuriile şi le puseră la locul lor. Când totul fu gata, rămaseră iarăşi ca vrăjiţi, uitându-se unul la altul. Aveau atât de multe şi atât de puţine să-şi spună! Parcă ar fi fost în casa

lor. Rămaseră aşa, ţinându-se de mână şi rotindu-şi privirile prin bucătăria frumos orânduită.

— Hai acum alături, şopti Sarie, şi îl conduse în sufragerie, unde nu era lumină.

Se ghemuiră unul lângă altul în balansoarul care-i legăna uşor. Sarie închise ochii.

— Inchide şi tu ochii, îi şopti ea.

— I-am închis, făcu el mulţumit.

— Atunci, dormi, zise ea, lăsându-şi capul pe umărul lui. Şi începu să cânte încetişor, în ritmul balansoarului care se legăna. După un timp, cântecul ei se prefăcu într'un murmur somnoros şi amuţi. Fata suspină şi îşi cuibări capul sub bărbia lui.

Adormiseră.

Deodată Sarie se trezi şi ascultă cu atenţie. Auzise sgomot în bucătărie. Lanny se mişcă şi întoarse capul spre ea. Sarie îi acoperi gura cu mâna. Ascultară. Se auzeau într'adevăr nişte paşi în bucătărie. Peste câteva clipe, vor ajunge la uşa sufrageriei. Se întorsese oare Gert? Sarie înlemnise. Paşii se apropiau. Acum! Braţul ei se încolăci în jurul gâtului lui Lanny. Avea curaj. Curajul disperării. O să-l apere...

Auzi deschizându-se uşa dela bucătărie. Sgomotul creştea.

Apoi se auzi un glas:

— Hei, Sam!

Şi Sarie recunoscu glasul lui Viljoen. Il auzi apoi şi pe Sam. Glasul gros şi liniştit al bunului Sam:

— Ce s'a întâmplat?

— Am văzut lumină aici de pe la unsprezece, spunea Viljoen. Şi acum e aproape patru dimineaţa! Am venit să văd ce s'a întâmplat. Unde-i domnişoara Sarie?

Sarie îşi ţinu răsuflarea. Lanny se mişcă, neliniştit.

— Doarme, răspunse Sam. Lampa am uitat-o eu aprinsă când m'am dus la culcare...

— Corcitura dracului! Numai de pagube eşti bun! se auzi glasul furios al olandezului! Am să te spun lui Gert!

Sarie mai auzi paşii lui Viljoen, care ieşea din bucătărie. Apoi se făcu din nou linişte.

Se sculă şi se duse în vârful picioarelor până la uşa bucătăriei. O deschise şi se uită înăuntru : era întuneric şi uşa de afară era deschisă. In lumina lunii, îl văzu pe Sam, ghemuit în prag.

— E în regulă, îi şopti Sam, fără să întoarcă însă capul. A plecat. Nu mai aprinde lampa. A stins-o.

Sarie se întoarse şi îl simţi pe Lanny alături.

— Sam ştie, îi şuşoti ea. Ştie şi ne-a ajutat.

Apoi, întorcându-se spre schilod :

— Iţi mulţumesc, Sam.

Sam nu răspunse nimic. Nici măcar nu se urni din loc.

— Se face ziuă, spuse Lanny.

— Ei, dar am dormit, nu glumă ! se miră Sarie.

Trecură pe lângă omul din uşă şi ieşiră. După doi paşi, Lanny se opri şi se uită la Sam. Dar Sam rămăsese nemişcat, cu ochii aţintiţi în pământul scăldat de lumina lunii, şi Lanny se simţi stingherit.

— Iţi mulţumesc, Sam, spuse el şi plecă.

Sarie îl luă de braţ. Cum trecură de dependinţe, Lanny se opri :

— Trebue să te întorci, Sarie.

— Bine.

Se îmbrăţişară.

— Pe mâine, spuse ea.

— Pe mâine.

Se întoarse şi se îndreptă spre casă. El o urmări cu privirea până ce se pierdu îndărătul unei magazii, apoi se întoarse şi porni încet spre Stilleveld, purtând în inimă imaginea unei fete cu chip rotund, cu ochii înţelegători şi cu părul de culoarea spicului de grâu.

Se crăpa de ziuă.

Partea a treia

U R A

1

O dimineață lină, liniștită, se furișa pe nesimțite, ca și cum și-ar fi ținut răsuflarea. Razele soarelui se cerneau pe unde apucau, izgonind întunericul și războindu-se cu umbrele. Deasupra văii pluteau aburi ciudați, care nu erau de ceață. Vara venea cu pași ușori și siguri ca ai unei fetișcane bine împlinite și mlădioase.

Doi băiețași sdrențăroși, având în față câte o tăbliță pe care mâzgăliseră ceva, moțăiau sprijiniți de zidul bisericuței. Mestecând ultima îmbucătură a gustării de dimineață, o fetiță alerga pe Strada Mare, îndreptându-se spre ei. Preotul ieși din coliba lui din spatele bisericuței, potrivindu-și gulerul răsfrânt și făcu un semn prietenos copiilor, care îi răspunseră morocănoși. Un bărbat, care întârziase la lucru, ieși grăbit dintr'o căsuță dela capătul de jos al Străzii Mari. Mergea zorit, rugându-se la toți dumnezeii să nu-l dea afară stăpânul alb. Că o să-l înjure și o să-l svânte în bătăi, la asta se aștepta... Nevastă-sa trebuia să nască peste câteva săptămâni și omul mai dăduse o mână de ajutor prin casă.

Mătușa Annie își bătătorea petecul de pământ neîngrădit din fața casei. La acelaș nivel cu strada, petecul acela de pământ era de fapt o parte a străzii, o parte pe care bătrâna și-o însușise cu dela sine putere. Il îngrija demult, bătătorindu-l, stropindu-l și acoperindu-l cu straturi subțiri dintr'un amestec de lut și

bălegar. Acum, se întărise ca pardoseala de lut din casă şi bătrâna îl mai netezea pe unde nu era destul de drept. Işi uda mâinile într'un vas cu apă şi apăsa ultimul strat de bălegar, desenând felurite linii. Işi privea plină de mândrie isprava. Casa ei va avea cea mai straşnică bătătură din Stilleveld, o bătătură asemănătoare cu pardoseala de lut pe care o făcuse tot cu mâinile ei, în casă.

Mama lui Lanny îşi privea fiul, care dormea încă. Venise târziu în noaptea aceea şi nici nu se atinsese de mâncarea pe care i-o lăsase. Il aşteptase până după miezul nopţii; apoi se dusese la culcare, dar ceasuri în şir nu putuse adormi... In cele din urmă, însă, o furase somnul şi nu l-a auzit intrând. „Da. Să-l lase să mai doarmă puţin. Până atunci, să-i pregătesc ceva de mâncare. Dacă s'o grăbi, ajunge la timp la şcoală". Lanny părea foarte fericit în somn. Ca un băieţel care adormise cu un gând plăcut ce-i rămăsese întipărit pe faţă. Işi înfrână pornirea de a îngenunchia şi de a-l strânge la piept. Băiatul ei crescuse. Era acum un bărbat în toată firea. Şi asta umple de bucurie inima oricărei mame.

Uneori nu-l înţelegea, dar asta n'avea importanţă. Era un om învăţat, altfel decât ceilalţi. Oamenii învăţaţi au ideile lor, pe care nu le poţi înţelege totdeauna. Şi câtă carte ştie! Totuşi, ce bine ar fi dacă l-ar înţelege în toate, dacă ar şti ce se petrece în mintea lui! Aşa cum dorise să ştie şi ce se petrece în mintea şi sufletul lui Mabel. Gândul la fată i se furişa în minte fără să şi-l poată opri. Incercă să-l alunge, dar zadarnic, şi în ochii ei miji suferinţa. Il lăsă pe Lanny să doarmă şi se duse spre vatră. De Mabel nu ştia nimic: nici unde e, nici cum îi merge. Ar fi vrut măcar să ştie dacă e sănătoasă. Pregăti mâncarea. Da, ar fi vrut să ştie că fata ei e ferită de bărbaţii cei răi dela Cape Town. Oraşele mari sunt pline de bărbaţi păcătoşi. Aţâţă focul şi puse în vatră câteva uscături. Fiertura era aproape gata. Işi dădea seama după miros.

Bătrâna se gândea acum la maică-sa. Işi amintea bine ce-i spusese la nunta ei. Inchise ochii şi-i revăzu

chipul sbârcit, prăfuit parcă, şi-i auzi iarăşi glasul dogit, ros de ani :

— In curând o să ai copii, draga mea. Asta-i datoria ta pe pământ. Să fii o mamă bună. Nu-i uşor. Prea sfânta fecioară ne-a arătat că inima unei mame are parte numai de jale. Ai să ai şi tu parte de suferinţele oricărei mame, fata mea !

Bătrâna îşi şterse o lacrimă şi trase la o parte mâncarea, să nu se ardă.

„Trebue să-l scol", gândi ea şi îşi şterse din nou ochii.

— Lanny... îl strigă ea cu duioşie.

Peste drum, Fieta ieşi în uşă şi se uită la maică-sa.

— Eşti gata îmbrăcată aşa, cu noaptea în cap ? făcu, tăioasă, bătrâna. Mi se pare că iar te mână gândul să pleci la Cape Town !

— Nu mai plec la Cape Town, îi răspunse calm Fieta.

Bătrâna ridică din umeri.

— Atunci la Johannesburg, că-i tot una. Iar o să te întorci cu un plod !

Fieta zâmbi şi clătină din cap.

— Nu, mamă. Nu mai plec nicăieri. N'o să mai plec niciodată de aici.

Bătrâna ridică iar din umeri. Işi muie din nou degetele în apă, dar se opri şi se uită lung la Fieta : ochii ei ageri iscodiră chipul fiicei. O podidiră încet lacrimile.

— Pentru prima dată te văd plângând, mamă, spuse Fieta pe un ton nepăsător, dar şi ochii ei înnotau în lacrimi.

— Nu plâng ! mormăi bătrâna.

— Mă duc la casa cea mare, să mai agonisesc un ban şi ceva de mâncare, şi Fieta păşi cu grijă, să nu strice cumva opera de artă a bătrânei.

— Din cauza lui Sam ? întrebă bătrâna.

— Ce-ţi pasă ! îi răspunse Fieta liniştită şi o luă în sus, pe Strada Mare, legănând din şolduri. Işi ţinea capul sus. Maică-sa se uită după ea până ce o pierdu din ochi. Apoi îşi văzu mai departe de treabă şi lacri-

mile ei cădeau pe figurile de lut pe care le desenase în fața colibei.

Fieta merse cu pași voinicești până ce ajunse în vârful delușorului care străjuia cele două văi. Când trecu prin dreptul dependințelor, o năpădiră amintirile. Pe drumul acesta mergea ea când era fată tânără. Pe drumul acesta venise în fiecare dimineață și se întorsese în fiecare seară. Cât timp trecuse de atunci! Și acum, iat-o bătând acelaș drum. I se părea că în toți anii aceia străbătuse un cerc uriaș, care o adusese tot de unde plecase. Trecuseră aproape treizeci de ani de atunci...

Se uită la curtea din dos a casei. O cunoștea atât de bine! Rămăsese aceeași. Doar ici-colo, unele clădiri se mai învechiseră și stăteau să cadă în paragină. Dar, la drept vorbind nu se schimbase nimic. Totul rămăsese la fel. La fel cum fusese și pe vremea în care avea cincisprezece ani...

Deschise ușa bucătăriei și intră. Cele două negrese rămaseră cu ochii țintă la ea. Celei mai vârstnice i se păru că ar cunoaște-o, și Fieta îi zâmbi.

— Nu-ți mai aduci aminte de mine, Maria?

— Fieta?... întrebă femeia șovăind.

— Da. Aș vrea s'o văd pe domnișoara.

Maria stătea în cumpănă.

— Hai! spuse Fieta. Mă întorc aici. Vreau să mă angajez.

Maria zâmbi. Iși amintea de Fieta de odinioară...

— Ai rămas aceeași, ai? făcu negresa.

Mulatra o privi pe sub genele aproape închise și Maria ieși. Fieta se plimba prin bucătărie și se uita la lucruri. Era uimită că-și mai aducea aminte de locul fiecărui obiect. Se întoarse și o văzu în prag pe Sarie care o cerceta cu luare aminte, și se îndreptă încet spre ea. „Nu-i frumoasă, gândi Fieta. Nici vorbă s'o pui alături de cealaltă Sarie. Nici corpul nu-l are prea grozav. O femeie drăguță și atâta tot. Dar Lanny Swartz o iubește. Și ea îl iubește pe Lanny. Iar vechea poveste..."

— Bună dimineața. Eu sunt Fieta.

— Știu, spuse Sarie.

„Nici glasul nu seamănă, se gândi Fieta. Vorbeşte mai gros şi mai domol. Nu ca cealaltă, limpede şi cristalin ca un clopoţel de argint."

— N'aveţi nevoie de cineva care s'o înlocuiască pe Mabel ?

— Ba da.

„Oare e tot atât de fericit ca şi mine ?" se întreba Sarie.

— Eu o pot înlocui. Fireşte, ştiu mai multe decât Mabel. Ea era un copil. Pot să le supraveghez pe fetele astea, ştiu să gătesc... N'am uitat ce-i place lui baas Gert. Am mai lucrat aici, înainte de venirea dumneavoastră.

— Da ?

„Oare nu-i prea obosit ?" îşi zicea Sarie.

— Da. Demult. Era pe atunci aici cealaltă domnişoară Sarie.

Sarie ar fi vrut s'o întrebe mai multe pe Fieta, dar se stăpâni.

— Dumneavoastră îi plăteaţi Mabelei cincisprezece şilingi pe lună, nu ?

— Da.

— Pentru mine-i puţin. Am copii. V'aş ruga să-mi daţi o liră.

— Nu pot să-ţi dau atât de mult.

— Nu-i nimic. O să-mi dea baas Gert.

Sarie se încordă.

— Ştii, eu angajez personalul de serviciu ! spuse ea cu răceală.

— Iertaţi-mă — zise Fieta zâmbind — dar m'aţi înţeles greşit. N'am vrut să vă spun decât că ar fi mai bine dacă aţi vorbi cu baas Gert înainte de a mă angaja.

Sarie se îmbujoră la faţă. Se vedea cât de colo că-i supărată.

Pe buzele Fietei rămăsese umbra zâmbetului de mai înainte. Nu, Sarie aceasta habar n'avea ce se petrecuse pe aici. Se vede că nu-i spusese nimeni nimic.

— Nu cred că... începu Sarie, dar Fieta îi tăie vorba :

— Dumneata du-te şi spune-i lui baas Gert că-s aici şi o să vezi.

Sarie şovăi, apoi se întoarse încet şi se îndreptă spre camera lui Gert. Trebuia să fie ceva în legătură cu cealaltă Sarie. Era sigură! O să caute ea să afle despre ce este vorba!

Bătu la uşa lui Gert şi o deschise. Gert îşi ridică ochii injectaţi şi o privi. Ii tremurau mâinile şi-l durea capul. Il durea dealtfel de două ceasuri, de când se întorsese dela Smit.

— Ştii că nu-mi place să fiu deranjat! făcu el, tăios.

— A venit o mulatră care vrea să se angajeze în locul lui Mabel, zise Sarie.

Gert bătu cu pumnul în masă.

— Degeaba te ţin aici! Nu eşti în stare să angajezi nici măcar o slujnică fără să mă deranjezi!

— M'a rugat să-ţi spun că o chiamă Fieta, zise Sarie.

— Cum ai spus?

Şi glasul lui părea atât de obosit!

— Fieta!

Sarie băgă de seamă că Gert se potoleşte deodată. Se rezemase de speteaza scaunului şi lăsase ochii în jos. Apoi îşi frecă fruntea cu dosul palmei lui mari şi deschise ochii. Erau trişti şi lipsiţi de viaţă. Priveau în gol. Un simplu nume îi readusese în minte tot trecutul.

Se ridică încet şi se clătină puţin când începu să meargă.

— Unde-i? întrebă el.

— In bucătărie.

Şi se duse cu el în bucătărie, unde Fieta îi aştepta cu braţele încrucişate pe piept.

— Ieşiţi afară! strigă Gert către cele două negrese, şi femeile fugiră.

Se uită lung la Fieta.

— Ai îmbătrânit, Fieta — spuse el, plictisit parcă.

Fieta râse şi Gert băgă de seamă că vocea îi rămăsese neschimbată.

— Şi dumneavoastră aţi îmbătrânit, baas Gert.

— Da, răspunse el moale și se îndreptă din șale. Glasul i se înăspri:
— Ce vrei?
— Să muncesc.
— N'ai avea niciun rost aici!
— Vă e teamă, baas Gert? îl întrebă ea domol.
— Nu mi-e teamă, îi răspunse Gert tăios. Eu nu mă tem de nimic.
— Bine, baas Gert! Nu vă temeți, dar nu vreți să mă vedeți pe aici, nu-i așa?
— Dece vrei să vii la noi?
— Am nevoie de bani. Și apoi, e aproape de casă...
— Unde ai fost tot timpul ăsta?
— Peste tot.
— Cum adică?
— Pe la Cape Town, Johannesburg, Pretoria, Bloemfontein... Peste tot.
— Ai bărbat?
— Nu.
— Copii?
— Da, patru.
El zâmbi și se întoarse.
— Aș dori să fiu plătită cu cinci șilingi mai mult decât Mabel.
— Bine.
Și Gert se întoarse și se duse în camera lui. După ce ieși, Fieta se uită la Sarie cu o privire plină de înțelesuri.
— Mă iertați, domnișoară Sarie.
— Nu face nimic, șopti Sarie și intră la ea în odaie.
„Așa-i dragostea, gândi Fieta zâmbind. Dacă n'ar fi îndrăgostită, m'ar urî pentru felul cum m'am purtat cu ea. Mi-ar arăta ea!" Ridică din umeri, se duse la ușă și le chemă pe cele două femei.
— De acum încolo, eu poruncesc aici. Eu vin imediat după domnișoara Sarie, ați priceput?
Negresele dădură din cap în semn că au înțeles.
— Foarte bine. Acum să ne apucăm de treabă. Toate trebue să meargă strună.
O jumătate de oră mai târziu, Sarie ieși din camera ei, îmbrăcată pentru călărie.

— Aş vrea să pregăteşti dumneata prânzul, îi spuse ea Fietei. Domnul Viljoen, intendentul, vine să-şi dea raportul şi o să rămână cu noi la masă.

— Bine, domnişoară Sarie.

— Eu n'am să fiu aici. Dacă întreabă Gert de mine, spune-i că am plecat călare să mă plimb.

Fieta dădu din cap şi Sarie păşi repede spre grajduri. Puse şeaua pe calul ei şi peste câteva minute porni în galop.

Era emoţionată. Se ducea s'o vadă pe mătuşa cea mare. Trebue să fie tare bătrână! Ii va lămuri ea oare anumite lucruri necunoscute ei? Câte gânduri n'o frământau! Voia să afle atâtea despre cealaltă Sarie, despre Gert, despre Fieta...

Galopul uşor al calului o înfiora. O înfiorase totdeauna, dar parcă niciodată ca acum. Izbucni în râs: da, o înfiora pentrucă îl simţea pe Lanny alături de ea. Era prezent în adâncul gândurilor ei, în inima ei. Nu avea decât să închidă ochii şi-l vedea aevea. Lanny! ce frumoasă este viaţa!

Acum e la şcoală. Ce bine ar fi să se poată furişa în clasă, să se aşeze lângă copii şi să-l asculte!

Trecu pe lângă câţiva negri care-şi lucrau petecele de pământ. Voioasă, le făcu semn cu mâna şi oamenii îi răspunseră. Ce luminoasă şi prietenoasă e lumea! Toate îţi sunt prietene, toate, până şi culorile: verdele, cafeniul, albastrul, auriul...

O pasăre trecu în sbor pe lângă ea.

— Las'că te întrec eu, îi strigă Sarie.

Se aplecă şi-i şopti calului ceva la ureche. Cal şi călăreţ sburau acum după pasăre. Pasărea o sbughi la stânga.

— Aha! Ţi-e frică! strigă Sarie râzând.

O vacă păştea liniştită. Opri calul lângă ea şi se aplecă. Vaca îşi ridică ochii cafenii, umezi.

— Il cunoşti pe Lanny? o întrebă voioasă Sarie.

Dar ochii umezi ai vacii parcă se holbară miraţi.

— Muuu! strigă Sarie. Nu-i nimic de făcut cu tine. Firele de iarbă ştiu de el, copacii şi vântul îl cunosc şi ţi-au şoptit că-l cunosc, numai tu nu-l ştii. Să-ţi fie ruşine!

Dădu pinteni calului şi din nou porniră în galop. Ce n'ar fi dat să fie şi el cu ea, să se ia la întrecere. Sau să se joace. Sau măcar să stea cuminţi, unul lângă altul...

Privi înainte şi zări casa, la câteva sute de metri. Acum va afla ceeace voia să ştie. Intrebările îi chinuiau mintea. Incă o goană şi va fi acolo.

Se opri şi se uită la casa cea mică. Arăta ca o colibă din Stilleveld, cu singura deosebire că era din cărămidă, nu din tablă ondulată.

Sări jos, legă calul şi deodată o cuprinse teama. Nu-i venea să meargă mai departe. Acum, că ajunsese, se temea s'o vadă pe mătuşa cea mare. Nu ştia dece se teme, dar parcă o oprea ceva. Se simţea ca un copil cutezător, care-şi scosese pantofii şi ciorapii şi se uita acum şovăind la pârâul cu ape repezi.

Uşa colibei se deschise şi o mogâldeaţă mărunţică şi gârbovită, cu tot felul de boarfe pe ea, ieşi în prag sprijinindu-se într'un băţ.

— Cine-i acolo? croncăni vocea bătrână şi stinsă.

Sarie se apropie. Ii bătea inima.

— Cine e?

— Eu sunt, Sarie, mătuşă.

— Cine? şi bătrâna îşi duse mâna pâlnie la ureche, ca să audă mai bine.

— Sarie!

— Nu ţipa aşa de tare, făcu mătuşa supărată şi glasul ei bătrân şi subţire tremura. Vino încoace, să te văd mai bine!

Sarie făcu un pas înainte şi se uită la chipul bătrânei. Era un boţ de piele pământie, moale şi sbârcită, care cădea în falduri. Ochii i se înfundaseră în orbite, iar gura, ştirbă, îi tremura. Ce bătrână era mătuşa cea mare! Trebuia să aibă peste o sută de ani! Apucase vremea războiului cu cafrii. Nimeni nu ştia exact câţi ani are şi ea cu atât mai puţin.

— Vino mai aproape, îi spuse cu glas plângăreţ bătrâna. Vederea mi-a slăbit. Mai bine mă aduna dumnezeu demult. Nu te văd deloc.

Sarie se afla lângă ea. Bătrânei i se strânse faţa sbârcită şi ochii se aţintiră asupra ei.

— Pari o umbră ! Nu ești cumva o stafie ?
— Nu, mătușă !
— Cum te chiamă ?
— Sarie.
— De auzit, aud bine, șopti bătrâna, dar nu mă mai ajută ochii.
Se întoarse și se îndreptă încetișor spre colibă.
„Sigur că a uitat de mine“, își zise Sarie și o urmă în casă.
Mătușa căzuse într'un fotoliu și privea în gol. Arăta bătrână și uscată, aproape moartă. Nu mai știai dacă e femeie sau bărbat. „N'aș vrea să trăiesc atât“, gândi Sarie.
— N'am pe nimeni, spuse bătrâna pe un ton plângăreț. N'am pe nimeni ! Sunt atât de singură !
Sarie își roti privirea prin cameră. Totul era vechi, vechi ca și mătușa. Un dulap ros de carii într'un colț, o pătură bălțată, peticită și decolorată care acoperea un pat demodat... Cu toată căldura, o trecu un fior. Timpul macină totul. E tragic să fii bătrân și singur...
— Mi-e poftă de o cafea, spuse mătușa, ursuză. Nu mi se dă niciodată !
Sarie se duse în bucătăria de alături. O bătrână negresă care curăța alene niște cartofi își ridică ochii.
— Dumneata îngrijești de coana mare ?
Negresa dădu încet din cap și se uită lung la Sarie.
— Da, am muncit la ea când eram tânără. Ea mi-a purtat de grijă. Acum e rândul meu s'o îngrijesc. .
„Pe câtă vreme, voi, de acolo, nici nu vreți să știți de ea !“ părea a spune privirea ei.
Sarie văzu un ibric cu cafea și îl puse pe vatră, să se încălzească.
— Ești singură ?
— Eu, bărbatul meu și cucoana stăm aici singuri. Numai că omul meu e tare bătrân. Stă toată ziulica cu burta la soare.
„Trei bătrâni părăsiți“, gândi Sarie întristându-se. Cafeaua se încălzise. Umplu o ceașcă și o întinse negresei, după care mai umplu una și o duse în cealaltă cameră. Mătușa cea mare era cufundată în fotoliu, cu ochii închiși. „A adormit“, își zise Sarie.

— Tu eşti, Hannah? întrebă cu glas tremurat bătrâna.

— Nu. Sunt eu, Sarie.

— Sarie?! se miră ea.

— Poftim! Ţi-am făcut o cafea, spuse Sarie aducându-i ceaşca şi apropiindu-i-o de buze.

Mătuşa luă ceaşca, dar nu-i primi ajutorul.

— Mulţumesc. Pot să beau şi singură.

Sarie îşi trase un scaun în faţa bătrânei şi se aşeză. Cum să înceapă? Oare mai ţinea minte ceva?

Bătrâna îşi ridică fruntea. Avea ceva şiret în priviri. Se uită înţelegătoare la Sarie.

— Tot îl mai iubeşti pe Sam Du Plessis?

— Sam Du Plessis?

Sarie se încruntă până ce i se împreunară sprâncenele.

Mătuşa cea mare râse piţigăiat.

— Nu te preface cu mine. Ştiu tot! Şi Gert ştie!

— Cine e Sam Du Plessis, mătuşă?

Bătrâna îşi legănă capul râzând cu răutate. Deodată se opri şi se încruntă.

— Nu vrei să mai ştii de el, carevasăzică! spuse ea, ca şi cum ar fi învinuit-o de ceva. Inchise ochii şi se lăsă pe spate, apoi se îndreptă din nou şi apucă cu mâinile braţele fotoliului. Nu vrei să mai ştii de el! N'aş fi crezut niciodată c'ai să faci una ca asta! Mi-e ruşine de tine, Sarie Villier! Ruşine! şi clătină din cap cu tristeţe. Numai copilul de pripas a îndrăznit să-i înfrunte, numai el a îndrăznit să se lupte cu dânşii, pentrucă nu era un Villier. Credeam că şi tu ai fi în stare să li te împotriveşti. Mi-e ruşine de tine! Credeam că nu faci parte din tagma lor şi că ai să le poţi ţine piept!

Deodată, Sarie înţelese.

— Ascultă, mătuşă dragă, eu nu sunt Sarie. Eu sunt fata copilului de pripas de care vorbeai dumneata adineaori. Eu sunt altă Sarie, înţelegi? Altă Sarie. Nu cea la care te gândeşti!

— Cum? Altă Sarie?

Bătrâna închise ochii şi căută să-şi adune gândurile.

— Da, sunt fata copilului de pripas.

— Atunci unde este Sarie a mea ? Cum de le îngădue să se poarte aşa de rău cu mine ? Unde-i ?

Sarie se ridică, se duse la ferestruică şi privi afară, la dimineaţa însorită de vară... Oare mătuşa cea mare era nebună ? Cine era Sam Du Plessis ? Prin urmare, cealaltă Sarie nu-l iubise pe Gert ?

— A murit ! şi cuvintele abia şoptite de bătrână ajunseră totuşi până la ea. El a omorît-o ! A omorît-o pentru că-l iubea pe Sam Du Plessis. Vai, să nu crezi că i-a făcut cine ştie ce sau că i-a pus otravă în mâncare ! Totuşi, a murit. El a omorît-o ! Aşa cum l-a omorît şi pe Sam Du Plessis.

— Sarie a murit de friguri, şopti Sarie.

— El a omorît-o ! i-o tăie însă mătuşa. I-am spus că a omorît-o, i-am spus adevărul. Nu, cu Sarie nu mi-a fost ruşine ! Ea nu s'a plecat voinţei lor. Il iubea pe Sam du Plessis. I-am spus adevărul în faţă. De asta m'a surghiunit aici ! Se teme de mine, pentrucă am înţeles ce s'a întâmplat şi i-am trântit adevărul în faţă !

— Ce i-ai spus, mătuşă ? o întrebă Sarie.

— Spui că nu eşti Sarie a mea ? o întrebă bătrâna pe un ton rugător.

— Sunt fiica copilului găsit.

— Ia vino încoace !

Sarie se mai uită odată la razele strălucitoare ale soarelui şi se întoarse spre bătrână.

— Ingenunchiază aici, în faţa mea.

Şi Sarie îngenunchie. Bătrâna îşi petrecu degetele prin părul ei. Mâinile îi tremurau.

— Ai părul gros şi scurt. Nu-i ondulat, ca al ei. Sunt sigură că n'ai părul negru.

— Nu, spuse Sarie încet.

Mâinile bătrânei alunecară pe chipul Sariei, atingându-i fruntea, sprâncenele, nasul, obrajii, şi buzele. Apoi şi le lăsă din nou în poală. Bărbia îi tremura.

— Şi ce i-ai spus, mătuşă ?

— Nu eşti Sarie a mea !

— Sunt fata copilului găsit.

— Da. El a înţeles. A înţeles şi de-aia mi-a fost drag. Şi Sarie ţinea la el. Dar fiul meu l-a însurat cu fata aia din neamul lui Van Wyck. Eu aş fi vrut să se

însoare cu Sarie. Ar fi fost tare fericiţi. Băiatul meu dorea ca Sarie să-l ia pe Gert. Ce nebun a fost Koos să-şi trimită fata aici! I-am spus că face rău. I-am spus că Sarie o să fie nefericită.

— Ce i-ai spus lui Gert, mătuşă?

— Ştiam de multă vreme că Sarie îl iubeşte pe Sam Du Plessis. Se vedea din ochii ei — şi bătrâna chicoti, răutăcioasă. Apoi închise ochii şi se lăsă în fotoliu.

Sarie se ridică şi se duse în vârful picioarelor la fereastră. Soarele strălucea peste întinderea verde.

— Mai vreau cafea, zise bătrâna.

Sarie oftă, luă ceaşca şi se duse după cafea. Cine a fost Sam Du Plessis? Se opri din mers şi făcu ochii mari. Nu se poate! Nu, nu se poate! Dar gândul o sfredelea mai departe. Ii aduse bătrânei cafeaua.

— Ce i-ai spus lui Gert, mătuşă?

— Era în dimineaţa în care mi-a spus că Du Plessis a murit şi că Sarie s'a îmbolnăvit. Am înţeles că-l omorîse el. I-am spus că n'are nicio importanţă câţi o să omoare, că tot ei au să-i vină de hac. I-am spus că tot ei sunt mai mulţi. La naşterea lui Isus Hristos, o stea a călăuzit trei magi şi unul dintre ei era negru. N'a existat niciun olandez din Africa printre ei, niciun bur. Un negru a fost, dar niciun olandez, şi i-am spus-o... Am tras în ei, i-am omorît, le-am luat pământurile şi am căutat să-i înrobim. Dar într'o zi or să se ridice împotriva noastră şi or să se bată cu noi, pentrucă ne purtăm urît cu ei. Le-am luat ţara, dar acum ne e frică de ei. I-am spus că orice om trebue să lupte când i se ia ţara, pentrucă ţara este viaţa lui. Ne-am luptat cu englezii pentrucă am vrut pământul ăsta: aşa şi cafrii se vor lupta cu noi, pentrucă pământul este al lor şi nu le-am mai lăsat nimic. I-am spus că ne vor lua femeile, pentrucă ele îi vor iubi, pentrucă şi ei sunt oameni ca şi noi. Băiatul meu, tatăl lui Gert, are un copil în Stilleveld, şi mama lui e neagră. I-am spus că în fundul inimii lui se teme de cafri. Las'că o să vină ei! O să vină ei să se lupte cu noi! Şi aşa i-am spus mereu, în fiecare zi!...

De furie, bătrânei îi ieşiseră ochii din orbite, şi în privirile ei se citea frica, groaza. Işi duse deodată mâinile la gât:

— Puşca! Puşca! Unde mi-e puşca? Unde-s bărbaţii? Unde-s! Uite! Vin cafrii! Vin cafrii! Dă-mi puşca mai repede! Vin să ne omoare!

Sarie o sgâlţâi.

— Nu vine nimeni. E linişte, mătuşă. Eşti în siguranţă.

— Vin, uite-i!

Ii tremura tot corpul. Se agăţă de Sarie şi îşi lipi capul de trupul ei.

— Vin!

Hannah, negresa, intră în cameră cu mişcări greoaie, o dădu pe Sarie la o parte şi ridică uşor capul bătrânei.

— Eu sunt, Hannah, cucoană, îi spuse ea cu blândeţe. Nu vă temeţi, că stau eu cu ei de vorbă. Pe mine mă ascultă. Am să le spun că aţi fost bună cu mine şi n'o să vă facă nimic. Mă ascultă ei, că-s din neamul meu! Nu vă temeţi degeaba, cucoană!

— O să le spui? se rugă mătuşa.

— Da. O să le spun ce bună aţi fost cu mine.

— Dar am aruncat odată cu peria după tine.

— Atunci n'am fost cuminte. Aşa sunt copiii. Aţi avut dreptate!

— Le spui, vasăzică?...

— Da. O să le spun.

— Şi ce o să le spui?

— O să le spun ce bună aţi fost cu mine, făcu, răbdătoare, Hannah.

— Şi n'ai să mă laşi?

— Nu vă las eu. Da acum trebue să vă culcaţi. Haideţi cu mine.

Şi porniră amândouă spre pat. Mătuşa închise ochii. După o clipă, dormea dusă. Hannah o acoperi cu pledul şi ieşi. Sarie se duse după ea în bucătărie.

— Totdeauna e aşa?

— Uneori.

— Văd că ştii cum s'o iei.

— Stau cu ea de când eram copil...

— Nu i se poate întâmpla ceva rău?
— Am eu grijă de ea, spuse Hannah cu mândrie.
— Să mai vin pe aici?
— Baas Gert ştie că sunteţi aici?
— Nu.
— Atunci, dacă nu ştie, mai puteţi veni.
Sarie se gândi la Sam Du Plessis. Poate că Hannah îl cunoştea.
— Hannah?
— Da.
— Dumneata ţi-o mai aminteşti pe domnişoara Sarie?
— Cum să nu!
— Ştii că ea l-a iubit pe Sam Du Plessis?
— Da.
— Hannah, cine a fost Sam Du Plessis?
Deodată, în ochii negresei se ivi o umbră de bănuială:
— Dece vreţi să ştiţi?
— Vreau să ştiu.
— Nu pot să vă spun.
„Ştie — îşi zise Sarie — ştie şi nu vrea să-mi spună!"
— Pot veni diseară pe aici cu un prieten de-al meu?
— E prieten şi cu Baas Gert?
— Nu. Baas Gert îl urăşte.
— Bine. Numai să nu fie cucoana prea obosită.
— Atunci o să stăm de vorbă numai cu dumneata.
— Bine.
— Dar n'ai să spui nimănui nimic.
— Despre cine? Despre prietenul dumneavoastră?
— Da.
— Nu. N'am să spun.
Sarie ocoli casa până în locul unde-şi legase calul. Deodată se simţi obosită. Obosită şi bătrână. Bucuria i se risipise. Ii era dor de Lanny, un dor aprig, aproape dureros. Ar fi vrut să-l aibă lângă ea, să stea de vorbă cu el. Incălecă şi plecă. Trei bătrâni părăsiţi, unul care moţăia la soare, altul pe jumătate smintit şi al treilea care îngrijea de ceilalţi doi...

Lanny privi peste şirurile capetelor aplecate ale elevilor care rezolvau problema de aritmetică şi când îşi vârî mâna în buzunar, după creion, dădu peste scrisoarea Celiei. Uitase cu desăvârşire de ea. Sarie era de vină. Ea îl făcea să uite totul! Surâse cu duioşie. De-ar trece mai repede ziua! Era nerăbdător să fie iarăşi lângă ea, să vorbească cu ea, să-i audă glasul, să-i simtă prezenţa, în sfârşit, să se bucure de liniştea senină care-l cuprindea oridecâteori se afla alături de draga lui.

Scoase încetişor scrisoarea din plic, o despături şi privi în gol. Era ciudat cât de mult îşi aparţineau unul altuia! Parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume! Să fie împreună şi să se iubească. Parcă s'ar fi cunoscut de o veşnicie.

Apoi începu să citească scrisoarea.

Dragă Lanny...

Un elev ridicase două degete. Lanny se uită la el.

— Ce e Franz?

— A treia sumă de pe tablă, domnule vă rog...

— Da! Ce-i cu ea?

— Care-i ultima cifră, domnule vă rog?

Lanny se ridică, luă creta și scrise cifra mai citeţ.

— Acum se vede?

— Da.

— Da? Ai putea spune mulţumesc, Franz.

— Vă mulţumesc, domnule profesor.

Se întoarse la scaunul lui și citi mai departe.

Dragă Lanny,

De câteva săptămâni nu mai știu nimic de tine, așa că m'am hotărît să-mi petrec câteva zile din cele două săptămâni pe care le am libere prin meleagurile tale. Sper că am să fiu binevenită. Nu-ţi bate capul cu problema locuinţei. Imi dau seama că pe la voi trebue să fie destul de primitiv, așa că mă declar mulţumită cu orice, deși sunt sigură că nu poate fi mai rău decât în regiunea în care mi-am făcut practica acum doi ani.

Am o tolbă întreagă de noutăţi, dar cele mai multe pot aștepta până am să te văd, ceeace se va întâmpla

curând. Mâine dimineața voi lua trenul. Cei dela casa de bilete mi-au spus că voi sosi pe-la cinci. Așteaptă-mă la gară, dacă poți, deși sunt sigură că voi nimeri și singură, dacă ești ocupat.

Toate noutățile, când ne vom revedea.

Cu multă dragoste,
CELIA

Lanny mai citi odată scrisoarea. Celia la Stilleveld! Asta îi mai trebuia! Și când te gândești că sosea chiar în ziua aceea! Dacă i-ar fi citit scrisoarea imediat după ce o primise, i-ar mai fi putut telegrafia să nu vină. Acum însă, era prea târziu. Ei bine! Va afla tot! Oricum, tot trebuia să afle, mai devreme sau mai târziu...

Totuși, îi părea rău pentru ea. Știa că Celia va suferi. Ținea la ea și n'ar fi vrut s'o supere, dar n'avea încotro.

„Celia sosește azi", gândi el, dar tot nu-i venea să creadă. Totuși, trebuia să facă ceva.

— Ascultați, copii. Eu am puțină treabă și am să lipsesc câteva minute. Luați seama să fiți cuminți cât am să fiu eu plecat. Dacă terminați lucrarea, apucați-vă de exercițiile pe care vi le-am dat de făcut acasă!

Se duse apoi să vorbească cu preotul și cu maică-sa. Când le spuse de scrisoarea Celiei, și bătrâna și preotul se priviră cu înțeles.

După ce se gândi o clipă, preotul ridică capul și surâse.

— Fiule, cred că cel mai potrivit lucru ar fi să te muți la mine și s'o lași pe domnișoara să stea la voi!

Lanny dădu din cap.

— Da, așa e mai bine, spuse maică-sa, emoționată. Trebue să fac rost de așternuturi curate. Mă întreb cine o fi având să-mi împrumute.

— Nu fi îngrijorată, mamă! Celia nu e o fată pretențioasă!

— Trebue, totuși! Nu-mi pot face băiatul de rușine!

— Bine, zise Lanny. Dar acum trebue să mă întorc la şcoală.

— Nu-ţi fă nicio grijă, fiule. O să vedem noi de toate, ca să iasă bine.

„Afurisită treabă!" făcu Lanny furios şi intră repede în bisericuţă.

In curând, tot Stilleveldul află că tânăra prietenă a lui Lanny vine tocmai dela Cape Town să-l vadă. Se făcură pregătiri tainice pentru primirea ei. Bătrânul preot era fericit ca un copil la gândul că el era motorul întregii conspiraţii. Poate că fata nici nu va mai pleca, şi atunci, Stilleveldul va avea doi învăţători, nu unul. Doi oameni care au învăţat la toate colegiile din Cape Town şi la instituţia aceea cu nume lung şi greu de ţinut minte, unde şi-au obţinut tot felul de diplome. Vor fi într'adevăr un sat de oameni fericiţi!

Când Lanny ajunse la halta cea mică, soarele cobora repede spre apus. Trecu pe lângă ghereta unde se servea cafea. De astădată fata era singură. Işi reaminti de ziua sosirii lui. Ii rămăsese bine întipărită în minte. Retrăi incidentul şi îl cuprinse amărăciunea. Se uită la fată, căutând să-i atragă atenţia, dar ea privea peste capul lui, ca şi cum ar fi fost o simplă pată neagră şi nu un om în carne şi oase, un om viu. Incepu să tremure fără să vrea.

Atunci îi apăru chipul Sariei. Se potoli şi-şi simţi deodată inima uşoară şi împăcată. Se uită la fată cu zâmbetul pe buze şi trecu mai departe. In curând trebuia să sosească trenul. Puţin în urma lui mergeau doi băieţi mulatri. Trăgeau un cărucior şi se sbenguiau pe drumul nisipos. Foarte bine. O să aibă cine căra bagajele Celiei până în sat.

Se uită la ceas. Se gândea la Celia, dar nu se putea opri la nimic precis. Totul era nedefinit şi înceţoşat. Nu-şi putea aminti nici măcar chipul ei. Ştia că e frumoasă şi că are un glas fermecător, dar atâta tot. Nu, nu era numai atât! Işi mai aduse aminte că are picioare foarte frumoase. Cele mai frumoase şi mai atrăgătoare picioare pe care le văzuse vreodată. Da, îşi amintea că erau subţiri şi bine făcute. Ce ciudat! Se gândea la picioarele Celiei, dar la picioarele Sariei

nu se gândise niciodată. Nici nu le văzuse bine, nici nu se întrebase cum arătau, nici nu-l interesase. Ce ciudat! Ii rămăseseră clar întipărite în minte picioarele Celiei, nu ale Sariei! Se gândi o clipă şi dădu din cap. In definitiv nu era chiar aşa de ciudat. Dacă se căznea, putea să-şi amintească şi trupul Celiei — umerii ei, arcul blând al gâtului, pieptul, glasul ei limpede, cristalin şi vesel, mersul ei voios, pasul ei sigur și zâmbetul care-i încreţea colţurile buzelor și ale ochilor, câştigându-te dintrodată. Cu puţin efort, putea să-şi amintească totul. Putea s'o vadă clar...

Dar pe Sarie, nu. Oricât s'ar fi străduit, pe Sarie nu reuşea s'o vadă. Era învăluită în umbră, şi în umbra aceea el nu întrezărea decât un chip pe care nu l-ar fi putut descrie. Nu-i putea descrie nici măcar ochii înţelegători, care-i aduceau liniştea sufletului. Căută să-și amintească glasul ei, dar nu-l putu desluși decât ca pe un murmur, liniştitor şi el.

Iși dădu seama că așa va fi întotdeauna. Nu va fi niciodată în stare s'o vadă pe Sarie atât de limpede ca pe Celia. Niciodată nu va putea să-şi amintească forma picioarelor ei sau arcuirea gâtului şi nici zâmbetul ei. Sarie va rămâne totdeauna un chip lipsit de un contur precis, în care licăresc doi ochi înţelegători, liniştitori. Aceasta pentrucă o purta pe Sarie în adâncul sufletului lui. Ea îl stăpânea, indiferent dacă avea sau nu picior frumos, independent de zâmbet, de priviri sau de rotunjimi. Sarie îl stăpânea pe deplin, numai și numai pentrucă era Sarie.

Trenul intră în staţie cu un şuierat ascuţit şi se opri. Lanny îşi aprinse ţigara cu o mână nesigură şi înaintă, privind spre celălalt capăt al trenului.

Celia coborî, îşi lăsă jos cele două valize şi-l căută din priviri.

Lanny se duse la controlorul care strângea biletele.

— Am venit s'o întâmpin pe domnişoara aceea de acolo, spuse el, arătând-o. Te rog... pot să mă duc să-i iau valizele?

Controlorul îl măsură de sus până jos, scuipă şi dădu din cap.

— Adu biletul la birou, că n'am să stau să te aştept toată ziua aici!

Lanny făcu semn c'a înţeles şi traversă repede peronul. Incet, trenul se puse în mişcare şi ieşi din haltă. Celia îi făcu semn cu mâna şi fugi spre el. Ochii îi străluceau. Lanny îşi dădu din nou seama ce frumoasă e Celia. Fata se aruncă de gâtul lui şi-l strânse în braţe. Apoi îl împinse uşor îndărăt şi-l privi în faţă.

— Ce bine-mi pare că te revăd, Lanny! spuse ea.

El zâmbi.

— Şi mie îmi pare bine, Celia...

— Arăţi bine şi pari fericit, adăugă ea.

El îi ridică în tăcere geamantanele şi o conduse spre ieşire. Ajuns acolo, dădu bagajele băieţilor, să le ducă în sat cu căruciorul.

— Asta e taxiul nostru! îi spuse el peste umăr.

Celia zâmbi şi se uită după copiii care fugeau trăgând căruciorul pe drumul nisipos.

— Dă-mi biletul.

Celia îşi scoase biletul — era un bilet dus-întors — desprinse o parte şi i-o întinse.

— Aşteaptă-mă o clipă, îi spuse Lanny, şi intră în biroul controlorului, care îi smulse biletul din mână, se uită la el şi strigă:

— Eu trebue să rup biletul, nu altcineva!

Şi scuipă. Dar nu-l nimeri pe pantaloni, aşa cum avusese de gând.

Lanny îşi aminti din nou ziua sosirii sale şi se îmbujoră. Se stăpâni cu greu să nu-şi treacă mâna peste faţă. Işi umezi buzele, se răsuci pe călcâie şi se întoarse lângă Celia.

Controlorul se uită după el şi dădu drumul, mormăind, unui şuvoi de înjurături.

Celia îl luă pe Lanny de braţ şi porniră amândoi pe drumul nisipos. Băieţii cu căruciorul erau acum departe: pieriseră după o cotitură. Când Celia şi Lanny trecură pe lângă ghereta cu cafea, fata se holbă la rochia Celiei şi o măsură din cap până'n picioare.

— Ei, ce se mai aude, Lanny? Vreau să ştiu tot! Ia spune-mi, dece eşti aşa de leneş la scris? Dar mai întâi vorbeşte-mi despre ai tăi şi despre şcoală!

— Merge bine, îi răspunse încet Lanny. Oamenii se arată foarte dornici să învețe. Copiii vin la școală ziua, iar ceilalți, bătrânii, la cursul seral.

Ea trase adânc aerul în piept, gândind: „Ce minunat e să stai aici, la țară. Loc berechet! Să tot trăiești! Mi-ar plăcea aici, își mărturisi ea până la urmă șovăind, dar adaugă imediat: Fii cinstită, Celia! ți-ar plăcea aici dacă ai avea cinematografe, trenuri, taxiuri, tramvaie și cafenele, dacă ai avea ceaiuri dansante și petreceri. Fii cinstită și recunoaște că așa e. Pe scurt, ți-ar plăcea dacă ai aduce Cape Townul cu tine aici... Sau poate dacă ai avea un serviciu potrivit, gândi ea, mai serios. Da aș putea suporta viața de aici, dacă aș fi convinsă că fac ceva bun, așa cum este convins Lanny. El crede în ideea: „Să aduci poporului cultura de care are nevoie". Deodată, zâmbi: Nu ești sinceră, Celia! Te amăgești singură. Cauți să găsești motive raționale dorinței ce te încearcă. Vrei ca Lanny să te roage să rămâi aici. Asta-i adevărul, adevărul!"

Se uita cu coada ochiului la Lanny, și își dădu seama că înafara celor câteva cuvinte pe care le schimbaseră la început, el nu-i mai spusese nimic. Lanny era altul, schimbat parcă. Ce importanță dădea el înființării școlii, cât de mult îi vorbise la Cape Town despre școală! Il preocupau toate problemele învățământului.

— Schimd îți trimite salutări, spuse Celia.

— Mulțumesc. Ce mai face?

— Ne sâcâie, ca deobicei. Și continuă, zâmbind: Iți mai amintești de Johnny Jones? Ei, bine, acum vreo lună, Jones l-a scos din sărite. Nimeni nu știe ce ispravă a făcut Johnny, dar Schimd i-a spus să nu vină o săptămână la cursul lui. Și tu îl știi pe Schimd cum se repede când e necăjit! Toată dimineața a tunat și a fulgerat...

Lanny zâmbi. Il vedea parcă aevea pe bătrânul lui profesor...

— ...A doua zi, Johnny a lipsit dela curs. După terminarea cursului, Schimd l-a întâlnit, l-a întrebat dece a lipsit și Jonny i-a răspuns: „Dar nu mi-ați spus dumneavoastră să nu vin?" Păcat că n'ai văzut ce mutră a făcut Schimd, Lanny! A asvârlit cărțile cât colo și s'a

repezit la Johnny. A fost un match de box în toată regula. Johnny s'a apărat, având bineînțeles grijă să nu-l lovească, dar bătrânul se pornise și i-a cărat o ploaie de pumni. Toată clasa se grămădise în jurul lor, și fiecare îl sfătuia cum să-l facă pe Johnny knock-out! Asta mi-a amintit de ziua aceea când s'a bătut cu tine, în sala de cursuri...

Celia râdea cu hohote. Râse și Lanny.

— Și apoi ce s'a întâmplat ? întrebă el.

— Acelaș lucru ca și cu tine. Schimd declară sus și tare că de când ai plecat tu, Johnny este cel mai bun student. Acum că ai plecat, nu mai pridideşte cu laudele, vulpoiul ăsta bătrân!

— Teribil om! exclama Lanny.

— Da, așa e, întări Celia.

Se lăsă o tăcere grea. Ajunseră în culmea unde drumul făcea o cotitură. Soarele de vară apunea îndărătul dealurilor și doar ultimele lui raze mai luminau cerul. Norii, colorați, își pierdeau treptat resfrângerile de curcubeu și se topeau în întunericul ce se aduna pe cer.

„Incă nu ne-am obișnuit să fim împreună, gândi Celia. Suntem încă stingheriți".

Lanny se gândea la Sarie. Trebuia neapărat s'o vadă în seara aceea. Va fi greu acum, din cauza Celiei, dar trebuia totuși s'o vadă.

— Ce-ar fi dacă ne-am odihni puțin? spuse Celia.

Nu era obosită, dar poate că o țigară și un scurt popas îl va apropia mai mult de ea. Cel puțin, așa nădăjduia...

Lăsară drumul nisipos și se așezară pe iarbă. Lanny scoase țigările și chibriturile. Fumară în tăcere. El privea în gol. Celia îi cerceta chipul. Era schimbat. Avea ceva diferit, dar îi era cu neputință să spună ce anume. Și totuși, se schimbase. Era sigură.

Deodată îi dădu prin gând că e vorba de o fată. Ideea i se păru caraghioasă, dar stărui în mintea ei. Și cu cât se gândea mai mult, cu atât i se părea mai verosimilă. Se uita lung la el.

— Lanny... spuse ea cu glas duios.

El aştepta, tăcut.

— Nici nu m'ai sărutat!

Lanny întoarse capul şi o privi, şi Celiei îi veni greu să-i descifreze expresia din ochi. Totuşi, Lanny se aplecă spre ea şi o sărută uşor pe buze.

„E la mijloc o altă fată“, îşi zise Celia.

Işi ridică genunchii, şi-i cuprinse cu mâinile, şi îşi sprijini bărbia în ei. Se uita înainte, fără să vadă nimic. Era liniştită, dar i se deschisese un gol în suflet. Simţea o strângere de inimă şi i se puse un nod în gât. Numai singurătate şi pustiu... Nu era nenorocită, ci singură, incapabilă să gândească sau să simtă mai deplin.

Lanny se întreba cum i-ar putea mărturisi totul. Căuta o soluţie, dar nu-i venise în minte nimic. Nu ştia cum să-i spună.

Celiei i se păru că trecuse o veşnicie până când îşi putu relua firul gândirii. Se uită la ceas : trecuseră doar câteva minute de când se aşezaseră pe iarbă. Doar câteva minute...

Apoi îl privi iar pe Lanny, şi se simţi îndurerată. Ar fi vrut să-i vorbească, să se apere, să protesteze, să-i amintească de atâtea lucruri, să-i aducă aminte de trecut, de fericirea şi veselia împărtăşită cândva. Simţea că o podidese lacrimile.

Inchise ochii şi întoarse capul. „Ţine-te bine, fetiţo, îşi zise ea. Ţine-te bine ! Lacrimile nu folosesc la nimic. Stăpâneşte-te ! Trebue să te stăpâneşti ! Stăpâneşte-te, ca şi cum viaţa ta ar depinde de asta ! Nicio scenă, nicio vorbă. Lasă-l să tacă până n'o mai putea“.

Se ţinu tare... Deschise ochii şi privi soarele care apunea. Ii tremurau degetele care ţineau ţigara. O aruncă, răsuflă adânc şi întoarse capul spre Lanny. Ochii îi străluceau. Zâmbi.

— N'ai vrea să mergem ? spuse ea, sărind în picioare.

Şi porniră din nou pe cărarea nisipoasă care mergea îngustându-se în întunericul care se lăsa.

Soarele dispăruse şi înserarea se răspândea peste tot. Erau clipe de o fermecătoare frumuseţe, în care lucrurile se mai desluşeau doar printr'o pânză de umbre, uşoară şi catifelată. Soarele dispăruse, dar luna şi stelele încă nu răsăriseră. Ziua murise şi totuşi trăia încă.

Noaptea se născuse, dar nu pe deplin. Nu era nici viață, nici moarte, ci răstimpul dintre ele. Totul se topea într'o frumusețe difuză, lină, nespus de ademenitoare. Și ei își continuară drumul în tăcere.

— Celia... spune Lanny cu gravitate, căutându-și cuvintele. Voia să-i vorbească de Sarie...

Ea îi citea chinul pe față, și chinul lui îi făcea plăcere.

— Da?

— Celia, eu...

Dar acum chinul lui n'o mai bucura. Cruzimea ei de o clipă dispăruse.

— Știu ce vrei să-mi spui, zise ea liniștită. Vrei să-mi spui că între noi doi s'a strecurat o altă fată, nu-i așa?

El dădu din cap.

— Imi pare rău, Celia...

O privi cu tristețe. Ea încerca să râdă, dar râsul îi înlemni pe buze.

— N'are dece să-ți pară rău... Ce s'a întâmplat, e bun întâmplat, Lanny... „Ține-te bine, fetițo ține-te bine“... Il privi zâmbind. N'are niciun rost, Lanny, să ne prefacem și să spunem că nu ne doare. Vezi, ne-am împărtășit atâtea! Am petrecut atâția ani împreună și ne-am cunoscut atât de bine! Și, știi, când cunoști un om atât de bine și descoperi că ai aceleași preocupări, că îți plac aceleași lucruri și aceiași oameni, se naște dragostea... Și fără să vrei te doare când vezi că, deodată, totul s'a sfârșit!...

— Imi pare rău, Celia.

— Știu. Nu te învinovățesc de nimic. Nu-mi mai spune că îți pare rău... „Ține-te bine! Să nu te apuci să țipi la el. Fii calmă!...“ Vrei să fii bun și să-mi vorbești de ea? Cred că am dreptul să știu și eu.

— Ne iubim.

— Ei, eu care credeam că noi ne iubeam!

— Imi pare rău, Celia.

— Asta-i tot?

— Da. Te rog, să nu mai vorbim despre asta, Celia.

Se stăpâni cu greu să nu strige, să nu-i spună că lu-

crurile nu se pot termina așa, numai pentrucă unul dintre ei refuză să mai pomenească de ele.

— Cel puțin îmi poți spune cum o cheamă? întrebă ea cu amărăciune.

— Sarie Villier.

Işi continuară drumul în tăcere. Acum vedeau Stilleveldul la picioarele lor. La dreapta, prăvălia bătrânului evreu, iar spre stânga, mai departe și mai la deal, casa cea mare.

Isaac ieșise în pragul prăvăliei și se uita la cei doi tineri care mergeau tăcuți. Svonul sosirii Celiei ajunsese până la ei. Dealtfel, toate știrile din vale ajungeau și la el, mai devreme sau mai târziu. Isaac zâmbi melancolic, și gândurile lui zburau dela Lanny la Sarie și dela Sarie la fata din Cape Town care îl iubea pe Lanny...

„Am să mă duc și eu la sărbătorirea de diseară", își spuse el și intră în casă, cu gândul să mai adauge o pagină la jurnalul întâmplărilor din Stilleveld.

Cei doi se apropiaseră de colibe și zăriră oamenii robotind prin ogrăzi. Celia îi făcu un semn și Lanny se uită la ea.

— Hai să fim veseli, Lanny! In amintirea trecutului, nu-i așa? Nu te mai turbura, nu fii nenorocit din pricina mea. Așa e viața!

— Ce bună ești, Celia. Atât de înțelegătoare...

„Da, sunt înțelegătoare!" își zise ea cu amărăciune.

— Atunci, să fim veseli! Vreau să te văd râzând.

Celia începu să vorbească repede. Ii spuse ultimele noutăți din Cape Town, tot felul de povești care circulau din gură în gură. Ii spuse ce ziceau și ce făceau cutare și cutare, dintre cunoscuții lui, îi vorbi despre cei care plecaseră între timp și despre cei care se căsătoriseră. Când ajunseră în sat, Lanny nu se mai simțea stânjenit. Vorbeau ca doi prieteni buni despre timpurile și lucrurile de odinioară.

Inainte de a intra în casă, unde îi aștepta un grup de oameni veniți s'o întâmpine pe Celia, Lanny îi strânse mâna, ușurat și mulțumit.

— Ce fată bună ești tu, Celia!

Ea îl privi mirată, zâmbi și păși pragul. La sfârșitul

micii ceremonii de primire, după ce mama lui Lanny se căinase, cerându-şi iertare pentru sărăcia lor, după ce preotul îi ţinuse o scurtă cuvântare, după ce femeile vorbiseră mult şi lăcrimaseră iar fetele o cercetaseră cu invidie şi curiozitate, privindu-i cu atenţie părul, rochia şi pantofii, Celia ceru voie să se ducă să se spele.

Rămasă singură, închise uşa şi îşi dădu drumul durerii. Plânse mult şi amar... Când se întoarse, ochii îi străluceau, dar erau încă puţin roşii. Zâmbetul ei fermecător câştigă inimile celor din Stilleveld. Işi spuseră că era simplă şi prietenoasă cu toată lumea şi că va fi o bună soţie pentru Lanny Swartz. Preotul, dealtfel, nu mai putea de bucurie.

Mai târziu, Celia rămase singură cu mama lui Lanny. Toţi ceilalţi plecaseră. Lanny îşi dusese lucrurile la preot, unde avea să rămână tot timpul şederii ei în Stilleveld.

Celia se uită la femeia aceea stoarsă şi îmbătrânită înainte de vreme şi îi zâmbi cu căldură. Trebue să fi făcut mari sacrificii ca să-l ţină pe Lanny la şcoală. în toţi anii aceştia, ca el să fie bine îmbrăcat şi să nu-i lipsească nimic din cele trebuitoare unui student. Desigur câştigase şi el, dând lecţii unor copii de negustori indieni foarte bogaţi, dar asta numai în anii din urmă. Era mândră de el, desigur. Văzu lacrimi în ochii bătrânei. Deodată o luă de mijloc.

— Sunt o proastă, spuse mama lui, subliniindu-şi afirmaţia cu o mişcare a capului.

— Nu, nu eşti proastă, protestă Celia. Eşti o mamă care se poate mândri cu fiul ei.

In ochii bătrânei se ivi o căutătură speriată. Avea simţământul că e foarte tânără, mai tânără decât fata asta care o înţelege atât de bine.

— Mă înţelegi, spuse ea. Sunt atât de fericită! şi îşi descărcă sufletul. Ştii, am fost tare îngrijorată. Un timp, Lanny, n'a vorbit cu nimeni şi s'a tot plimbat, ceasuri în şir. Credeam că o să plece de aici, pentrucă se simte stingherit printre noi, bieţi oameni fără carte. Vezi, tinerii se simt uneori singuri, mai ales dacă se deosebesc de cei cu care au de a face.

— Cred şi eu că ai fost îngrijorată, aprobă Celia.
Bătrâna dădu din cap.
— Da. Numai că de ieri după amiază este iar cel dinainte. E chiar mai vesel. Mai vesel decât a fost vreodată. Acum înţeleg, se bucura că vii dumneata... de acum încolo totul va merge bine, domnişoară Richards.
— Spune-mi Celia...
Mama lui Lanny zâmbi fericită. Cu nespusă dragoste şi duioşie îi mai rosti odată numele : Celia. Da, fata pe care o iubea Lanny era mai bună şi mai înţelegătoare decât se aşteptase. Nu se îndoia că vor fi tare fericiţi. Celia ! In gând, bătrâna îi sorbea cu nesaţ numele. Celia îl iubea pe Lanny cu adevărat, era înţelegătoare şi nu-i păsa de sărăcia casei lui şi a oamenilor din sat. Şi ce mamă nu şi-ar fi dorit o noră ca ea ? O fată bună, care nu se crede mai grozavă decât ceilalţi. Cu toate că era bine îmbrăcată, se vedea că nu se dădea în lături dela muncă.
— Imi pare bine că dumneata eşti aceea care... şopti bătrâna şi îi mângâie uşurel mâna.
Celia strânse din pumnul celălalt şi încercă să zâmbească. „Dece să ştie şi ea ? S'o las să creadă că Lanny mă iubeşte ! Nu trebue să ştie... Se vede că nu ştie de cealalta, de cealaltă Sarie Villier". Gândul nefericirii sale puse din nou stăpânire pe ea. Făcu un efort de voinţă şi zâmbi întrebând-o :
— L-am auzit pe Lanny vorbind despre Villieri. Cine sunt ?...
Şi o observă cu atenţie.
Mama lui Lanny zâmbi.
— Albii care locuesc în casa cea mare. Trebue s'o fi văzut când ai venit dela gară.
— Da, spuse Celia ferindu-şi privirile.
— Primii albi care s'au aşezat aici, continuă bătrâna. Stăpânesc cea mai mare parte din pământul de aici. Adică... Gert Villier. E ultimul dintre ei.
— Cum ultimul ?
— Da. E cel din urmă Villier. Desigur, mai e şi Sarie Villier, dar ea nu-i o adevărată Villier. Tatăl ei a fost un copil găsit, pe care l-a crescut bătrânul Gert.

Ştii, tatăl lui Gert Villier. Aşa că, vezi, Gert e ultimul dintre adevăraţii Villieri.

— Şi Sarie Villier e albă ?

— Da, draga mea şi ea...

Celia scoase un sunet ciudat. Bătrâna se uită la ea.

— Ce e ?

— Nimic... Nu te superi dacă mă duc să mă plimb puţin ?

— Nu, draga mea. Dar, spune-mi, ce s'a întâmplat ?

Celia îşi ţinea mai departe capul întors, ferindu-se de privirile bătrânei.

— Nimic ! Absolut nimic !

Şi ieşi repede din colibă. O luă în sus, pe Strada Mare, încercând să-şi adune gândurile. Dar în mintea ei nu era decât nedumerire.

...Cum putea Lanny să facă una ca asta ? Ce prostie ! Nebunie, nu altceva ! La Cape Town, ar mai fi mers. Poate. Acolo era altceva. Oraş mare, diverse locuri în care albii se pot întâlni cu negrii, casele prietenilor... Dar idilele astea nu se isprăveau niciodată cu bine. Indrăgostiţii nu se pot plimba decât prin cartierul al şaselea, dar şi acolo e greu. Chiar şi în cartierul al şaselea lumea se uită strâmb la ei şi le spune tot felul de lucruri neplăcute. Dar aici !... Şi o iubea !... Cel puţin, asta era limpede. Lanny iubea o fată albă din stepa deluroasă. Dar nu se va putea căsători cu ea. Era cu neputinţă...

Celia trecu pe lângă un grup de oameni, şi, fără să vrea, le zâmbi. Dar Sarie îl iubea, oare, şi ea ? Il iubea cu adevărat sau numai aşa, ca să se distreze ? Că Lanny o iubea, Celia era sigură. Fata aceea albă trezise în el tocmai ceeace sperase ea, Celia, să trezească în inima lui Lanny. Nu mai exista nicio îndoială în privinţa asta. Văzuse doar cu ochii ei ! Mai era oare ceva de făcut ? Incotro s'o apuce ?

Când trecu de fântâna veche, îşi dădu seama, pe întuneric, că venea cineva în urma ei. Se întoarse şi întrezări, aproape, foarte aproape de ea, o femeie voinică.

— Eu sunt Fieta. Dumneata eşti Celia, nu-i aşa ? Iubita lui Lanny Swartz din Cape Town ?

— Da.

— Ştiu că ai necazuri.

Celia o privi mai îndeaproape, încercând să-i vadă chipul.

— De unde ştii ?

— Dacă n'ar fi aşa, nu te-ai plimba singură în prima seară.

— Ştii cam multe, dumneata...

— Ca orice femeie.

— Ce vrei să spui ?

Şi o cuprinse bănuiala că Fieta ştie de povestea cu Sarie Villier. Dar femeia râse în silă.

— Vreau să spun că ştiu ce-i în sufletul dumitale.

Porniră împreună în tăcere. Apoi când Fieta făcu cale întoarsă, Celia se pomeni că se ia după ea şi că porneşte în aceeaşi direcţie. „Vrea să-mi spună ceva, gândi Celia. Sigur că vrea să-mi spună ceva !"

— Eu lucrez la casa cea mare, îi şopti Fieta după un timp. Dacă vrei s'o vezi pe Sarie Villier, pot s'o chem afară.

— Nu vreau s'o văd, făcu Celia, tăioasă.

Dar Fieta izbucni în râs. Urmă o tăcere apăsătoare, care nu se spulberă tot drumul, până sus în deal, până când trecură de culme şi ajunseră la dependinţe.

— Aşteaptă aici, îi spuse Fieta atunci şi o luă singură mai departe.

Celia era gata să plece fără să mai aştepte ; făcuse chiar câţiva paşi îndărăt, spre Stilleveld, când se întoarse încet şi se opri în locul unde îi spusese Fieta s'o aştepte.

Fieta intră în casă, prin bucătărie şi îşi vârî capul în salon. Gert îşi ridică privirea şi se uită ţintă la ea. Sarie citea una din cărţile tatălui ei.

— Ei ! Ce e ? întrebă Gert, fără s'o slăbească din ochi.

— La ce oră doriţi să luaţi masa ? E o mică petrecere în sat şi aş vrea să mă duc şi eu...

Sarie lăsă cartea şi ochii Fietei rămaseră pironiţi o clipă asupra ei.

— Mâncarea-i gata ? întrebă Gert.

Sarie se miră din nou de calmul de care dădea dovadă Gert oridecâteori avea de a face cu Fieta. Fieta

își spusese dorința, dar el nici nu urlă și nici nu înjură, așa cum ar fi făcut dacă în locul Fietei ar fi fost Mabel, de pildă.

— E gata îndată.

— Bine. Când o fi gata, să ne servești.

— Vă mulțumesc, baas Gert.

Câteva minute după aceea, Sarie se duse în bucătărie.

— Vă așteaptă cineva dincolo de dependințe, spuse Fieta domol.

— Cine?

Dar în sinea ei Sarie se întreba dacă știa și Fieta de ea și de Lanny.

— Nu știu. O femeie. N'am putut-o vedea prea bine. E întuneric.

— O albă?

Sarie regretă îndată că-i scăpase întrebarea asta. Nu trebuia s'o fi pus. Dacă trezea bănuiala Fietei? Dar Fieta dădu din umeri și îi aruncă o privire ciudată.

— Nu știi cine ar putea fi? mai întrebă ea. Și apoi, dece nu i-ai spus să vină înăuntru?

— Nu vrea să știe baas Gert...

— Il cunoaște pe Gert?

— Da, minți Fieta cu seninătate.

„Trebue să fie fata lui Smit, se gândi Sarie și ieși. Mă întreb ce-o fi vrând".

Și în timp ce se ducea spre dependințe, gândurile i se adunau, vălmășag, în minte.

Gert își băgă capul pe ușa bucătăriei:

— Unde sunt negresele alea?

Fieta zâmbi.

— Le-am trimis acasă. Nu mai aveau nicio treabă aici. Am vrut să le arăt că dacă muncesc bine, pot să plece mai devreme.

— Dar Sarie?

— Domnișoara Sarie s'a dus până la magazie, să vadă proviziile. Vrea să știe ce ne mai trebue...

Atunci Gert intră în bucătărie și se opri în fața ei.

— A trecut mult, nu-i așa? o întrebă el cu un glas aspru și adânc.

Zâmbind liniştită, Fieta se îndreptă spre plită. Nu părea impresionată de privirea lui insistentă.

— Ai îmbătrânit, Fieta, adăugă el.

— Şi dumneavoastră, îi răspunse Fieta peste umăr.

— Te-ai îngrăşat, zise Gert măsurându-i parcă fiecare linie a corpului.

— Din pricina copiilor, îl lămuri ea încetişor şi chicoti.

— Cu cine i-ai făcut ?

Ea dădu din umeri şi se întoarse cu faţa spre el. Râdea, veselă, parcă lipsită de griji, şi-şi arăta dinţii strălucitori.

— Sunteţi cumva gelos ?

Gert se înroşi şi privi într'altă parte. Fieta chicoti din nou.

— Aţi rămas acelaş, baas Gert, spuse ea. Vă interesează aceleaşi lucruri. Bine, să vă răspund. Da nu-mi cereţi prea mult întrebându-mă cu cine am făcut copiii ? şi dădu uşor din umeri. Un bărbat aici, altul acolo, aşa s'a făcut că i-am născut. Eu le sunt mamă. Sunt copiii mei.

Incordarea lui Gert Villier păru că se risipeşte. Se uită iar la Fieta. Da, femeia se îngrăşase, dar era încă plăcută la vedere. Vorbi din nou cu glas mai domol :

— Numai noi am mai rămas din câţi au fost aici. Numai noi doi, ca să ne amintim de vremea în care casa asta mare era plină de lume, de râsete şi de veselie. Iţi mai aduci aminte ?

— Da, răspunse Fieta şi îl privi iscoditoare parcă.

— Ce frumoasă şi dulce era viaţa pe atunci ! şopti el cu duioşie în glas.

— Pe vremea aceea ştiaţi să râdeţi, îi spuse ea.

Gert făcu atunci un pas spre ea şi în ochi i se aprinse o lucire pătimaşă.

— Intoarce-te diseară, când o pleca Sarie cu câinele la plimbare. Se întoarce târziu şi se duce deadreptul la culcare. Vino să mai vorbim de trecut, să ne mai aducem aminte cum a fost...

— Aveţi poftă să vă mai aduceţi aminte ? îl întrebă Fieta cu blândeţe.

Gert se uită la ea, dădu din cap ca şi cum ar fi vrut să-şi limpezească gândurile şi făcu un semn afirmativ.

— Da, spuse el cu patimă. Vreau să-mi aduc aminte, crede-mă. Dar acum o să fie altfel. O să fie mai bine. Toate vor fi aşa cum le-am dorit. O să fie mai bine! Crede-mă, totul o să fie mai bine!

— Trecutul, tot trecut, spuse Fieta. Ce a fost a fost şi nu se mai întoarce.

— Ba da. Te rog, vino la noapte la mine şi o să vezi că am dreptate. Te rog. Vii?

Fieta clătină din cap în semn că nu.

— Dece nu vrei? o întrebă el pe un ton rugător.

Un zâmbet îi miji în colţul buzelor.

— Vă mai amintiţi că demult — sunt ani de atunci — m'aţi văzut odată şi mi-aţi spus să vin... să mă culc cu dumneavoastră... Vă mai amintiţi?

El dădu din cap, cu ochii la buzele ei.

— Eram tânără pe atunci, dar n'am uitat. Am spus nu şi v'am spus şi dece. Vă mai aduceţi aminte?

— Şi acum tot de asta nu vrei să vii? o întrebă el răguşit.

Ea dădu din cap.

— Bine, dar acum e nebun! protestă Gert cu patimă. E ca un animal! Un biet schilod! Nu-i adevărat ce-mi spui. Nu mai e om. E o târîtură. Nu-i adevărat ce-mi spui!

— Ba da, şopti ea.

Gert rămase înlemnit.

— Eu îi poruncesc ca unui animal. A fost smintit în bătăi şi...

Ochii măriţi ai Fietei îl făcură să tacă.

— Ştiţi cine a făcut asta? îl întrebă ea încet.

— Ştiu, răspunse Gert.

Apoi făcu ochi mari: îşi dăduse seama ce spusese.

— Vasăzică, aţi ştiut tot timpul? îl întrebă ea din nou, cu glas domol, potolit.

— Da. Ei şi?

— Spuneţi-mi cine l-a bătut! şopti Fieta pe acelaş ton. Spuneţi-mi şi jur că mă culc cu dumneavoastră. Dacă-mi spuneţi fac tot ce vreţi.

Mâinile i se încleştau şi i se descleştau şi îi bătea inima să se spargă. O lucire ucigaşă îi licări în ochi.

— Nu ! izbuti el să îngaime.

Fieta îl privi lung, dar înţelese că Gert nu-i va spune nimic.

— Asta-i o poveste veche, mai spuse el, desnădăjduit. Uită şi tu !

Ii venea să-l bată, şi dorinţa asta îi răscolea năpraznic tot trupul, ca o furtună. Incet, parcă scuipându-i în faţă cuvintele, Fieta rosti :

— Dacă *ea* ar trăi, nu l-ar fi uitat. L-ar iubi şi azi, schilod sau sdravăn, oricum...

El o lovi cu pumnul în obraz şi femeia căzu. Când Gert ridică piciorul s'o lovească, i se păru că-l priveşte de jos nu Fieta, ci Sarie, cealaltă Sarie. Gemu, închise ochii, ca să nu mai vadă chipul moartei, se întoarse şi intră repede în camera lui.

Fieta se sculă de jos cu greu.

Sarie Villier se îndreptă către umbra din faţă şi spuse :

— Lena Smit, nu ?

— Numele meu e Celia Richards. Dumneata eşti Sarie Villier, nu-i aşa ?

— Da, şopti Sarie şi se apropie ; voia s'o vadă pe fata din Cape Town.

— Aş vrea să te văd mai bine, spuse ea repede.

— Şi eu, răspunse Celia.

„Ce glas plăcut! gândi Sarie întrebându-se dacă n'ar fi primejdios s'o poftească într'una din dependinţe. Până la urmă se hotărî şi spuse :

— Hai să intrăm într'una din încăperile astea.

Şi o conduse spre magazii.

— Trebue să mă întorc repede, şopti Celia.

— Se face o petrecere în cinstea dumitale, dacă nu mă'nşel ? o întrebă Sarie, indiferentă parcă.

— Da, rosti Celia cu răceală.

Nu-i plăcea calmul din glasul fetei albe.

Sarie îşi înnăbuşi gelozia, mai ales după răspunsul primit. „Mă întreb ce-o vrea să-mi spună“, îşi zise ea.

Sarie deschise o uşă şi bâjbâi pe întuneric până găsi

o cutie de chibrituri. Aprinse lampa cu gaz care atârna de o grindă.

— Imi pare rău că trebue să te primesc aici, îi spuse Sarie domol, întorcându-se spre ea.

La lumina lămpii, cele două fete se cercetară îndeaproape. Se priveau una pe alta, nebăgând în seamă sacii cu grâu și porumb, fieroteniile și uneltele pentru munca ogoarelor, sforile, funiile, sârmele și grinzile pentru construcții, din jur.

„Nu-i frumoasă, observă Celia. Are o frunte prea mare și buze groase. Nu știe să se pieptene." Dar asta n'o mai bucura. Lanny o iubea și fata nu părea mândră că e albă. Observă toate acestea cu disperare. Foarte sensibilă la orice putea aminti de bariera de culoare, ar fi băgat de seamă cel mai mic semn al orgoliului de rasă. „Totuși e cu neputință ca o albă, trăind departe de oraș, să nu se simtă mândră de rasa ei!" își spuse ea în încheiere.

— Ei bine? făcu Sarie după un timp.

„Cum o poate iubi Lanny pe țăranca asta bondoacă? se întrebă Celia. Nu, nu-i adevărat. Nu-i frumoasă, dar nici țărancă bondoacă nu e! Are ceva de pisică."

— Ei bine? repetă Sarie.

Celiei nu-i scăpă nici calmul, nici siguranța din glasul fetei. Iși aprinse o țigară. „Trebue să fiu și eu calmă", hotărî ea.

— Am venit să-ți vorbesc despre Lanny.

— Mi-am închipuit...

— Ar fi bine să-l lași în pace.

— Ca să-ți fac dumitale pe plac? îi șopti Sarie.

Celia își mușcă buzele și își întoarse puțin capul într'o parte. Glasul liniștit al celeilalte fete o scotea din sărite.

— Nu, nu pentru mine! Pentrucă nu veți ajunge la nimic! Dumneata ești albă, el mulatru. N'o să ajungeți la nimic bun. Dece nu ți-ai ales un alb? De ce-a trebuit să-l alegi tocmai pe Lanny? Lasă-l în pace dacă ții la el.

— Nu l-am ales eu, murmură Sarie.

Celia râse ironic și dădu din cap a îndoială.

— Să nu ne ascundem după deget! spuse ea repezită.

— Nu eu l-am ales, repetă Sarie.

— Ştii cum merg lucrurile, zise Celia răspicat. Vedem un bărbat, ne place şi punem ochii pe el. Aşa ai făcut şi dumneata, aşa am făcut şi eu, aşa facem toate. Mai târziu, după un timp, ne îndrăgostim. Numai romancierii lipsiţi de talent şi idioţii romantici cred în dragostea dela prima vedere, în dragostea fulgerătoare.

Sarie zâmbi. Un zâmbet liniştit :

— Totuşi este aşa cum ţi-am spus. Dumneata crede ce pofteşti. Lucrurile s'au întâmplat aşa cum s'au întâmplat.

— Şi cum a fost cu Lanny ?

— Aşa a fost să fie, şopti Sarie pe care deşteplăciunea fetei din Cape Town începea s'o supere. A căutat şi el să lupte împotriva acestui sentiment, aşa cum am încercat şi eu, dar în zadar. Desigur, dumneata eşti prea deşteaptă ca să înţelegi un lucru atât de simplu : un bărbat şi o femeie care se văd şi care se îndrăgostesc unul de celălalt...

— Dar nu uita că dumneata eşti albă, spuse Celia făcându-i parcă o vină din asta.

Sarie abia se putea stăpâni să nu-şi iasă din sărite. „Trebue să pricepi, Sarie, că fata suferă !“ îşi zise ea şi gândul acesta o potoli.

— Nu sunt decât o femeie, rosti ea prietenoasă.

— M'a iubit, spuse cu desnădejde Celia.

Sarie îşi stăpâni pornirea de a-i spune că n'are decât să-şi caute un altul, ca apoi să ia hotărîrea să se îndrăgostească de el, aşa cum procedase şi în privinţa lui Lanny.

— Ştiu. Mi-a spus.

— Ne cunoaştem de ani de zile, am împărtăşit atâtea, pot zice chiar totul ! Inainte de a veni aici şi de a te vedea pe dumneata, mă iubea. Legătura asta cu dumneata e o nebunie ! Eu îl înţeleg, ştiu ce vrea, ştiu ce-i trebue. Am fost atâta timp împreună ! Am fost atâta timp împreună !

Şi Celia se uită cu disperare la Sarie.

— Mi-a spus, şopti fata albă.

Celia gâfâia. Ii tremurau buzele.

— Am trăit cu el, spuse ea cu patimă.

— Ştiu, şi în glasul Sariei era o bunătate nemărginită. Mi-a spus şi asta.

Celia îi întoarse spatele. Se făcu parcă mai mică şi izbucni în hohote de plâns. Ii sguduiau trupul, o înnăbuşeau şi numai cu greu se linişti.

Abia atunci Sarie se îndreptă spre ea şi o cuprinse pe după umeri. Celia se feri o clipă de îmbrăţişarea ei, dar în cele din urmă cedă şi se lipi de trupul voinic şi drept al albei.

Incet, îşi recăpătă puterea şi calmul. Se îndreptă şi îşi ridică umerii. Sarie se dădu la o parte şi o privi. Fata îşi şterse ochii, aprinse o ţigară şi se uită în sus. Apoi, se priviră din nou. Sarie ar fi vrut să-i spună că-i pare rău, dar ştia că asta n'ar fi folosit la nimic şi tăcu.

— Trebue să plec. Nu vreau să se simtă că am plecat...

Sarie stinse lampa şi veni după ea. Merseră un timp în tăcere.

— Trebue să mă întorc în casă, şopti Sarie. Dumneata ia-o pe aici, înainte.

— Să nu-i spui lui Lanny că ne-am văzut.

— N'am să-i spun. Bună seara.

Câtva timp, urmări în umbră silueta sveltă, dreaptă şi mişcările sprintene ale Celiei, apoi se întoarse şi o luă la fugă spre casa cea mare.

Focul aprins de comunitate pâlpâia vesel. In umbră, un bătrân cânta la acordeon. Fetele forfoteau îmbrăcate în rochii căpătate dela albe, pe care ele le curăţaseră şi le cârpiseră cu grije. In preajma focului, într'un grup de flăcăi sfioşi — nu fuseseră încă niciodată la oraş — se vorbea despre fete. De cealaltă parte a focului mai multe bătrâne se strânseseră în jurul mamei lui Lanny şi ascultau, numai urechi : le povestea despre rochiile atât de elegante ale Celiei. Ii ajutase la despachetat şi pipăise cu mâna ei şi mătăsurile şi dantelele. Ce îmbrăcăminte ! Acum bătrânele pipăiau şi ele cu închipuirea lucrurile acelea frumoase, despre care li se vorbea.

Locul liber în faţa focului gemea de dansatori. Bărbaţii mai vârstnici căraseră îndărătul casei un bidon mare — fost pe vremuri pentru parafină — şi plin acum cu bere. Câte unu, câte doi, îşi tot făceau de lucru pe acolo, şi de câteori se întorceau printre ceilalţi, erau mai cu chef, mai ţanţoşi, mai arţăgoşi.

Celia se uita la forfota din jur cu un zâmbet silit. Lanny era lângă ea, posomorît, stingherit, nemulţumit din pricina sărbătoririi aceleia organizată de bătrâni, de bătrânii care erau siguri că ei doi se iubesc şi se vor căsători. Se gândea că, poate, în clipa aceea îl aştepta Sarie.

Celia îşi păstrase zâmbetul silit şi în timpul cinei pentru care mama lui Lanny muncise atât de mult. Indurase răbdătoare privirile calde şi înţelegătoare şi micile atenţii ale tuturor. Indurase totul şi le făcuse pe plac. Zâmbise, vorbise şi se întorsese spre Lanny, mereu veselă, mereu zâmbitoare, purtându-se aşa cum se aşteptaseră ei. Dar ce amară îi era inima ! Era atâta suferinţă, atâta dor şi atâta teamă în sufletul ei ! Dar zâmbea, zâmbea mereu...

„Aşa e viaţa, îşi spunea. Oamenii doresc anumite lucruri şi socotesc că ceeace există numai în închipuirea lor, există şi în realitate. Sunt buimăciţi de propriile lor gânduri şi nu văd ce se petrece într'adevăr. Şi tu, biata de tine, trebue să minţi, să trăieşti o minciună, să te arăţi voioasă şi să râzi, când de fapt îţi vine să urli ! Ba mai trebue să pari de acord cu toată mascarada asta şi să răspunzi „da“ la toate neghiobiile ce ţi se şoptesc la ureche. Dar nu e vina lor. Viaţa e de vină. Viaţa, care joacă bieţilor oameni atâtea farse sinistre, care îi suceşte şi îi răsuceşte până nu mai pot. Dar dragostea ? Te ridică în slavă şi te asvârle de-acolo la pământ ca pe o cârpă. E bună şi gingaşă, toată a ta, e caldă şi duioasă, şi deodată, când ţi-e lumea mai dragă, îţi trage una în faţă de nu mai ştii ce-i cu tine. Apoi o sbugheşte şi... ia-o de unde nu-i ! Degeaba îţi faci sânge rău, fetiţo ! Nu ţi-a spus Sarie Villier că n'au avut încotro, că aşa a fost să fie ? Când e vorba de o dragoste ca asta, n'ai ce face. Dealtfel, nici ei n'ar putea face nimic... Când s'o afla de dragostea lor, o să

fie un tămbălău! Poate că atunci o să se întoarcă la tine..."

Se uită la Lanny şi dădu încet din cap... Nu, nu, orice s'ar întâmpla nu se va întoarce la ea, nu se va mai întoarce la ea.

Bătrânul preot care rămăsese tot timpul lângă ei, ca un înger păzitor, se sculă şi se duse de cealaltă parte a focului. Rămaseră singuri. Celia atinse braţul lui Lanny.

— Lanny?... Ce-o să se întâmple acum? Cum au să se termine toate astea?

Dar când se uită în ochii lui îşi dădu seama că lui nici nu-i păsa de asta.

— Te rog, Celia... începu încet Lanny.

— Bine, bine, îl întrerupse ea. Să nu mai vorbim de asta...

Pe Strada Mare, Isaac şi Mako se îndreptau spre locul petrecerii.

— N'are niciun rost să-i spui ceva, ascultă-mă pe mine!

— Trebue totuşi să încercăm, îi răspunse Mako cu glasul lui surprinzător de adânc.

— Degeaba, şopti Isaac şovăind. Omul, când e îndrăgostit, nu mai judecă. Eu i-am văzut împreună, Mako!

— Swartz e un om cu carte. Trebue să fie rezonabil!

— Teoriile dumitale nu se vor adeveri de data asta, făcu Isaac, sigur acum.

Mako ridică din umeri şi se îndreptă spre cercul din preajma focului. Pe buze îi flutura un zâmbet: se întreba cum îl vor primi la serbarea lor oamenii aceştia numai pe jumătate negri. Işi amintea că într'un rând, cu prilejul unei alte sărbători, îi spusese preotului să vină cu toţi enoriaşii lui la ei în sat. Dar preotului i se ridicase părul măciucă în cap numai la gândul că nişte mulatri ar putea petrece cu negrii!

Işi făcu drum spre Lanny şi spre fata cea frumoasă, de cealaltă parte a focului. Când îl recunoscură, oamenii începură să şuşotească. Preotul îl văzu pe Mako venind şi se apropie repede de el. Era înciudat. Ce în-

drăzneală din partea unui negru să vină aici, tocmai într'o clipă ca asta ! Dacă voia neapărat să-l vadă pe Lanny, dece n'a ales alt prilej ?

Când Mako îl zări, surâse şi îi ieşi înainte.

Un timp, cei de faţă amuţiră. Dacă negrul ar fi venit singur, ar fi făcut un tărăboi de toată frumuseţea. Dar aşa... Era însoţit de un alb şi nu mai ştiau cum să se descurce...

Preotul ajunse lângă negru tocmai în clipa în care Celia dădea mâna cu el, zâmbind. Era gata să spună o grosolănie, dar îl văzu pe Isaac şi tăcu.

— Am ţinut să-ţi urăm şi noi bun sosit. Şi cum tot voiam să-i spunem ceva lui Swartz... începu Mako după ce Lanny îi prezentase Celiei pe amândoi.

— Vă mulţumesc, răspunse Celia. Uite, e o masă acolo. Nu vreţi să ne aşezăm ? Sper să vă pot servi câte o cafea !

Lui Mako îi plăcea fata. Era nu numai o fată cu carte, dar şi inteligentă. In spatele negrului, preotul mormăi ceva. Mako se întoarse spre el şi-i spuse cu un zâmbet ironic :

— A ! Uite-l şi pe omul lui dumnezeu. Imi face plăcere că te văd, părinte. In schimb, nu s'ar putea spune acelaş lucru despre dumneata !

Apoi se întoarse către Celia :

— Ştiţi, domnişoară Richards, preotul dumneavoastră e de părere că n'am dreptul să calc pe aici pentrucă sunt negru. E convins dealtfel că dumneavoastră n'ar trebui să-mi oferiţi nici măcar o cafea. Cine ştie ! E în stare să spargă cana din care o să beau !

— Ar fi absurd ! şopti Celia. Nu este cu putinţă ca preotul nostru să spună aşa ceva ! Şi chiar dacă a spus-o, a făcut-o numai în glumă !

Un zâmbet ironic îi lumină lui Mako întregul chip.

— Intreabă-l, rosti el încet.

Celia zâmbi şi se întoarse spre bătrân. Dacă Mako avea dreptate, i se ivea un prilej să-i combată prejudecăţile, lui şi celorlalţi.

— Sper că nu mai credeţi în caraghioslâcurile astea! făcu Celia veselă, punând mâna pe braţul bătrânului. Nu-i aşa ?

Chipul preotului se posomorî şi bătrânul mormăi ceva în barbă.

— Vezi? continuă Celia întorcându-se spre Mako. N'are nimic împotrivă! Şi acum, hai cu mine!

Il duse la masă, lăsându-l pe preot singur, bosumflat, mârâind şi stânjenit totuşi. Il cuprinsese îndoiala, se întreba dacă are dreptate sau nu. „E o fată cu carte. O fi ştiind ea ceva. Dacă spune că-i caraghios, aşa o fi..."

Un grup de oameni se adunară ciucure în jurul lui, dornici să afle ce rost avea venirea negrului la serbare. Se simţeau jigniţi, scandalizaţi!

— Nu fiţi caraghioşi! le spuse cu gravitate bătrânul. Să nu uităm că pe toţi ne-a făcut tot bunul dumnezeu!

Se dădu mai la o parte, dar îndoiala tot nu-i dădea pace. „E o fată cu carte şi o fi ştiind ea multe, dar negrul tot negru rămâne!"

— L-aţi cam sgâlţâit pe bătrân, îi spuse Mako Celiei râzând.

— Trebuia scuturat! îi răspunse ea. Ii plăcea Mako.

— Ce bine ar fi să vă avem aici, printre noi, exclamă el. Am putea nimici mai lesne prejudecăţile.

Apoi întoarse capul şi se uită la Lanny.

Isaac simţea suferinţa Celiei îndărătul zâmbetului şi al atitudinii ei demne. „Şi ea îl iubeşte", îşi zise el, întrebându-se dacă are dreptul să-i spună lui Lanny ceeace crede. Desigur, era o cruzime să i-o spună, dar legătura dintre el şi Sarie Villier nu putea aduce decât nenorociri.

Dragostea lor totuşi îl impresiona. Era o înfrângere a tradiţiei, a convenţiilor şi a prejudecăţilor rasiale. Insemna revolta împotriva tiraniei naţionaliste, o confirmare a adevărului vechi de când lumea că omul este om, indiferent de culoarea pielii sale. In seara în care se întâlnise cu Lanny în casa lui, Mako spusese că dragostea te face să trăieşti pe un plan mai înalt, mai presus de naţionalism şi rasism. Şi iată că acum tocmai el, Mako, se opunea unei astfel de iubiri!

— Luaţi loc! Mă duc după cafea, spuse Celia şi plecă.

Se aşezară, şi Mako se întoarse spre Lanny. Ochii lui Isaac se uitau cercetător când la unul, când la altul. Cercetau chipul cafeniu-închis, alungit, proporţionat şi fin, modelat parcă de mâna unui sculptor plin de sensibilitate, care avusese grijă să imprime gurii un aer de înţelepciune cinică, trăsătură ce dovedea că artistul nu-şi făcuse nicio iluzie, dar că-şi păstrase totuşi credinţele. Ochii lui Isaac cercetau şi chipul celuilalt: un chip frumos, rotund, bătând într'un cafeniu-deschis, chip ce arăta vigoare şi reflecta doar în licăririle ochilor frământările intelectualului. In jur, oamenii petreceau.

— Am venit să-ţi vorbesc despre o chestiune foarte importantă, începu Mako aproape în şoaptă. Ştiu, ai putea să ne spui, şi mie şi lui Finkelberg, să ne vedem de treburile noastre şi să nu ne amestecăm unde nu ne fierbe oala. Ai avea tot dreptul. Dar noi am venit aici fiindcă îţi suntem prieteni şi este de datoria prietenilor să-şi arate deschis gândurile. Să nu uiţi asta, dacă ai să socoteşti, că ce-ţi spun eu nu-ţi este pe plac. Iţi suntem prieteni şi deaceea îţi vorbim aşa. Ne gândim la dumneata şi la poporul dumitale. Iată dece ne amestecăm în lucruri care s'ar părea că nu ne privesc.

Isaac simţi împotrivirea din ochii lui Lanny şi gândi: „Ştie ce vrem să-i spunem!"

Mako adăugă:

— Iţi aminteşti de discuţia pe care am avut-o serile trecute, nu-i aşa? M'am gândit din nou la tot ce am vorbit, atunci când am aflat ce se petrece între dumneata şi fata aceea. Nu-i nimic rău, nu-i nicio crimă şi dacă ţara asta a noastră ar fi o ţară liberă, în care oamenii ar trăi liberi şi nu în sclavie, toată povestea asta nu te-ar privi decât pe dumneata şi pe ea. Intr'o lume sănătoasă, n'aş face decât să-ţi urez noroc, iar voi doi, dumneata, mulatrul, şi ea, fata albă, v'aţi căsători şi aţi fi fericiţi. Numai că alta e realitatea aici. Aici, toţi cei care au sânge negru în vine sunt un fel de sclavi şi albii se tem până şi de ideea de egalitate între dumneata şi fata aceea. Când vor afla, va fi rău şi pentru dumneata şi pentru ea, şi asta o ştii la fel de bine ca şi mine. Legătura asta nu poate aduce decât nenorocire şi

jale. Vezi, degeaba o să încerci să-ți aperi dragostea, ascunzând-o de lumea dinafară. Trăiești printre oameni. și oamenii vor afla. Și pentrucă lumea în care trăim e nebună și stupidă, te va lovi, îți va lovi dragostea și îți va lovi femeia. Știu că în alte țări — deși foarte puține la număr — nu e nici-o crimă să fii negru sau mulatru. Acolo ați putea fi fericiți. Aici însă, nu se poate... Fă asta pentru binele poporului dumitale, pentru viitorul lui. Pleacă, du-te în altă parte și luptă. Luptă până în clipa în care poporul dumitale va scăpa din robie. Luptă pentru ca într'o bună zi orice mulatru să poată iubi o fată albă, să fie liber s'o iubească fără să se ascundă și fără ca dragostea lor să fie socotită criminală. Uite ce ar trebui să faci pentru poporul dumitale! In luptă vei găsi uitarea, iar durerea îți va fi mai puțin apăsătoare. Știi, Swartz, noi doi, generația noastră, ne-am născut pentru luptă. Noi nu avem timp de dragoste. Pentru noi nu există decât lupta pentru o viață nouă, o viață în care să fim oameni, nu sclavi. Trebue să uităm un timp cântecele de dragoste. Nu ne este dat să le ascultăm seara și nici să ne înduioșăm. Trebue să ne călim inimile. Altfel, vom fi morți printre vii. Și cu cei care vor veni după noi se va întâmpla la fel. Trebue să luptăm pentru vremurile în care soarele va străluci și păsările vor cânta, pentru vremurile în care inimile oamenilor vor fi mai strălucitoare decât soarele, și cântecul din inimi mai vesel și mai puternic decât cel al păsărilor. Trebue să luptăm dacă vrem să cucerim asta. Trebue să mergem înainte și să luptăm: pentru noi nu există odihnă. Ei, ce zici, frate? Pleci?

Lanny privea în gol. Mako și Isaac îl urmăreau îndeaproape cu privirea. Celia se întorsese, adusese două căni cu cafea și plecase să mai aducă altele. Oamenii uitaseră de Mako și de Isaac. Jucau și chiuiau de mama focului. Doar preotul, pradă îndoielilor, mai mormăia încă de cealaltă parte a focului. Celia se întoarse cu alte două căni și plecă din nou. Simțise că cei doi, noii sosiți, erau aliații ei împotriva fetei albe. Reveni cu o farfurie cu pesmeciori și abia atunci se așeză și ea la masă.

— Ce spui, Lanny Swartz? insistă Mako cu blândeţe.

— Nu am nimic de spus, îi răspunse Lanny.

Isaac oftă, se înfundă în scaun, îşi scoase ochelarii şi începu să le frece de zor lentilele.

— Ştiu că ai să mă urăşti pentru câte ţi-am spus, şopti Mako. Nădăjduisem că nu va mai fi nevoie să-ţi vorbesc.

Se uită la Celia şi îi zise:

— Vrei să ne laşi singuri câteva clipe?

— Nu. Mai bine rămân, şopti Celia, cuprinsă de teamă.

— Lăsaţi-o să rămână, spuse şi Lanny.

Isaac dădu din umeri şi oftă iar.

— N'ai vrea să te mai gândeşti şi să pleci totuşi?

— Nu. Mai ai ceva de adăugat?

— Imi pare rău, Swartz, că trebue să-ţi spun asta... N'aş fi vrut... Ştii, tu eşti fiul bătrânului Gert Villier. Deci eşti rudă cu Sarie Villier.

Şi Isaac oftă greu şi îşi lăsă capul în jos.

In sufletul Celiei licări speranţa.

— Asta e o minciună sfruntată! strigă Lanny.

— Nu. E adevărul, şopti Isaac posomorît.

Lanny îl privi ţintă. Neîncrederea lui se prefăcu în spaimă. Apoi spaima i se transformă într'o tristeţe care-l ameţea şi-l chinuia. Se ridică încet şi plecă de lângă ei.

— Trebue să mă duc după el, spuse Celia îngrijorată.

Mako puse mâna pe braţul ei.

— Nu, lasă-l singur!

Lanny trecu pe lângă cei care dansau, fără să-i vadă. Cineva îi spuse ceva, dar el nu auzi nimic.

O găsi pe maică-sa de cealaltă parte a focului, într'un grup de femei. Ii atinse braţul.

— Vino cu mine, şopti el cu glasul stins.

Bătrâna îl privi şi se înspăimântă.

— S'a întâmplat ceva? făcu ea îngrijorată.

— Vino cu mine, repetă Lanny.

Se îndreptară în tăcere spre coliba de alături. Bă-

trâna era nebună de îngrijorare. Lanny aprinse lampa, închise uşa şi se întoarse spre ea:

— E adevărat? o întrebă el cu glasul stins. Bătrânul Gert Villier e tatăl meu?

Maică-sa începu să plângă în hohote, rostind o seamă de cuvinte fără şir.

— E adevărat? strigă Lanny furios.

— Da, răspunse bătrâna cu vocea înceată şi speriată, şi lacrimile i se prelingeau şiroaie pe obraji.

Lanny ieşi din casă şi o luă înainte. Nu ştia şi nici nu-i păsa încotro se duce. Mergea în neştire, având senzaţia unor lovituri de ciocan care-i crăpau capul.

Aşa se pomeni cu el Fieta în bucătăria casei mari. Işi duse pumnul la gură ca să-şi înnăbuşe strigătul şi imediat îl scoase afară, în curte.

— Ce? Ai înnebunit? îi şopti ea îngrozită, sgâlţâindu-l. Gert e acasă!

— Vreau s'o văd pe Sarie! spuse el.

Femeia îşi dădu seama că se întâmplase ceva: Lanny părea ca nebun. Fieta binecuvântă clipa în care îşi rupsese bluza. Se văzuse silită să mai întârzie acolo. Dacă ar fi fost altfel, ea ar fi plecat cu cinci minute mai devreme şi cine ştie ce s'ar fi întâmplat!

— Stai aici! Mă duc s'o chem. Inţelegi? Trebue să stai aici! Il lăsă şi intră repede în casă. Deschise uşa odăii lui Sarie, care îşi ridică ochii de pe cartea ce-o ţinea în mână. Fieta se apropie de ea.

— Lanny Swartz e afară, îi şopti ea. S'a întâmplat ceva...

Nici nu apucase Fieta să-şi termine vorba, că Sarie era în picioare. Porni în goană şi îl găsi pe Lanny la umbra unui zid, acolo unde îl împinsese Fieta. Il luă de braţ şi se depărtară de casă. Il simţea foarte încordat.

— Ce e, dragul meu? Ce s'a întâmplat? Spune-mi!

— Am aflat că sunt fiul bătrânului Gert Villier, izbuti Lanny să îngaime.

Sarie îl înţelese imediat. Bietul Lanny!

— Dar asta nu face nimic, dragul meu! spuse Sarie cu blândeţe. Chiar dacă-i aşa, tot nu mă înrudesc cu tine. Nu sunt niciun fel de neam cu ei! Mă auzi! Ni-

ciun fel de neam! Tatăl meu a fost un copil găsit. N'a fost un Villier! Numai numele e acelaş. Nici nu sunt din familia Villier!

Lanny se opri şi încercă să-i vadă faţa pe întuneric.

— E adevărat? spuse el, rugător parcă.

— E adevărat, Lanny!

Işi întinse mâinile spre el, îl făcu să-şi aplece capul, îşi lipi obrazul de obrazul lui şi rămase un timp aşa. Simţea cum încordarea de mai înainte îl lasă şi că Lanny începe să se liniştească.

— Hai să stăm puţin aici, spuse ea trăgându-l spre o moviliţă acoperită cu iarbă.

Se aşezară. Şi deodată Lanny începu să plângă în hohote. Ea îl strânse la piept legănându-l uşor, ca o mamă pe copilul ei, până ce Lanny se potoli.

— Totul e bine, zise ea.

— Credeam că te-am pierdut! rosti Lanny pe un ton în care se simţea uşurarea.

— N'ai să mă pierzi niciodată, spuse ea cu siguranţă. Nu uita că sunt în inima ta.

Se îmbrăţişară în noaptea liniştită.

— Sunt în inima ta, repetă ea. Nu uita, Lanny. Sunt în inima ta, aşa cum şi tu eşti în a mea. Să nu uiţi asta niciodată!

El dădu din cap în semn că a înţeles. Ea îl depărtă puţin şi îl privi:

— Acum, du-te! Nu le strica petrecerea.

— Celia e aici, spuse Lanny.

— Ştiu. Trebue să te duci. Nu te mai turbura. Nu-ţi mai fă griji din cauza Celiei sau pentrucă eşti un Villier. Apoi, după o clipă: Când mă gândesc, mi se pare că tu eşti un Villier, ultimul Villier adevărat. Aşadar, tu şi Gert sunteţi fraţi vitregi. Ciudat! Mă întreb dacă o fi ştiind...

— Nu te supără asta? o întrebă Lanny curios. Pe el îl supără rău de tot!

Sarie râse, aşa cum râdea deobicei, potolită şi sinceră:

— Câtuşi de puţin. Dece să mă supere?

Fata îi luă capul în mâini şi îl trase spre ea. In lumina lunii ochii ei licăreau, plini parcă de toată înţe-

lepciunea veacurilor, plini de o dragoste atoateînțelegătoare, plini de prietenia care de mii de ani îi face pe oameni să-și împărtășească simțămintele.

— M'ar supăra numai dacă ți s'ar întâmpla ție ceva rău, Lanny.

Lui i se pusese un nod în gât și nu mai fu în stare să scoată niciun cuvânt. Ii luă mâinile care îi țineau obrajii și i le sărută cu patimă, și Sarie se înveseli deodată. Totul era din nou bine. Scăpase de teama care o cuprinsese în clipa când fugise din cameră după el. Se simțea tare și mândră că Lanny o iubește atât de mult. Era cea mai liberă creatură din lume și simțământul libertății îi umplu întreaga ființă.

Cu un gest de totală dăruire, pe jumătate sfioasă, pe jumătate cutezătoare, Sarie i se aruncă în brațe și uitară de tot și toate.

— Acum sunt una cu tine, spuse ea veselă și începu să râdă.

Lanny o înțelese și se simți cu cugetul împăcat.

După un timp, Sarie se desprinse din îmbrățișarea lui.

— Acum trebue să te duci, zise ea oftând.

Fata îi simți împotrivirea și îi acoperi buzele cu mâna.

— Bine, spuse el cu jumătate de gură. Atunci, la zece, nu?

— Da. Te aștept. Acum, du-te!

După ce se depărtă, Sarie se întoarse și porni spre casă. Fieta o aștepta, gata de plecare. O privi, iscoditoare. „Știe și ea", gândi Sarie, dar ridică din umeri. Nu avea nicio însemnătate că știa și ea, dacă din asta nu i se va trage lui Lanny nicio nenorocire.

— S'a întâmplat ceva? o întrebă Fieta, nepăsătoare parcă, îndreptându-se spre ușă.

— Nu... Apoi după o clipă de șovăială adăugă: Iți mulțumesc, Fieta.

Dar Fieta ieși ca și cum n'ar fi auzit nimic.

Jos, în Stilleveld, petrecerea era în toi. Nimeni nu băgase de seamă chipul scăldat în lacrimi al mamei lui Lanny. Bătrâna îi povestea preotului cele întâm-

plate. Uitaseră cu toţii de tot ce-i înconjura, uitaseră până şi de prezenţa nepoftitului negru. Berea curgea în valuri, oamenii se'nveseleau, râdeau şi dansau cu o uitare de sine cu atât mai mare cu cât petrecerea lor însemna o evadare din monotonia crudă, aspră şi înfometată a vieţii de toate zilele. Se întreceau cu vorba şi începură să se laude. Visau lucruri ce n'aveau să se împlinească niciodată. Nu doreau lucruri mari, ci mărunţişuri. Bani, de pildă, dar nu prea mulţi, una sau două rochii noi şi — poate — carne de trei sau patru ori pe săptămână. Şi pâine, ca să aibă ce da copiilor cu burţile umflate, când îi apucă plânsul. O bătrână visa să economisească trei lire, doar aşa, de dragul lor, fără vreun scop anumit. „Ce frumos ar fi să am trei lire!" spunea ea, sfioasă. O alta spunea că şi-ar da şi viaţa ca să mai mănânce odată măcar, o bucăţică de unt. Nutreau visuri mărunte şi se mângâiau cu gândul lor...

— Uite-l pe Swartz! spuse Mako văzându-l că se apropie încet de foc. Cineva îl opri. Lanny zâmbi şi îi oferi o ţigară. Isaac se încruntă deodată:

— Nu e bine! şopti el şi începu iar să-şi frece lentilele ochelarilor.

Cu un gest hotărît, Lanny îşi trase un scaun şi se aşeză. Se uită apoi la Isaac şi dădu din cap.

— Ai avut dreptate, Finkelberg, rosti el liniştit.

Celia îşi lăsă mâna pe braţul lui, dar Lanny îşi trase braţul.

— Am făcut-o spre binele dumitale, şopti Isaac, privind ţintă înaintea lui de parcă s'ar fi simţit vinovat.

— Mulţumesc, spuse Lanny scurt.

— Aşa dar, pleci? îl întrebă Mako cu îndoiala în suflet.

Lanny zâmbi.

— Nu, nu plec. Vă mulţumesc pentru grija pe care mi-o arătaţi, dar nu plec.

— Dece? îl întrebă Isaac pe un ton ascuţit.

— Văd că te pricepi să găseşti înţelesul lucrurilor. N'ai decât să-l găseşti şi de astădată!

Isaac se înroşi şi îşi frecă cu sârguinţă lentilele

ochelarilor. Lanny luă cana cu cafea rece din fața lui și începu să soarbă din ea.

— Să-ți aduc o cafea caldă, spuse Celia grijulie și întinse mâna după cană.

— E bună și asta !

Ea își mușcă buzele și lăsă ochii în jos.

— Uite ce e, tinere... începu Mako aproape șoptit.

Dar Lanny îi tăie vorba cu un semn cu mâna și când făcu mișcarea asta, vărsă puțină cafea pe masă.

— Dumneata, Mako, vrei ca lucrurile să fie altfel decât sunt. Eu cred că — așa cum spui dealtfel — ai venit aici mânat de cele mai bune intenții. Ei bine, am ascultat ce-ați avut să-mi spuneți, dumneata și Finkelberg, și vă sunt recunoscător. Dar acum aș dori să vă vedeți de treburile voastre și să nu vă mai amestecați în cele ce mă privesc numai pe mine. E treaba mea și dacă voi avea nevoie de ajutorul sau de sfatul vostru, am să vi-l cer. Vi-l voi cere la nevoie, dar până una alta, n'am nevoie de părerile voastre. Eu recunosc că știi multe, Mako, dar nu le știi chiar pe toate și nici nu pricepi totul. Te rog să înțelegi că nu mai vreau să vă amestecați în treburile mele!

Isaac deschise gura, dar Mako dădu din cap și se ridică. Se uită lung la Lanny. Nu mai zâmbea și nici ochii lui nu mai aveau căutătura aceea ironică pe care o avuseseră până atunci. Pe chipul lui se citea acum doar înțelegerea și tristețea.

— Iartă-mă, Swartz, spuse el cu o voce blândă. Sper că ne ierți și pe mine și pe Finkelberg, și-i întinse mâna. După o clipă de șovăială, Lanny i-o luă și Mako i-o strânse cu putere. Rămânem prieteni, nu-i așa ? îl mai întrebă negrul.

Lanny dădu din cap.

— Da. Rămânem prieteni...

— Și cu mine, nu ? întrebă Isaac, continuând să-și frece ochelarii.

— Da.

— Hai, Finkelberg, zise Mako, hai să mergem. Vă mulțumesc pentru cafea, domnișoară Richards. Imi pare bine că v'am cunoscut.

Merseră în tăcere până ce ieşiră din grupul celor ce petreceau. Apoi Isaac se uită la Mako şi dădu din cap.
— E nebun!
— Nu, nu-i nebun. E om. Dragostea dintre el şi fata aceea l-a făcut mai uman. A scăpat de inhibiţiile datorite asupririi. Dacă ar fi posibil, ar deveni în câteva zile un om adevărat, dar câte nu se pot întâmpla între timp? Tragedia nu e în fiinţa lui şi nici în a fetei aceleia. Tragedia e în ţara asta şi în timpurile pe care le trăim. Inainte de a fi om, trebue să fii negru, mulatru, evreu, arab, englez, chinez sau grec. Asta-i tragedia! Nu poţi fi, înainte de toate, doar o fiinţă omenească. Asta-i crima timpului nostru, prietene! Din cauza asta, Swartz şi cu fata lui, care au devenit fiinţe umane, vor avea mult de suferit. Dragostea lor e un simbol al năzuinţei oamenilor de a merge mereu înainte, în ciuda lanţurilor care-i ţin ferecaţi!
— Unde au să ajungă?
Mako dădu din umeri şi îşi aprinse luleaua. In scurta pâlpâire a chibritului, chipul lui părea liniștit.
— N'au să ajungă nicăieri. Chinuri, nenorociri, închisoare, şi dădu iar din umeri. Până la urmă, într'un fel sau altul, au să-i despartă.
— S'ar putea ca Swartz să cadă în luptă.
— Da, şi asta-i posibil. S'ar putea însă să aibă noroc şi să se aleagă numai cu câteva luni de spital. Oricum, nu-i aşteaptă nimic bun. Pentru ceilalţi va fi o lecţie. Pentru unii, lecţia va fi foarte importantă. Asta-i tot.
— Doamne, dar cum de poţi vedea toate cu atâta sânge rece? exclamă Isaac.
— Dacă trebue să luptăm, o să luptăm, spuse Mako.
Şi cei doi îşi continuară drumul în tăcere.
Stelele nu străluceau încă în toată bogăţia lor; noaptea abia începea să se lase. Doar luna scălda pământul întunecat în lumina ei albăstruie. Isaac nu-l slăbea din priviri pe Mako. Se întreba ce se petrece în capul lui. Nu-i plăcea calmul manifestat de Mako după ce Lanny, revenind la petrecere, le refuzase ajutorul.
Dar era ceva în felul lui de a fi şi de a se purta, în tristeţea lui, care îl opri pe Isaac să-şi exprime nedumerirea. Mai presus de orice îl râcâia curiozitatea de

a afla dece primise Mako cu atâta linişte refuzul lui Lanny.

— Dece ai acceptat cu atâta calm situaţia? îl întrebă Isaac.

Mako zâmbi.

— Care situaţie?

— Ştii dumneata la ce mă refer! E vorba de Lanny! Când s'a întors la petrecere...

Mako râse uşor. Era un râs amar, plin de tristeţe.

— Doar şi dumneata eşti un om care gândeşti! Ştii să studiezi sufletele oamenilor! Mă mir că mă mai întrebi!

Isaac îşi scoase ochelarii şi începu iarăşi să-i frece de zor.

— Ar fi bine să-mi spui dece, şopti el.

Mako se opri şi se întoarse să mai privească odată spre focul în jurul căruia petreceau oamenii. Sgomotul glasurilor şi al forfotei răzbătea până la ei.

— Nu-i auzi? şopti Mako. Sunt fericiţi. Petrec. Cântă şi dansează, închipuindu-şi că Lanny Swartz se va căsători cu domnişoara Richards; dar petrec mai ales pentrucă, petrecând, uită de griji, se simt o clipă liberi şi pot visa în voie. Aşa sunt oamenii. Caută mereu prilejul să uite de starea lor. Nu-i frumos?

— Aşa e! răspunse Isaac nerăbdător. Dar ce-i cu Swartz?

După o lungă tăcere, Mako zise:

— Ce-i cu Swartz? Poetul american Countee Cullen a scris odată un poem. Li se potriveşte şi lor, Finkelberg. Ascultă-l:

Alb şi negru, doi băieţi, de mână,
Trec alături, singuri, pe la porţi.
Unul este raza aurie-a zilei
Altul e mândria negrei nopţi.

Se sgâesc lângă perdele, negrii,
Albii dau din mâini şi nu pricep!
Plini de ură văd cum alb şi negru,
Ca prieteni, fraţi, se'nţeleg.

Neluând priviri și vorbe în seamă,
Trec cu fruntea sus, cu gândul treaz,
Nu văd fulgerul — tăiș de spadă —
Și se duc în calea trăsnetului, azi.

E vorba aici de doi băieți, dar poezia se potrivește de minune lui Swartz și Sariei, și râse ușor. Dar, hai să mergem. Vrei un răspuns? Să ți-l dau. Dumneata zici: „Dacă se iubesc, li se va întâmpla ceva rău" și ai vrea să-i oprești. Da. Ca și cum ai căuta să atingi cerul cu mâinile și să spui fulgerului: „Oprește-te! Nu trăsni casa aceea de jos". Sigur, ai vrea să-l poți atinge cu mâna și să-l oprești! Dar ești în stare s'o faci, prietene?

Și glasul îi răsuna plin de amărăciune:

— Te miri că am acceptat așa de liniștit situația? Dar spune și dumneata: poți sta în calea trăsnetului?

— Da, o să fie prăpăd, Mako! O să se închidă școala... Și ce-o să se întâmple cu valea asta?

— Da, Isaac, o să fie o mare nenorocire și poate că se va închide și școala. Dar ascultă-mă și crede-mă: tot ce se va întâmpla va servi și drept învățătură. Pentru unii va fi chiar o lecție extrem de importantă. După furtună, pământul e umed și primitor și copacii bătrâni și putrezi se prăbușesc. Va trebui să se semene din nou, să se sădească din nou iar porumbul și copacii tineri vor trebui îngrijiți. Așa e pământul, prietene, dar la fel sunt și mințile oamenilor.

Mult timp după plecarea lui Mako și a lui Isaac, Celia și Lanny rămaseră tăcuți. Mintea Celiei era mereu chinuită de acelaș gând sfâșietor: totul se sfârșise! Știa. Omul de lângă ea nu mai era Lanny, ci un altul, un străin. Avea acelaș chip, atât de bine cunoscut, făcea aceleași gesturi avea acelaș glas, dar cu toate astea era un străin de care nu te puteai apropia.

Ar fi mai bine să pună ea capăt acestei situații. La ce bun să se mai chinuiască? Mai bine să șteargă orice urmă. Dar nu putea uita timpul petrecut împreună, zilele și nopțile, diminețile și după amiezile, râsetele și bucuria care le umpluseră inimile; nu puteau

fi date uitării nici ceasurile de caldă prietenie, nici îndelungile lor plimbări, nici tăcerile liniştitoare. Nu putea uita dansul, mulţimea, prieteniile pe care le legaseră împreună. Amintindu-şi de toate acestea, îşi dădea seama cât de greu este să le pui capăt cu sânge rece. Nu te poţi lepăda de trecut ca de o măsea stricată. Amintirea e o aprigă duşmană a inimii. Trebuia totuşi să sfârşească cu toate astea şi s'o facă în aşa fel, încât să sufere cât mai puţin. Era singurul lucru inteligent pe care-l mai putea face.

— Cât e ceasul, Lanny?

El se uită la ceasornic:

— Opt şi jumătate.

— Crezi că am putea ajunge la gară până la nouă? Mi se pare că am un tren pe la ora aia. Aş dori să-l prind. E mai bine aşa.

— Vrei neapărat să pleci astăseară?

— E mai bine. Nu s'ar putea?

— Atunci, ar trebui s'o pornim imediat...

— Trebue să plec! Vrei să-mi expediezi tu lucrurile la Cape Town? Mă duc să-mi iau rămas bun dela mama ta şi dela preot. Am să le spun că am primit o telegramă că tata e bolnav.

— Ai putea pleca mâine...

— Nu. Plec astăseară. Du-te şi adu-mi geanta. E pe pat. Am în ea banii şi biletul de tren. Asta-i tot ce iau acum. Du-te! Te ajung din urmă. Nu mai discuta! Te rog! Aşa e mai bine. Şi pentru mine, şi pentru noi toţi.

Lanny se mai uită odată la ceas şi porni repede spre casă. Celia se îndreptă spre locul în care mama lui Lanny stătea de vorbă cu preotul. Inţelese tristeţea şi durerea de pe chipul bătrânei, dar se făcu că nu bagă nimic de seamă. Nu mai putea îndura. Trebuia să prindă numaidecât trenul. Preotul părea şi el turburat.

Celia se apropie şi o cuprinse pe bătrână de mijloc. Mama lui Lanny îşi muşcă buza de jos, încercând să-şi oprească lacrimile, dar nu izbuti.

— Ştii ce a aflat Lanny? spuse ea chinuită.

— Da, ştiu, răspunse Celia.

— Dar el e un băiat mai bun decât mulţi copii ai căror părinţi s'au cununat la biserică!

— Nu te mai necăji degeaba!

— N'o să mi-o ierte niciodată, Celia! Eram tânără pe atunci, lucram la casa aceea mare... Era înainte de a-l cunoaşte pe Swartz. Zău, eram tânără şi nesocotită...

— Nu te mai necăji! Te rog! O să te ierte, sunt sigură!

— Nu! O să mi-o arunce mereu în faţă. Mi-e aşa de ruşine!

— Toţi greşim. Nu te mai necăji. N'ai dece. Totul o să fie bine.

— Nu eşti supărată pe mine, Celia?

— Sigur că nu. Să nu crezi că mi-aş putea pierde părerea bună despre dumneata din cauza asta! Lucruri de felul ăsta se întâmplă mereu!

— Ce fată bună eşti, Celia!... Nu-i aşa că-i o fată bună? făcu ea întorcându-se spre preot şi cerându-i parcă ajutorul.

— Are inimă aleasă, şopti preotul.

— Şi tot îl mai iubeşti? o întrebă bătrâna pe un ton rugător.

Celia se încordă şi dădu afirmativ din cap.

— Da... Tot îl mai iubesc... Dar nu pentru asta am venit acum să te văd. Tânărul domn Finkelberg mi-a adus o telegramă. Tata e grav bolnav. Am un tren la ora nouă. Trebue să-l prind. Mă grăbesc. Imi las lucrurile aici. Poate că am să mă mai întorc; dacă nu, o să mi le trimiteţi dumneavoastră. Dar acum trebue să plec. Mă aşteaptă Lanny...

Câteva minute îi lăsă s'o compătimească, dar nu primi niciuna din propunerile care i-ar fi putut schimba hotărîrea. Până la urmă însă, nu mai spuseră nimic. Bătrâna o îmbrăţişă şi o privi aproape disperată, cu toate că voia să pară curajoasă:

— Eşti sigură că nu pleci pentrucă...

Şovăi, dar ochii ei o rugau să-i spună adevărul.

„Plec pentrucă nu mă mai iubeşte“. Asta îi venea Celiei să-i spună, dar îşi înnăbuşi cuvintele.

— Sigură! Dece te gândeşti la lucruri rele? S'ar prea putea să mă întorc în curând.

Şi după ce o sărută, plecă repede.

Când trecu de foc, începu să alerge. Inima îi bătea cu putere. Alerga mereu. După ce urcă dealul, cam prin dreptul prăvăliei, zări, departe în faţă, în bătaia lunii, silueta lui Lanny care mergea grăbit. Ii era cald. Işi scoase pardesiul şi îl luă pe braţ. Da, acum era mai bine. Aerul răcoros al nopţii o înviora. Trebuia să ajungă la timp în gară. Avu o clipă de panică la gândul că ar putea pierde trenul. Nu. Trebuia să ajungă cu orice preţ! Incepu să fugă mai repede. Aşa! Acum era mai liniştită. Alergă şi mai tare. Il ajunse pe Lanny şi îl întrecu, strigându-i să se grăbească. El o luă la fugă după ea şi după o clipă alergau unul alături de celălalt. De câte ori nu fugiseră aşa după ultimul autobuz sau după tren în cine ştie ce punct depărtat al peninsulei Capului? Şi acum alergau alături, dar era ultima dată; alergau să prindă trenul care o va scoate din viaţa lui pentru totdeauna.

Plângea, dar Lanny crezu că gâfâe din cauza efortului. La un moment dat, hohotele ei se desluşiră mai limpede, şi el îşi închipui că fata obosise. Ii spuse să se odihnească o clipă, dar ea nu vru să se oprească. Alergau mereu, tot mai departe. Acum vedeau halta, dar nu trăsese încă niciun tren pe peron.

— Putem merge mai încet, strigă Lanny, încă nu se vede trenul!

— Incă nu, îi strigă ea.

Mai alergară un timp; apoi îşi încetiniră paşii, mulţumindu-se să meargă repede.

— Trenul nu stă decât un minut! făcu Celia.

— Da.

„Asta e sfârşitul", gândi Celia. Nu mai aveau nimic să-şi spună...

De undeva, de departe, se auzi şuieratul ascuţit al locomotivei.

„Incă puţin şi scap de toate!" îşi zise Celia.

— Ei, Lanny... îi şopti ea zâmbind, trebue să ne luăm rămas bun, nu-i aşa? Ştiu că nu-ţi plac sce-

nele de despărţire: hai să ne strângem mâna şi gata. Tu du-te înapoi. Vrei?

— Iartă-mă pentru tot răul făcut, Celia.

— N'am ce-ţi ierta. Nu voiam să-ţi spun, dar am văzut-o pe Sarie Villier. Am stat cu ea de vorbă şi acum îmi dau seama că sunteţi foarte legaţi unul de altul. Lanny, dragul meu, îţi urez noroc... Am petrecut împreună clipe frumoase... Ai grijă de şcoală!... Sarie e o fată serioasă. Are tărie de caracter...

Trenul se ivi de după o cotitură şi îşi încetini mersul. Celia se apropie de Lanny, îi luă mâna şi i-o strânse. O înnecau lacrimile.

— Rămâi cu bine, Lanny!

— Cu bine, Celia!

Ea îşi scoase o ţigară, o aprinse repede şi îl urmări cu privirea cum se depărtează pe drumul nisipos. Trase adânc din ţigară: o liniştea. Işi îndreptă umerii, se întoarse şi păşi pe peron pentru a întâmpina trenul care intra în haltă.

Simţea un gol în suflet. Un gol dureros, care trebuia umplut. Trebuia să găsească pe cineva care să-i umple golul acesta chinuitor. Aşa e viaţa...

Găsi un compartiment liber de clasa întâi, în vagonul rezervat mulatrilor. Sună îngrijitorul. Când sosi, trenul era departe de Stilleveld. Zâmbi mulatrului, chipeş în uniforma lui kaki, şi-i ceru să-i facă patul. Apoi se aşeză şi îşi îngropă capul în mâini.

— Ce-o să se întâmple cu Lanny? îşi şopti ea. Ce-o să se întâmple?

Trenul fluieră şi intră într'un tunel.

2

Trecuse de ora zece. Sarie pândea mereu drumul. Dacă mai întârzia, vor trebui să-şi amâne vizita pe altădată. Şi tocmai asta nu voia. Şi apoi, o plimbare, călare, în lumina lunii, amândoi pe aceeaşi şea, ar fi minunată. Mângâie botul iepei.

— N'o să te superi că va trebui să ne duci pe amândoi, nu-i aşa Betsy?

Betsy lovi pământul cu copita din față, voind parcă să arate că e de acord.

— Bravo! Ești o fată bună!

Auzi un fluierat ușor. „Vine!" își zise ea și privi cu atenție spre drum. Dar nu-l văzu pe Lanny. Ciudat! Intoarse capul și privi în lungul cărării care ducea dela haltă spre kraalul lui Mako. Da. Venea pe acolo. Dar dece venea pe drumul acela?

Il strigă. Din nou auzi fluieratul mult așteptat. Mângâie gâtul iepei. Când Lanny ajunse lângă Sarie, ea îl ținu la distanță cu brațele și se răsti la el, cu o prefăcută gravitate:

— Dece ai întârziat?

— Celia a vrut să plece și a trebuit s'o conduc la gară!

— Biata Celia! Imi pare rău de ea.

— Nu mi-ai spus că v'ați văzut.

— Nu voia să știi asta...

— Ea mi-a spus.

— Imi închipuiam eu!

Văzând calul, o întrebă:

— E Betsy, nu-i așa? Dece-ai venit cu ea?

— Ne duce într'o vizită.

— Pe amândoi?

— Da.

— N'o să fim prea grei?

— Te rog, n'o jigni! A tras și la căruță! Am și întrebat-o și mi-a răspuns că poate să ne ducă. Dar dece stai acolo? Sărută-mă!

— Atunci, ia-ți mâinile din fața mea!

— Văd că nu ești prea grăbit să mă săruți.

— Mi-e teamă să nu-ți frâng brațele. Sunt gingașe...

Ea râse.

— Ești cam încrezut!

— Desigur.

Deodată, fata sări la el. Se luară la trântă, căzură pe jos și se rostogoliră. El o ținu nemișcată la pământ. După ce se mai zbătu puțin, Sarie se dădu bătută.

— Vezi! spuse el, gâfâind dar triumfător.

— Răsufli cam greu, îl necăji Sarie, râzând.

— Ești voinică, nu glumă!

— Am vrut să-ţi dau o dovadă...

Lanny o ajută să se ridice.

— Hai să plecăm. Altfel o să fie prea târziu pentru vizită.

— Unde mergem?

— Las'că ai să vezi! Haidem.

Ea se urcă în şea şi se apleacă puţin înainte. Lanny se aşeză în spatele fetei. Sarie oftă şi se rezemă de el.

— Ce bine-i să ai pernă, nu? făcu Sarie şi dădu pinteni calului.

Părul ei auriu îi mângâia obrazul, iar spatele şi umerii se sprijineau comod şi plăcut pe pieptul lui. Uneori, când ea voia să-i spună ceva sau să-l privească, obrajii li se atingeau.

Simţeau vântul trecându-le pe lângă urechi. Ce lucru minunat să fii tânăr şi îndrăgostit! Betsy gonea veselă în galop uşor. Intr'adevăr, viaţa era frumoasă!

— Suntem călăreţii nopţii, spuse Sarie, în şuierul vântului.

— Cine sunt călăreţii ăştia?

— Nu-i cunoşti?

— Nu.

— Las'că-ţi spun eu. Dar ce-mi dai?

— Eşti interesată, Sarie!

— Mă rog, judecă-mă cum vrei, dar... ce-mi dai?

— Un ban!

— Nu spune prostii!

— Atunci trei bani!

— Nu-i destul.

— Şase bani.

— Bine. Şi mai ce?

— Nu-ţi ajunge?

— Eşti meschin...

— Un sărut.

— Dar îmi dai şi cei şase bani, nu-i aşa?

— Ţi-i dau!

— S'a făcut!... Ei bine, călăreţii nopţii sunt doi tineri, o fată şi un băiat. Călăresc noaptea şi văd numai lucruri frumoase şi pline de farmec în calea lor. Dacă umbra lor cade peste vreun lucru cât de urît, îl înfrumuseţează numaidecât!

— Dar când cade peste ceva frumos?
— Atunci, prostuţule, lucrul se face şi mai frumos!
— Da! Ca tine!
— Eşti nebun, dar îmi placi aşa... Vezi? Asta-i povestea călăreţilor nopţii...
— Şi pentru povestea asta vrei tu şase bani şi o sărutare?
— Desigur!
— Eşti o pungăşoaică!
— Imi plăteşti?
— Nu!
— Bine! O să-ţi pară rău!
Sarie dădu pinteni iepei şi începu să se legene în şea. Lanny, care nu avea picioarele în scări, abia izbutea să-şi ţină echilibrul. Sarie se legănă şi mai tare. Betsy părea dealtfel obişnuită cu astfel de ghidușii. Lanny se ţinea strâns de fată, hotărît să nu se lase. Ea se smuci din strânsoarea lui şi continuă să se legene.
— Bine! Văd că trebue să-ţi plătesc! îi strigă Lanny.
Sarie izbucni în râs.
— Ţi-am spus eu... Dă-mi banii acum. Sărutarea, mai târziu.
— Aşteaptă până descălecăm...
— Imi dai acum sau încep iar?
— Bine!
Cu oarecare greutate, băgă mâna în buzunar şi scoase o monedă. Era un şiling, dar îl dădu.
— N'am să-ţi dau restul!
— Păstrează-l, hoaţo!
Sarie opri brusc calul şi făcu o tumbă, trăgându-l pe Lanny după ea.
Se rostogoliră amândoi pe o moviliţă acoperită cu iarbă.
— Te iubesc! îi spuse ea dintr'o răsuflare. Văd că pot să te necăjesc, să te chinuesc şi să-ţi iau şi banii... Ce bine e! N'aş fi crezut niciodată că-i aşa de bine să te porţi rău cu un bărbat! Aşteaptă! Asta e doar începutul! Să vezi cum o să te necăjesc! Sărută-mă!
El o sărută cu duioşie.

— Zău că ești nebună!

— Știu, îi răspunse ea fericită. Pot fi și nebună, dar știu să fiu și înțeleaptă, duioasă și înțelegătoare ca o mamă! Și apoi, pot să-ți fiu și soră și prieten adevărat. Nu-ți place să te iubească atâția oameni deodată? Mie, da!

— Și mie îmi place, făcu el. Te iubesc, Sarie, te iubesc mult de tot!

Ea îi mângâie obrazul în tăcere, apoi sări deodată în sus și o luă la fugă spre Betsy.

— Mai avem puțin, Lanny. Hai, lasă joaca acum!

Iși continuară drumul călare, tăcuți, strânși unul lângă altul, învăluiți în căldura ocrotitoare a dragostei. După un timp, zăriră luminița pâlpâindă dela ferestruica colibei. Când ajunseră în dreptul ușii, descălecară și legară calul.

— Aici? întrebă Lanny cu o urmă de îndoială în glas.

Sarie îl luă de braț.

— Nu te teme, dragul meu!

Il trase după ea și deschise ușa. Trei bătrâni întoarseră capul spre ei și-i priviră. Cu toate că afară era cald, ardea focul în vatră și în jurul lui stăteau mătușa cea bătrână, Hannah și bărbatul ei. Focul nu era vesel ca cel de la petrecerea din Stilleveld. Era doar un foc menit să încălzească trei bătrâni friguroși.

— Cine e? întrebă mătușa, ursuză.

Ochii negresei îi cuprinseră, pe Sarie și pe Lanny, într'o privire căreia nu-i scăpa nimic. Moșul ei era prea bătrân și prea trudit ca să se mai turbure. Se uită la ei. Apoi își lăsă din nou capul în piept și ațipi.

— Eu sunt, zise domol fata. Eu, Sarie.

— Sarie a murit! răspunse mătușa cea mare cu un zâmbet șiret.

— Sunt fata copilului găsit, îi explică Sarie. Am fost chiar azi pe aici. Nu-ți mai amintești?

Bătrâna se căzni să-și aducă aminte; apoi, dând din cap, se întoarse spre Hannah.

— Așa e?

— Da. A fost azi dimineață. Va servit și cafeaua...

— Om bun? întrebă bătrâna după ce murmură câteva cuvinte.
— Da, răspunse Hannah.
— Vino încoace, copila mea, îi porunci atunci bătrâna şi Sarie, făcând vreo doi paşi îngenunchie în faţa mătuşii, aşa cum făcuse şi prima dată. Şi din nou mătuşa îşi petrecu degetele pe chipul şi prin părul ei.
— Da, şopti mătuşa, mi-amintesc. Tu eşti Sarie, fata copilului de pripas. Cealaltă Sarie nu le-a făcut pe voie, aşa că Gert a ucis-o...
— Ţi-am adus un musafir, mătuşă.
— Cine e?
— Iubitul meu, Lanny Swartz.
— Swartz... rosti încet bătrâna şi faţa ei sbârcită se crispă. Swartz... Nu. N'am auzit niciodată de numele ăsta... Nu cunosc niciun Swartz. Vino încoace, tinere... Apropie-te. De auzit, aud bine; numai ochii... Vino mai aproape... Ei, spune-mi ceva, tinere!
— Ce mai faci, mătuşă dragă?
Bătrâna dădu din cap, nerăbdătoare.
— Vino mai aproape, ca să ştiu cu cine am de a face, tinere! Ce, eşti mut?
Sarie îl trase pe Lanny lângă ea şi îl făcu să îngenunche în faţa mătuşii. Aceasta îşi plimbă degetele noduroase peste obrazul şi prin părul lui. Apoi, deodată oftă şi îşi trase brusc mâinile îndărăt.
— Pleacă de aici! Pleacă! spuse ea cu asprime. Eşti un Villier! Pleacă!
Sarie îşi strânse mătuşa în braţe.
— E Lanny Swartz, mătuşă, şi e mulatru... Iubitul meu. Nu-l poate suferi pe Gert. Inţelegi? Nu-l poate suferi pe Gert!
— E un Villier, spuse mătuşa cea mare şi o podidiră lacrimile. Ştiu! Villierii au fost plămădiţi doar în trupul meu! Toţi sunt răi, şi el e unul dintre ei! Ii ştiu eu! Ia-l de aici...
— Ascultaţi-mă şi pe mine, zise atunci bătrâna Hannah.
— Te ascult întotdeauna, îi răspunse mătuşa, cuminte ca un copil.
— Atunci, ascultaţi-mă! Nu aveţi dreptate! E

aşa cum spune fata! E mulatru, om bun, și nu trebue să vă temeți de el.

— Dar fața și părul, Hannah? spuse mătușa pe un ton plângăreț.

— Așa l-a făcut dumnezeu, rosti arar Hannah. Uneori, face oameni care seamănă unii cu alții.

— Atunci, zici că nu e un Villier?

— Nu. Puteți să-l socotiți prieten. Nu-i un Villier. E un om bun și o să vă apere, dacă o să vină cafrii pe aici.

— O să mă aperi? îl întrebă ea repede pe Lanny.

— Da, îi răspunse Lanny.

— O să le spui că am fost bună cu toți, nu ca alții?

— Da. O să le spun!

Mătușa cea bătrână își încrucișă brațele și își lăsă capul în piept.

— Vreau cafea, ceru ea deodată.

Pe fața bătrânei Hannah se ivi un zâmbet. Dădu din cap, înțelegătoare.

— Nu vă face bine cafeaua acum. Vă strică somnul!

Mătușa își umflă obrajii scofâlciți și o privi cu șiretenie.

— Dar trebue să servim ceva musafirilor!

— Le servesc eu cafeaua. Dar acum trebue să vă duceți la culcare. Apoi întorcându-se spre bătrân: Și tu la fel.

Fără să crâcnească, bătrânul se sculă și ieși din cameră cu pași nesiguri. Mătușa se lăsă și ea dusă de Hannah până la pat. Se culcă pe o parte și se cuibări mai bine sub pătura pestriță. Adormi.

Hannah luă lampa cu gaz și îi conduse pe tineri în bucătărioară.

— Fac eu cafeaua, spuse Sarie.

Hannah se așeză pe scaunul ei vechi și îi cercetă pe rând, și în timp ce Sarie, ajutată de Lanny, pregătea cafeaua, nu-i scăpa privirile pe care și le schimbau cei doi îndrăgostiți. Observă fiecare atingere și își dădu seama că le era cu neputință să-și ascundă dragostea ce le strălucea în ochi. Clătină încet din cap și suspină.

Sarie turnă cafeaua și toți trei se așezară la masă.

— Azi diminecață, spuse Hannah, m'ai întrebat cine e Sam Du Plessis și n'am vrut să-ți spun. Acum se poate, dacă mai vrei să știi.

— Despre ce e vorba, Sarie? întrebă Lanny.

Sarie puse cana jos și se uită la el.

— Pe vremuri, a fost aici o altă Sarie. Acum e moartă. A murit acum aproape treizeci de ani. Se pare că Gert era îndrăgostit de ea și cred că și tatăl meu era la fel de îndrăgostit, de vreme ce mi-a dat numele ei. După câte am înțeles eu, tatăl lui Gert, Gert cel bătrân, voia ca Sarie să devină soția lui Gert, și l-a însurat pe tatăl meu cu mama. Dar Sarie se îndrăgostise de un oarecare Sam Du Plessis. Mătușa cea mare, se pare, e singura care i-a ținut parte lui Sam Du Plessis. Dar aici e o taină pe care am venit s'o aflu. Mătușa m'a lăsat să înțeleg că Gert l-ar fi omorît. Mai spunea că Gert ar fi omorît-o și pe Sarie, dar tatăl meu, care știa tot ce se întâmplase, mi-a spus că Sarie a murit de friguri.

Hannah dădu la o parte cana goală, își duse brațele cruciș la piept și se aplecă înainte.

— Eu știu ce s'a întâmplat cu Sam Du Plessis, spuse ea. Pe vremea aceea lucram la casa cea mare și stăpânul cel bătrân nu murise încă. Știți, stăpânul era băiatul cucoanei ăsteia bătrâne, și tatăl lui baas Gert de azi. Sam Du Plessis era un tânăr. Venise dela oraș cu bani mulți — și îl privi pe Lanny, ca să vadă cât e de înalt. Nu era atât de bine legat ca dumneata; era, cred, ceva mai scund. Și obrazul lui avea o culoare ceva mai închisă. Dar era foarte frumos. Mult mai frumos decât dumneata. Eram de față când domnișoara Sarie l-a văzut pentru prima dată, la prăvălie. Pe atunci o ținea un indian. Acum, o ține un evreu. Ce băiat vesel era Sam Du Plessis! Ii simțeai veselia și în ochi și în glas. Avea umeri mai lați decât ai dumitale și era mai voinic. Ii plăcea să cânte... A vrut să intre în vorbă cu domnișoara Sarie acolo, în prăvălie, dar ea i-a întors spatele și nu i-a răspuns.

Și Hannah zâmbi amintirilor de odinioară.

Sarie apucă mâna lui Lanny. Mâinile lor rămaseră strânse una într'alta.

— Când a văzut-o că se întoarce cu spatele la el, urmă bătrâna, Sam a început să spună niște povești cu haz și domnișoara Sarie nu s'a mai putut stăpâni și a început să râdă. Ei, și de atunci se tot întâlneau la prăvălie, și după un timp mi-am dat seama că de câte ori porneam într'acolo, ochii fetei străluceau, și am înțeles. Apoi Sam Du Plessis a plecat la oraș și mare a fost mâhnirea domnișoarei. Din zi în zi mai mare. Dar n'a trecut mult și a primit o scrisoare, la prăvălie, și iar au început să-i licărească ochii și să-i râdă inima ; nu se mai putea preface. Mi-a spus atunci că Sam o să strângă bani, că o să se întoarcă și că o să-și cumpere o fermă. Dumneavoastră știți unde e kraalul lui Mako. De acolo sunt și eu. De partea cealaltă a dealului e un pământ bogat în izvoare, pe care Sam voia să-l cumpere. Acolo aveau ei de gând să trăiască. Apoi sosi o altă scrisoare, în care Sam o vestea că se întoarce cu bani... Toate astea mi le-a spus domnișoara Sarie, care avea încredere în mine. Știa că am să tac, și am tăcut. E singurul lucru pe care nu l-am spus cucoanei... Domnișoara Sarie s'a dus să-l întâmpine. Dar când s'a întors, era ca nebună... Apoi s'a îmbolnăvit... și a murit...

— Dar Sam Du Plessis ? întrebă Lanny.

Hannah privi în gol.

— Acum i se zice Sam Nebunul... rosti ea cu greu.

Sarie păli. Degetele i se înfipseră în palma lui Lanny.

— Sam Nebunul ! șopti Lanny.

— Gert i-a făcut-o ! spuse cu greutate Sarie.

— Cine știe ? zise Hannah. Nu l-a văzut nimeni ! Nimeni ! Poate doar domnișoara Sarie. De asta a și murit ! Eu așa cred... Dar sigur nu știe nimeni.

— Mi-e frică, strigă Sarie agățându-se de brațul lui Lanny.

— Și mie mi-e frică, șopti Hannah.

Lanny o cuprinse pe Sarie cu brațul de după umeri și o ținu strâns :

— Nu te teme, draga mea.

— Ba mă tem, Lanny ! Mi-e frică pentru tine, dra-

gul meu! Sunt sigură că Gert a făcut-o. Acum pricep atâtea lucruri...

— Te înţeleg, draga mea, dar trebue să-ţi ţii cumpătul. O să găsim noi un mijloc!

— Lanny, Lanny! Ce-o să se întâmple dacă află?

Şi îşi acoperi faţa cu mâinile, ca să-i alunge îngrozitoarea viziune.

— Trebue să pleci de aici, spuse Hannah.

Lanny se uită la Sarie.

— Trebue să plecăm, zise ea desnădăjduită. Oriunde te-ai duce, eu merg cu tine, Lanny.

— Dar peste tot e acelaş lucru, spuse Hannah.

— O, doamne! strigă Sarie. Nu există niciun loc unde să fim lăsaţi în pace şi să putem trăi fericiţi? şi glasul ei trăda disperarea. Nu facem niciun rău nimănui! Nu vrem decât să fim lăsaţi în pace şi să trăim fericiţi!

— Ascultă-mă, Sarie, îi spuse Lanny blând, ţine-ţi cumpătul! Ascultă-mă! Incă nu s'a întâmplat nimic. Ascultă-mă: ţi-ar fi greu să trăieşti în sărăcie?

— Ştii bine că nu, Lanny!

Vocea ei era mai liniştită acum. Viziunea aceea îngrozitoare îi dispăruse din faţa ochilor.

— Ţi-ar veni greu dacă o bucată de vreme ne-ar lipsi câteodată şi hrana şi celelalte? Nu mult timp...

— N'aş zice nimic, chiar dacă ar fi mereu aşa!

Lanny îşi domoli înflăcărarea din glas.

— Dar nu cunoşti limba!

— Am s'o învăţ!

— Atunci, ascultă-mă, Sarie, draga mea! E singura scăpare! Anul trecut am fost în Mozambic cu o echipă de fotbal. Acolo am făcut cunoştinţă cu tot felul de lume. Acolo nu este atât de puternică bariera de culoare pentru oamenii cu carte. Există numai pentru analfabeţi. Să plecăm acolo!

— Da, Lanny!

Era un ţipăt de nădejde, pornit din sufletul ei necăjit.

— Sigur, n'o să fie uşor. Mie n'o să mi se dea voie să plec şi nici tu n'ai să poţi obţine viza fără ştirea lui Gert. Şi înafară de asta, durează mult...

Fața Sariei se posomorî.
— Dar cunosc pe cineva la Cape Town, continuă Lanny, care știe cum se ajunge dincolo. E un prieten de al meu și ar face orice pentru mine. Am să-i dau o telegramă chiar mâine, disdedimineață.
— Și bani, de unde? întrebă Hannah, speriată.
— O să împrumut dela prietenii mei din Cape Town, spuse Lanny. Du-te acum, să-ți faci bagajele. Bagă de seamă! Să nu afle nimeni! Cred că ar fi mai bine să călătorim noaptea. Mâine seară, de pildă. Plecăm la ora nouă, cu trenul, ne despărțim înainte de a ajunge la gară și călătorim fiecare separat până la Cape Town. Acolo o să ne fie mai ușor.
Timp de câteva clipe se lăsă tăcerea în bucătăria aceea micuță. Sarie îi luă lui Lanny capul între palme și-i întoarse spre ea fața, până se putură privi în ochi.
— Ești într'adevăr hotărît, Lanny? îl întrebă Sarie.
Lanny zâmbi.
— Eu ar trebui să te întreb asta, Sarie! Tu ești aceea care renunță la tot, nu eu!
Ea dădu din cap.
— Nu, Lanny, tu ești acela care renunță. Se spune că dragostea e totul pentru o femeie, pe câtă vreme, pentru un bărbat este numai o parte din viața lui. Pentru mine, e totul.
— Și tu ești totul pentru mine, Sarie.
— Și va fi bine când vom ajunge acolo?
— Da, draga mea.
— Vom sta la soare împreună?
— Da.
— Vom merge la braț pe străzi?
— Da.
— Vom putea intra împreună în cafenele?
— Da, draga mea. Vom merge peste tot împreună.
— Și vom fi tot timpul împreună?
— Afară de orele în care voi munci, bineînțeles. Știu destul de bine portugheza ca să mă descurc, dar va trebui să învăț mai mult, ca să pot da lecții.
— Și eu am s'o învăț.
— Sigur că da.

— Ce minunat va fi, Lanny!
— Da, dar încă nu suntem acolo!
— O să ajungem acolo, nu-i aşa, Hannah?
Hannah surâse şi dădu din cap afirmativ.
— O să ajungeţi acolo, dar trebue să vă păziţi.
Cu o pornire spontană, Sarie o sărută, apoi îl strânse pe Lanny în braţe.
— Acum trebue să plecaţi, spuse cu blândeţe Hannah. Sunt bătrână şi obosită. De mine să nu vă temeţi. N'o să afle nimeni nimic dela mine. Chiar de m'ar spânzura, tot nu le-aş spune unde aţi plecat!
Hannah îi petrecu, urmărindu-i cu privirea până încălecară pe Betsy şi o porniră.
— Noapte bună, copii, strigă ea. Dumnezeu să vă ajute!
Pe drum, Lanny îi explică Sariei tot ce avea de făcut şi îi spuse când şi unde se vor întâlni. Ea îl asculta cu atenţie şi îl punea să repete când nu înţelegea bine ceva.
Ii cânta inima de bucurie. Pleca împreună cu iubitul ei departe de toată ura şi amărăciunea. Se vor plimba mereu împreună printre oameni şi vor trăi în voie, liberi. Fără să se ascundă, fără să se teamă că cineva îi va face rău lui Lanny. Totul va fi bine. Şi ea va putea să-l îngrijească, să-i curețe hainele, să-i cârpească ciorapii, să-i pregătească mâncarea, să-i ţină casa curată şi să-l facă fericit. Duminicile se vor întinde la soare şi vor asculta păsărelele. Uneori, seara, se vor plimba pe străzile luminate, fără să se teamă. Şi, deodată, îşi dădu seama câtă spaimă era în viaţa lor. Cu voie sau fără voie, frica îi iscodea şi îi stăpânea. Ii făcuse să ocolească drumurile bătute de alţii. Ii făcuse să caute locuri tainice şi liniştite, unde să se poată iubi în siguranţă.
Dar nu mai era mult şi se va termina cu toate acestea. Dragostea lor va ieşi la lumina crudă a zilei şi a soarelui şi nimeni nu le va mai căşuna niciun rău. Va fi o viaţă dreaptă, firească, obişnuită. O viaţă liberă.
In privinţa şederii la Cape Town nu era îngrijorată. Lanny cunoştea acolo o fată care o putea găzdui. Odată

ajunşi acolo, lucrurile vor merge mai uşor. Să treacă numai şi ziua de mâine, şi totul va fi bine.

Se sprijinea de pieptul lui Lanny, iar Betsy era ca un nor care îi purta prin văzduh. Un val de căldură şi mulţumire i se împrăştia fetei prin tot trupul.

Surâdea, gândindu-se că nu cunoscuse încă toate bucuriile dragostei. Se lăsă pe spate până când buzele ei ajunseră la urechea lui.

— Noi doi nu ne-am iubit încă niciodată pe deplin, îi şopti ea.

El îşi încolăci braţul rămas liber în jurul ei.

— Incă nu suntem căsătoriţi.

— Căsătoria e doar o formalitate, făcu Sarie mirându-se singură de îndrăzneala ei. Ştii tot aşa de bine ca şi mine, Lanny, că şi cu formalităţi, şi fără, suntem tot atât de uniţi ca orice pereche căsătorită.

— Ce copil ciudat eşti tu, Sarie! Mă temeam să nu te jignesc...

— Dece?

— Aşa sunt fetele...

— De unde ştii?

— Ştiu!

— Eşti un don Juan!

— Nu-i adevărat.

— Atunci de unde ştii?

— Am citit într'o carte.

— Imi pare rău, dar n'am nimic comun cu fetele de prin cărţi!

— Te urăsc!

— Atunci nu mă mai ţine aşa de strâns!

Betsy se opri. Descălecară şi merseră un timp pe jos, ţinându-se de mână. Luna era sus pe cer şi noaptea îi vrăjea. Un timp făcut parcă înadins pentru dragoste. Se întinseră pe pământul cald şi primitor şi, la lumina lunii şi a stelelor, în aerul plin de miresme, pe iarba moale, trupurile lor îşi spuseră ceeace ar fi fost prea adânc şi prea mare ca să fie spus în graiul oamenilor.

Obosită şi fericită îi şopti:

— E o clipă sfântă, Lanny!

El îi răspunse încetişor:

— Dragostea e un lucru sfânt, draga mea.

— Frumoasă şi sfântă ! murmură ea şi închise ochii.

...O, pământ ! Spune neştiutorilor tăi copii să iubească ! Spune-le. Trebue să li se spună, pentrucă au o aprigă nevoie de bucuriile simple. Au mare nevoie să se iubească, să se înţeleagă, să se simtă aproape unul de altul. Au nevoie de o dragoste mai puternică şi mai mare decât dragostea pentru ţara lor şi pentru rasa din care fac parte, o dragoste care să îmbrăţişeze toate ţările şi toate rasele, dragostea cea mai înaltă, dragostea omului pentru om. Şi mai învaţă-i, tu, pământ, ce'nseamnă ura dreaptă şi întemeiată, aducătoare de linişte pentru cei ce năzuesc binele. Spune-le că toate inimile sunt sfinte, că toate inimile pot suferi... Spune-le-o... Spune-le că atâta vreme cât un bărbat şi o femeie nu se pot iubi în siguranţă, nu este siguranţă pentru nimeni... Spune-le-o...

Un nor uşor umbri luna. Sarie se mişcă şi deschise ochii.

— Te iubesc, Lanny, şopti ea.

— Te iubesc, îi răspunse el.

Se ridicară şi merseră până la locul unde se întâlniseră prima seară, care li se părea acum atât de depărtată. Erau în punctul din care se vedeau cele două văi.

— Nu vom mai veni pe aici, spuse Sarie.

— Ba da, dar numai atunci când ţara aceasta va fi liberă, adăugă Lanny.

— Va fi oară vreodată liberă ?

— Toate trebue să se schimbe, draga mea. Nu poţi ţine veşnic încătuşat un întreg popor !

— Sper că asta se va întâmpla în curând... Cred că nu sunt o bună „europeană“ şi că merg împotriva tradiţiei rasei albe, cum ar spune Gert.

— Mi se pare şi mie că nu eşti o bună europeană. In schimb eşti o fiinţă minunată.

— Sunt atât de fericită că nu sunt o bună europeană, ci un om de omenie, Lanny ! Drept să-ţi spun, nu prea îmi place prestigiul albilor. Te împiedică să faci atâtea. De pildă, tare aş fi dorit să fi fost şi eu de faţă la sărbătoarea de astăseară.

— Acum trebue să ne despărţim, draga mea. Nu uita; ne întâlnim mâine seară în acelaş loc în care ne-am întâlnit şi astăseară. Cred că n'ar fi rău să-l rogi pe Sam să te ajute să duci bagajele. Nu întârzia. Trenul stă foarte puţin în haltă.

— Să n'ai nicio grijă, Lanny. Iţi făgăduesc. Voi veni la timp şi o să prindem trenul. Să n'ai nicio grijă, dragul meu. Noapte bună.

— Fii prudentă, Sarie!

— Iubitul meu, crezi că mă pot juca cu viitorul nostru?

— Iartă-mă, draga mea! Noapte bună!

Se îmbrăţişară. Sarie simţi fără să vrea, un fior.

— Ce ai?

— Mi-e frică să mă mai duc în casa aceea, Lanny! Am mereu în faţa ochilor imaginea lui Gert lovindu-l pe Sam!

— Nu te mai gândi la asta, Sarie! Nu ne mai desparte decât o noapte de libertate.

— Şi toată ziua de mâine, Lanny.

— Ştiu, dar trebue să fii tare, draga mea.

Sarie închise ochii şi se lipi de el. Lanny o ţinu strâns şi îi mângâie părul auriu.

— Mi-e mai bine acum, spuse ea liniştită. Am să fiu tare.

Sarie îl sărută cu duioşie, se desprinse din îmbrăţişarea lui, încălecă şi se grăbi spre casa cea mare.

Lanny îşi depănă în minte din nou toate planurile, dornic să se asigure că nu-şi făcuseră nicio socoteală greşită. Nu-şi puteau îngădui nicio greşeală.

Apoi o luă grăbit spre Stilleveld.

Satul întreg era cufundat în întuneric. Numai în coliba lor mai ardea lumina. Probabil că maică-sa îl aştepta. O fi crezut că e supărat din pricina bătrânului Gert! Biata mamă! Intră în bucătărie. Bătrâna sprijinită cu spatele de tăblia mesei şedea cu ochii aţintiţi asupra uşii. Era încordată şi neliniştită. Când o văzu, pe Lanny îl cuprinse tristeţea. Oare cât o fi stat aşa, aşteptându-l? Aşteptându-l... Cu groaza în suflet! Şi acum această mamă credea că fiul ei o să-i vorbească, o s'o certe...

O îmbrățișă și o ținu strâns la piept. Toată durerea și toată rușinea pe care bătrâna le zăgăzuise în seara aceea în sufletul ei se revărsară deodată. Deschise gura să spună ceva, dar nu putu scoate decât gemete chinuite. Plângea în hohote. Lanny o ținea strâns la pieptul lui. Era mai bine s'o lase să-și răcorească inima. Pe urmă, vor putea vorbi cum se cuvine. Ii va spune că nu avea dece să plângă. „Până atunci însă plângi, mamă dragă, plângi, bătrânico, plângi, ca să te ușurezi ! O să te simți mai bine. Brațele mele sunt tari, pot să te sprijine. Sunt doară brațele fiului tău !"

Incet-încet, plânsul se potoli. El o depărtă puțin și o privi în față.

— Ți-e mai bine acum ?

Ea dădu doar din cap, tăcută.

— Bine. Atunci, șezi colo, până fac o cafea.

— O fac eu, spuse ea bucuroasă.

— Ba nu. Dumneata stai jos.

Când apa din ibric dădu în clocot, Lanny pregăti cafeaua și o turnă în două căni pe care le puse pe masă. Apoi se așeză lângă ea.

— Acum, ascultă-mă, mamă. Când te-am întrebat astă seară despre trecut, știu că păream necăjit. Dar nu mi-era necaz pe dumneata. M'am supărat că a trebuit s'o aflu dela un străin. Asta a fost o greșeală. Dece dracu m'aș supăra pe trecutul mamei mele ? Lumea ar fi un iad dacă fiecare mamă s'ar apuca să spună copilului ei tot ce-a făcut în viață. Asta nu mă privește. Ai fost o mamă bună pentru mine, mi-ai dat o educație mai bună decât se putea aștepta orice copil în situația mea. Și asta e tot.

— Vezi dragul meu... începu bătrâna cu teamă.

— Nu, mamă. Trecutul dumitale este doar al dumitale. Eu nu sunt decât copilul dumitale și nu trebue să-mi dai nicio explicație. Ești mama mea și eu te iubesc. Ai fost bună cu mine. Asta-i tot ce-ți pot spune.

Pe chipul bătrânei se deslușeau ușurarea, mândria, dragostea.

— Ești un copil bun, Lanny. Și Celia e bună. Sunt sigură că ea te-a făcut să mă înțelegi.

— Da, zise Lanny, cu gândul însă la Sarie, ea mă

face să înţeleg atâtea lucruri pe care înainte nu le înţelegeam. E minunată.

— Nu are seamăn pe lume, dragul meu.

— Aşa-i. E simplă şi dulce şi le înţelege pe toate atât de bine!

— Vă veţi căsători, nu-i aşa?

Lanny îşi aprinse o ţigară şi surâse.

— Ştii, mamă, din câte planuri am făcut, singurul pe care l-am uitat a fost căsătoria. Dar nu te teme, ne vom căsători.

— In curând?

— Foarte curând, mamă.

— Sunt atât de fericită!

— Şi eu... Ascultă-mă, mamă! Mâine seară plec la Cape Town şi s'ar putea să lipsesc un timp. Orice ai auzi însă despre mine să nu te sperie. Ai să înţelegi mai târziu. O să am grijă să afli mai târziu.

— O să lipseşti mult, dragul meu?

— Nu-ţi face griji! Am să-ţi scriu tot timpul...

Bătrâna îl privi, curioasă, dar se mulţumi să-i arate că a înţeles.

— Bine dragul meu.

— Şi acum, culcă-te, mamă. E foarte târziu. Eu încep să-mi fac bagajele.

— Bine. Noapte bună, dragul meu... O, era cât pe ce să uit! Fieta a fost de câteva ori pe aici în seara asta. Zicea că are să-ţi spună ceva. Te roagă să te duci la ea cât de târziu. Se pare că e într'adevăr ceva însemnat, Lanny.

— Mulţumesc, mamă. O să aflu eu despre ce e vorba. Acum, du-te la culcare.

Lanny îi sărută fruntea brăzdată şi bătrâna intră în odaia ei.

Frământat de gânduri, Lanny se învârti de câteva ori în jurul mesei. Ce voia să-i spună Fieta? Nu putea fi ceva din partea Sariei, pentrucă abia se despărţiseră. Totuşi era mai bine să afle îndată despre ce este vorba. Stinse ţigara şi trecu în grabă strada. La Fieta era întuneric. Bătu uşor în uşă. Aproape imediat auzi hârşâitul unui chibrit şi văzu o lumină. Probabil că nu se culcase încă. Il aşteptase.

După câteva clipe Fieta deschise uşa şi ieşi afară. Era complet îmbrăcată. Trase cu grijă uşa după ea.

— Te-am aşteptat toată noaptea, făcu ea supărată.

— Iartă-mă, spuse Lanny. Ai vreo veste ?

— Nu e nicio veste, dar trebue să-ţi spun ceva. După petrecere m'am dus înapoi la casa cea mare, ca să mă întâlnesc cu Sam şi i-am auzit pe Gert şi Viljoen vorbind între ei. Nu m'au văzut. Viljoen îi spunea lui Gert că se petrece ceva ciudat şi că trebue să supravegheze pe Sarie.

— Da ?

— Asta-i tot. Credeam că te interesează...

— Nimic mai precis ?

— După câte ştiu, nu.

— Mulţumesc, Fieta.

— Nu-mi mulţumi mie. Mulţumeşte îngerului dumitale păzitor că am fost eu acolo, să-i aud şi să-ţi spun. Nici nu ştiu dece o fac !

— Vrei să fii atât de bună şi s'o rogi mâine dimineaţă pe Sarie să fie mai prudentă ?

— Cred că ştiţi voi ce faceţi, nu ?

— N'avea grijă. Ştim !

— N'am nicio grijă. Treaba voastră !

— Ai dreptate. Iţi mulţumesc, Fieta. Noapte bună şi, te rog, nu uita s'o previi.

— N'am să uit ! Noapte bună !

Lanny se întoarse şi trecu grăbit strada înapoi. Fieta îl urmări cu privirea până ce intră în casă ; apoi strângând din buze şi ridicând din umeri intră şi ea în casă.

Lanny se furişă în camera maică-si în vârful picioarelor şi scoase un geamantan. Avea de gând să ia unul singur cu el. Disdedimineaţă, o să-l lase la prăvălie. Aşa, n'o să-l vadă nimeni. Puse în geamantan tot ce dorea să ia cu el, îl închise şi îl vârî sub masă. Işi aminti că-i rămăsese o pijama la preot. Mai bine s'o lase acolo ! Ce să mai complice lucrurile cu încă o explicaţie !

Rămase pe gânduri o bucată de vreme. Nu mai avea nimic de făcut. Nimic, până dimineaţa. Mai bine s'ar odihni. Se culcă, dar nu fu în stare să adoarmă. Dealt-

fel, asta nu-l mira deloc; se aşteptase la o insomnie. Deaceea nici nu stinsese lampa. Aprinse o ţigară şi se gândi la Sarie. Ca deobicei, nu izbutea să şi-o reprezinte limpede, s'o vadă aşa cum era. Tot ce izbutea să închege în minte era imaginea unei fete cu faţa rotundă, cu părul de culoarea spicului de grâu, şi cu ochii plini de înţelegere. Restul, răsuflarea ei şi dulceaţa glasului ei, le simţea adânc în sufletul lui. Totdeauna va fi aşa, căci îl lega de ea ceva ce trecea dincolo de puterea lui de pătrundere.

Se ridică şi se duse la măsuţa pe care îşi ţinea materialul didactic. Luă tocul, hârtia şi cerneala, le puse pe masa din mijlocul bucătăriei împreună cu lampa, se aşeză şi începu să scrie. Era o scrisoare către Sarie. Prima lui scrisoare către Sarie.

In casa cea mare, Sarie îşi împături ultima rochie şi o puse cu grijă în valiză. Nu mai era decât ziua de mâine şi după aceea... Incă o zi şi apoi doar zile de bucurie, dragoste şi fericire. Da, vor fi şi zile negre, dar numai din cauza luptei pe care-o vor da împreună pentru pâine şi locuinţă, pentru toate lucrurile mărunte care vor face din căminul lor cel mai drag cămin din lume.

Vor trăi în casa lor. Şi dacă vor flămânzi, nu-i nimic, vor flămânzi împreună. Erau tineri şi unul şi altul şi puteau munci. Tot ce doreau era să fie lăsaţi în pace, să-şi trăiască viaţa lor ca toţi oamenii. Cu celelalte, se vor descurca. Vor împărţi şi greutăţile, şi bucuriile, şi boala şi viaţa.

Chiar dacă vor avea numai o odăiţă, tot vor şti să facă din ea un cuib al bucuriei, după munca de peste zi.

Terminase cu împachetatul. Nu uitase nimic. Se întreba ce-o fi făcând Lanny în acest timp. Se ridică în vârful picioarelor şi stinse lampa. Deschise fereastra, trase un scaun, se aşeză şi privi în noaptea minunată. Aştepta o zi nouă.

— Vino mai iute! şopti ea.

3

Ziua, lungă şi chinuitoare, părea că nu se mai isprăveşte. Minutele se scurgeau cu o încetineală turburătoare. Soarele, leneş, parcă nu se îndurase să răsară, şi acum dădea impresia că se încăpăţânează să stea nemişcat. Umbrele încremeniseră parcă în loc. Arătătoarele ceasornicului se târau ca melcii. Ziua, plicticoasă, se lungea fără sfârşit.

Din fericire pentru Sarie, Gert plecă devreme la câmp. Aşa îi era mai uşor să îndure totul şi să-şi vadă de treburile obişnuite. Cele spuse ei de Fieta făcuseră de zece ori mai apăsătoare ziua, şi aşa lungă, plină de griji şi de nelinişte.

In sfârşit cu o încetineală îngrozitoare, sosi şi ora prânzului. Gert trebuia să se întoarcă la masă. Va trebui să se stăpânească, ca să nu se dea de gol.

„Nu te mai uita la ceas!" îşi zicea ea mereu, dar ochii i se furişau întruna spre arătătoare. Observa încetineala cu care treceau minutele, le număra în drumul lor uricios şi încet.

Cum privea afară pe fereastră pentru a mia oară, văzu un băiat mulatru îndreptându-se spre uşa bucătăriei. Inima îi bătea nerăbdătoare. Era sigură că-i aduce o veste. Abia se putu stăpâni să nu fugă în întâmpinarea lui. Trăi câteva clipe de chinuitoare nesiguranţă pironindu-şi privirile pe uşă şi aşteptând s'o vadă intrând pe Fieta. „Acum! Acum! Vine!" Uşa se deschise şi Fieta se ivi în prag.

Sarie întinse mâna. Fieta surâse.

— Mi-e adresată mie, dar, hai să v'o dau!

Ii întinse plicul şi cu mila şi părerile de rău întipărite pe faţă, ieşi.

Sarie se duse în camera ei. Acum, devreme ce primise scrisoarea, se simţea mai liniştită. O să-i fie mai uşor să-l suporte pe Gert. O să poată da ochi cu el. Incet, fără grabă, deschise plicul, scoase foile împăturite şi începu să citească.

După ce citi primele rânduri, i se împăienjeniră ochii.

— Iţi mulţumesc, dragul meu, şopti ea cu voce caldă, plină de dragoste. Işi şterse lacrimile şi o luă dela început:

Draga mea Sarie,

Mâine va fi o zi foarte grea pentru tine. Va trebui să te stăpâneşti şi ziua ţi se va părea un an. Va fi greu. Deaceea îţi trimit prima mea scrisoare, spunându-ţi că te înţeleg şi că sunt alături de tine în fiecare dintre clipele acestei lungi zile. Ştiu că rândurile mele vor face ca încordarea ta să mai scadă.

O s'o primeşti pela prânz, draga mea, tocmai la jumătatea acestei zile lungi, şi după aceea ziua ţi se va părea mai uşoară, pentrucă eşti o fiinţă tare, pentrucă mi-ai dat şi mie din tăria ta, aşa că, acum, la rândul meu, pot să-ţi dau din forţele primite dela tine.

Să nu te sperie încetineala orelor, iubita mea. Ca tuturor lucrurilor, le va veni şi lor sfârşitul şi apoi va veni şi timpul nostru. Nu uita asta. Şi nu uita nici ce înseamnă timpul nostru. Nu-i aşa că n'ai să uiţi?

Vom merge la braţ pe străzi, în văzul tuturor, fără să ne pese de nimeni; vom sta împreună în cafenele; ne vom tolăni împreună la soare, printre oameni liberi şi fericiţi care se iubesc. Şi asta va fi ceva firesc, normal şi drept. Să nu uiţi! Ne vom clădi un cămin micuţ şi vom locui numai noi doi într'însul. Vom mânca împreună şi câteodată, seara, ne vom plimba împreună. Să nu uiţi! Şi deşi ne va fi greu la început şi vom fi nevoiţi să învăţăm o limbă nouă, mai târziu o să fie bine. Vom avea parte de soare, de veselie şi de fericire. Să nu uiţi!

Când îţi va fi mai greu, aminteşte-ţi de toate acestea, draga mea. Mâine este ziua noastră, draga mea, să nu uiţi! Şi te rog încă ceva: vrei să te măriţi cu mine, când vom ajunge acolo?

Te iubesc din toată inima.

Al tău,

LANNY

„N'am să uit nimic", şopti Sarie şi reciti scrisoarea de mai multe ori.

După aceea ziua trecu mai repede. De fiecare dată când nu-şi mai putea stăpâni nerăbdarea, intra în camera ei, încuia uşa, scotea scrisoarea şi o recitea.

Şi aşa, ziua cea lungă se sfârşi şi veni ora plecării.

Intre timp se înţelesese cu Sam, şi acum schilodul o aştepta afară, la fereastră, să-i dea valizele. Ea i le întinse şi-i spuse să-i ţină şi pardesiul. Apoi închise fereasta, stinse lampa şi intră în salon. Gert era acolo. Ii aruncă o privire ciudată, dar nu zise nimic. Fără să spună vreun cuvânt trecu prin bucătărie şi ieşi din casă.

După plecarea Sariei, Fieta rămase multă vreme cu ochii aţintiţi spre uşă.

Afară, Sam îi ajută să-şi pună pardesiul. Ea îi luă una din valizele din mână şi porniră. Sam mergea şchiopătând alături de ea. Inima îi cânta de bucurie. O lumină vie, nefirească, îi licărea în ochi.

Sarie simţea că-i bate inima. A doua zi de dimineaţă vor fi la Cape Town. Iar seara, aşa cum îi spusese Lanny, totul va fi gata şi vor putea pleca mai departe. Şi după asta?... După asta va veni viaţa! Viaţa nouă şi liberă! Viaţa lipsită de orice teamă.

Il zări pe Lanny, îi făcu semn cu mâna şi alergă spre el. Trânti valiza şi i se aruncă în braţe. După câteva minute, el îi spuse:

— Hai! Timpul ne e măsurat!

Sarie îşi ridică valiza în timp ce Lanny se întoarse spre Sam.

— Iţi mulţumesc foarte mult, Sam.

Şi întinzând mâna îi luă geamantanul.

— Drumul e lung, făcu Sam liniştit. Merg şi eu cu voi.

— Bine. Iţi mulţumesc încă odată. Hai! Să ne grăbim!

O porniră toţi trei pe drumul nisipos. Lanny şi Sarie mergeau alături, Sam în urma lor.

— E adevărat? Oare nu visez, Lanny? îl întrebă Sarie, cu vocea gâtuită de emoţie.

Lanny își mută valiza în partea cealaltă, iar cu dreapta o apucă de mână.

— E adevărat, Sarie.

— Da, simt că-i adevărat. Când am primit scrisoarea, mi-am amintit de toate. N'am uitat! **Z**iua mi s'a părut mai ușoară. Iți mulțumesc, Lanny.

— Și ce răspuns îmi dai la întrebarea pe care ți-am pus-o?

— Da, Lanny, când ai să vrei tu!

Luna se strecură după un nor negru, prevestitor de furtună și pământul se cufundă în întuneric. Departe, înaintea lor, se zărea umbra deasă a unui copac vânjos și bătrân.

— Am făcut jumătate de drum? întrebă Sarie.

— Da, am făcut ceva mai mult de jumătate, îi răspunse Lanny. Mergem bine. Mai avem o jumătate de ceas...

— O jumătate de ceas! spuse Sarie. Nu mai pot de nerăbdare, Lanny!

Luna se ivi de partea cealaltă a norului negru și pământul fu scăldat din nou de lumină. O umbră se furișă de sub copac și ieși pe drum, înaintea lor. Apoi o altă umbră se furișă după prima. Sub arbore se ghiceau, prin beznă, doi cai.

Sarie îl apucă pe Lanny de braț. Sam se întoarse și se furișă după niște tufișuri. Lanny simți un fior străbătându-i tot trupul, dar își recăpătă repede sângele rece. Era mai calm decât oricând, cu mintea trează și ageră.

— E Gert! șopti Sarie. Gert și Viljoen!

— Da, noi suntem, spuse Gert cu asprime, înaintând spre ei.

„Nu trebue să-i facă niciun rău lui Lanny“! Iată primul gând ce trecu prin mintea fetei, alungându-i orice teamă. Va lupta pentru el, va face orice!

— Nu ți-e rușine? spuse cu asprime Viljoen, venind în urma lui Gert.

— N'are dece să-mi fie rușine, ripostă Sarie cu înflăcărare. Il iubesc!

— Să iubești o corcitură! zise Viljoen și scuipă, scârbit.

— Da, răspunse Sarie, e o corcitură, dar îl iubesc pentru că-i mai bun decât voi!

Sarie văzu atunci că cei doi se îndreaptă spre Lanny și voi să se așeze în fața lui, dar el o opri.

— Las'că vedem noi, spuse Gert. Viljoen! Ia-ți calul și du-te de mai chiamă niște oameni. Spune-le să-și aducă și puștile! Repede!

Viljoen alergă spre locul unde-și priponise calul și porni călare spre haltă.

— Așadar, te-am prins, Swartz! rosti Gert.

— Te rog, Gert, șopti Sarie. Lasă-ne în pace! Sau măcar lasă-l pe el în pace! Fă ce vrei cu mine, dar pe el lasă-l! Te rog! Il iubesc, mă auzi? Il iubesc!

— Taci! mârâi Gert. Cu tine vorbesc eu mai târziu. Ia-ți calul și du-te acasă. Așteaptă-mă acolo!

— Nu mă duc! strigă Sarie.

— Du-te, Sarie, spuse domol Lanny, cu ochii ațintiți asupra lui Gert. Du-te acasă și așteaptă-mă, draga mea. N'avea grijă. Nu-i destul de puternic ca să-mi facă ceva. De fapt, e un laș care face pe voinicosul. E puternic numai cu cei care se tem de el. Eu nu mă tem. Du-te, draga mea. Vin și eu. Lasă calul aici.

— Ia calul! sbieră Gert.

— Lasă-l aici, spuse domol Lanny. Pleacă acum! Repede!

— Ai să vii? întrebă Sarie și oftă.

— Vin. Grăbește-te!

Ea se întoarse și alergă înapoi spre casă poticnindu-se și plângând. Lanny își pironi privirea asupra lui Gert.

— Am să-ți frâng gâtul, urlă Gert furios.

— N'ai decât. Să te vedem! spuse Lanny.

Incet, se rotiră unul în jurul celuilalt.

— Ai să-mi lingi picioarele până la urmă! îl amenință Gert.

— Nu mi-e frică de tine!

Gert voi să-l atace, dar Lanny ridică pumnul drept și îl lovi în nas însângerându-i toată partea de jos a feței.

— Ce părere ai de asta, frate? zise cuprins de ură

Lanny. N'ai ştiut că-ţi sunt frate? Ei, află, că şi eu sunt fiul tatălui tău!

Lanny se simţi descătuşat. Anii de asuprire, de jigniri erau acum răzbunaţi.

Gert răcni şi se repezi din nou. Şi din nou Lanny îi dădu un pumn în nas. Un chiag de sânge îi atârna deasupra gurii.

— Corcitură! icni Gert şi se repezi iar fără să ţină seama de loviturile care plouau asupra lui. Incercă să-l apuce, dar nu reuşi. Incercă din nou, şi de astădată mâna lui mare se agăţă de gâtlejul lui Lanny. Işi apropie şi cealaltă mână şi începu să-l strângă de gât. Strânse cu putere. Lanny continua să-l lovească, dar loviturile lui se făceau din ce în ce mai slabe. Disperat, Lanny îi puse o piedică şi se rostogoliră amândoi la pământ. Dar degetele împlântate în gâtlejul lui nu-şi slăbiră nicio clipă strânsoarea.

Gert se uita la Lanny de aproape. Putea să-i vadă durerea din ochi.

— N'am să te omor, spuse Gert. Nu! N'am să te omor! Dar am să te mai strâng puţin! Am să strâng până ai să-ţi pierzi puterile, şi apoi am să te pisez în picioare. Auzi, *domnule* Swartz?

Lanny era sleit de puteri şi-i vâjâiau urechile de parcă i-ar fi răsunat tobe în ele.

— Da, spuse fioros Gert. Am să te pisez în picioare, am să te calc până ce ai să ajungi ca Sam. Acum i se spune Sam Nebunul, pe vremuri era însă ca tine. Şi el se credea vrednic să iubească o femeie albă. Era ca tine, om cu învăţătură, bine îmbrăcat, isteţ la vorbă. Dar eu am făcut din el ce vezi acum. Sclavul meu! Era mai puternic decât tine! Eu l-am strivit, eu! Cu picioarele mele! Şi acum se târâe ca un animal! La fel o să ţi se întâmple şi dumitale, *domnule* Swartz!

Lumina se stingea şi totul se întuneca. Lanny se căznea cu disperare să scape de încătuşarea mâinilor lui, dar ele îl strângeau ca un cerc de fier. Gert izbucni într'un râs fioros.

Dintr'o parte a drumului nisipos se ridică atunci

Sam Nebunul şi se apropie şchiopătând de locul unde se sbăteau cei doi:

— Dece te-ai lăudat, Gert? gemu el. Mai bine tăceai! Nu trebuia să te lauzi cu asta!

Se apropia şchiopătând anevoie, cu o tristeţe disperată întipărită pe faţă. Gert nu-l văzu şi nu-l auzi decât atunci când fu prea târziu. Sam îşi încolăci braţul rămas teafăr în jurul gâtului lui şi-l strânse ca într'o menghină.

— Dece te-ai lăudat cu asta? gemu Sam Nebunul.

Strânsoarea din jurul gâtului lui Lanny se desfăcu încetul cu încetul. Gert, smucindu-se, încercă să scape, dar nu izbuti. Câtva timp Lanny rămase lat la pământ, apoi se târî ceva mai departe de cei doi, se îndreptă spre cal, se poticni, căzu, se ridică şi merse înainte, până ce se putu sprijini de copac. Atunci se întoarse şi se uită la umbrele care se sbăteau pe pământ. Il văzu pe Gert ducându-şi mâna la buzunarul dela spate şi întrezări licărirea unui cuţit.

Incercă să strige, dar nu fu în stare. Era prea slăbit ca să se mai poată mişca. Cuţitul se ridică şi se împlântă cu sete, odată, de două, de trei ori, în trupul schilodului. Apoi căzu cu sgomot din mâna lui Gert şi luci în bătaia lunii, cu pete sângerii pe oţelul lucios. Pe urmă, încet, Sam se ridică, făcu câţiva paşi împleticindu-se şi căzu iar jos, pentru a nu se mai ridica.

Lanny se târî anevoie spre cei doi şi-i privi îndelung. Muriseră amândoi. Aşa se încheia o tragedie care ţinuse treizeci de ani.

Incercă să gândească limpede. In curând, Viljoen şi oamenii după care plecase vor sosi. Sarie era sus, în casa cea mare, cu spaima în suflet.

Merse împleticindu-se spre cal şi încălecă. Se simţea mai bine. Dădu pinteni calului. Departe, în spatele său, zări un grup de oameni călări. Era Viljoen, care se întorcea însoţit de ceilalţi. Zori şi mai tare calul. Ştia că, mai curând sau mai târziu, îl vor prinde. Şi Sarie care îl aştepta! Trecu pe lângă Fieta. Femeia alerga în direcţie opusă strigând şi blestemând.

Ocoli casa cea mare în galop, se opri şi sări jos. Trecu ca un vârtej prin bucătărie şi deodată rămase ţintuit locului. In sufragerie Sarie aştepta, cu puşca la ochi, gata să tragă. Când îl văzu, lăsă arma jos şi îl îmbrăţişă.

— Credeam că e Gert, şopti ea. Voiam să-l omor.

— Gert a murit! spuse Lanny.

— Imi pare bine, rosti ea, simplu, firesc.

— A murit şi Sam. Viljoen şi ceilalţi sunt pe drum. Au să mă prindă. Au să mă prindă, dar tu n'o să ai nimic de suferit. Trebue să mă grăbesc. Dă-mi puşca. Am să le ţin piept cât voi putea.

— Vin cu tine, şopti Sarie calmă.

— Nu se poate, draga mea, se va trage!

— Trebue să merg cu tine, Lanny. Dece nu înţelegi?

Vorbea liniştită, ca un om care acceptase fatalitatea morţii.

— Nu, Sarie!

Fără să spună un cuvânt, Sarie ieşi din cameră şi se întoarse cu mai multe puşti şi cu gloanţe. Incărcă repede armele.

— Ii aud! Vin! spuse ea. Dacă au să te prindă, o să păţeşti ce a păţit şi Sam! Trebue să ne luptăm cu ei, Lanny. Impreună să ne luptăm cu ei, Lanny! Impreună. Nu uita! Mi-ai spus că vom fi veşnic împreună, şi la bine şi la rău!

Se duse la fereastră şi se uită afară. Grupul de oameni intra în curte. Sarie îi făcu semn lui Lanny să treacă la cealaltă fereastră. Lanny luă o puşcă şi se îndreptă, şovăind, într'acolo.

Se auzi prin noapte vocea lui Viljoen:

— Ştiu, că eşti acolo, Swartz! Predă-te! Mâinile sus! O să te dăm în judecată pentru crimă! Dacă nu te predai, intrăm, punem mâna pe tine şi... domnul cu tine! Şi tu, Sarie Villier! Ieşi şi tu afară! Destul ţi-ai făcut de râs poporul!

Sarie ţinti, trase şi în timp ce oamenii de afară se împrăştiau, Lanny stinse lampa.

Urmă o tăcere îndelungată...

Apoi vorbiră armele...

Jos, în Stilleveld, sătenii se adunaseră și ascultau înspăimântați sgomotul împuşcăturilor care spintecau văzduhul.

Inainte de-a o zări pe Fieta cărând trupul neînsufleţit al lui Sam, nimeni nu ştia ce se întâmplase. Fieta cobora Strada Mare şi sgomotul glasurilor care îi cereau lămuriri se amesteca cu împuşcăturile.

O întovărăşeau evreul Isaac şi negrul Mako. Fieta duse trupul lui Sam în casa mamei ei şi îl întinse cu grijă pe pat. Ochii îi erau cerniţi, plini de amar. Oamenii se îngrămădiră în odaie.

— Trage Lanny Swartz! spuse ea cu amărăciune. Se iubea cu Sarie Villier şi voiau să fugă. Sunt acolo sus şi se luptă!

Mama lui Lanny căzu grămadă jos. Ceilalţi rămaseră înlemniţi, fără să poată scoate o vorbă.

Preotul îngenunchie. Ceilalţi făcură la fel. Numai tânărul Mako, Isaac şi Fieta rămaseră în picioare.

...iar peste tăcerea ce se aşternuse între ei, se auzeau împuşcăturile... Şi glasul lui Mako se amestecă cu glasul armelor:

— Se iubeau. Asta-i tot păcatul lor... N'au căşunat niciun rău nimănui. Se simţeau atraşi unul de altul pentrucă se potriveau... Doi tineri care se potriveau... Şi acum, trag în ei... Asta-i adevărată sclavie... Nu-i deajuns, părinte, să stai în genunchi şi să te rogi dumnezeului tău... Ascultă glasul armelor!... Se luptă unul lângă celălalt, pentrucă este un păcat de moarte să iubeşti... Trebue să facem ceva... Ce trebue să facem?

Dar sgomotul armelor încetă şi liniştea se aşternu peste vale...

EPILOG

A doua zi, pe prima pagină, ziarul Eastern Post *publică cu litere mari şi negre un reportaj. Relata fapta unui tânăr profesor mulatru, un anume Lanny Swartz, care, pierzându-şi minţile, îl omorîse pe domnul Gert Villier, un fermier de vază, după care se ascunsese în casa acestuia.*

Domnişoara Sarie Villier se afla singură în casă. Numitul a pus atunci mâna pe o puşcă, a ucis-o şi pe ea şi apoi a îndreptat arma împotriva celor care îl urmăreau. Trei oameni au căzut în luptă înainte ca, în sfârşit, să fie ucis şi Swartz.

Cea mai mare parte a celor relatate de ziar fuseseră povestite reporterului de către domnul Viljoen, omul de încredere al decedatului domn Villier.

Domnul Viljoen, care se găsise în fruntea celor ce l-au urmărit pe Swartz, s'a ales cu răni la braţ şi la umăr.

Reportajul se termina cu un viguros protest împotriva pătrunderii culturii în rândurile populaţiei negre şi mulatre.

Swiss Cotage
Londra
Ianuarie 1946

CUPRINSUL

Responsabil de carte : A. Mirea.
Tehnoredactor : V. Popovici.
Corector : M. Ştefănescu.

Dat la cules 28.III.1953. Bun de tipar 18.V.1953. Tiraj 15.100+100 ex. Hârtie Semivelină satinată de 65 gr. m.p. Ft. 84×108/59. Coli ed. 13,59. Coli de tipar 8. Preţul unui exemplar broşat 4,89 — legat 7,52 lei. Ediţia I. Comanda 499 A. Nr. 015. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A. = R.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Casa Scânteii „I. V. STALIN", Bucureşti, R.P.R.

Lei 4,88